

LL
P4665A

AULI
PERSII FLACCI
SATIRAE

AD CODICES PARISINOS RECENSITAE

LECTIONUM VARIETATE ET COMMENTARIO PERPETUO

ILLUSTRATAE

A NIC. LUD. ACHAINTRE.

ACCEDUNT

C. LUCILII SUESSANI AURUNCANI EQ. ROMANI
SATIRARUM FRAGMENTA

NEC NON SULPICIAE CALENI UXORIS SATIRA.

PARISIIS

SUMPTIBUS ET TYPIS FIRMINI DIDOT.

~~~~~
MDCCCXII.

181618

27/6/2

AD LECTOREM.

VOLUMEN hoc, in quo satiræ sex A. PERSII, necnon C. LUCILII fragmenta continentur, diu exspectatum, tandem prodit in lucem. Quòd si præcedentibus D. JUNII JUVENALIS satirarum tomis, et Q. HORATII FLACCI operibus a me editis, anno M. DCCC. VI, Lector, adjunxeris, satirographorum Romanorum seriem universam habebis. Utque tibi tuisque studiis bene vertat, DEUS OPT. MAX. faxit! De meo labore nunc pauca dicam. Eundem propemodum ordinem in distribuendis materiis, eandemque in explicando contextu, aut in emendando rationem servavi: quidquid enim semel placuit non leviter neque sine causa deserendum. Iisdem igitur opibus adjutus, codicibus scilicet Bibliothecæ Parisinæ, Cornuti præterea, Britannici, Casauboni, Lubini, Pratei, et aliorum doctis elucubrationibus ditatus, rem difficultatis haud parvæ, fatebor, aggressus sum. Casauboni præstantissimum opus veluti fundamentum novi commentarii libenter recepi. At, cùm in eo multiplex et immensa cru-

ditio, pace tanti viri dicam, redundaret, inde tantum elicui quicquid ad propositum meum melius, commodiusve aptari posse mihi videretur: quando enim de scriptore tam recondito agitur, nihil præstantius, efficaciusve quàm explicatio simplex ac perpetua, quæ vel minimum lectori desiderandum relinquat. Commentarius igitur iste meus est quasi summa observationum quæ ad hunc diem de Persio nobis traditæ fuerunt, ad quas opportune accedunt inedita multa, quæ mihi vel occasio, vel amicorum benevolentia suppeditavit: atque, ut suum unicuique redderem, litteris initialibus varias notas signavi, suadente erudito viro FRANCISCO BOISSONADE, qui et in Persio edendo, ut antea in Juvenale, consiliis suis me perhumaniter adjuvit. Ne tamen, Lector, erres, id te præmonitum volo, scilicet, me non semper iisdem, nec totidem verbis quibus illi notas exarâsse; quas modo contraxi, modo produxi, pro ut poscerent series et ordo operis. Difficultates nonnullas et incommoda præ se ferre hunc interpretandi modum non difiteor, at illæ nec sunt tantæ, quantæ quæ ex inconcinnis ac sine delectu direptis hinc et inde notis procedunt. Cùm ad utilitatem lectoris perpetuo attenderim, quod ei commodissimum foret

selegi, habitâ prius religiose reverentiâ quam nostris debendam magistris profiteor.

Atque utinam LUCILIUS integer servaretur; optimus vitæ præceptor, pictorque morum acutissimus! Id vero aliter, infelici nescio quo fato, accidit. Fragmenta permulta quidem satirographorum principis collegit, inter alios, FRANCISCUS DOUSA JANI filius, sed multimodis deformata, mutilata, atque parum proficientia ad rem poëticam aut satiricam; ideoque difficile admodum ex iis rectum de Lucilio ferri iudicium posset: cùm autem aliunde multa grammatices ac philologiæ respectu perutilia præberent, præsertim propter verba innumera, venerandam antiquitatem redolentia, ea denuo typis mandanda curavi. Hæc autem debentur præsertim Ciceroni, Quintiliano, Diomedii, Gellio, Nonio, Festo, Servio, Isidoro, Charisio, Lactantio, qui, duobus tribusve exceptis, grammaticos inter claruerunt; unde fit, ut ea potissimum quæ arti suæ profutura judicarent excerpterint. Nostris autem fragmentis notulas magna ex parte ab iisdem scriptoribus acceptas subjunxi, quæ verba vetusta et obsoleta, vel difficiliora interpretarentur, quo major juventuti effloresceret utilitas.

Cæteroquin, eadem est forma volumini quæ

fuit nostro Juvenali, characteres iidem, eadem cura typographiæ adhibita, tum a nobismet ipsis, tum ab illustri nostro typographo, cujus constantiam liberalitatemque non possum satis laudare; quique, ut ante, observationes aliquot in notas sparsit litteris F. D. insignitas. Nonnulla me quoque debere fateor novis amicis, scil. omni doctrinâ ornato viro CHARDON DE LA ROCLETTE, qui me suorum monitorum honore non dedignatus est: neque etiam injusto premam silentio doctissimi Equitis HERBERTI CROFT miram in me benignitatem, qui, cum multa in Persium diu meditatus esset, plurimas et exquisitissimas Ambiano ab urbe observationes ad me misit, præcipue textûs interpunctioni perutiles. Quòd si non omnes in commentarium meum inseruerim, iis tamen usus sum, imprimis ad operis per puncta dilucidationem.

Invenies demum, Lector, nonnullas adnotationes criticas celeberrimi quondam philosophi DIDEROT. Has ego recepi ex exemplari unico, quod Gallice dicimus *exemplaire d'épreuve*, versionis abbatis LE MONNIER. Folia quæque typis mandanda recensuerat Diderot, suasque marginibus emendationes manu scriptas apposuerat; atque ad doctum suum amicum miserat, ut

inde fructum caperet aliquantulum. Sin autem non eæ sint quæ tantum virum decerent, sicuti mihi visum est; at saltem, nec contemnendas nec prætermittendas judicavi, ut constaret quantum ego laboris susceperim, qui ne hilum quidem despexerim ad optimam auctoris nostri illustrationem; et, quod maximum reor, ad tuam, Lector, utilitatem commodumque certissimum. Uno verbo, inde judicare licet quanta sit fides adhibenda editioni quæ tot clarorum virorum, tum defunctorum, tum adhuc in terris degentium, lucubrationibus fuerit illustrata.

Quoniam res poscere videtur, ut de auctore nostro potissimum loquar, id paucis expediam. Persius Horatium simplicitate dicendi, lepore, urbanitate, non videtur assequi, nec Juvenalem magnificentia sententiarum, neque τῆς πομπικῆς καὶ ἀξιοματικῆς λέξεσι, hæc, inquam, dictione splendidâ, vehementi, tragicâ, quæ auditorium frequens atque coronam theatri requirat, quâque Venu- sinum poëtam superare videtur Aquinas; sed et illi quoque sua laus est. Persius celer et expeditus in scribendo verborum parcimoniam gravitate sententiarum abunde compensat. Zenonis ac stoicorum dia dicta, stylo severo, non moroso tamen, sed contra ornato ac perpolitato, in

memoriam omnium incidit: uno verbo, illustris ille stoicæ scholæ discipulus, versibus plane aureis, sonoris ac fluentibus hexametris, quantum pateretur lex operis, non oblitâ tamen stoicâ virilitate, nobis vitæ normam omnem, justi et injusti confinia, uno tantum libello ita descripsit, ut veram gloriam consecutus fuerit, teste Quintiliano, et majorem, teste Martiale, quàm si poëma epicum scripsisset: et, certe, sin minus de litteris; at saltem de moribus longe melius meritus est, quàm ipsi Horatius atque Juvenalis. Non possum ideo quin mirer negligentiam magistrorum hodiernorum, qui, dum toti in Virgilio et Horatio explicandis incumbunt, ne minimam quidem suis auditoribus particulam nostri vatis indulgent. An eos terret disciplina Στοῖς; an Persii obscuritas? nescio. Utcumque est; id eos rogare velim, ut attentius considerent, annon eruditione suâ, quam elevare mihi non est animus, dignum esset, haud posthabitis tamen Virgilio et Horatio, Persium in scholis interdum legere atque discipulis suis explicare, qui simul et animum eorum præceptis suis sapientissimis, atque, fas mihi sit ita loqui, pene Christianis imbueret, et ingenium difficultate ipsâ acueret.

De obscuritate Persii jamdudum conqueruntur critici. Sed, ut recte observavit Vulpus, in libro suo de Satira Latina (p. 153), ea opinio ab inscitia et negligentia lectorum potius quàm a poëta ipso originem duxit: nihilominus idem criticus tres causas obscuritatis Persianæ in medium affert, quarum unam ipsi assignat auctori, alteram lectoribus, tertiam interpretibus. Et primum, multa sunt quæ Persium obscurum faciunt: imprimis, dictio tropica, eruditio recondita, et *βραχυλογία*, seu breviloquentia. Ex stoicis hauserat gravitatem magnificentiamque, eruditionem, ac præsertim hanc brevitatem in loquendo, quam passim affectabant. Præterea, translationes verborum, et locutionum grata quædam et venusta obscuritas eis perplacebant, in quibus sæpe constant vis et acrimonia, quæque in dialecticorum sententis, quàm in rhetorum viridariis frequentiores sunt. Altera causa in ipsis lectoribus. Plerique enim imparati scriptores Latinos adeunt, nullâ præviâ antiquitatis notitiâ, quâ sublatâ, nec Persius, nec alii possunt intelligi. Multum enim discrepant ritus et consuetudines veterum a nostris, neque ex moribus hodiernis prisci æstimandi sunt: quapropter ampla supellectile opus est ad intelligentiam tum veterum,

tum præcipue Persii. Postrema denique causa in interpretibus: omnes nempe, si Turnebum, qui in integrum poëtam non commentatus est, excipias, nec Persium penitus intellexerunt, nec recte explicaverunt. Britannicus non usitato suo iudicio usus est. Murellii ephrases vix tolerandæ sunt: Plautii et Badii Ascensii paraphrases insulsæ. Non loquor de versionibus in linguas recentiores: cunctæ enim Persium turpiter adeo deformant, ut ibi vix una satira lectu digna videatur. Superest igitur Casauboni commentarius. Nullus sane, si tantam eruditionem ferrent adhuc mores nostri, melius scopum attingit; et certe, voluissem opus celeberrimi hujus critici totum denuo typis mandari: at, hodie, vix intelligeretur Casaubonus ipse. Novus igitur commentarius et simplicior et debilitati nostræ accommodatior mihi necessarius visus est; sed in quo, omissâ non posthabitâ excellenti eruditione, Persius pure ac sincere explicaretur: quod quidem ego pro meis facultatibus tentare non dubitavi. At non id, Lector, dissimulare fas est: labore tibi opus est, namque:

Qui nucleum esse volt, necesse est ut frangat nucem.

Et vigiliis tuis prorsus dignus est candidus Cornuti discipulus: quas si patienter tolerare potis fueris, dulcissimos inde, tum ad vitam præsentem, tum ad futuram, fructus leges. Vive et vale.

N. L. ACHAINTE, PARISINUS.

INDEX

OPERUM QUAE IN HOC VOLUMINE OCCURRUNT.

P RAEFATIO.....	P. v
Vita Persii ex Vet. Schol.....	xiv
Alia Vita ex Jo. Britannico.....	xvj
Alia Vita ab incerto auctore.....	xvij
Testimonia de Persio.....	xix
Elenchus codicum Persii.....	xxj
Elenchus Editionum.....	xxvij
A. PERSII FLACCI Satiræ sex cum commentario.....	i
Commentarii Veteres in Persium.....	185
P. Pithoei Emendationes in Vet. Comment.....	198
SULPICIAE Satira cum notis.....	203
Jani Dousæ ad Sat. Sulpiciæ Schediasma.....	209
C. LUCILII Vita.....	221
C. LUCILII Fragmenta cum notis.....	227
Centones Luciliani.....	316
Auctores ex quibus Lucilii Fragmenta collecta sunt.....	323
Index Vocabulorum omnium Persii.....	325
Index Vocabulorum Fragmentorum Lucilianorum.....	355

A. PERSII FLACCI

VITA.

AULLUS PERSIUS FLACCUS natus est pridie Nonas decembris, Fabio Persico, L. Vitellio Coss. Decessit VIII Kal. decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo coss. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, sanguine et affinitate primi ordinis viris conjunctus: decessit ad octavum milliarium, via Appia, in prædiis suis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sisennia (1) mater nupsit postea Fusio, Equiti Romano: et eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum XII Volaterris: inde Romæ apud grammaticum Remnium Palæmonem, et apud rhotorem Verginium Flaccum. Cùm esset annorum XVI, amicitiam cœpit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet: a quo introductus aliquatenus in philosophiam est. Amicos habuit a prima adolescentia Cæsium Bassum, et Calpurnium Staturam, qui eo vivo juvenis decessit. Coluit ut patrem Servilium Nonianum. Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum auditorem Cornuti. Nam Cornutus, illo tempore, tragicus fuit, sectæ stoicæ, qui libros philosophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci (2), ut vix retineret se illo recitante

(1) *Fulvia Sisennia.*] In quibusdam codicibus: Fulvia Sisenna mater nupsit postea Fusio Eq. Romano. Et paulo post: Cesium Bassum et Calpurnium Statucam.

(2) *Mirabatur scripta Flacci.*] Al. Scripturam Flacci ut v. r. s. i. r. a. c. quin illa esse vere poetica diceret.

a clamore, quin illa esse vera poemata diceret. Sero cognovit Senecam, sed non ut caperetur ejus ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convictu doctissimorum et sanctissimorum virorum, acriter tum philosophantium, Cl. Agaterni (3) medici Lacedæmonii, et Petronii Aristocratis Magnetis, quos unice miratus est et æmulatus, cum æquales essent, et Cornuto minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus apud Thræseam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiæ virginalis, formæ pulchræ, pietatis erga matrem et sororem et amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi et pudicus. Reliquit (4) circa $\overline{HS}$ XX matri et sorori: scriptis ad matrem codicellis, rogavit eam ut daret Cornuto sestertia, ut quidam dicunt, centum, ut alii volunt, argenti facti pondera viginti, et libros circa DCC (5), sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus, sublatiis libris, pecuniam sororibus, quas frater heredes fecerat, reliquit. Et raro, et tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit: versus aliqui dempti sunt in ultimo libri; et, quasi finitus esset, leviter recitavit Cornuto: et Cæsius Basso petenti ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripserat etiam in pueritia Flaccus Prætextam (6), et

(3) *Claudii Agaterni.*] Vet. sch. Claudii Agatumni medici Lacedæmonii, et Petronii Aristocratis Magnetis Aristotelici, quos unice imitatus est.

(4) *Reliquit circa $\overline{HS}$ xx.*] Vet. S. Circiter sestertium vicies matri et sorori; scriptis tamen ad matrem codicellis.

(5) *Et libros circa DCC.*] In quibusdam codicibus additur, Chrysippi.

(6) *Prætextam.*] Quidam codices: Prætextam Vescio et operiarum: corrupte. Et paulo post: mirari homines et deperire cæperunt; et, detractis mox omnibus.

ὁδοιπορικῶν librum unum, et paucos in sororem Thraseæ Arriæ matrem versus, quæ se ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri ejus, ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines, et deripere cœperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno ætatis XXX. Sed mox ut a schola et magistris deverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer satiras componere studuit: cujus libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium poëtarum et oratorum insectatione, ut etiam Neronem culpaverit, cujus versus in Neronem cum ita se haberet.

Auriculas asini Mida rex habet,

in hunc modum a Cornuto ipso tantummodo est emendatus,

Auriculas asini quis non habet?

ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

AULI PERSII FLACCI VITA

A JOANNE BRITANNICO CONSCRIPTA.

AULUS PERSIUS FLACCUS in Thuscia Volaterras habet patriam, quod Eusebius testatur, ipseque in ultima sua satira innuit, ubi ait:

..... Mihi nunc Ligus ora
 Intepet, hybernatque meum mare, qua latus ingens
 Dant scopuli, et multâ littus se valle receptat.
 Lunâ portum est operæ cognoscere, cives.

Nam Luna est oppidum et portus Thusciæ, ut sentiunt Strabo et Plinius. Ostendit igitur poëta, se Thuscum esse, cum ait:

Hybernatque meum mare.

Volaterræ oppidum est hoc modo ædificatum: in profunda valle sublimis et præceps undique collis exstat, cujus in vertice

planities est, in qua sita ipsius sunt urbis mœnia, atque stadiorum quindecim ascensus est. E cujus basi rapes tota ardua atque difficilis. Illic aliquando ex proscriptis a Sylla quatuor militum complentes ordinem, biennio per obsidionem pressi, tandem per inducias discedentes locum illum reliquerunt. Natus est ibi Persius, anno vigesimo primo imperii Tiberii, tertio anno post passionem Christi Dei nostri: mortuus anno ætatis suæ trigesimo, nono imperii Neronis, quo anno thermæ a Nerone ædificatæ sunt. Cùm litterarum causâ Romam venisset, annos egressus pueritiæ, in disciplina se tradidit Cornuto philosopho, ut ipse cecinit in quinta satira, ubi ait:

Cùm primum pavido custos mihi purpura cessit
 Bullaque succinctis laribus donata pependit:
 Me tibi suppositi: teneros tu suscipis annos
 Socratico, Cornute, sinu.

Eum summâ pietate coluit et obedientiâ. Usus est amicitia in primis Minutii Macrini Brixiani, equestris ordinis, principis viri, singulari modestiâ, et fide: et Cæsii Bassi, poëtæ lyrici. Aetate jam adultâ, sex satiras mirâ carminis acerbitate scripsit, quæ nunc in manibus habentur, in quibus summa ejus ingenii virtus indicatur; unde non immerito Quintilianus eum multum veræ gloriæ meruisse, quamvis uno libro, prodidit. Quæ ab aliis traduntur de ejus vita, cùm auctoritate careant, mihi non probantur. Tenuium opum se fuisse declarat illic:

Quis expedit vitæ psittaco suum γάρψα?
 Picasque docuit verba nostra conari?
 Magister artis, ingenique largitor
 Venter.

VITA PERSII

AB ALIO AUCTORE BREVIUS DESCRIPTA.

AULUS PERSIUS FLACCUS pridie Nonas decembris, Fabio Prisco, Lucio Vitello Consulibus, natus est Volaterris Etruriæ civitate; qui a patre equite pupillus relictus

bonis litteris operam dedit ad duodecimum ætatis annum Volaterris: deinde Romæ apud Rhemnium Palæmonem grammaticum, et Virginium Flavium rhetorem. Annorum vero sedecim tradidit se Annæo Cornuto, qui Romæ stoicam professus philosophiam juventuti ad sapientiæ studium præibat. Decessit stomachi vitio, ad octavum in via Appia miliarium in suis prædiis, octavo Kalend. decembris, Rubrio Mario, Asinio Gallio, consulibus, anno Neronis octavo, cùm vixisset annos viginti octo.

TESTIMONIA VETERUM,

DE AULO PERSIO FLACCO.

M. FABIVS QVINTILIANVS, *lib. X, cap. 1, Institut. Orator.* Satira quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius, qui quosdam ita deditos sibi adhuc habet, ut eum non ejusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poëtis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, et esse aliquid, quod tollere possis, putat. Nam et eruditio in eo mira, et libertas, atque inde acerbitas et abunde salis. Multo est tersior, ac purus magis Horatius, et ad notandos hominum mores præcipuus. Multum et veræ gloriæ, quamvis uno libro, Persius meruit. Sunt clari hodieque, et qui olim nominabuntur.

M. VALER. MARTIALIS, lib. I, epig. 109, seu lib. IV, 29.

Obstat, chare Pudens, nostris sua turba libellis :
Lectoremque frequens lassat et implet opus.
Rara juvant : primis sic major gratia pomis :
Hybernæ pretium sic meruere rosæ.
Sic spoliatricem commendat fastus amicam,
Janua nec juvenem semper aperta tenet.
Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quam levis in tota Marsus Amazonide.
Tu quoque de nostris releges quemcumque libellis,
Esse puta solum : sic tibi pluris erit.

HIERONYMVS, in Chron. Anno imperii Tiberii trigesimo secundo, olympiade ducentesima, Persius Flaccus poëta Volaterris nascitur, et olympiade ducentesima decima moritur : cujus præceptor Cornutus philosophus postea in exilium pulsus est.

CASSIODORVS, in Fastis. Gallo et Noniano consulibus, Persius Flaccus, satiricus poëta, Volaterris nascitur.

DIOMEDES, *ex lib. III Grammat.* Satira dicitur carmen apud Romanos, nunc quidem maledicum, et ad carpenda hominum vitia archææ comœdiæ caractere compositum, quales scripserunt Lucilius, Horatius et Persius: sed olim carmen, quod ex variis poëmatibus constabat, satira vocabatur, quales scripserunt Pacuvius et Ennius.

CASP. BARTH. *lib. VIII Epiderpid. epigr. 52, p. 127.*

TARRÆUS HEBIUS (*qui idem cum BARTHIO*) *lib. X, Amphitheatr. Sapient. epig. 37, p. 160.*

Ut a liquore potus Hippocrenæo
Dat crudita, Persius, sed obscura.

IDEM TARR. HEBIUS, *lib. XXIV, Amphitheatr. Senior. Joc. epig. 53, p. 393.*

Ut vitia expurges, scrutabere mentem animi ipsam,
Ut Flaccum capias, omnia docta tene.
Dum discis vatem, vitii natura patescit,
Hic vere scripsit legitimam satiram.

IDEM, *ibid. epig. 59, p. 54.*

Sint saturæ satiræ doctrinâ et moribus altis,
Ebrius est istis Persius, ergo duplex.

ELENCHUS CODICUM MSS.

A. PERSII FLACCI SATIRARUM,

QUI NUNC EXSTANT

IN BIBLIOTHECA PARISIENSI,

QUIQUE A NOBIS FUERUNT COLLATI.

I. *Codex Mazarineus* (3110).

VIDE Elenchum codd. mss. Juvenalis, T. II, p. 33, edit. nostræ.

II. *Colbertinus I* (8055).

Codex membranaceus, in fol. constans 218 foliis. Exhibet Papinii Statii Thebaidos libros XII, decimo sæculo exaratos, A. Persii Flacci satiras undecimi sæculi, et Senecæ tragœdias, XIV sæculo, eleganti simul et a docta manu scriptas, cum figura et majusculis auro et coloribus distinctis in Seneca. Maximi fecimus hunc codicem.

III. *Codex Fauchetii* (8070).

Vide Elench. codd. mss. Juven. T. II, p. 34, nostræ edit.

IV. *Codex Puteanus* (8048).

Membranaceus, in fol. constans 123 foliis. Habet Persii satiras XI sæc. quibus præfigitur vita ejusdem, sed non integra; Ovidii librum de Remedio Amoris, Avieni fabulas, librum Sereni de Remediis, Sancti Bernardi vitam, M. Tullii Cic. lib. de Oratorio Officio, et alia opuscula, non eodem ævo exarata. Quod ad nostrum poëtam spectat, mendosissimus est

iste codex, et ab indocto scriba male verba dictantis percipiente scriptus.

V. *Colbertinus II* (8049).

Codex membranaceus, in fol. constans 46 foliis, partim undecimo, partim sequentibus sæculis exaratus. Præter satiras Persii XI sæc. exhibet Petronii satiricon, P. Syri sententias. Recte et ab eleganti doctaque manu scriptus est, et e bono ductus exemplo. Præterea satiris præfigitur vita Persii. Inter lineas et marginibus, in duabus prioribus satiris, assuta fuerunt scholia brevissima. Nonnullius est pretii iste codex.

VI. *Colbertinus III* (8272).

Membranaceus in 4°, constans 16 foliis, XI sæculo exaratus: clare et nitide scriptus, et ex optimo exemplari ductus, in quo perpaucae deprehendi possunt mendæ. Maximæ fuit apud nos auctoritatis, et eo frequenter usi sumus. Habet Persium solum cum scholiis Cornuto attributis, tum marginibus, tum inter lineas sparsis. Codice isto multoties usi fuimus, et ejus varias lectiones sedulo notavimus. Hic versus ad calcem reperitur:

Explicit intortus per totum perius orbem.

VII. *Codex Pithoei I* (8246).

Membranaceus in 4° minori, constans 137 foliis, XIII sæc. exaratus. Exhibet, 1° Ovid. lib. de Remedio Amoris cum glossis; 2° Tobiae lib. versibus latinis, auctore Matthæo Vindocinensi; 3° Proverbia varia, sive sententias, auct. anonymo; 4° A. Persii Flacci satiras cum glossis; 5° Catonis disticha, cum commentario; 6° Gaufridi Anglici poëtriam novam ad Innocentem III papam, cum glossis et scholiis; 7° Anonymi librum cui titulus, *Facetiae*; 8° Aemilii Macri carmen de virtutibus herbarum. Nonnulla ex his sunt XIV sæculi. Persius autem XIII sæculi. Cæterum bene et accurate satis scribitur iste codex, sed caractere Gothico minusculo.

VIII. *Colbertinus IV* (6487).

Membranaceus, in fol. Habet librum, cui titulus, *Breviloquium de virtutibus antiquorum principum* XIV sæc. M. Servii Honorati grammat. centimetrum, ad Albinum, undecimi sæc. Persii satiram primam cum vita ejusdem sæc. XI, et Apollonii Tyrii gesta, XIV sæculi.

IX. *Codex Thuaneus, post Colbert.* (7984).

Vide Elenchum codd. Juvenalis, T. II, p. 37 nostræ edit.

X. *Codex*, n° 6098.

Chartaceus in 4° min. constans 179 foliis. Videtur exaratus exeunte XIV sæculo, vel ineunte XV. Sallustii quæ supersunt omnia refert cum fragmentis, Horatii Flacci epistolarum libros II, cum scholiis, et Persii satiras cum scholiis. Recte et accurate scribitur iste cod. Inscribitur est D. D. *Noailles*, in catalogo impresso mss. regionum.

XI. *Codex absque nomine* (8050).

Membranaceus in fol. constans 18 foliis, accurate scriptus et emendatus, cum scholiis brevissimis, tum marginibus, tum inter lineas appositis. Nullum aliud opus exhibet, præter Persii nostri satiras. Hæc porro ad calcem leguntur :

est filii olim clari, est patris iam clari.

ut ab omni culpa expier ego scrip-
tor,

scito me scriptorem fuisse ob posse
meum.

sed quia non pauca difficultas me
superabat, quampluries me
pictorem fuisse manifesto.

ut habui a quodam, tuus
amicus flanceschinus de

albiciis habet alium persium,

et ideo si ambigeres, ipsum pete
ad corrigendum.

1321 m̄sis septimi ab imbre.

XII. *Codex Pithoei II* (8072).

Vide Elenchum codicum Juvenalis, T. II, p. 35 nostræ edit. In hoc codice Persii, satiræ exaratae sunt in cod. separato, ut diximus, XII foliis constante. Scriptura spectat ad XV sæculum. Præterea inscribitur *Latiniac.*

XIII. *Codex absque nomine II* (8273).

Membranaceus in 4°, constans 99 foliis, ineunte XV sæculo, egregie et a manu docta in Italia scriptus. Præter satiras, habet vitam Persii et commentarium Cornuto attributum.

XIV. *Codex absque nomine III* (8274).

Sub eodem signo arithm. reperiuntur tres codices satirarum Persii, omnes eodem sæculo XV exarati. Primus, chartaceus, 12 foliis constans, exhibet tres satiras Persii integras, et tertiæ magnam partem usque ad vers. 108, recte scriptus, sed parum accurate, et parvi momenti. Alter, membranaceus, complectitur omnes satiras sine notis, sat bene curatas, sed mendis ubique refertas. Ad finem cujus hæc legenda sunt:

Ei filuestrinuf labor o mea cura libelle
Quem mea te scripsit ingeniosa manus.

Deinde, carmen cui titulus: *Ovidius de vocibus appropriatis avibus et quadrupedibus*; et primum de *Philomela*, sic incipiens:

Dulcis amica veni noctis solatia præstans;
Inter aves etenim nulla tuæ similis, etc.

Tertius demum, chartaceus, 13 foliis constans, habet Persium integrum cum scholiis copiosissimis. Satis eleganter et accurate exaratur, et est optimus.

XV. *Codex Mentellianus* (8282).

Chartaceus in 4° min. constans 135 foliis, sæculo XV

exaratus. Complectitur Statii Sylvas, Persium cum notis, et alia opuscula. Sat bene scriptus et exaratus, necnon inter optimos annumerandus.

XVI. *Thuaneus II, post Colbert.* (8290).

Vide Elench. codd. Juvenalis, T. II nostræ edit. p. 37.

XVII. *Codex absque nomine* (8291).

Ibidem, p. 39.

XVIII. *Codex Colbertinus V* (8293).

Ibidem, p. 37.

XIX. *Codex absque nomine* (8610).

Membranaceus in 4° min. constans 88 foliis. Exhibet Leonardi Aratini librum, ad Cosmum Medicem, et satiras Persii. Finis vero sextæ a versu 27 desideratur. Nitide scriptus, et accurate habitus, doctam manum prodit, et in eo perpaucæ deprehenduntur mendæ. Ad calcem operis Aratini hæc sunt :

Explicit liber Leonardi Aratini, per me Ludovicum Gati (vel Gati) de Bugella. sub anno Dom. millesimo quatracentesimo quinquagesimo tertio. inditione primâ. et die vero xxvij iulii.

Amen.

XX. *Codex noster.*

Membranaceus in 4° minori, constans 80 foliis, sæculo XV ineunte, in Italia exaratus, caractere Romano minusculo, leviter et bene scriptus cum initialibus auro variisque coloribus depictis. Ex bono videtur ductus exempl. Exhibet Juvenalem et Persium integros sine notis. Eum cum textu nostro a verbo ad verbum contulimus, ejusque varias lectiones sedulo notavimus. Non adhuc in nostra erat potestate cum Juvenalis satiras in lucem emisimus; quapropter, eo ad Persium solum

xxvj ELENCHUS CODD. A. PERSII FLACCI.
recensendum usi sumus. In primo folio, quod dicimus *feuille
de garde*, hæc scribuntur : *Ex Vaticana* ; paulo post : *mei Lu-
dovici Areosti*.

CODICES EX ITALIA ALLATI.

Quidquid in altero volumine editionis Juvenalis de iis co-
dicibus diximus, hic apprime convenit. Vide pagg. 39 et 40,
nos 111 — 451, 112 — 453 et 455. Præterea, usi sumus duobus
codicibus monasterii Sancti Salvatoris de Bononia, nos 112 —
40^c, et cod. Sorbonic. III, n° 1767. Vide p. 40, 41 et 42,
T. II, nostræ editionis Juvenalis.

ELENCHUS

EDITIONUM PERSII,

Ab anno 1470, ad annum 1801.

~~~~~
XV SAECULI 1470—1501.

D. JUN. JUVENALIS et A. PERSII FLACCI
Satiræ, editio vetus, absque anni nota, loci et
impressoris nomine, sed eodem caractere nota-
bilis, quo Liber cui titulus est, *Decor Puellarum*,
per Nicol. Jansson. Persius habet 11 fol. . . . . 4°.

(Catalogue de La Valliere, T. II, p. 102.)

D. Jun. Juvenalis et A. Persii Flacci Satiræ, Romæ,
apud Udalricum Gallum, anno 1470. f^o.

N. B. Aliam veterem editionem Persii unius ego ha-
bui in auctione publica, quæ princeps mihi visa
est; nisi forte, ab ea quæ supra exhibitur Catal.
De La Vall. distracta fuerit.

Editiones porro sequentium annorum sunt com-
munes Juvenali et Persio: quapropter, vide Elen-
chum Juvenalis, nostræ editionis, T. II, p. 51 et
seqq. Eas tantum memorabimus, quas Persium
solum habere noverimus.

A. Persii Flacci Satiræ. Editio perantiqua, absque
anni et impressoris nota. . . . . f^o.

Persii Lucilii Flacci poetæ satirarum Liber, absque
anni, loci et impressoris nota. . . . . f^o.

Ad finem, folio verso, hæc leguntur:

Liber Persii Lucilii Aulii Flacii
Feliciter finit.

Et infra:

Explicit ignotus (lege *intortus*) per totam Persius orbem.

Constat 12 foliis, et paginæ cuique 30 sunt lineæ.
Character vero pertinet ad *Flachen*.

(Catalogus Cardinalis De Loménie, T. I, p. 165.)

- A. Persii Flacci Satirarum Opus. Anton. Denidel,
absque anni nota, Parisiis, ... 4°.
(Catalog. de La Vallière, n° 12717.)
- A. Persii Flacci Satiræ cum glossis Scipionis Ferrarii,
absque anni et impressoris indicatione, Ferrariæ, ... 4°.
(Bibl. du Panthéon.)
- Cantalycii Clari commentarius in Persium, Francisco
Mariæ episcopo Viterbiensi dicatus, circa
annum 1472.
- A. Persius Flaccus, Ferrariæ, 1474. f^o.
- A. Persius Flaccus, per Jo. de Westphalio, Lovanii, 1475. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ cum commentario Fontii,
Venetiis, 1480 f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Jo. Britannici,
per Mag. Gabrielem Tarvisinum et Paulum filium
ejus, Brixia, 1481.
- A. Persii Flacci Satiræ, per Baptist. de Tortis,
Venetiis, 1482. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, Daventriæ, 1482. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Barth. Fontii,
per Renaldum de Novimagio, Venetiis, 1482. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ cum comment. Barth. Fontii,
per Bapt. de Tortis, Venetiis, 1484. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, per eundem, Venetiis, 1485. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Jo. Britan-
nici, per Jacobum Britannicum, Brixia, 1486. f^o.
(Juvenalis prodit eodem anno.)
- A. Persii Flacci Satiræ, cum commentariis variorum,
Venetiis, 1489. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, per Bernardinum Benalium
Bergomensem et Mattheum Capcasam Parmensem,
Venetiis, 1491. f^o.

- A. Persii Flacci Satiræ, per Theodor. de Ragazonibus, Venetiis, 1492. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, per Jo. de Tridino, Venetiis, 1494. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Fontii et Britannici, Venetiis, 1495. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, Venetiis, 1497. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Cornuti, Britannici et Fontii, per Jo. de Tridino, Venetiis, 1499. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, Parisiis, 1500. 8°.
 A. Persii Flacci Satiræ cum comment. Jo. Britannici, Lugduni, 1500. 4°.
 A. Persii Flacci Sat. cum comment. Jo. Britannici, Brixiaë, 1500. f^o.

XVI SAECULI 1501 — 1601.

- A. Persii Flacci Satiræ, Lipsiæ, 1502. f^o.
 A. Persii Flacci Sat. cum comment Britannici, Brixiaë, 1503. f^o.
 P. A. Persii familiaris explanatio cum Jo. Britannici eruditissima interpretatione, ap. Jo. Petit, Parisiis, ... f^o.
 (Hæc editio nostra est.)
 Publ. Aul. Persius, cum comment. Jo. Britannici et Ascensii. *Venundatur Lugduni, a Stephano Gueynard, præfatæ urbis bibliopola et cive, in vico Mercurialiter, vulgariter, en la rue Merchiere, prope Sanctum Antonium, solerti opera Johannis de Vingle, anno salutis millesimo quingentesimo VI, ultimâ Julii.* Præfigitur epistola Badii, data ex officina Lugdunensi 1499 ad kal. VI febr. Lugduni, 1506. 8°.
 A. Persii Flacci Satiræ, per Melch. Lotter, Lipsiæ, 1507. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, per Martin. Herbipolensem, Lipsiæ, 1507. f^o.
 A. Persii Flacci Satiræ, cum familiari explanatione et interpret. Jo. Britannici, præmissæ Beroaldi et Politiani in Persium prælectiones, Lugduni, 1507. 4°.
 A. Persii Flacci Satiræ, cum familiari explanatione

- Jo. Britannici, apud J. Petit, Parisiis, 1507. 4°.
(Bibl. du Panthéon.)
- A. Persii Flacci Satiræ, cum facili explanatione Jo. Britannici, Lugduni, 1510. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, impressæ forte per J. A. Scinzenzeler, 1515.
- A. Persii Flacci Satiræ, Lipsiæ, 1515. 4°.
- Castigatissimum Persii Poëma, cum Jo. Bapt. Plautii frugifera interpretatione, necnon cum Cornuti philosophi, Jo. Britann. ac Barthol. Fontii aureis comment. per Joh. Rubeum Vercellensem, Venet. 1516. f^o.
- Nova commentaria in Persium simul A. Persii Flacci Satiræ, cum ephrasi et scholiis Murmellii Ruremundensis, ex officina Qentell, Coloniae, 1517. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum interpret. Jo. Britannici, Parisiis, 1520. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Jo. Bapt. Plautii, Cornuti, Britannici et Fontii, ap. Bernardinum de Vian, Venetiis, 1520. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, J. Murmellii scholiis illustratæ, absque anni, loci et impressoris nota, . . . 8°.
(Bibl. du Panthéon.)
- A. Persii Flacci Satiræ, luculentissimâ ephrasi et scholiis doctissimi viri Jo. Murmellii enarratæ, in ædibus Eucharii Cervicorni, Coloniae, 1522. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum quinque commentariis et eorum indice amplissimo ac satirarum argumentis Jodoci Badii Ascensii, in ædibus ejusdem, Parisiis, 1523. f^o.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Jo. Britannici, et argumentis Badii, *Lutetiæ, secundâ die octobris MDXXV. in vico Carnelitarum, per Nicol. Le Savetier, sub insigne Silvestris Hominis, Lutetiæ,* 1525. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum quinque comment. et

EDITIONUM ELENCHUS.

xxxj

et Johan Scopæ annotationibus, Paris, 1525. f°.
(Bibl. de l'Arsenal.)

A. Persii Flacci Satiræ, cum notis Ael. Ant. Nebris-
brissensis, ap. Rob. Stephanum, Parisiis, 1527. 8°.

A. Persii Flacci Satiræ, cum notis Ael. Anton. Ne-
brissensis, Lucronii (in Hispania), 1529. 8°.

A. Persii Flacci Satiræ, cum scholiis Jo. Murmellii,
et epist. Herman. Buschii, ap. Christ. Wechel,
Parisiis, 1531. 4°.

A. Persii Flacci Satiræ, Basileæ, 1531. 8°.

A. Persii Flacci Satiræ, cum schol. Murmellii, ex
officina Christiani Wechel, Parisiis, 1538. 4°.

A. Persii Flacci Satiræ obscurissimæ alioqui lucu-
lentissima ephrasi et schol. Jo. Murmellii illus-
tratae. Accedunt Des. Erasmi Roterod. annotatio-
nes, et Herman. Buschii epistola. Excudebat Jo.
Gymnicus, Coloniae, 1538. 8°.

A. Persii Flacci Satiræ, Antverpiæ, 1541. 8°.

A. Persii Flacci Satiræ, per Nicol. Paris, Trevis. 1542. 8°.

A. Persius cum Plautii, Cornuti, Britannici et Fontii
commentariis, August. Vindelicorum, 1544. f°.

A. Persii Flacci Satiræ, cum notis Murmellii et
Erasmi, ap. Wechel, Paris. 1546. 8°.

A. Persius, cum notis Murmellii et Erasmi, apud
Wechel, Paris. 1553. 8°.

A. Persius Flaccus, cum Ant. Foquelini comment.
Paris. 1555. 4°.

A. Persii Flacci Sat. VI, cum doctissimis cujusdam
viri, scil. Turnebi comment. Apud Th. Richar-
dum, Paris. 1555. 4°.

(Bibl. Impér.)

A. Persius Flaccus, ap. Rob. Stephanum, Paris. 1558. 4°.

A. Persius Flaccus, cum comment. A. Cornuti et

- Eliæ Vineti Santonis, apud Enguilbertum Marnefium, Pictavis, 1560. 4°.
(Bibl. Impér.)
- A. Persius Flaccus, cum iisdem comment. Pictavis, 1563. 4°.
- A. Persius Flaccus, Lugduni, 1564. 12.
- A. Persius Flaccus, ex recens. et cum notis Th. Pulmanni, ap. Christ. Plantinum, Antverpiæ, 1564. 8°.
- A. Persius Flaccus, Latine et Gall. per Guill. Durandum, Paris, 1575. 8°.
(Bibl. du Panthéon.)
- A. Persius Flaccus, cum notis variis Theodori Freigii, ap. Petrum Pernam, Basileæ, 1578. 4°.
- A. Persius Flaccus, cum indice vocabulorum, Paris. 1579. 4°.
- In A. Persium Flaccum notæ Engelberti, Lipsiæ, 1580. 4°.
- A. Persius Flaccus, cum paraphrasi Frischlini, notisque Engentini et Foquelini, apud Lecythrum, Basileæ, 1582. 4°.
- A. Persius Flaccus, cum versione G. Durandi, Parisiis, 1586. 8°.
- A. Persius Flaccus, cum paraphrasi Frischlini, Francofurti, 1587. 8°.
- A. Persius Flaccus, per Nicod. Frischlinum, ex vet. cod. fide, paraphrasi luculentâ illustratus, Engentini et Foquelini comment. illustratus, apud Pernam, Basileæ, 1592. 4°.
(Bibl. Impér.)
- A. Persius Flaccus, cum paraphrasi et notis Eilhardi Lubini, apud Zachar. Heyns, Amstelodami, 1595. 8°.
- A. Persius Flaccus, cum paraphrasi et notis Nicodemi Frischlini, Francofurti, 1596. 8°.
- A. Persius Flaccus, cum ecphrasi seu paraphrasi et scholiis Francisci Sanctii Brocensis, Salmanticæ, 1599. 8°.
- A. Persius Flaccus, cum paraphrasi Fed. Ceruti, Aug. Vindelicorum, 1599. 4°.

XVII SAECULI 1601 — 1701.

- A. Persius Flaccus, cum comment. Theod. Marcilii, Jo. Tornorupæi, L. A. Cornuti, et El. Vineti Santonis notæ, ap. Cl. Morellum, Parisiis, 1601. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum commentario Eilhardi Lubini et annot. Pulmanni, Amstel. 1602. 8°.
(Bibl. de MM. les Avocats.)
- A. Persius Flaccus, in Corpore poëtarum, ap. Samuel. Crispinum, Aurel. Allobrogum, 1603. 4°.
- A. Persii Flacci Satiras recensuit et commentario illustravit Isaacus Casaubonus, ap. Henr. Drouart, Parisiis, 1605. 8°.
- A. Persius Flaccus, cum notis et paraphrasi Eilhardi Lubini, Hanoviæ, 1607. 8°.
- A. Persii Flacci Sat. Liber singularis, apud Fouet, Parisiis, 1607. 8°.
(Bibl. du Panthéon.)
- A. Persii Flacci Sat. cum comment. Eilhardi Lubini, Franequerræ, 1607. 8°.
(Catalogue du maréchal d'Estrées.)
- A. Persius Flaccus, in Corpore poëtarum, ap. Crisp. Genevæ, 1611. 4°.
- A. Persius Flaccus, cum notis Thomæ Farnabii, Londini, 1612. 8°.
- A. Persii Flacci Sat. cum commentariis Cornuti, El. Vineti, Jo. Britannici, cumque Phil. Beroaldi oratione in enarratione Persii, Angeli Politiani prælectione in eundem, P. Pithoei var. lect. et Theod. Marcilii emendationibus et commentario, ap. Cl. Morellum, Parisiis, 1613. 4°.
- A. Persii Flacci Satiræ, ex officina Rob. Stephani, Parisiis, 1613. 12.
Eædem, Coloniae Agrippinæ, 1613. 12.

- A. Persii Flacci Satiræ , cum comment. Marcilii,
apud Orry, Parisiis, 1613. 4°.
(Bibl. du Panthéon.)
- A. Persius Flaccus , cum notis posthumis Johannis
Bondii, Londini, 1614. 8°.
- A. Persii Flacci Sat. ex recensione et cum comment.
Isaaci Casauboni, apud Henr. Drouart, Parisiis, 1615. 8°.
(Hâc editione nsi sumus.)
- A. Persius Flaccus, sed expurgatus in editione Chori
poëtarum Alexandri Ficheti, Lugduni, 1617. 4°.
- In A. Persii Flacci Satiras I et II Asterii Manlii com-
ment. et notæ, Parmæ, 1621. 4°.
- A. Persius Flaccus, cum notis posthumis Jo. Bond.
Norimbergæ, 1625. 12.
- A. Persius Flaccus, cum notis posthumis Jo. Bond.
Norimbergæ, 1631. 12.
- A. Persius Flaccus, ap. Rob. Stephanum, Parisiis, 1634. 8°.
- A. Persii Flacci Satiræ cum notis J. M. Dilherri, Jenæ, 1635. 12.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. posthumis
Jo. Bond. ap. Ant. Vitray, Paris., 1641. 8°.
(Bibl. Impér.)
- A. Persii Flacci Satiræ, cum comment. Jo. Bond.
ap. Seb. et Gabr. Cramoisy, Paris., 1644. 8°.
(Hâc editione usi sumus.)
- A. Persius Flaccus, Friburgi, 1644. 8°.
- A. Persii Flacci Satiræ, ex recensione et cum notis
Isaaci Casauboni, Londini, 1647. 8°.
(Catalogue de Falconet)
- A. Persii Flacci Satiræ, cum notis Farnabii, Amstel. 1650. 12.
- A. Persii Satiræ, cum commentario Davidis Wedder-
burni Scoti Abredonensis, edente post mortem
fratris Alex. Wedderburno, apud Elzevirium,
Amstelodami, 1664. 12.
- A. Persii Flacci Satiræ, cum ejusdem comment.
Elzevir. Amstel. 1668. 12.

EDITIONUM ELENCHUS.

XXXV

- A. Persii Flacci Satiræ, Turonibus, 1686. 12.
 (Catal. de Falconet.)
- A. Persius Flaccus, cum commentario Henrici Scalesii ordinis Fr. Pecc. 3 vol. Neapoli, 1690.
- XVIII SAECULI 1701—1800.
- A. Persii Flacci Sat. in Mich. Maittarii collectione, T. II, p. 884—889, Londini, 1713. 8°.
- A. Persii Flacci Sat. cum comment. Wedderburni, ap. Tonson, Londini, 1716. 12.
 (Bibl. Impér.)
- A. Persius Flaccus, enucleatus, sive comment. in Pers. Amstel. 1764. 12.
 (Bibl. de l'Arsenal.)
- A. Persii Flacci Satiræ, ex officina hered. Vagneri, Bernæ, 1765. 12.
 (Bibl. du Panthéon.)
- A. Persii Flacci Satiras sex ad fidem optimarum editionum, una cum variis lectionibus codicis Ebneriani edidit Georg. Frid. Sebalduſ, tabulisque æneis incidit Jo. Mich. Schmidius, sumptibus Balth. Schmidii heredum, Norimbergæ, 1765. 8°.

VERSIONES PERSII.

GALLICAE.

- Les satires de Perse, traduites en vers français, par Abel Foulon, Paris, 1544. 8°.
- Les satires de Perse, traduites par Durand, avec le texte en regard, Paris, 1586. 8°.
 (Bibl. de l'Arsenal.)
- Les satires de Perse traduites en français, par le président Nicole, Paris, 1656. 12.
- Les satires de Perse, traduites par le Sieur Gefrier, Paris, 1658. 8°.

c.

- Les satires de Perse, traduites par Sylvecane, Lyon, 1697. 8°.
- Les satires de Perse, traduites par M. Le Noble,
Paris, 1704. 12.
- Les satires de Perse, traduites en français, avec des
notes, le texte et les figures, Berne, 1765. 8°.
- Les satires de Perse, traduites par M. Carron le
Gibert, Amsterdam, 1771. 8°.
- Les satires de Perse, traduites par M. l'abbé Le
Monnier, chez Jombert, Paris, 1771. 8°.
- Les satires de Perse, traduites en vers et en prose,
pour servir de suite aux satires de Juvénal, avec
un discours sur la satire, par M. Dreux du
Radier, Paris, 1772. 8°.
- Les satires de Perse, avec des remarques et un
discours sur Perse, par M. Sélis, Paris, 1775. 8°.
- Les satires de Perse, traduites en vers français, par
M. Taillade d'Hervillier, Paris, 1776. 8°.

ANGLICAE.

Persius, ex metaphrasi præstantissimorum poëtarum
Diepneyi, Drydenii, Creechii et Congrevii, cum
notis et dissertatione de natura, origine et pro-
gressu satiræ,

(Vide Fabricium.)

....

GERMANICAE.

- Joh. Sam. Adami, kays. gekr. Poet, verdeutschter
Persius in sechs Satyren, Dresden, 1674. 8°.
- Des roemischen Poeten Persii sechs Satyren, in die
teutsche Sprache übersetzt, mit nützlichen An-
merkungen, auch mit den besten Phrasibus und
einer accuraten lateinischen Edition versehen von
M. Joh. Benj. Dragheim, Rostock, 1725. 8°.
- A. Persii Satiren. Aus dem Lateinischen übersetzt
und mit Anmerkungen erläutert, von Joh. Dan.

EDITIONUM ELENCHUS. xxxvij

- Heyden. Leipzig, Breitkopf, 1738. 8°.
 Die Satiren des Aulus Persius Flaccus, sammt einer
 erklärenden Uebersetzung, Berlin, Decker, 1775. 8°.
 A. Persius Fl. Satiren, Text und Uebersetzung, mit
 Einleitung und Erläuterungen von G. G. Fülle-
 born. Züllichau, Frommann, 1794. 8°.
 A. Persius Fl. Satiren, übersetzt von J. A. Nasser.
 Kiel, Akadem. Buchhandlung, 1807. 8°.
 A. Persius Fl. von Fr. Passow. 1^r Theil. Text und
 Uebersetzung; über das Leben und die Schriften
 des Persius, Aumerkungen zur ersten Satire.
 Leipzig, leischer, 1808. 8°.

HISPANICAE.

- Persius, interprete Diego Lopez Valentino, Burgos, 1609. 8°.

ITALICAE.

- Le oscurissime satire di Persio, con la chiarissima
 spositione di Giovani Antonio Vallone, Neapoli, 1576. 8°.
 Persio tradotto in verso sciolto da Francesco Stelluti,
 in Roma, 1630. 4°.
 Le satire di A. Persio, tradotte in verso Toscano da
 Ant. Mar. Salvini, in Firenze, 1726. 4°.

Hæ sunt editiones quæ Fabricio, Maittario, Sociis Bipontinis, et nobis innotuerunt; inter quas sedes primas occupant Britannicæ, Pithoecanæ, Casaubonianæ et Henniniana 1695, 4°. Multos interpretes habuit Persius. Scilicet, in eum, præter alios, commentati sunt Aelius Ant. Nebrissensis, vulgo de Lobrixa, Hispanus, Murmellius scholæ Lutgerianæ, post Alemariæ, demum Daventriæ professor, Jo. Bapt. Pius, Barth. Fontius Corvini Hungarorum regis familiaris et bibliothecarius, Foquelinus (Foquelin de Chaulny en Vermandois), Tornorupæus, et Wedderburnus Scotus. Sed eos omnes prætergressus est doctissimus et celeberrimus Casaubonus, suâ famâ satis notus.

ARGUMENTA SATIRARUM.

PRIMA LEVES CARPIT VATES, MOLLEMQUE NERONEM.
CARPIT AVARITIAE MALA VOTA PRECESQUE SECUNDA.
TERTIA DESIDIAM JUVENUM FASTUSQUE LACESSIT.
IN QUARTA STULTUS REX CENSORESQUE NOTANTUR.
CORNOTUM LAUDANS APERIT PENULTIMA SERVOS.
IN SEXTA HEREDI TAXAT NIMIUM CUMULANTEM.

A. PERSII FLACCI

SATIRÆ.

PROLOGUS.

NEC fonte labra prolui caballino :

More dramaticorum, quibuscum magnam affinitatem habet, prologo usus est Persius. Cæteri autem poëtæ Persio vetustiores vel præmio abstinerunt, vel illud ab opere legitimo non separaverunt, ut in Aeneid. Virgiliti videre est. Posterior tamen ætas præmia hujusmodi frequentavit, modo versu, modo solutâ oratione, ut Staius et Martialis, Ausonius interdum, et præsertim Claudianus elegiaco semper carmine. Duplex autem hujus carminis argumentum, sicuti ejusdem duplices sunt partes, versuum ambæ septenorum. Primi septem versus mixtum habent argumentum : de se enim poëta περιγεγραμμένος, obiter vero de æqualibus sibi poëtis, quos traducit : posteriores septem meram continent aliorum poëtarum irrisionem. *Casaubonus*. Perperam igitur hunc prologum ænigma vocat J. Bondius; cum sit, ut satira prima, jocis salibusque refertus; quod in unoquoque versu interpretando videbitur. A.

1. *Nec fonte labra prolui caballino.*] Sua sic extenuat, ut simul ineptorum hominum, plerorumque etiam Romanorum, quibus, jam inde ab Augusti temporibus, poëtandi studium, familiaris moribus, cacoëthes fuit, obiter fastum retundat, et urbane castiget. — *Nec... labra prolui*. Jam, inquit, satiras scripturus, vix dum labra admovi Pegaseo fonti, nedum immersis labris ad satiетatem hauserim. Eos irridet qui videri volebant totum illum fontem hausisse, et fortasse privatim aliquem tangit, qui tale quid de se νεανιωτέρων, sæculi vitio usus, jactaverat. — *Fonte... caballino*. Summum etiam hæc vox aculeum habet. Poterat enim sic : *nec fonte equino labra mersimus nostra*; maluit autem *caballino*, quod istud nomen inhonestius sit, et ea vox contempti et subsannanti aptior. Καβῶλις; enim Græcis, et Latinis *caballus*, non quivis equus dicitur, sed jumentum dossuarium, τριπερσῖον. Sic Seneca, epistolâ LXXXVII : *O quantum erat*

Nec in bicipiti somniasse Parnasso
 Memini, ut repente sic poëta prodirem.
 Heliconiadasque, pallidamque Pirenen

sæculi decus, imperatorem triumphalem, censorium, et quod super omnia est, Catonem uno caballo esse contentum! Ita verborum delectu satiricam vim auget. Nam, *prolui labra*, jumentorum more, qui dimidium fere caput aquis immergunt. *Caballino*, non *Pegaseo*, quod ad ridiculam poëtarum sui temporis vanitatem retundendam, ut jam diximus, potissimum valet. Hunc autem fontem, de quo loquitur poëta, Hippocrenem esse, ἢ Ἴππευ κρήνην, montis Heliconis, inde ortum ex ictu ungu læ Pegasi salientis, Bellerophontis equi, e quo bibentes statim poëtas fieri, omnibus vel tironibus notum. Hæc partim ex *Cas.*

2. *Nec in bicipiti somniasse.*] Quemadmodum illi, qui e fonte supra memorato hauserant, fieri poëta credebantur; ita et illi qui montes vicinos Heliconem, Cithæronem et Parnassum conscenderent, aut inibi versarentur. Quæ superstitio Homero atque Hesiodo recentior est, ap. quos nil tale quid invenitur. Hesiodus huic fabulæ occasionem forte præbuit, quisic: Ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἑλικῶνος ὑπὸ ζαθέοιο.

ait se factum poëtam, cùm pasceret oves in Helicone; quod insecuta ætas accepit, quasi dixisset, ideo se poëtam evasisse, quòd in Helicone versatus esset; sic Prop. lib. III:

Visus eram molli recubans Heliconis
 in umbra,

Bellerophontei qua fluit humor equi,
 Reges, Alba, tuos, et regum facta
 tuorum,

Tantum operis nervis hiscere posse
 meis.

Ita, Persius poëtam se negat, quia non somniârît in Parnasso. Hoc loco, Ennium tangi quidam volunt, qui dixerit se vidisse in somnio Homerum sibi dicentem: quòd ejus anima in ipsius esset corpore. Hæc, ex Casaubono.

3. *Repente.*] Ἐκ τοῦ παραχρῆμα, sine ullo temporis impendio. — *Prodirem. Prodire*, hîc, non modo simpliciter προέρχεσθαι, dare se in conspectum, sed existere, vel potius subito emergere, ut sol ἀνατῆλῶν, vel aliquis e machina Deus comicus. Ex eodem.

4. *Heliconiadas.*] Musas habitantes Heliconem, Bœotix montem. — *Pallidamque Pirenen.* Fons erat in Acrocorintho monte, juxta urbem Corinthum in Peloponneso. Latini soli poëta hunc fontem Musis sacrum dixerunt, nam Græci scriptores, quorum hoc erat pontificium, nihil ejusmodi agnoscunt, neque poëta, neque geographi. Immo, hanc Pirenis originem ostendit scriptor quidam Græcus, dicens: Πειρήνη ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν δακρυῶν Πειρήνης γυναικὸς τινος δακρυσάσσης τὸν ἑαυτῆς ὕδον παρ' ἐπιίδα φθειρόμενον: præterea, vetus interpret Persii, qui meminerat Musas in Helicone et illo Phocidis tractu habitare, non dubitavit Pirenen interpretari,

Illis remitto, quorum imagines lambunt

5

Hederæ sequaces : ipse semipaganus

Ad sacra vatium carmen affero nostrum.

hoc loco, de fonte Heliconio. At cum ex omnibus Latinis notum sit Pirenen fontem Musis dicatum, illis assentimur.—*Pallidam*. Sic eam vocat Persius, quia, qui plurimum student, pallidi fiunt; vel forte ad fabulam de origine fontis Pirenes alludit. C. et A.

5. *Illis remitto*.] Hoc est ambitionis hominibus, qui non sincero litterarum studio, nec divinæ poëtices intimo sensu adducti Musas colunt; sed vanâ laudum ambitione, ac perversâ honorum divitiarumque cupiditate.—*Remitto*. Signatum verbum apud bonos scriptores, hac notione, cum aliquid παρατιτόμεθα, et rejicimus vel oblatum.—*Quorum imagines*. Romæ, ut jam vidimus in Juv. comment., in bibliothecis tum publicis, tum privatis, imprimis in Apollinis Palatini biblioth. statuæ, imagines poëtarum non modo solemni instituto dicari, sed et hederâ virenti coronari solebant. Juv. sat. VII. Ut dignus venias hederis et imagine macra.

—*Lambunt*. Proprie leviter lingua tangunt, quod translatum est a canibus, queis proprium est lambendo bibere. Virg. Aencid. lib. II, v. 682 :

..... Tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, et circum
tempora pasci.

Hoc loco, cingunt, circumcunt, amplectuntur. C. et Prateus.

6. *Hederæ sequaces*.] Quibus poëtæ coronabantur, quod omnibus notum. Hedera autem Baccho dicata, sub cujus tutela etiam poëtæ erant.—*Sequaces*. Leonidas poëta Græcus πολυπλανέα κισσόν dixit. Virg. quoque et Catullus hederam *errantem*. Hanc quoque antiqui Lyrici, teste Servio, *flexipedem* dixerunt, quod huc et illuc vagetur.—*Ipse semipaganus*. Sic modeste se appellat, quasi inchoatum poëtam dicas, ut non penitus ἀνείσακτον, ita assistentem adhuc in cortina, et tantum ἀρεθιγῶς ἀψάμενον τῷ λέεθτος. Quæ modestia arrogantiae poëtarum μεσοσπατάκτων sui temporis satirice opponitur. C.

7. *Ad sacra vatium, etc.*] Ad ædem Musis et Apollini ab Augusto dicatam: vide Suet. Oct. cap. 29, et Juv. sat. VII, 37: eò docti conveniebant scriptaque afferebant sua: hinc Horat. lib. I, epist. 3:

Scripta Palatinus quæcumque recepit
Apollo.

Simpliciter exponit Casaubonus de omnibus, qui poëmata recitabant sua veterum more, aut aliter publicabant; quod φέρειν εἰς μέσον dicit Plut. περὶ τοῦ ἀκρόειν.

V. 5. *Remitto*. Codices antiquiores habent ita; Cod. noster, *relinquo*.

Quis expeditivt psittaco suum ΧΑΙΡΕ,

8. *Quis expeditivt.*] Hoc versu, incipit prologi pars secunda. In prima autem, cūm se semipaganum, poētamque vix inchoatum ferret, ea naturalis lectorum mentibus objectio potuisset innasci: ὁ Περσί, cūm sis semipaganus ac barbarus poēta, quare igitur versus facis? Ad quæ respondet, ut olim Horat. epist. II, 2, 51:

. . . . Paupertas impulit audax,
Ut versus facerem. . . . .

Quod est amara irrisio in poētas sui temporis, quorum plerique famelici auctores et parasiti erant: nam Persium de se serio egisse vix credas, cūm ipse fuerit et dives, et bullā ornatus, et poēseos genus minime ad captandum hominum favorem idoneum amplexus fuerit.—*Expeditivt.* Idem ac docuit, ut versu sequenti. Sed exquisitius hoc verbum: nam ignorantia et ἀδυναμία est instar vinculi, quo ingenium alligatum est, ut πένθη pes: solvitur autem eo vinculo, cūm docetur; quod significat τὸ *expeditivt.* *Psittaco.* Vocis humanæ imitatione complures præditas aves omnibus notum, præsertim psittacos, plcas, acanthides, corvos, aliasque, quas

numerare non est necesse; unde Porphyrius de abst. anim. ab csu, lib. III, hoc argumento probare nititur, scil. non esse omnino bruta animalia. Εἰ φαίνηται, αἰτ, καὶ ἡμᾶς μιμούμενα, καὶ τὴν ἐλλάδα γλώσσαν ἐκμανθάνοντα, καὶ συνιέντα τῶν ἐφεσώτων, τίς οὕτως ἀναιδῆς, ὡς μὴ συγχωρεῖν εἶναι λογικά διότι αὐτὸς οὐ συνήσιν ὧν λέγουσι· κόρακες γούν καὶ κίτται, ἐρίθακοί τε, καὶ ψιττακοί, ἀνθρώπους μιμοῦνται, καὶ μέμνηται ὧν ἂν ἀκούσωσι, καὶ διδασκόμενοι ὑπακούουσι τῷ διδάσκοντι, καὶ πολλοί γε ἐμύνησαν δι' ὧν ἐδιδάχθησαν καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας κατὰ τὸν οἶκον. — *Suum ΧΑΙΡΕ.* Ut plurimum docebantur aves salutationis verba; vel singula, χαῖρε, *ave, salve*, vel paulo plura, ut κονδίτον πίσω, ap. Simplicium: vel εὖ πράττε, et Ζεὺς Ἰλειῶς, καὶ τὰ ταιαῦτα, inquit Philostratus; interdum etiam plurimum vocum verus aut sententias docebantur, ut illi corvi, qui admirationi fuerunt Augusto ex Actiaca victoria revertenti, quorum alter institutus fuerat dicere: *ave, Caesar, victor, Imperator*: alter, *ave, victor, Imperator Antonī.* Prior tantum apparuit, alter

V. 8. Post hunc versum recentiores quidam codd. et, postea, editores fere omnes alium inserunt, sic:

Corvos quis olim concavum salutare?

Versum hunc spurium esse minime dubitandum; insulsum præterea, et inutilem, cūm de corvis infra dicturus sit poēta: quapropter illum, consentientibus fere omnibus libris, et codice nostro, a prologo rejecimus. In editione Persiana Jo. Britannici, Paris. apud J. Petit, 1505. hæc glossa inter lineas inseritur: *versus hic a Fonteio, non ab aliis ponitur.*

Picasque docuit verba nostra conari ?

Magister artis, ingenique largitor

vero, ut par erat, necatus est : unde Gallicus poëta quidam ad hoc facete dixit :

Princes et grands, fiez - vous aux
louanges.

Ad istas forsân alludit aves. C. et A.

9. *Conari.*] Hoc loco, omni ope atque operâ niti, ut imitentur, etc.

10. *Magister artis. . . venter.*] *Venter*, hoc est, fames et egestas ingenium largiuntur. Inter scriptores tum Græcos, tum Latinos magna est de hoc argumento dissidentia. Alii nempe vires hebetari, et ad extremam imbecillitatem assiduis curis redigi contendunt, ut Plato, qui ullum animal mæstum canere negat, οὐδὲν ζῶον λυπούμενον ἄδει. Juven. sat. VII, v. 59 et seqq.

. . . Neque enim cantare sub autro Pierio, etc.

et supra, *anxietate carens animus non facit poëtam*; et D. Chrysostomus de sacerdotio: ἤδη δὲ καὶ φροντίδες συνεχεῖς ἤμβλυαν τὸ τῆς διανοίας ὄξύ, καὶ μολίβδου βαρύτερον τὸν πτεγνὸν ἀπειργάσαντο. Alii contra, paupertatem non modo magistrâ artium volunt; sed etiam, ut Theocritus addit, solam: Ἄ πενία, Διόφραυτε, μὴνὰ τὰς τέχνας ἐγείρει. E scena est ille versus sententiæ ejusdem: Λιμὸς δὲ πολλῶν γίγνεται διδάσκαλος; et alii permulti sic censuerunt, quibus et Latini consentiunt, ut Plautus Stichô :

. . . Paupertas fecit ridiculus forem ; Nam illa omnes artes perdocet, ubi quemque attigit.

Et Horatius, loco præcitato, et Persius, hoc versu, et Manilius, lib. I :

Et labor ingenium miseris dedit: et sua quemque

Advigilare sibi jussit fortuna pre-mendo.

His verbis, ait Casaubonus, Manilius quæstionem solvit. Neque enim opes, neque paupertas aut minuunt ingenium per se, aut acuunt, verum ideo hæc paupertati tribuitur, ut mater artium credatur, quia *pre-mendo jubet advigilare sibi*, serio animum cogit attendere, atque ad se ipsum convertit. His addo; calamitates, infortunium, laborem et paupertatem, ut honores, dignitates, voluptates et divitias vim in animos omnino diversam exercere. Iste olim dives, animo carens (ut sæpissime fit), repente pauper factus ad imbecillitatem delabitur; quippe quem honorum suorum atque opum recordatio in desperationem adducit; hic autem animo forti præditus, laboribus induratus, deliciarum et luxuriæ ignarus, sed quem premit egestas, ut sortem mutet, sibi advigilat, ad necessitatem omnes ingenii vires convertit, et sæpe sæpius non modo fati fruitur benignioribus, sed et ultra metas rapido cursu transvolat. En nodus solvitur, apparens inter scriptores oppositio diluitur. Temporum, locorum, animorum diversitas hos iisdem provehit artibus, quibus alios in profundum immergit. A.

6 A. PERSII FLACCI PROLOGUS.

Venter, negatas artifex sequi voces.
 Quod si dolosi spes refulserit nummi,
 Corvos poëtas, et poëtrias picas
 Cantare credas Pegaseium melos.

11. *Negatas... voces.*] Eodem sensu, Manilius, lib. V:

Quin etiam linguas hominum, sensus-
 que docebit
 Aërias volucres, novaque in commer-
 cia ducet,
 Verbaque præcipiet naturæ sorte ne-
 gatas.

— *Artifex sequi.* Hellenismus notissimus. Nihil figurâ istâ frequentius apud poëtas Latinos, præsertim apud Persium. Hic, *artifex sequi* pro, qui docet, cogit, facit *sequi*, etc. C.

12. *Quod si dolosi, etc.*] Dolosum nummum nominat, non tam quòd dolosos homines faciat, quàm quòd ad nefanda, hoc loco, turpia et homine libero indigna perpetranda inlicitat. Virg. Aeneid. lib. III, v. 55:

... Quid non mortalia pectora cogis,
 Auri sacra fames?

Sicuti enim ad scelus homines aurum allicit; ita quoque sæpius ad infamiam, turpitudinem, adulationem, et corporis sui nundina-

tionem; quin immo (adeo dulces illius illecebræ), eos aliquando ad grandia ducit. Quæ cum ita sint, minime mirandum est, cur tam efficax animorum vehiculum, rerumque humanarum vectis potentissimus, hoc loco, *dolosus* dicatur. Hic, idem valet *dolosus* ac corruptor; quod sic optime reddidit interpret Gallicus *Sélis: l'espoir d'un or séducteur. A.*

13. *Corvos poëtas, etc.*] Malos poëtas et ineptos. Ad naturam corvorum et picarum respicit, qui, etsi humanas voces imitantur (excellunt enim in eo genere pica et corvus), tamen naturâ sunt voce præditi, non solum ingrata, sed et infausta veteribus habitâ, præsertim corvus, qui cum κλώζει, gloucit, vel κρωζει, grocit, vocem videtur habere strangulati. C.

14. *Cantare credas.*] Hoc εἰρω-
 νικῶς dictum. Videbitur Musarum vos dulces audire concentus. — *Pegaseium melos.* Egregium carmen, quale composuerit is, qui ex Hippocrene biberit. *Prateus.*

V. 13. *Poëtrias.* Dimidia pars codd. habet *poëtridas*, utrumque bene se habet. Nonnulli *poëtritas*; male! Codex noster, *poëtridas*.

V. 15 *Melos.* Vet. schol. ita: *in aliis est nectar.* Et reipsa in duobus codd. legimus *nectar*. Ast alii omnes habent *melos*: quam lectionem servavimus auctoritate freti codd. nostrorum et Homeri qui, ut ait Casaubonus, in duobus continuis versibus hymni in Mercurium et corripuit et produxit priorem verbi *melos*. Cod. noster, *melos*.

SATIRÆ PRIMÆ

ARGUMENTUM.

PRIMA LEVES CARPIT VATES, MOLLEMQUE NERONEM.

In ridiculum ineptumque scribendi et recitandi cacoëthes, ac pene rabiem immutatum fuerat generosum illud eloquentiæ poëseosque studium, quod jam antea, felicissimis Augusti temporibus, Romæ floruerat. Omnes invicem oratores in causis forensibus, neglecto vero et honesto, vanam ostentationem affectabant: inde, plurima illa antitheta, quæ *rasa* noster vocat; inde, crudæ illæ et sine arte redundantes figuræ; debilia illa et exsucta troporum figmenta; inde, obsoleta verba, *ampullas et sesquipedalia verba*, quæ Ciceronum et Hortensiorum et Cæsarum excellentissimam artem turpiter deformaverant. Nec minor in Virgiliana et Horatiana lingua tumultus et confusio. Divinorum horumce vatum grandiloquium, dulcis et perjucunda melodia, ad vivum effectæ imagines, atque naturam æmulantes picturæ, comparationes justæ, sapientes et rectæ sententiæ, nervis demum, æstu, simul ac succo pleni, et quasi divinitus afflati numeri, in vanam brevi abierant subtilitatem, in rudes, insolitas, et obsoletas dicendi formas, in descriptiones aut ambitiosas nimium, aut inutiles, aut a veritate prorsus alienas, in argutias futes, viribus item ac sensu plane carentes, in molles versus et effeminatos, quos *sartaginis ingratum stridorem* lepide dicit Persius. Quòd si ad recitandi modum transieris, eamdem et affectationem in recitante poëta, eumdem naturæ contemptum reperies. Digitos annulis ornatos videbis, capita cirris ornata et cincinnis, aures gemmis distinctas, fauces vellere seu lanâ circumdatas, pexos capillos, togas recentes et splendidas, ad recitandum sedem celsam, libidine et insolenti luxuria scintillantes oculos, gra-

8 SATIRÆ PRIMÆ ARGUMENTUM.

ciles et tenuem sonum edentes voces; in auditoribus, applausus nimios et inconditos, lascivis motibus expressos, et scelestæ recitantis impudicitæ mire consentaneos: quæ omnia salse admodum et satirice exagitans percurrit Persius, in hac festivissima satira, in qua, sub specie suum de satiris scribendis consilium declarandi, vel potius suas partes contra futiles adversarii cujusdam observationes defendendi, malos sui temporis poëtas, et imprimis Neronem ipsum imperatorem eorum coryphæum carpit atque dilacerat. Istius simile fere argumentum satiræ Horatianæ, lib. II, sat. 1; similiter accedit ad primam nostri Juvenalis: sed diversus utrique fuit tractandi modus. Horatiana satira ad poëtam ipsum, et ad suum in adversarios odium fere tota respicit; et est tamen jocis referta et festiva, atque etiam Persianæ stylo superior: satira Juvenalis ad mores depravatos Romanorum; est gravitatis, et indignationis plena; formam oratoriam præ se fert, ut decebat opus satiricorum principis, publicæ libertatis ac disciplinæ defensoris acerrimi: Persiana autem sapientis et litterarum amantissimi ac philosophiæ alumni opus est, qui corruptum sermonem non minus dolet, quàm mores perditos. Sensus inde rectus, judicium severum, ironia salsa et mordax aliquando, attamen jocosa et temperata, in illa satira potissimum fulgent. Cæterum, si attente perpenderit et ex nostro commentario, et ex nostra dialogi forma et distinctione, non tantopere obscurus videbitur noster, quantopere sibi finxerunt interpretes nonnulli; cùm, si unum exceperis locum (a versu 50 usque ad 53, quem suspicor interpolatum, aut immutatum et truncatum, timore Neronis, a Cornuto, vel a Basso satirarum Persianarum editore primo), omnia æque tibi, inquam, plana et intellectu facillima videbuntur; et, ut spero, luce etiam clariora lucebunt.

SATIRA I.

DE VATIBUS.

PERSIUS, ADVERSARIUS.

PERSIUS.

O CURAS hominum! ô quantum est in rebus inane!....

ADVERSARIUS.

Quis leget hæc?

PERSIUS.

Min' tu istud ais?

ADVERSARIUS.

Nemo, Hercule.

1. *O curas hominum!*...] Satiras aggressurus, poëta hoc exordio incipit abrupto, et gravitate referto, quo fingit se defixum in contemplatione rerum mundi hujus, eorumque omnium quæ mortales agunt, seque, hæc plusquam vana esse cum animadvertisset, de futilibus hominum curis satiram scribere instituisse. Similis apud Juven. locus, satirarum initio:

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.

Similis quoque apud Salomonem: *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.* Vix versus iste emphatice pronuntiatur, cum ex adverso surgit nescio quis sui sæculi, tum in factis, tum in scriptis, corruptelæ

stolidus admirator, qui inceptum de vanitate rerum humanarum sermonem intercipit, dicens: *quis leget hæc?* Inde, a philosophica contemplatione, et moribus, ad malos poëtas, et ad eorum ineptos sectatores delabitur sermo, qui totus διὰ γυμῶς legendus est. Interpretes plerique hunc Persii amicum, seu monitorem volunt; ego vero, et morosum adversarium, et ridiculum senem intelligo. Meam sententiam dialogi series et ordo comprobant. C. et A.

2. *Min' tu istud ais?*] Dicuntur hæc a Persio, ob vocem repentiam attonito ejus, quem nesciebat adesse, aut in meditatione totus non cogitabat. C. — *Nemo Hercule.* Romani jurabant per Deos, scil. per Jovem, Herculem, etc.

P E R S I U S.

Nemo?

Vel duo, vel....

A D V E R S A R I U S.

Nemo. Turpe, et miserabile.

P E R S I U S.

Quare?

Næ mihi Polydamas, et Troiades Labeonem

Vid. Juven. sat. II, v. 98.—*Nemo?*
Hæc vox Persii εἰρωνευομένου,
quasi qui auditione rei inopinatæ
commoveretur.

3. *Vel duo, vel....*] In Puteano
cod. n° 8048, initium versus cum
fine præcedentis cohæret: Persio
enim hæc tribuuntur, quasi dixisset:
nemo (ais)? *ah!* saltem duo,
vel tres, vel aliquot mihi erunt lecto-
tores: sed adversarius non exspec-
tans donec inchoatam sententiam
absolverit, interpellat et subjicit:
Nemo. Turpe et miserabile. Huic as-
sentimur interpretationi, quæ et
apta et elegans est.—*Nemo. Turpe et*
miserabile. Cæteri interpretes ex-
plicant: *turpe et miser.* scil. esse sine
lectoribus. Ego vero: quod tu di-
cis (ὁ curas hom.), est *turpe et mi-*
serabile, tritum, insulsum, pes-
simum; *cela est mauvais, pitoyable.*
Quæquidem interpretatio et mo-
roso adversario, et stolido elegi-
diorum et ampullarum admiratori
apprimè convenit. A.

4. *Næ mihi Polydamas, etc.*] Certe, pergit Persius, mollis et
ignavus princeps, qualis est Nero
(designatus sub nomine Polyda-

mantis), certe, cives effeminati,
viles Troiades mihi prætulerint
Labeonem, etc. sed, si turbida
Roma, etc. — *Polydamas.* Inge-
niosissime poëta duos versus Iliad.
χ, hoc unico expressit. Πωλυδά-
μας μαι πρῶτος ἐλεγχεῖν ἀναθήσει:
et statim, Αἰδέομαι Τρῶας καὶ
Τρωάδας ἐλκεσιπέπλους. Sic M.
Tull. epist. ad Att. lib. VII, 1:
Aliter sensero? αἰδέομαι non Pom-
peium modo, sed Τρῶας, καὶ Τρωά-
δας. Πωλυδάμας μαι πρῶτος ἐλεγ-
χεῖν ἀναθήσει: quis? tu ipse scilicet,
laudator et scriptorum et factorum
meorum. Polydamas autem Tro-
janus, Panthi filius, sapientiâ præ-
ditus, eadem nocte natus quàm
Hector, cujus fuit comes, sed
Hector hasta potentissimus, Po-
lydamas autem verbis tantum no-
tus fuit; quod his expressit Ho-
merus:

Τῷσι δὲ Πωλυδάμας πεπνυμένος
ἤρχ' ἀγορεύειν
Πανθείδης· ὁ γὰρ αἶος ἔρα πρόσσω
καὶ ὀπίσσω.
Ἔκτροι δ' ἦεν ἐπαῖρος, ἣν δ' ἐν νυκτὶ
γένοντο.

V. 2. *Nemo? Vel duo, vel....* Vide supra commentarium.

V. 4. *Troiades.* Omnes nostri codd. tribus exceptis, et quidem infimæ
notæ, qui habent *Troiadas*, male! Cod. noster, *vel Troades.*

Prætulerint....

ADVERSARIUS.

Nugæ.

PERSIUS.

Non, si quid turbida Roma 5

Elevet, accedas, examenve improbum in illa

Ἄλλ' ὁ μὲν ἄρ' μύθοισιν ὁ δ' ἔγγει
 πολλὸν ἐνίκια.

Ὁ σπιν εὐφρονέων ἀγορήσατο καὶ
 μετέειπεν.

Alter fuit Polydamas, Antenor's filius, dux sine nomine et fama. Sub Polydamantis nomine Neronem designari non male conjiciunt interpretes. — *Troïades*. Satirice, pro Romani. Quo nomine in femineo genere et mollitiem Romanorum carpit, et ambitionem eorum, qui Trojanam originem affectabant, et se *Trojugenas* vocari jubebant, ut vidi-mus ap. Juvén. sat. I, v. 100, et sat. VIII, v. 181. — *Labeonem*. Attius Labeo, ineptus poëta, ineptior Homeri interpres, qui *Iliada* et *Odysseam* transtulit, verbum ex verbo, ridicule satis, quòd verba potius quàm sensum secutus sit. Ejus est ille versus :

Crudum manduces Priamum, Priami-
 que pisinnos. C.

5. *Nugæ*.] Hoc dictum mordaci advers. magis convenit; quasi qui Persium interpellaverit, dicens: ea quæ tu dicis sunt *nugæ*, quæ nihil faciunt ad rem. — *Non, si quid, etc.* Pergit, hoc loco, Persius, sed, *si quid turbida Roma elevet*, si turbida Roma elevet, deprimat, nec improbum ejus judicium castigare, emendare ten-

tem, nec me quæsierim extra. De se locuturus, usurpat secundam personam. Similis color orationis apud Gallos, diceretur enim :

PERSE.

Pourquoi? Sans doute, Polydamas et les fils des Troyens pourront me préférer Labéon; mais...

L'ADVERSAIRE.

Bagatelles!

PERSE.

Quand même Rome, cette ville tumultueuse, vous condamnerait, gardez-vous de souscrire à son jugement; n'entreprenez pas de redresser sa balance infidèle; ne cherchez point hors de vous la règle de votre conduite, car, à Rome, etc. Id dictum pro: quand même Rome me condamnerait, je ne souscrirais pas, etc. je n'irais pas chercher, etc. — *Turbida Roma*. Urbs, in qua tumultus et agitatio sedem posuerunt, rarò judicio incedit recto; et sæpius cuncta ex animi libidine judicat. A.

6. *Elevet*.] Duo contraria significat; nempe deprimere et erigere, minuere et augere. Metaphora a ponderibus in quibus, ut *lanx* gravior attollatur, et par alteri fiat, ex ea aliquid detrahitur. Hoc loco, deprimere, infirmare.

Castiges trutina, nec te quæsiveris extra.

Nam Romæ quis non? . . . ac, si fas dicere! sed fas

Tunc, cùm ad canitiem, et nostrum istud vivere triste

— *Exameneve improbum.* Examen est bilancis hasta, filum, lingula, quâ stante, in neutram partem vergente, et sub ansa latente, æquilibrium cognoscitur. C.

7. *Castiges trutina.*] Trutina proprie illud foramen oblongum, intra quod vergit lingula, et in quo foramine æqua examinatio cognoscitur. Hic sumitur pro tota bilance. Hoc loco, Casauboni sententia silentio non prætermittenda, quæ sic se habet: « Quid « sit castigare zygostatis, declarat « interpret antiquus: *castigare est « digito libram percutere, ut tem- « peretur, et præ agitatione post « æquum conquiescat.* . . . Suspicio « tamen veterem illum grammati- « cum scripsisse *percurrere*: quod « proprie locum habet in statera, « quæ scapum habet punctis dis- « tinctum. Hæc, cùm aliquid ap- « pendimus, alterâ manu æqui- « pondium per scapum ducimus, « eumque tamdiu percurrimus, « donec steterit examen ἀδινές; « quod Latini dicunt, *compescere « examen certo puncto.* Id Vitru- « vius sic expressit: *æquilibrium « in alteram partem scapi per puncta « vagari*: libr. X, cap. 8. Etiam « sequentia verba interpretis mira « sunt: *et præ agitatione post æquum « conquiescat.* Hoc vult: non prius « agitari desinere, quàm in suo « puncto sacoma fuerit colloca-

tum. Ita demum æquato exa- « mine quiescit libra. » — *Nec te quæsiveris extra.* Illud est, quod stoici dicebant, non debere studiosum virtutis extra se convertere, ut aliis placeat: satis enim illi esse, si præstaret, ut esset quod cupiebat, videri autem vellet, ei curandum non esse: ὡ δ'εἰ ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσσαι τινί: Epictet. Enchirid. Sententia autem aurea juxta illud delapsum e cælo Γνώθι σεαυτόν, quam sic imitatus noster satiricus: Nous cherchons hors de nous nos vertus et nos vices.

8. *Nam Romæ quis non? . . .]* Ἀπισιώπησις. Quis Romæ non est, nempe corrupti iudicii, et indignus cujus rationem habeas, quippe deliciis et luxu perditus, virtutis osores, et honestarum artium, quos, si a principe orsus singulos consideres, omnes pessimos, imperitos, omnes asinos invenies, etc. Hoc enim suâ reticentia vult Persius. — *Ac, si fas dicere!* Hoc interjecto πᾶθες valde auget, ac summum desiderium libertatis arguit, ad declamandum contra vitia. — *Sed fas.* Significat se in proposito perseverare, scilicet, scribendi satiras. C.

9. *Tunc, cùm ad canitiem.*] Quidquid isti iudicaturi sint, inquit, ego tamen nihilominus satiras mihi scribendas iudico, quoties ob ocu-

V. 8. *Ac.* Restitui ex omnibus nostris codd. Vox *ah* est recentiorum editorum. Cod. noster, *at.*

Aspexi, et nucibus facimus quæcumque relictis, 10
 Cùm sapimus patruos; tunc... tunc... ignoscite...

ADVERSARIUS.

Nolo.

P E R S I U S.

Quid faciam? Sed sum petulanti splene cachinno.

los mihi pono, et stultitiam, stoliditatem, vanasque senum curas, vitam tristem et miseram, perversaque laudum cupiditate deformatam, quam nos Romani vivimus vitam, et quæcumque, nos juvenes, *nucibus relictis*, qui a puerilibus nugis ad virorum curas jam transiimus, *quæcumque* ridicula, prava et carentia communi sensu facimus, dum *sapimus patruos*, dum viri severi existimari volumus.— *Canitiem*. Senes intelligit, quibus peculiaris est canities, quæ sæpe sæpius temporis significatio est, non prudentiæ. Πολιτὰ χρόνου μήνους, οὐ φρονήσεως. — *Nostrum... vivere*. Græcum est, τὸ ζῆν ἡμῶν. Cicero, *beate vivere vestrum*. « Primam autem, inquit « Casaubon. personam usurpat « objurgationis molliendæ causâ; « more omnium, qui invehuntur « in vitia et vitiosos. » — *Vivere triste*. Ὁ σκυθρωπὸς βίος, qualis est eorum maxime, qui *Curios simulant, et Bacchanalia vivunt*. Juv. sat. II, v. 3, ad quæ respondent infra, *cùm sapinus patruos*. C.

10. *Nucibus... relictis*.] Id est, puerilibus ludis ac nugis. Inter puerorum oblectamenta erant nucis. Ea simul cum bulla et prætexta relinquebant, cùm ad virilem ætatem pervenerant.

11. *Cùm sapinus patruos*.] Viri severi æstimari volumus. *Patruus* et *tutor* sæpe idem sonant ac gravis censor et objurgator. Quoniam autem in corrigendis liberis patres mitiores et indulgentiores esse solent; tradi pueri patruis corrigendi consueverunt: illienim adolescentibus corripiendis anteriores sunt quàm patres: unde illud Horatii notum: *ne sis patruus mihi*, et od. libr. III, 12, 3:

Aut exanimari, metuentes

Patruæ verbera linguæ.

— *Tunc... tunc...* Oratio abrupta affectui satirico conveniens. — *Ignoscite*. Concludens satiram omnino se scripturum, veniam ironice facti petit. — *Nolo*. Quod uno verbo negat adversarius. C.

12. *Quid faciam?*] Inter saxum et sacrum collocatus, λύκος τῶν ὄτων ἔχει, lupum auribus salse fingit se tenere: sed non diu in illo fluctuat salo; statim enim decernit, et ad priorem mentem redit:

Naturam expellas furcâ, tamen usque
 recurret.

Horat. Epist. lib. I, 10, 24. — *Petulanti splene*. Factum se ait a natura cachinnonem et σκωπτικόν; itaque velit, nolite, oblatâ re ridiculâ, continuo risum sibi oriri. Veteres autem in splene risûs,

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.

ADVERSARIUS.

Scilicet, hæc populo, pexusque togâque recenti, 15

iracundiæ in felle, amoris in jecore, pudorisque in fronte sedem posuisse omnibus notum.— *Cachinno-onis*. Homo risûs intemperantior, quo verbo solus usus est Persius. C.

13. *Scribinus inclusi*.] Strepitum fugientes. Ait *inclusi*, quia secreto et libero ab arbitris loco scribentibus est opus. Horat. Epist. lib. II, 2, 77 :

Scriptorum chorus omnis amat nemus,
et fugit urbes.

— *Numeros ille*. Per numeros intelligit versus. — *Hic pede liber, grande aliquid*. Hoc loco, designantur scoptice oratores.— *Pede liber*. A lege metri solutus orator. P.

14. *Grande aliquid*.] Sublime dicendi genus etiam grande dicitur.— *Quod pulmo prælargus anhelet*. Quod cum anhelitu, et non sine labore et vexatione pulmonis aëre et vento distenti recitemus. Videtur autem Persius notare grandiloquentiam affectatam, periodorum ambitum, et ampullatam turgidamque orationem. A.

15. *Scilicet hæc populo, etc.*] Primus interpretum hæc a v. 15, usque ad 21, adversario tribui, non sine causa; nam, ne de istorum loquar versuum in ore Persii discrepantia cum antecedentibus et consequentibus, quæ me semper offendit, quamque nullus interpretum sensisse videtur; ego in his verbis ab enthusiastico et

stulto sesquipedalium verborum et ampullarum sectatore cum ingenuitate quadam emphaticè pronunciat, quin et in publice recitantium opera sua poëtarum sumptibus et apparatu quasi delirante vetulo, vim satiricam inesse eo majorem reor, quòd ab ore alieno proficiscuntur, juxta hunc morem satiricis usitatissimum, qui, ut libentius in hominum imbecillitatem bilem effundant, insulsissima et maxime ridicula cuivis tertio tribuunt, ut Horatio sæpe sæpius, Juvenali præsertim in nona satira, hoc loco Persio accidit. Optima igitur fide, et serio simul agit adversarius dicens: *scilicet*, illa, ut supra, *ô curas hominum, etc.* Et infra, *scribinus inclusi, etc.*, id est, *præcepta moralia et Platonica, coram populo, pexus et indutus togâ recenti, recitabis, etc.* Sequitur descriptio satirica apparatus, quem in recitandis operibus suis adhibebant poëtæ; vocis fractæ et effeminatæ recitantium imago; stultæ admirationis populi, qui non nisi mollibus et lascivis plausum concedebat et favore, justa et severa reprehensio: quæ omnia, sub specie admirationis stultæ proposita ab adversario, ut supra dixi, ei responsum hoc, v. 22, merentur, *tun' vetule, etc.*— *Scilicet*. Ironicæ interrogationis signum. Gallice, *Oui, sans doute.*— *Hæc*. Id est, satiras, præ-

Et natalitiâ tandem cum sardonyche albus,
Sede leges celsâ, liquido cùm plasmate guttur
Mobile collueris, patranti fractus ocello.

cepta moralia, ut supra, *ô curas hominum!* etc. A.—*Populo*. Duplex fuit recitatio: domi, amicis convocatis ad emendationem; publice, in auditorio, vel alibi, quàm maximâ fieri poterat coronâ, ad ostentationem. De privatis recitationibus, vid. Horat. lib. I, sat. 4. Plin. lib. VIII, epist. 21. Tull. Cic. ad Att. lib. XII, epist. 4. De publicis recitationibus, vid. Juvenalem, sat. VII, Quintil. de Oratore, etc.—*Pexusque togâque recenti*. Recitaturi elegantix studebant. Moris itaque fuit, ut loti prodirent, pexâ comâ, atque barbâ, et candidati: nihilque omitterent, quod aliquam ipsis gratiam et commendationem posset conciliare. C.

16. *Natalitiâ.... cum sardonyche.*] De sardonyche, vid. ad Juven. sat. VI, v. 382; VII, 144; XIII, 139.—*Natalitiâ*. Quam die natali, inter alia munera, missitabant amici et clientes, quamque non nisi in solemnibus assumere solebant. Plaut. in Curculio:

Hic est annulus, quem ego tibi misi natali die.

—*Albus*. Candidatus. Ita erit dictum, *togâque recenti.... albus*.

17. *Sede leges celsâ.*] Veteres dicebant stantes, recitabant sedentes. Plin. lib. VI, epist. 6. *dicenti mihi sollicitè assistit, assidet recitanti*. Sedebant igitur, qui recitabant *sede celsâ*, quam pulpitem vocabant, aliquando quoque cathedram. Juv. VII, 47 et 93.—*Liquido cum plasmate*: Πλάττειν φωνήν dicitur phlonscus, qui arte vocem corrigit, et format in melius: inde πλάσματτα, remedia in eam rem, et πλάσις φωνῆς, ac voces πεπλασμέναι, modo in bonam; modo in malam partem accipiuntur. Plutarch. in Cicerone: ἡ φωνὴ πολλὴ καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ καὶ ἀπλαστος. Deinde, ἡ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν.—*Liquidum plasma*. Ἰγρὸν et ὑγρᾶνον, vel potius, λειαινόν; est enim de genere eorum medicamentorum, quæ λειαντικὰ Græci vocant medici. C.

18. *Mobile (guttur) collueris.*]

V. 17. *Sede leges celsâ*. Multi codd. et antiquiores habent *legens*, forte, ut ait Casaubonus, « simili errore, ut cùm *quotiens*, *totiens*, et alia scripserunt pro *quoties*, *toties*. » Vet. schol. Pithoei habet quoque *legens*. At male fluere oratio cum ista lectione, et manca esset phrasis; quapropter *leges* recepimus.

V. 18. *Collueris*. Quidam codd. habent *colluerit*. At male, et sine sensu; nisi supra legeris *leget*, pro *legens*, vel *leges*, ut Britannicus, Jo. Baptista Pius, Murmellius, Aelius Antonius Nebrissensis, et alii. In nostro sensu nostraque personarum distinctione præstant *leges*, et infra *collueris*. Non male cod. Colbert. II, et cod. noster, sup. *legens*, et hoc loco, *colluerit*.

Hic, neque more probro videas, neque voce serenâ
 Ingentes trepidare Titos, cùm carmina lumbum 20
 Intran, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Colluere, Græc. γαργαρίζειν et ἀναγαργαρίζειν; unde Galli dicunt, *gargariser*.—*Patranti fractus oculo*. Oculis in lasciviam resolutis, quales sunt, qui κεκλασμένοι Græcis, Horatio *oculi putres*, od. libr. I, 36. Juvenali *oculi in fine trementes*, sat. VII, 241. Eâ enim tempestas, et vox, et oculi, et totus vultus, ut cum effeminata oratione congruerent, studio ad molliem et lasciviam componebantur.—*Patranti*. Vet. Schol. « Patratio « est rei Venereæ perfectio, vel « consummatio. Unde et patres « dicti, eo quod patratiōe filios « procreent. »—*Fractus*. Frangere Latinis est idem ac effeminare, robur virile in muliebrem molliem corrumpere, Græcis θρύπτειν, et ἀλάζειν. C.

19. *Hic, neque more probro videas.*] *Hic*, pergit adversarius, cum talibus tuis operibus, non videbis ingentes *Titos*, nostros Romanos *trepidare*, plaudere *more probro* (*de la belle manière*), nec voce *serenâ*, nec unanimiter et distincte acclamare: σιφῶς, θείως, *bene, recte, decenter!* veluti (subauditur) cùm molliuscula carmina, etc.—*Neque more probro*. Poëtas recitantes non minus turpiter audiebant, quàm ipsi sæde ac molli-ter et scribebant, et pronuncia-
 bant. Itaque similes habebant labra lactucas, eratque operculum patella dignissimum. Quæ putidæ acclamationes, adeo luxuria et

morum corruptela invaluerant, et in usu frequentissimo venerant; ideoque *probæ* dicebantur; et a scriptoribus summopere expetebantur, et non nisi iis concedebantur, quorum opera *intran* *lumbum*, sedem voluptatis, et *scalpebant*, titillabant *intima* præcordia, *versu tremulo*, lascivo et obscæno: unde adversarius innuit poëtæ, satiras suas non eas esse, quæ talem apud populum motum ac plausum excitent.—*Voce serenâ*. Si plausus unanimes fiunt, et voce serenâ declarantur, et perspicue audiuntur; sin autem discordes et in diversas partes distracti, cum tumultu quidem, sed obscuro, et fremitu voces audiuntur; quod accidit præsertim in theatro, et magnis populorum conventibus. C. et A.

20. *Trepidare*.] Fortiter pedibus et manibus plaudere.—*Titos*. Titi sunt Romani, qui prænomine isto valde gaudebant, et sic hoc loco denotantur: ita quoque, in satira quinta, *Marcus*, pro civis Romanus. Inter prænomina honestissima erant *Marcus* et *Titus*.—*Lumbum*. Qui est vulgo sedes voluptatis. Vid. Juven. sat. VI, v. 314. P.

21. *Scalpuntur ubi intima versu*.] Scalpere, sæpe obscæna notione, ut apud Græcos ξύειν, et κνήθειν; hoc loco, titillare, molli-ter penetrare, Gall. *chatouiller*.—*Intima*. Sunt αἱ ὀρέξεις, et *pars animi*,

SATIRA I.

17

P E R S I U S.

Tun', vetule, auriculis alienis colligis escam?
Auriculis, quibus et dicas cute perditus, ohe!

A D V E R S A R I U S.

Quid didicisse, nisi hoc fermentum, et quæ semel intus
Innata est, rupto jecore, exierit caprificus? 25

ut loquitur Tullius, *quâ concupiscimus, et quæ voluptate alitur.*

— Tremulo... *versu.* Recte tremulus versus dicitur, ex quo nascitur in audientium animis voluptas quædam titillans, contraria gravitati et constantiæ. C.

22. *Tun', vetule.*] Ergone, quæ es ætate, in id unum incumbis, ut tam infames Romanorum auribus illecebras suppedites? — *Vetule.* In hac voce *vetule* magna emphasis, ut in Juven. sat. XIII, v. 83 :

Dic senior bullâ dignissime.

— *Colligis escas?* Auricularum escæ sunt *οὐ λόγαι*, poëmata vel orationes. Tritissimum est ap. Græcos, *εὐωχῆσθαι λόγους*, et *εὐωχῆσαι καὶ ἐστίασις ἀκροῶν*, colligere escas auribus, ut in Pœnulo Plauti, *oculis epulas dare.* C.

23. *Auriculis, quibus.*] Laboras igitur, ut placeas ineptis laudatoribus; donec eorum adulationibus eo usque satiatas, cogaris dicere, *ohe!* satis, satis laudum! Horat. sat. II, 5 :

Importunus amat laudari? donec, ohe, jam

Ad cælum manibus sublatis dixerit, urge, et

Crescentem tumidis infla sermonibus utrem. A.

— *Cute perditus.* Hæc de scabioso possumus interpretari, vel de eo qui aquâ intercute laboret. Sed convitium corpori dictum, ad animam debet referri, quod in omnibus linguis familiarissimum est. Vani porro et *φρόδιδοξοὶ* hydrope laborantibus similia patiuntur. Lucilius: *aquam te credo in animo habere intercutem.* Itaque opinio sui, et *εἰρηαι* vocatur hydrops. C.

24. *Quid didicisse, etc.*] Quis est finis studiorum, respondet adversarius, si hic non est: scil. ut nostrorum operum alios participes faciamus? A.— *Nisi hoc fermentum.* Scoptice dicuntur pro scientia fermentum, et infra *caprificus*; quia, ut fermentum in massa contineri non potest, quin det significationem sui, eamque fervefaciat, attollat ac tandem rumpat; item *caprificus*, in saxorum commissuris enata, impediri nequit, quominus saxa disjiciat: ita

V. 24. *Quid.* Omnes nostri codd. *quid*, et editi antiquiores libri. Vet. schol. et post hunc Casaubonus, et edit. recent. *quo*, eodem sensu. — *Semel.* Quidam codd. *simul.* Non male quoque: nam, inquit Casaubonus, cum doctrina simul ingeneratur ac crescit in horum animis gloriæ titillatio. At codd. Puteau. Colb. et alii complures, *semel*: ita quoque cod. noster.

P E R S I U S.

En pallor, seniumque? O mores! usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?

A D V E R S A R I U S.

At pulchrum est digito monstrari, et dicier, *hic est.*
Ten' cirratorum centum dictata fuisse,
Pro nihilo pendas?

P E R S I U S.

Ecce inter pocula quærunt 30

eruditio, in animo levi et inanem gloriam ambiente, habitare non potest, quin attollat illum atque inflat; et, ut caprificus, foras prodire, et agnosci, laudarique ab omnibus cupiat. C.

26. *En pallor.*] In tertia, *hoc est quod palles.* Quintil. VII. Institut. *Nemo exspectet, ut alieno tantum labore sit disertus: vigilandum ducit, iterum enitendum, pallendum.* — *Seniumque.* Pallorem et senium immaturum eruditorum sic describit Aræteus, cap. de affectibus stomachi, dicens: Οἷσιν ὑπεροψίην μὲν διαίτης, ἀδρῆς καὶ παχίλης, λιμὸς δὲ ἡ τροφή, καὶ ὕδωρ ποτὸν, καὶ ἐν ὕπνῳ ἀϋπνίη. Et ibidem, τοῖσδε οὖν τηκεδὼν μὲν τοῦ σκήνεος, ἄχροι, καὶ ἐν νεότητι γηραλέοι, καὶ ὑπ' ἐννοίης κωφοί, ψυχὴν δὲ ἀμειδέες, ἀμείλιχοι. C.

27. *Scire tuum nihil est.*] Ergone, vanam gloriam velut ultimum finem laborum tuorum constituis? D. Augustinus, epist. 56, Dioscorum laudes sectantem perstringit, Persiano hoc ipso loco: *Tunc, ὁ Dioscore, nec Persium tuum respicis contorto versiculo tibi insultantem,*

etc. Ibi Persianam sententiam affert, et graviter explicat. A.

28. *At pulchrum est, etc.*] Objectio adversarii ejusdem farinae. — *Digito monstrari.* δακτυλοδεικτεῖσθαι: sæpe in bonam partem accipitur.

29. *Ten' cirratorum.*] Mos veterum ludimagistrorum erat, ut discipulis suis non eorum tantum scripta prælegerent scriptorum quos vetustas commendaret; sed etiam nobilissimi cujusque æqualium suorum. Neros suos versus per scholas dictari imperasse aiunt; quod et alii velut decorum sibi affectarunt. — *Cirratorum.* Nobilium juvenum quorum cirrati solent esse capilli, id est, cincinanti et contorti. C. et P.

30. *Ecce inter pocula.*] Lepidissimâ ironiâ adversario suo respondet poëta, atque docet non inter res serias, sed inter oblectamenta litteras haberi a plerisque magnatum; ac laudari quidem ab iis poëtis, sed inter pocula et in vino. Inde inferit, quanti laudationes istæ fieri debeant, a param sobriis et madidis profectæ. Mos tamen erat

Romulidæ sature, quid dia poemata narrent.
 Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina-læna est,
 Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
 Phyllidas, Hypsipylas, vatun et plorabile si quid,

apud veteres in conviviis aliquid ex illustribus poetis atque auctoribus afferre, sed oblectandi sui causâ, non ut accuratius rem tractarent. C. — Hunc autem Persii locum sic imitatus est satiricus noster, sat. III :

De propos en propos, on a parlé de vers.

Là, tous mes sots enflés d'une nouvelle audace

Out jugé des auteurs en maîtres du Parnasse.

Mais notre hôte sur-tout, pour la justesse et l'art,

Elevait jusqu'au ciel Théophile et Ronsard;

Quand un des campagnards, relevant sa moustache,

Et son feutre à longs poils, ombragé d'un panache,

Impose à tous silence, et d'un ton de docteur,

Morbleu, dit-il, la Serre est un charmant auteur!

La Pucelle est encore une œuvre bien galante, etc.

31. *Romulidæ sature.*] Romulidas satirice vocat Romanos, quasi qui a Romulo oriundi, eique valde dissimiles essent. Vid. Juv. sat. VI, v. 433. — *Dia.* Generosa, divina. A.

32. *Hyacinthina læna.*] Vestis tricliniaris mollior et coloris exquisiti, quod est argumentum solutorum morum. Satis constat eâ

ætate quâ elegantiam Romani accumberent. In dibapha purpura, et in coccinis, aut hyacinthinis discumbebant. Petron. *Vestimenta mea accubitoria perdidit, quæ mihi natali meo donaverat cliens quidam, Tyria sine dubio, sed jam semel lota.* C.

33. *Rancidulum quiddam.*] *Rancor* est certarum rerum diutius asservatarum corruptus odor. Hoc loco, *rancidulum* designat res ingratas, deformes, vetustate et incuria rudes. — *Balba de nare.* Duriore translatione usus, nari tribuit quod linguæ convenit. Balbuties enim vitium est linguæ peculiare. Sed poeta consulto vitia tria congestim posuit; quod res rancidas recitet, quod loquatur balbe, quod loquatur de nare; et hæc omnia versu isto recte sonant. C.

34. *Phyllidas, Hypsipylas, etc.*] Non Homeri, Virgilii, aut veterum tragicorum carmina; sed elegias, nescio quas, de Phyllidis aut Hypsipylæ infelicibus amoribus, et alia similia, quæ vocat scoptice *ploralia vatun.* Cæterum, duæ Nasonis (quem hic obiter tangere videtur) epistolæ exstant; una Phyllidis ad Demophoontem, altera Hypsipylæ ad Iasonem, quas vide,

V. 32. *Hyacinthina.* Quidam codd. et edd. habent *Ianthina.* Vet. schol. Pateanus, Thuaneus, Colbertini, et alii permulti codd. *Hyacinthina.* Cod. noster, *hyacinthia.*

Eliquat, ac tenero supplantat verba palato. 36
 Assensère viri. « Nunc non cinis ille poëtæ
 « Felix ? non levior cippus nunc imprimet ossa ? »
 Laudant convivæ. « Nunc non e Manibus illis,
 « Nunc non e tumulo, fortunatâque favillâ,
 « Nascentur violæ ? . . . »

si placet, heroid. 2 et 6.—*Et plorabile si quid.* Claudian. in Entrop. . . . verbisque sonat plorabile quiddam Ultra nequitiam fractis. . . . C.

35. *Eliquat.*] Metaphora a metallis petita, quæ naturâ compacta sunt et dura, cùm liquantur autem mollescunt et corrumpuntur: sic isti vocem, quam a natura virilem acceperant, delicatam reddunt et femineam. — *Supplantat verba palato.* Vocem naturalem arte fingit ac corrumpit. Palæstræ verba sunt *supplantare, subnervare, ὑποσκελίζειν, περιτίζειν*, quæ venuste dicuntur ad ea significanda quæ non ex vera virtute fiunt: sic, *verba supplantare palato*, est non bene nec plane pronuntiare, sed molliter palato illidere. C.—Eodem fere modo, ap. nos delicatuli pro verbo *pigeons*, pronuntiant *pizons*; pro *chirurgien, siruzien*, atque sæpe consonam *r* in sermone supplantant: sic, *ma paole*, pro *ma parole*, etc. A.

36. *Assensère viri.*] Laudant astantes utrumque et carmen et vocem. — *Nunc. . . . non cinis, etc.* Verba astantium. Quidam volunt hæc verba esse poëtæ. At prior sententia magis arridet, quasi ad deuotandam putidam istam in probandis pessimis poëtis laudum farraginem acrior et aptior. A.

37. *Non levior cippus, etc.*] Virgil, eclog. X, 33:

. . . . O mihi tum quàm molliter ossa quiescant,
 Vestra meos olim si fistula dicat amores!

Sic Juvenalis, sat. VII, v. 207:
 Di majorum umbris tenuem, et siue pondere terram,
 Spirantesque crocos, et in urna perpetuum ver, etc.

Ridenda autem est veterum simplicitas, qui amicorum sepulchris cippos et columnas cùm imponerent, optabant tamen iis terram levem, quique inimicis, quibus nullum concedebant saxum, gravem terram, atque, ut pondere urgerentur, vice versâ, optabant. — *Cippus.* Est sepulchri lapis. A.

38. *Laudant convivæ.*] Primo assentiuntur laudanti, mox ipsi laudant. — *Nunc non e Manibus.* Manes, animæ defunctorum, quæ apud veteres pro Diis colebantur.

39. *Nunc non e tumulo.*] Tumulus, hoc loco, sepulchrum, proprie terra tumens: itaque potest esse collis naturalis. — *Fortunatâque favillâ.* Tangit morem antiquorum, apud quos corpora mortuorum cremabantur, quod omnibus notum.

40. *Nascentur violæ.*] Vid. Juven. loco præcit. Hæc autem figmenta

ADVERSARIUS.

Rides (ait), et nimis uncis 40
 Naribus indulges. An erit, qui velle recuset
 Os populi meruisse; et cedro digna locutus,
 Linquere nec scombros metuentia carmina, nec thus?

PERSIUS.

Quisquis es, ô modo, quem ex adverso dicere fas est,

poëtica de floribus e tumulis defunctorum nascentibus occasionem forte præbuerunt, ut recte innuit Casaub. iis, qui vitas sanctorum scripserunt, talia fingendi, et pro rebus gestis narrandi.

40. *Rides (ait), et nimis uncis, etc.*]

In eodem sensu Horat. sat. lib. I, 6, 5. *Naso suspendis adunco*, pro mordacitati satiricæ nimium servis. Ex voce, *ait*, minime dubium est, quin hæc verba sint non poëtæ, sed alius cujusdam. Quidam interpretes hunc locum de tertio quovis acceperunt: alii eadem a poëta ipso volunt objici, quibus respondet, v. 44. Et ea opinio præcedenti probabilior videtur. Qui autem voluerit hæc a Persio dici, ita locum explicabit: *nascentur violæ? ... Rides*, inquiet aliquis, *et n. u. n. ind.* etc. *Quisquis es, ô m. q. ex adv. dicere feci*, pro *fas est*: tunc nomina personarum sunt delenda, et versus 39 — 44 jungendi: ego vero, et eumdem, adversarium arbitror, et τὸ *ait*, hoc loco, irrepsisse conjicio, vel incuriâ librariorum, vel errore ipsius auctoris, qui non meminert, vel meminisse noluerit, se ab initio

satiræ dialogice locutum esse. Non dubitavi igitur hæc adversario tribuere (quod jam ante me fecerunt interpretes permulti), parum curans illud *ait*, quod parenthesi inclusi. Cæterum, nulla simplicior et aptior quam nostra dialogi forma, quod recte sentiet, quicumque nostram penitus excusserit personarum distinctionem. A.

42. *Os populi.*] Τὸ δὲ τῶν ἑύμυτων εἶναι, quod dixit Ennius. . . *Volito vivus per ora virum.* — *Et cedro digna.* Libros eo liquore quem cedrus exsudat limbant; quia res unctæ cedria (sic hunc liquorem vocabant) a tineis et carie non læduntur. Vid. Plin. lib. XIII, cap. 13. C.

43. *Nec scombros.*] Scripta inepta, quæ nec vult quisquam emere, nec potest bibliopola vendere, deputantur involvendis variis mercibus, garo, piperi, thuri, etc. — *Scombri.* Pisces, e quibus optimum fiebat garum, sive salamentum. Vid. Plin. lib. IX, cap. 15. *Prateus.*

44. *Quisquis es, ô modo, etc.*]

V. 40. *Ait.* Ita omnes codices nostri. Vid. supra commentarium.

V. 44. *Fas est.* Hanc lectionem primus revocavi ex omnibus fere codd.

Non ego, cùm scribo, si forte quid aptius exit 45
 (Quando hæc rara avis est), si quid tamen aptius exit,
 Laudari metuam; neque enim mihi cornea fibra est:
 Sed recti finemque extremumque esse recuso
Euge tuum, et belle. Nam *belle* hoc excute totum:
 Quid non intus habet? Non est hîc Ilias Acci, 50

Vid. infra var. lect. Id est: *ô modo*, tu qui modo locutus es; *quemque fas est*, scil. *fas est, te dicere ex adverso*. A.

45. *Si forte quid aptius exit.*] Singularem modestiam, hoc loco, et infra Persius ostendit.

46. *Quando hæc rara avis.*] Ad Phœnicem avem alludit. Vid. Plin. lib. X, cap. 2. Ovid. Metam. XV, 37, et Juven. VI, 165.

47. *Cornea fibra est.*] Cor mihi durum non est, quod laudis amor non tangat. — *Fibra*. Synecdochice, pro corde, cujus extremitates fibræ appellantur. P.

48. *Sed recti finem, etc.*] *Laudem*, inquit, non respuo; sed

eam pro fine et ultimo scopo mihi proponere nolo. Omnino sapientem stoicum ex his facile agnoscas. Stoicis enim virtus ipsa pro mercede reputabatur, ab hoc unico præcepto pendeat eorum omnis doctrina. Claudian.

Ipsa quidem virtus pretium sibi. . . . Non opis exteruæ cupiens, non indiga laudis,

Divitiis animosa suis, immotaque nullis Casibus, ex alta mortalia despicit arce.

49. *Euge tuum, et belle.*] *Acclamations usitatæ*, ad quas respondent nostrum *bravo!* A.

50. *Quid non intus habet?*] Scil. inauitatis, adulationis et irrisio-

inter quos Puteanus, 8048, Colbertinus, 8049, Mazarineus, Fauchetianus, 8070, et alii permulti numerantur, veluti aptiorem et solam genuinam (Thuan. tamen I, 8072 et cod. noster habent *feci*): quid enim vult istud, *quem ex adverso dicere feci, par qui je me suis fait faire ces objections?* Persius autem adversarium alloquitur, et ait: *Quisquis es, ô modo, quem fas est dicere ex adverso; qui que tu sois, tu as le droit sans doute de n'être pas de mon avis: je n'ai pas le droit de t'empêcher de parler autrement; quant à moi, etc.* Nihil novi simplicius et convenientius hæc explicacione. Vet. schol. et post eum omnes editi libri,

Quisquis es, ô modo, quem ex adverso dicere feci,

id est, finxi, constitui adversarium mihi. Miror Casaubonum, qui aliquot codd. usus est, præsertim Puteano nostro hæc non animadvertisse.

V. 46. *Hæc.* Vet. schol. habet *hoc*. Cæteri omnes et editi et scripti libri *hæc*, certe melius. In nonnullis codd. versus iste vacat, in codd. præsertim 8050 et 8274. Cod. noster, *hæc*.

Ebria veratro : non si qua elegidia crudi

Dictârunt proceres : non quidquid denique lectis

nis. — *Non hic est Ilias Acci.* Expeditu difficillimus iste locus mire interpretes cruciavit ; et reipsa, verba *non est hic Ilias Acci, etc.* usque ad *calidum scis, etc.*, non bene cum aliis concordant, sive illa referas ad poëtam ipsam, sive ad alium quemque : unde hos versus interpolatos, seu transpositos suspicari possis, quos tamen, cum in omnibus reperiantur libris, interpretari quoquo modo, atque præcedentibus et consequentibus nectere oportet. En igitur, paraphrasi adhibitâ, quæ nobis potior visa est sententia : jam dixit : *nam belle hoc excute totum ; quid non intus habet ?* adulationis, scilicet. Istæ plerumque acclamationes, ista elogia, vel turpiter muneribus corrogantur, vel a stultis et ineptis auditoribus conceduntur : his igitur mihi nullo modo opus est : quin immo, ea contemno : nam, nec mihi Ilias recitanda est, ut Accio La-beoni, nec mihi elegidia dictanda sunt, ut proceribus, nec mihi opus scribendum est in lectis citreis ; satiras scribo : quod genus profani inaccessum vulgi auribus sapientibus paucissimis tantum, et probis esca reservatur. Tu contra dives esurienti assentatori *calidum scis ponere sunen ; frigore tremulum trito vestimento scis donare comitem ; et verum inquis amo : etc.* — *Ilias Acci.* De ea vid. sup. v. 4. A.

51. *Ebria veratro.*] Ad quam

scribendam multâ potione ellebori Accio opus fuerit. Elleborum autem ad excitandum tardum ingenium erat aptissimum, ex opinione veterum ; et notum vel exemplo Carneadis Academici, qui solitus elleboro purgari, quoties cum Zenone stoico res illi erat futura, vel ex Plin. Sec. lib. XXV, cap. 5: *Candidum purgat vomitione, causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratiâ ad providenda acrius quæ commentabantur sumpsitaverint.* — *Veratro.* Veratrum album est elleborum. — *Elegidia.* Diminutivum ab elegia : hæc Galli vocant *chansons de table, inpromptus.* — *Crudi.* Crudum adhuc in stomacho cibum gerentes : qui sensus ad illum potest referri, quem Horat. expressit, epist. lib. II, 1, v. 109 :

. . . . . Pueri patresque severi
Fronte comas victi cœnant, et carmina dictant. C.

52. *Lectis. . . . citreis.*] Lectos discubitorios, quidam intelligunt ; sed, Casaubonus lectulos lucubratorios opulentorum proprios qui, ut Plinius docet, usque inde e Libya materiam lignorum petebant. « M. Mongez a fait un mémoire sur le bois de citron, dont les anciens faisaient des meubles si précieux ; bois que l'on a cru longtemps perdu, et que M. Olivier, dans ses voyages en Perse, a probablement retrouvé dans les grands

Scribitur in citreis. Calidum scis ponere sumen,
 Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ;
 Et verum, inquis, amo; verum mihi dicito de me. 55
 Quî pote? Vis dicam? Nugaris, cùm tibi, calve,
 Pinguis aqualiculus propenso sesquipede exstet.
 O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit;

« genévriers du mont Taurus. »
Feuilleton du Publiciste du 4 juillet
 1808. A.

53. *Scis ponere sumen.*] Laute excipis homines, quorum applausus emas et suffragia. — *Sumen.* Cibus delicatissimus. At vide Juv. sat. XI, 138; XII, v. 73.

54. *Scis comitem horridulum, etc.*] Contra Horat. epist. lib. I, 19.

Non ego ventosæ plebis suffragia venor
 Impensis cœnarum et tritæ munere vestis.

P.

55. *Et verum, inquis, amo.*] Quasi verum sentire et dicere queant, quos muneribus corrupisti. Hunc locum illustrat Arrianus, libro tertio: Πρώην, inquit, ἐπαινεθεὶς περιήργου, καὶ πᾶσιν ἔλεγε, τί σοι ἔδοξα; Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. πῶς δ' εἶπον ἐκεῖνο; Τὸ Πῶτον; Ὄπου διέγραψα τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας. Ὑπερβυδῶς. — *Verum mihi dicito de me.* Plaut. Mostell. act. I, scen. 3: Ego verum amo, verum volo mihi dici. Cod. autem noster, et alii permulti habent *dicito*, non *dicite*.

56. *Quî pote?*] Quo modo id fieri possit, ut veritatem tibi dicant isti? Nam, Horat. lib. I, sat. 2:

. . . Male verum examinat omnis
 Corruptus iudex. . . . .

— *Vis dicam?* Scil. ego qui tuis beneficiis non sum corruptus. — *Nugaris.* Inepta scribis, et recitas; quod aliter fieri non potest: nam pinguis et obesus venter subtilem non parturit sensum. *Nugari* autem pro versus facere notissimum est. — *Calve*, ut supra *vetule*. P.

57. *Aqualiculus.*] Diminutivum pro aqualicus et aqualis. Pro ventriculo a medicis aliquando sumitur; quo modo non semel accepit Marcellus Empiricus. Seneca ad Lucilium: Cùm pervenit cibus in ventrem, aqualiculi fervore concoquitur, tunc demum corpori accedit. Hoc loco, significat ventris imam partem. — *Sesquipede.* Uno et dimidio pede. *Sesqui*, in compositione dimidiatum significat; sic, *sesquihora*, hora cum dimidia dicitur. P. et A.

58. *O Jane, etc.*] Hoc versu, et sequentibus, usque ad 63, solerti et poetica utitur apostrophe ad sententiam, quam modo exposuit, confirmandam: scilicet, ipsos divites poetastros palam quidem, et in os laudari ab adulatoribus, a tergo autem derideri. Quam sententiam, ἐσχηματισμένως διὰ τοῦ ἐναντίου enuntiat: nam, ut in felicitatem eorum ostendat, beatum prædicat Janum, bifrontem Deum, cui ἄμα πρόσω καὶ ὀπίσω cernenti

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas;

Nec linguæ tantum, sitiât canis Appula quantum. 60

Vos, ô patricius sanguis, quos vivere jus est

facile sit a fucis eorum sibi cavere, qui coram laudent, a tergo subsannarent. C.—O felicem, inquit, Janum, quem bifrontem nullus subsannavit! At, vos, ô patricii, quibus datum vivere sine oculis in occipitio, cavete ne derideant a tergo iidem, qui a fronte vos prædicant. Cæterum, hæc apostrophe salibus et festivitate plena, post versum 68 melius meo qualicumque iudicio fluere, et perciperetur, in hunc modum:

. . . . Calidam scis ponere sumen.
Et verum, inquis, amo; verum mihi dicito de me.
Qui pote? vis dicam? Nugaris, cum tibi, calve,
Pinguis aqualiculus propenso sesquipedale exstet.
Quis populi sermo est? Quis enim? nisi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per leve severos
Effundat junctura unguis. Scit tendere versum,
Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno:
Sive opus in mores, in luxum, in prandia regum,
Dicere res grandes nostro dat Musa poetæ.
O Jane! a tergo quem nulla ciconia pinsit;
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas;
Nec linguæ tantum, sitiât canis Appula quantum.

Vos, ô patricius sanguis, quos vivere jus est

Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ.

A.

— *Quem nulla ciconia pinsit.* Pro generali verbo *subsannare*, poeta tres species subsannationum posuit. Digitus ad modum rostri ciconiæ extensus est primum derisionis signum. P.

59. *Nec manus auriculas.*] Appositis ad tempora pollicibus, alios digitos et reliquam manum movere, eo modo quo asinus movet aures, alterum derisionis genus. P.

60. *Nec linguæ tantum, etc.*] Ordo est: nec (supple cui Jano) tantum linguæ exeritur, quantum exerit canis Appula. *Britannicus.* — *Nec linguæ.* Linguam exertare ad contumeliam, tertium derisionis genus. Divus autem Hieronymus in epist. ad Rusticum monachum, sic: *Ne credas laudatoribus, qui, cum te adulationibus suis foverint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curvari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* — *Canis Appula.* Apulia fervida est regio; et, ut vocat Horat. *siticulosa*. C. et P.

61. *Patricius sanguis.*] Patriciorum filii et nepotes. Designantur hoc loco quilibet nobiles Romani. Horat. Art. Poët. *Vos ô Pompilius*

V. 61. *Jus est.* Omnes fere codd. et edd. habent *fas est*. Vet. schol. *jus est*. Hanc lect. prætelimus. Colbert. II, quoque *jus est*. Noster cod. *fas est*.

Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ!

Quis populi sermo est? Quis enim? nisi carmina molli

Nunc demum numero fluere, ut per leve severos

Effundat junctura ungues. Scit tendere versum, 65

Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno:

Sive opus in mores, in luxum, in prandia regum,

Dicere res grandes nostro dat Musa poëtæ.

sanguis.—*Quos vivere jus est.* Quos natalium humilitas non cogit spe alicujus commodi scribere, et recitare, quibusque oculis post tergum non opus est, etc. C. et P.

62. *Occipiti.*] Occiput, pars capitis posterior, sicut sinciput, anterior.—*Posticæ occurrite sannæ.* Abstinete vos a scribendis malis versibus, atque eo modo posticam derisionem prævertite.—*Posticæ.* quæ fit post.—*Sannæ.* Vid. Juv. sat. VI, v. 306.

63. *Quis populi sermo est?*] Hæc quæstio iterata pendet ab illa quam in ore divitis poëtastris reposuit, v. 55, *verum mihi dicito de me.* Pro se poëta jam respondit his verbis: *vis dicam? Nugaris,* etc. Dives urget, hoc loco: *Quis populi sermo est?—Quis enim? nisi,* etc. His, pro adulate respondet noster satiricus: quis esse possit; nisi ut urbs universa quasi admiratione percita cantet laudes tuas et encomia. Hæc et similia coram te proferet adulator: at enim, a tergo, ridicule! tunc, vos, ó patricii, posticæ occurrite sannæ! A.

64. *Ut per leve severos.*] Locutio ab arte fabrili translata: nam, qui marmora aut ligna poliunt,

operis levitatem ungue explorant; quod proprie ἐξουχίζειν dicunt. Sic hæc verba Persii, περιέγραψε Sidonius Apoll. lib. IX, epist. 7: *Tota denique* (loquitur de structura orationis) *liquida prorsus et ductilis: veluti cum crystallinas crustas, aut onychitinas non in facto digitus ungue perlabitur: quippe, si nihil eum rimosis obicibus exceptum tenax fractura remoretur.*—*Scit tendere versum.* componere, producere. C.

66. *Non secus ac si, etc.*] Altera metaphora a fabris; qui lineam ducturi rectam, et hanc seu cretâ, seu rubricâ notaturi, alterum claudunt oculum, ne radii visuales distraherentur, et aberrant. P.

67. *Sive opus in mores.*] Sive scripserit in mores. Hoc verbo, interpretes comœdiam intelligunt, sicuti *luxum* explicant satiram, et *prandia regum*, tragœdiam.—*In prandia regum.* Alludit ad Thyestæ cœnam satis notam. A.

68. *Res grandes.*] Ut supra *grande aliquid.* Ironice.—*Nostro dat Musa poëtæ.* Sunt verba supposititia populi, quæ insano diviti refert adulator.—*Nostro.... poëtæ.* Quidam, hoc loco, Neronem tangi volunt. A.

Ecce modo heroas sensus afferre videmus

Nugari solitos Græce, nec ponere lucum

70

69. *Ecce modo heroas, etc.*] Exposita inani grandiloquia in elegidiis, aliisque levibus carminibus, quam tunc omnes, a principe usque ad minimum civem, perverso iudicio, sectabantur, ad insaniam illorum transit, qui linguam Græcam dum vix delibârunt, quique vix periti edisserere, ut decet, faciliora argumenta, in quibus solent tirones exerceri, qualia sunt descriptio nemoris, laudatio rei rusticæ, *sensus heroas*, id est, heroicum carmen, seu epicum, ambitiose nimis aggredi gestiunt: quam dementia pari fere modo satiricus noster reprehendit, *Art Poétique, chant, III*:

Un poëme excellent, où tout marche
et se snit,
N'est pas de ces travaux qu'un caprice
produit.
Il veut du temps, des soins; et ce pé-
nible ouvrage
Jamais d'un écolier ne fut l'apprentis-
sage.
Mais souvent parmi nous un poëte sans
art,
Qu'un beau feu quelquefois échauffa
par hasard,
Enfant d'un vain orgueil son esprit
chimérique,
Fierement prend en main la trompette
héroïque.
Sa Muse déréglée, en ses vers vaga-
bonds,
Ne s'éleve jamais que par sauts et par
bonds,

Et son feu, dépourvu de sens et de
lectne,
S'éteint à chaque pas, faute de nour-
riture.

Cæterum, nescio quâ ratione inducti Casaubonus, et post hunc interpretes Galli *Le Monnier* et *Sélis*, hæc de juvenibus vix e gymnasio egressis, a Persio dici volunt. Nihil tale legere est vel in superioribus, vel in inferioribus. De iisdem, aut similibus poëtaribus Persius loquitur, qui clientum suorum et adulatorum vanis exclamationibus ebrii subito ad carmen epicum transvolant. Crudos vidimus eos dictantes elegidia, in lectis citreis; populus applausit (sic aiunt adultores); *ecce modo nos videmus eos afferre sensus heroas*, eos nugari solitos Græce, eos vix peritos, etc. Nihil, ut nobis videtur, hæc interpretatione planius ac lucidius. — *Heroas sensus*. Pro heroos, et forte sic legendum, inquit Casaub. A.

70. *Nugari solitos Græce.*] In scribendo lascivire more Græcorum, aut Græcorum verba poematibus suis inspergere atque inserere, ut meliora et concinniora videantur. — *Nec ponere lucum artifices*. Jam vidimus in *Juven. sat. I, v. 7*:

Nota magis nulli domus est sua quam
mihî lucus
Martis, etc. . . . .

V. 69. *Heroas*. Quidam codd. *heroos*; utrumque bene. *Heroas*, acc. pl. masc. a substantivo *heros-ois*; *heroos*, acc. pl. masc. ab adjectivo *herous-a-um*.

Artifices; nec rus saturum laudare, ubi corbes,
 Et focus, et porci, et fumosa Palilia fœno;
 Unde Remus, sulcoque terens dentalia, Quinti,
 Cùm trepida ante boves dictaturam induit uxor,
 Et tua aratra domum lictor tulit....

Enigitur has descriptiones triviales, quas vix concinnare queunt. — *Lucum*. Pro quovis luco. A.

71. *Rus saturum*.] Rus, sive prædium bonis refertissimum, et quod describere, vel laudare cupientibus, futurum sit benigna materia. — *Ubi corbes*. Explicat pluribus quod voce unicâ significaverat, cùm rus saturum vocavit, copias ruris breviter recensens, et loca aliquot indicans, unde ruris encomia duci et late difundi poterant. Ad copiam hæc spectant, *corbes, focus, porci, fœnum*; quæ singula in rem suam scite transfert, qui rusticam vitam laudare destinat. C.

72. *Fumosa Palilia*.] Pales erat Dea pastorum, cujus festa agebantur 11 Kal. Mai. ad arcendos lupos et morbos a pecore, et ut felix esset et fœcundus pecoris partus. Ovid. Fast. lib. IV. Varro ap. vet. interpret. *Palilia tam privata quàm publica sunt apud rusticos: ut congestis cum fœno stipulis ignem magnum transiliant, his Palilibus se expiari credentes: unde, hoc loco, fumosa Palilia dicuntur.*

C. et P.

73. *Unde Remus*.] Quo ex agro

prodiit Remus cum fratre, scilicet Romulo, et Romam condiderunt, circa Paliliorum diem. Ovid. Fast. IV. — *Sulcoque terens, etc.* Unde tu quoque prodiisti, ô Quinti Cincinnate! qui ex aratro ad dictaturam es evocatus: quod notum omnibus, ex Tit. Liv. lib. III. — *Sulco terens dentalia*. Arans. Nam inter arandum dentale, vel lignum cui vomer inducitur, continuâ aratione atteritur. P. et Lubinus.

74. *Trepida*.] Festinans, more Virgilii, inquit Servius. Tit. Liv. loco cit. *Togam protere e tugurio proferre uxorem Raciliam jussit*. C.

75. *Et tua aratra domum, etc.*] Δεινῶς hoc dictum: nam quantum illud est, quod aratori lictor publicus ministraverit, ejusque aratra domum retulerit? His autem supra dictis, non male suspicabatur Casaub. alluisse Persium ad aliquem sui temporis poëtam qui, cùm de re rustica carmen aliquod composuisset, forte in eo multa inepte congesterat, ut festa Palis, urbis Romæ originem, Q. Cincinnati historiam, hæc simul intextens corbibus, focus, porcis, etc., quæ

V. 74. *Dictaturam*. Hanc lectionem revocavi ex omnibus antiquioribus tum scriptis, tum editis libris. Vet. schol. et nonnulli codd. *dictatorem*. Cod. Puteanus quoque *dictatorem*. — *Supra, cùm*. Male cod. noster, *quem*.

Est, nunc Briseis quem venosus liber Acci,

conjectura mihi satis arridet, quasi noster poëtastris, quos subsannat, hoc loco, insulsam hujus poëtæ fecunditatem etiam concedere noluisset. A.

75. *Euge, poëta!*] Hæc adversario tribui primus interpretum, qui eadem Persio tribuebant, quasi poëtastris ironice acclamasset: *euge, poëta!* Verum, in hoc sensu, dixisset: *euge, poëtæ!* nam de pluribus agitur: *nugari solitos, etc. nec ponere lucum artifices, etc.* Cæterum, satis aliena et ingrata foret in ore Persii ista exclamatio; in ore autem adversarii, idem sonat atque iste versus in ore *Aristi* (Vid. *Moliere, Misanthrope*), qui perpetuis aulicorum in absentes maledicis ac mordacibus telis defatigatus, et exasperatus, exclamat:

Poussez ferme, poussez, mes bons amis de cour! A.

76. *Est, nunc Briseis, etc.*] Nunc poëtæ et oratores irridet qui, in jactationem eruditionis, voces obsoletas et ab usu remotas usurpabant, simul et translationes verborum duriores. Utrumque

errorem Quintilianus in octavæ institutionis præmio, sic reprehendit: *Quid, quòd nihil jam proprium placet, dum parum creditur disertum, quod et alius dixisset?*

A corruptissimo quoque poëtarum figuras seu translationes mutuamur: tum demum ingeniosi scilicet, si ad intelligendos nos opus sit ingenio. Et cap. II ejusdem. Obscuritas etiam fit verbis ab usu remotis: ut si commentarios quis pontificum, et vetustissima fœdera, et exoletos scrutatus auctores, id ipsum petat ex his, ut quæ inde contraxerit non intelligatur: hinc enim aliqui famam eruditionis affectant, ut quædam soli scire videantur. — Briseis liber venosus, et Antiopa verrucosa, duarum tragœdiarum nomina sunt, quarum hanc Pacuvius composuerat, illam Accius. — Venosus liber. Scil. deformem, ut sunt homines macri et senes, quibus dedit longa ætas deformem pro cute pellem: istis enim venæ exstant, carne senio absumptâ. — Acci. Cave ne hunc confundas cum Accio, seu Attio Labeone, de quo supra. Hic, cujus mentio nunc est,

V. 76. *Briseis.* Contra codd. multos et vet. schol. lego cum Casaubono *Briseis*, non *Brisæi*. *Briseis* notissimum feminæ nomen ex Homero et aliis poëtis, cujus casus maxime tragœdiæ convenire potest. Qui legunt *Brisæi*, volunt esse epitheton Accii, quasi poëta dixisset Accii Bacchici, parentis: a Baccho, qui *Brisæus* dictus est; sed id contortum nimis, ac longe petitum. — *Acci.* Hoc loco, ita legendum, non *alti*. Vid. supr. comment. Colbert. II, et Thuanus I, *Acci*. Cod. noster, *Brisæi*, et, hoc loco, *Acci*.

Sunt, quos Pacuviusque, et verrucosa moretur

Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.

Hos pueris monitus patres infundere lippos

Cùm videas, quærisne, unde hæc sartago loquendi 80

Venerit in linguas? Unde istud dedecus, in quo

Trossulus exsultat tibi per subsellia levis?

poëta vetus fuit tragicus Pacuvii ἐμόχρονος, quocum fere semper apud scriptores jungitur. Vid. Tull. pro Arch. poët. Macrob. Saturn. lib. I, cap. 7. Val. Max. lib. III, cap. 7, etc. C. et P.

77. *Pacuvius.*] Tragædorum princeps aliquanto junior Plauto. Ennii ex sorore nepos fuisse dicitur. Duorum horumce poëtarum stylus, teste Quintiliano, lib. X, cap. 1, asper quidem et durus, attamen interlucet sententiis. — *Verrucosa.* Quasi verrucis et tumoribus aspera, præ vestustate, rudis et impolita. P.

78. *Antiopa.*] Titulus tragædiæ Pacuvianæ, cujus sic meminit Tull. lib. I, de Fin. *Quis Ennii Medeam, et Pacuvii Antiopam contemnat et rejiciat.* — *Ærumnis cor luctificabile fulta.* Verba Pacuvii ex Antiopa, quod est verissimilimum, deprompta. Hunc versum Persius merito notat, tum propter metaphoram impropiam, duram et ineptam, *ærumnis fulta*, pro circumcincta calamitatibus, tum propter manifestam affectationem, quæ inest in epitheto *luctificabile*; quod verbum, præterea, parum sermoni aptum est et con-

veniens. Ea autem vocat Horat. *ampullas et sesquipedalia verba.* A.

79. *Hos pueris monitus, etc.*] Cùm igitur videas patres *lippos*, insanos hæc præcipientes pueris, scilicet, ut veteres poëtas sicuti exemplaria sequenda legant atque sectentur. — *Infundere.* Recte: nam puerorum ingenio instar vasorum sunt.

80. *Unde hæc sartago loquendi.*] Misturam hanc vetustarum et damnatarum locutionum vocat sartagine[m] loquendi, alludens ad stridorem ingratarum rerum quæ in sartagine friguntur. « Ut autem » addit Casaub., Persius sarta-
« ginem de oratione dixit; sic Eu-
« bulus Græcus comicus ferven-
« tium patinarum sonum appel-
« lavit λάλημα, id est, loquelam.
« Λοπάς παρλάζει βαρβάρω λαλήματι.
« Πηδῶσι δ' ἰχθῦς ἐν μέσσιςι τηγάνοις.
« *Sartago*, vox origine Syriaca. »

81. *Unde istud dedecus.*] corruptæ eloquentiæ, cujus facinoris cùm pudere deberet auctores, illi contra de teneris sensiculis et sententiolis vibrantibus sic triumphant, quasi de re bene gesta. C.

82. *Trossulus.*] A Trossulo Tus-

V. 80. *Sartago.* Ita legitur apud codd. et optimas edd. Male igitur, et contra mentem poëtæ, quidam editores proposuerunt *farrago*.

Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
 Pellere, quin tepidum hoc optes audire : *Decenter* ?
 Fur es, ait Pedio. Pedius quid? Crimina rasis 85
 Librat in antithetis. Doctas posuisse figuras
 Laudatur. *Bellum hoc!* Bellum hoc? An, Romule, ceves?

corum oppido, sine peditum ope capto, equites Romani *Trossuli* dicti sunt. Sed vulgo ita vocabant τῶς κομψοῦς καὶ φιλοκάλους, qui cultu et toto vitæ genere cæteris præstare vellent. Varro sesquilysse: *Nunc emunt Trossuli nardo nitidi vulgo Attico talento equum.* — *Subsellia.* Vid. Juven. VII, 45, 86. — *Levis.* Græc. λείος, mollis, vulsus ac resinatus. Vid. Juven. sat. II, 12, et alibi. C. et A.

83. *Nilne pudet.*] Hæc ad oratores spectant. In illos invehitur, qui vel reos defensuri, et capitis periculo liberaturi, id genus tenerum et molle dicendi, ne in scholis quidem et auditorio privato ferendum, transferunt in Forum, et veras causas agunt tanquam fictas declamationes. Quo vitio tenebatur potissimum illa ætas. Vid. Quint. lib. IV, cap. 11. — *Cano.* Vel vere cano, quod auget πᾶθος; vel atrato et squallido, reorum more, quæ res etiam canitiem solet accelerare. C.

84. *Quin tepidum, etc.*] *Quin* gloriæ tuæ servias, et id præcipuâ curâ agas, ut plausum vel mediocrem inde feras. — *Tepidum.* Modicem. Reipsa, *decenter*, non pleno ore, ut *euge, belle*; sed levi tantum murmure usurpatur. A.

85. *Fur es, ait Pedio.*] Supple, qui accusat eum. — *Pedius quid?* Respondet. — *Pedius.* Blesus sub Nerone a Cyrenensibus accusatus est exspoliasse templum Aesculapii. Tacit. Ann. XIV, damnatusque et a senatu motus est. — *Rasis.* Politis, elaboratis. P.

86. *Librat in antithetis (crimina).*] Velut in contraria lance opponit criminationibus non valida argumenta, sed meras verborum exornationes et figuras, periodorum affectatos numeros, et quasi appensos, homæoteleuta, homœoptota, isocola, aliasque Gorgiæ inventiunculas. Vet. schol. « Antitheta sunt hæc :

Fortia neglecti velabant colla capilli;
 Et per neglecti volitabant colla capilli:
 Aut quotiens umbrâ porrexī brachia
 mota,
 Aut quotiens umbrâ reduxi brachia
 mota.

« Antitheta autem ista sunt, quæ
 « contra se ponuntur : ut, hinc
 « pudor, illinc petulantia : hinc
 « pudicitia, illinc stuprum : istinc
 « fraudatio, illinc fides. » P. et A.

87. *An, Romule, ceves?*] *An* adhuc vir es? Minime vero; sed mollis et effeminatus. De verbo *cevere*, vid. ad Juv. sat. II, v. 21, et IX, 40. — *Romule.* Pro Romano

V. 86. *Doctas.* Ita omnes nostri codd. Casaubonus mallet *doctus*, rectius forte; at vulgata lectio bene quoque se habet.

Men' moveat quippe, et, cantet si naufragus, assem
 Protulerim? Cantas, fractâ cum te in trabe pictum
 Ex humero portes! Verum, nec nocte paratum 90
 Plorabit, qui me volet incurvasse querelâ.

A D V E R S A R I U S.

Sed numeris decor est, et junctura addita crudis.

populo, cui credebant Romulum
 præsidere. Similis apud Juven. ex-
 clamatio poetica, sat. II, v. 126 :

. . . . . O pater Urbis!
 Unde nefas tantum Latiis pastoribus?
 unde

Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica ne-
 potes?

A.

88. *Men' moveat.*] Mene ad mi-
 sericordiam provocet? Quintil.
 Institut. XI. *Commoveturne quis-
 quam ejus fortunâ, quem tumidum
 ac sui jactantem, et ambitiosum in-
 stitorem eloquentiæ in ancipiti sorte
 videat? Non: inmo, oderit reum
 verba aucupantem, et anxium de
 fama ingenii, et cui diserto esse
 vacet.*

89. *Cantas!*] O Pedî! florido
 in sermone ludis, cum tamen mox
 ob crimina movendus sis! non
 demens minus, quam qui portans
 humeris tabulam sui naufragii
 cantat hilariter.—*Fracta.... in trabe.*
 In tabella: nam tabella est trabis
 fragmentum. De more isto nau-
 fragorum, vid. ad Juven. sat. XIV,
 v. 301, 302. A.

90. *Verum.*] Supple, ploratum
 plorabit, nec fictum, nec nocte
 paratum. Horat. in Arte Poët.

. . . . Si vis me flere, dolendum est
 Primum ipsi tibi. . . . .

—*Nocte paratum.* Dicitur Dionys.
 Halicarnass. ἐκ κατασκευῆς λέγειν
 καὶ μεμηχανευμένα πρὸς ἀπάτην,
 qualem fuisse aiunt Isæi orationem.
 Nocte igitur, id est, ante me-
 ditatum et arte confictum. C. et P.

91. *Qui me volet incurvasse que-
 relâ.*] *Incurvasse*, eleganter, pro
 flexisse. Senec. Consol. ad Poly-
 bium: *intelliges non magis tibi
 incurvari licere, quam illi, si quis
 modo est, cujus humeris mundus in-
 nititur.* C.—Ita satiricus noster, *Art
 Poët. chant II*, de iis qui am-
 pullatis verbis dolorem suum ex-
 primunt:

Tous ces amas pompeux d'expressions
 frivoles

Sont d'un déclamateur amoureux de
 paroles.

Il faut dans la douleur que vous vous
 abaissiez:

Pour me tirer des pleurs, il faut que
 vous pleuriez.

Ces grands mots dont alors l'acteur
 emplit sa bouche,

Ne partent point d'un cœur que sa mi-
 sere touche.

92. *Sed numeris decor, etc.*] Hunc
 versum profert adversarius vul-
 garium poetarum causam agens.
 — *Crudis.* Id est, numeris, ver-
 sibus istis, quos tu crudos, scilicet
 non satis politos vocas. C. et A.

V. 91. *Incurvasse.* Cod. noster, *incurvare.*

P E R S I U S.

Claudere sic versum didicit : *Berecynthius Attin*,
Et qui cœruleum dirimebat Nerea delphin :
Sic, Costam longo subduximus Apennino.

95

A D V E R S A R I U S.

Arma, virum.... Nonne hoc spumosum et cortice pingui?

93. *Claudere sic versum didicit.*] Ita, sane, respondet Persius, præclare de Musis Romani sunt meriti, qui, non contenti solum orationem corrupisse, etiam poëtices sacra intima polluerunt, novo hoc versuum rhythmicorum invento, cujusmodi sunt isti :

Berecynthius Attin,
 Et qui cœrul. dirim. Nerea delphin. C.

95. *Sic, etc.*] Sic nos versum ampullatis et sesquipedalibus verbis claudere docuerunt, in hunc modum :

Costam longo subduximus Apennino. In duobus primis versibus præcitatatis, merito Persius reprehendit ultimas dictiones, eodem modo desinentes, quod recentiores vocant *rime*, quod genus tunc primum, ut videtur, in usu esse cœpit apud malos poëtas solum; nam optimæ notæ Latini poëtæ semper id inventum respuerunt. Vicit tamen, et in linguas quas Latinæ filias vocant introductum, haud minus tunc versibus nostris decoris, quam suavitatis secum attulit. Damnat, præterea, secundo versu, hanc metapho-

ram *dirimebat Nerea* : nam nec Latine, nec Græce dici potest dirimere Neptunum, Nerea, pro æquora navibus arare, scindere, etc. tertio versu, arguit affectatam vanitatem poëtæ, *costam subdux. Apenn.* is enim versus ridiculus videtur, et propter costam subductam monti, et propter spondæum penultimum, quo non opus erat : nam non in animo erat poëtæ, ut Apennini longitudo pingeretur. Cæterum, hos versus esse Neronis non male conjiunt interpretes permulti, ex his Dionis Cassii ἐπιθροῶδῃσιν Ἀττίνῃ ἢ Βάκχῳ, et ex omnibus veteribus glossis. — *Costam subduximus.* Alludit ad Annibalem, qui igne et aceto Alpes perrupit. Plut. vit. Annib. P. et A.

96. *Arma virum, etc.*] Sed tu, objicit adversarius, qui nostros versus, ut nimium affectatæ sonoritatis et enerves, et vere sensuum atque rationis inopes, tantopere fastidis; quid, quæso, censes de Virgiliâ Aeneide? Nonne istud quoque proœmium, *Arma virumque*, tibi videbitur spumosum et inflatum. L. — *Cortice*

V. 93. *Berecynthius.* Non *Berecynthius* : Græcis enim, Βερέκυντιος : ita quoque cod. noster. — *Attin.* Ita ex Casaubono reposuimus. Cod. noster, *Atys.* Veteres autem æque dicebant *Attin* et *Atys*, seu *Atys*.

P E R S I U S .

Ut ramale vetus , prægrandi subere coctum .

A D V E R S A R I U S .

Quidnam igitur tenerum , et laxâ cervice legendum ?

P E R S I U S .

*Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis :**Et raptum vitulo caput ablatura superbo*

100

pingui. Hoc est, *φλιεῦ μέσον*, seu *φλιεῦδες*. Sic enim Græci vocant nugatoria, et quæ vitiosa tument magnitudine. C.

97. *Ut ramale vetus.*] Responsio Persii allegorica; metaphoram adversarii continuat. Grandes quidem, inquit, et sublimes sunt Virgilio versus, sed non inflati: immo, velut cocti sunt et maturo iudicio perfecti; similes ramo veteri, magno quidem, sed calore solis et ætate suâ cocto et perfecto. C. — *Cocto.* Coctus opponitur erudo. — *Subere.* Suber, arbor crassæ corticis. Plin. lib. XVI, cap. 8. P.

98. *Quidnam igitur tenerum.*] Ecquod ergo carmen tibi tandem probabitur? — *Laxâ cervice.* Alusio ad recitationes quæ fiebant de scripto, quare Græcis recitatores vocantur *ἀναγιγνώσκοντες*, qui molliter recitabant, etiam cervicem suo quodam et peculiari modo inflectebant: is quippe mos ac gestus delicatorum et *τροφετῶν*. De hoc vitioso more recitantium vid. supra ad v. 17. C.

99. *Torva Mimalloneis, etc.*] Ironice respondet Persius, et festive

pro exemplo affert versus Neronis e Bacchis desumptos (vet. schol. « verba Neronis sunt. »), qui et laborant eadem illâ affectatione rhythmici de qua superius est dictum, quorumque tenuis sensus verborum tumori et fragori minime respondet. C. — *Torva.* A terrendo, quasi *terva*. — *Mimalloneis.* Mimas, Ionixæ mons, in quo orgia Bacchi celebrantur: hinc Bacchantes dictæ *Mimallones*. Vid. Strab. lib. X. — *Cornua.* Tubas. — *Implerunt.* Inflârunt. — *Bombis.* Sonitibus. *Bombus*, proprie sonus, quem edunt apes; quæ vox, hoc loco, non magis conveniens, quàm *torva* pro incurva, inflexa. P.

100. *Et raptum vitulo, etc.*] « Vitulus, inquit Casaubonus, est Pentheus, propter adjectam vocem *superbo.* » Et addit: « Vel est *ταῦρος ὑβριστής*: nam, etiam apud Euripidem Bacchæ vitulos occidunt vaccas et tauros: « . . . Αἱ δὲ νεμομέναις χλόην « Μόσχαις ἐπῆλθεν χεῖρὸς ἀσιδήρου « μέτα. « Ἄλλαι δὲ δαμάλας διεφόρουσιν « ῥάγμασι. »

V. 97. *Prægrandi.* In notis suis scripsit Casaubon. *vægrandi.*

Bassaris, et Lynxem Mænas flexura corymbis,

Euion ingeminat : reparabilis assonat Echo.

Hæc fierent, si testiculi vena ulla paterni

Viveret in nobis? Summâ delumbe salivâ

Hoc natat in labris; et in udo est Mænas et Attin; 105

Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit unguis.

« Postea :

« Ταῦροι δ' ὕβρις αἰ κ' εἰς κέρασ θυ-
« μούμενοι

« Τὸ πρόσθεν, ἐσφάλλοντο πρὸς γαῖαν
« δέμας,

« Μυριάσι χειρῶν ἀγόμενοι νεανίδων.

« Θᾶσσον δὲ διαφοροῦντο σαρκὸς ἐν-
« δυτα

« Ἡ σὺ ξυνάψαις ἑλέφαρα βασιλείας
« κόραις.

« Ex his versibus possumus in-

« terpretari Neronis verba, vitulo
« superbo. Atque hinc intelligimus

« Bacchas Neronis ejusdem argu-

« menti fuisse cum Bacchis Euri-

« pidis. » Quæ explicatio mihi

magis arridet.

101. *Bassaris.*] Bacchi sacerdos.

Bassarides dicuntur Bacchæ a Bac-

cho, qui *Bassareus* quoque a ge-

nerè vestis appellatur. — *Et lyn-*

xem Mænas flexura corymbis. Mæ-

nas, furiosa Baccha, cùm *flectere*,

regere vellet lyncem fræno ex

hedera, seu corymbis intortis or-

nato. — *Lyncem.* Fingunt poëtæ

Bacchi currum a lyncibus trahi.

Nero autem fecerat lyncibus vehi

Bacchas, tantâque facilitate ani-

mal ferum ab illis regi, ut pro

frænis essent ipsis hedera. Nam

flectere est ἡγεῖν, equum regere,

moderari. C.

102. *Euion ingeminat.*] Clama-

bant Bacchæ EYOI, EYOI, *Euohé!*

Bacche pater! unde clamor iste sit ortus omnibus notum. — *Reparabilis.* Quia voces pereuntes reparat repetendo. Auson. *Resonabilis Echo*; atque Calpurnius, eclog. V:

. . . *Reparabilis inchoat umbras.*

103. *Hæc fierent, etc.]* Persius,

ironiâ relictâ, adversus malos

poëtâs, et præsertim Neronem,

eorumque pejora carmina indi-

gnans assurgit. B.—*Testiculi vena*

ulla paterni. Hoc est, si quid in

nobis virilis roboris maneret. Ob-

scœnior metaphora, qua pater-

num sanguinem, seu potius virtutem et gravitatem intelligit. P.

104. *Summâ delumbe salivâ, etd.]*

Sine lumbis, et sine viribus.

105. *In udo est Mænas, et Attin.]*

Metaphora petita a coriis et pelli-

bus, quæ aquis diu immersa et

mâdefacta robur amittunt suum

et τένον, fiuntque languida et

mollia. *In udo esse* igitur, idem ac

molle, femineum, enervatum.—

Mænas (Bacchas intelligit), *et At-*

tin. Jam satis aperte declarat se in

Neronem invecum fuisse; quod

recte probatur ex verbis Dion.

Cass. Vid. sup. ad v. 95. C. et L.

106. *Nec pluteum cædit.]* Poëta

meditans, sæpius præ ira, non

succedente venâ, pluteum cædit,

pulsat, unguis arrodit, caput

ADVERSARIUS.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Vide, sis, ne majorum tibi forte
Limina frigescant.

P E R S I U S.

Sonat hîc de nare canina

Littera. Per me equidem sint omnia protinus alba, 110

scabit; quod omnibus notum: unde non mirum, si exsuccum, enerve et elumbe carmen Neronis est; cùm, sine delectu, sine labore, sine anxietate animi compositum fuerit. — *Nec demorsos sapit unguis.* Quod boni poëtæ solent. Horat. sat. lib. I, 10. L. et P.

107. *Sed quid opus, etc.*] Rationes suas a Persio elusas ægre ferens adversarius minas adhibet. — *Teneras... auriculas.* Neronis et principum. — *Mordaci... vero.* Τὸ ἀκρότης πικρόν, aiunt Græci. — *Radere.* Metaphora a medicis, qui vulnera putrida cultro radunt ac purgant. P.

108. *Vide, sis.*] *Sis*, antiqua locutio pro *si vis*, ut *sodes*, pro *si audes*. — *Ne majorum tibi... linina frigescant.* Time potiores, ne ita offensos habeas, ut frigide te excipiant, et ab amicitia simul et a familiaritate sua excludant. Veteres interpretes Britannicus, J. B. Pius, Nebrissensis, Murmellius aliter: vid. *ne linina majorum fiant tibi frigida* horrore mortis, fiant tibi *mortifera*. Imitatio Horatiana, sat. lib. II, 1, 60:

..... O puer, ut sis
Vitalis metuo, majorum ne quis amicus
Frigore te feriat! A.

109. *Sonat hîc de nare canina*

littera.] Hæc Persio tribui, juvante Casaubono, sic: « Non incommode Persio possent hæc verba tribui: tum autem hîc fuerit, in verbis tuis, mi monitor. (Scilicet sonat in verbis tuis littera canina.) Et sensus erit, intelligo quid velis: periculum enim præsens denuntias, si in proposito permansero. » — *Littera canina est R;* hanc enim canes videntur exprimere, dum, restrictis labiis, irritatos se significant, atque hiriunt. Lucilius:

Irritata canis, quod rr quam plurima dicat.

— *Sonat hîc de nare canina.* Je pense toujours que Perse donne au portier une narine de chien; parce qu'un portier qui a l'ordre de son maître de vous exclure, se met à gromeler dans sa loge, lorsqu'il vous voit. Sans cette métaphore, l'endroit n'a pas de sens. *Diderot.* Is autem hæc, *Sonat hîc de nare can.* adversario tribuebat, ut multi interpretes, et intelligebat de janitore hiriante, et domino suo molestos rejiciente. A.

110. *Per me equidem sint, etc.*] Concessio ironica, et festivitatis plena, quam feliciter etiam imi-

Nil moror: euge, omnes etenim bene miræ eritis res.

Hoc juvat? Hic, inquis, veto quisquam faxit oletum.

Pinge duos angues: PUERI, SACER EST LOCUS; EXTRA

MEJITE. Discedo. Secuit Lucilius Urbem,

tatus est noster satiricus, sat. IX :

Puisque vous le voulez, je vais changer de style.

Je le déclare donc; Quinault est un Virgile :

Pradon comme un soleil en nos aus a paru :

Pelletier écrit mieux qu'Ablancourt ni Patru :

Cotin à ses sermons traînant toute la terre,

Fend les flots d'auditeurs pour aller à sa chaire :

Saufal est le phéuix des esprits relevés :

Perrin. . . Bon, mon esprit, courage, poursuivez :

Mais ne voyez-vous pas que leur troupe en furie

Va prendre eucor ces vers pour uue raillerie ?

— *Alba*. Id est, approbatione et laude digna. A.

111. *Bene miræ eritis res.*] Ridicula versùs clausula, ridiculum adulatoribus omnia consentiendi consilium apte pingit. P.

112. *Hoc juvat?*] Placetne tibi consilium meum? hoc enim a me petis (Gall. *êtes-vous content?*).—*Hic, inquis, veto, etc.* Nempe, hoc ais, scilicet velle pro sacro sanctis haberi Neronem ejusque versus; ita ut grande nefas sit eos flocci pendere, non minus, ac si quis juxta

muros templi, vel ædis sacræ faxit oletum, alvum exoneret. C.

113. *Pinge duos angues.*] Appone igitur duos angues indicium loci Deo vel Genio alicui consecrati. C.

— *Duos angues.* Nullum locum, auctore Servio, antiqui putârunt esse sine Genio, qui per anguem sæpe ostendebatur; et templorum

muris pingebatur anguis, ut pueri territi picturâ serpentis locum veluti sacrum venerarentur, nec in eo meierent; utque viri effigie symbolicâ numinis moniti, ab omni impuritate abstinerent. Vete-

teres autem tum Græci, tum Romani, sub specie draconum et serpentum coluisse Deos constat, ex Herodot. lib. I, II, Pausan. Corinth. Virgil. *Aeneid.* V, v. 82,

Aelian. de Animal. cap. 2, 16, 17, Plut. de Isid. et Osir. et aliis.

— *Pueri, sacer est locus.* Prohibitionis formula. Calp. eclog. II: . . . .

Ite procul, sacer est locus, ite profani. C. et P.

114. *Extra mejite.*] Summæ impietatis fuit apud veteres in loco sacro urinam facere; quod tamen per lasciviam et contemptum numinis a multis fieri legimus apud Aristophanem, Juven. et alios. C.

V. 111. *Omnes etenim bene miræ eritis res.* Hanc lectionem revocavi ex omnibus fere codd. Vet. schol. solus, et post eum editores legunt *omnes, omnes bene miræ eritis res.* Non inelegans ista repetitio foret; at nostra lectio convenientior mihi videtur: *Euge, inquit poëta, nil moror; etenim, nam, extemplo, omnes bene miræ eritis res.* Cod. noster: *Eage, omnes miræ bene per me eritis res.*

Te, Lupe, te, Mutî, et genuinum fregit in illis: 115
 Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
 Tangit, et admissus circum præcordia, ludit,
 Callidus excusso populum suspendere naso:
 Men' mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe?

ADVERSARIUS.

Nusquam.

—*Discedo*. Abeo igitur: nam mihi temperare vix possem, quin in his satiricam bilem effundam: nam, ut jam dixi, *sum petulanti splene cachinno*. — *Secuit Lucilius Urbem*. Positâ ironiâ, ad prius suum revertitur consilium, exemplo Lucilii et Horatii usus. — *Lucilius*. De eo vid. Juven. sat. I, v. 165. — *Secuit... Urbem*. Horat. lib. I, sat. 10:

... Sale multo Urbem defricuit. . . .
 et lib. II, sat. 1:

Primores populi arripuit populumque tributum,
 et Juven. loco præcitato. P. et A.

115. *Te, Lupe, te, Mutî.*] Nominatim etiâ ausus est carpere, inter alios viros. P. Rutilium Lupum consulem, his verbis:

... Tubulus, si Lucius, inquam,
 Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius. . . .

et T. Mutium Albutium, potentem virum, his versibus:

Græcum te, Albuti, quam Romanum atque Sabinum,
 Municipem Ponti, Titii, Annî centurionum,
 Præclarorum hominum ac primorum signiferumque

Maluisti dici: Græce ergo prætor Athenis

Id quod maluisti, te, cùm ad me accedi', saluto.

Χαίρει, inquam, Tite: lictores, turma omni', cohorsque,

Χαίρει: hinc hostis Muti Albutius, hinc inimicus.

Cic. de Finibus, lib. I. — *Et genuinum fregit*. Supple dentem: nam, dens genuinus est, qui a genis dependet: sic, non levi morsu illos pupugit. — *In illis*. Enallage personæ, pro in vobis. P. et L. 116. *Omne vafer vitium, etc.*]

Exemplum alterum ab Horatio, qui *vafer*, callidus, solers vitia amicorum etiâ perstrinxit; ita ut vix se reprehendi intelligant.

117. *Circum præcordia ludit.*] Ἰπλάγχυι, ludendo admittitur circum præcordia. C.

118. *Excusso populum suspendere naso.*] Deridere, subsannare. Notum est atque etiâ nunc illud sannæ genus; cùm aliquid contemnes, caput quatimus sursum versus: quem gestum expressit Persius ex Horat. ipso:
 Naso suspendis adunco.

119. *Men' mutire nefas.*] Mihine

V. 119. *Men'*. Quidam legunt *me*: male, et sine auctoritate.

P E R S I U S.

Hic tamen infodiam : vidi, vidi ipse, libelle, 120
 AURICULAS ASINI MIDA REX HABET. Hoc ego opèrtum,
 Hoc ridere meum tam nil, nullâ tibi vendo

loqui nefas, et carpere pravos hominum mores. — *Mutire.* submissâ voce loqui. — *Nec clam.* Secrete, inter familiares. — *Nec cum scrobe.* Ἀξίως, pro nec in scrobe. *Allusio* ad tonsorem Midæ, qui, cum ei vidisset asininas esse aures, nec palam auderet evulgare, prurienti linguæ ut satisfaceret, terram effodit, et scrobi factæ insusurravit id quod viderat. Ovid. *Metam.* lib. XI, cap. 4 et 5. — *Nusquam.* Responsio dura adversarii. P.

120. *Hic tamen infodiam.*] Id est, Hic, in hoc meo carmine, consigno, huic chartæ credam; deinde eam oculam, ac quasi humo aggesta obruam, et dicam: *vidi, vidi ipse, etc.* C. — *Vidi, vidi.* Magna emphasis in hac repetitione. A.

121. *Auriculas asini Mida rex habet.*] Cornutus Persii præceptor et amicus, Neronis metu, poëtam impulerat, ut hanc versûs partem *Mida rex habet*, a sede moveret, atque in ejus locum sufficeret, *quis non habet*; quod omnibus notum est. Frustra quidam recentiores critici contra pugnant dicentes; non minus aperte videri notatum Neronem, si attuleris vulgata ab eo scripta, *torva Mimalloneis, Berecynthius Attin, etc.* Sed futile est eorum contentio: nam, primo, Nero adliuc adolescens, nec tot ac tantis quibus postea sceleribus inquinatus, suos

versus reprehendi patienter ferre potuisset; at in auctorem tantæ injuriæ, *Mida rex habet*, juste ac merito sæviisset: secundo, hanc partem versûs fuisse ita scriptam negarent perperam; in antiquissima enim Persii vita, sic se habet; nec paulo aliter ap. Joannem Saresberiensem legitur, libro II, *auriculas asini Midas habet*: tertio, pars phrasis, *quis non habet*, alteri subrogata, præterquam quòd insulsa pene est, præterea, non cum his concordat *vidi, vidi, ipse libelle.* Quid ea phrasis habet saporis et elegantiae: *vidi, vidi, quis non habet?* unde necesse erit aliud quiddam hoc loco olim fuisse positum. Quid autem et aptius et festivius? *vidi, vidi, ipse, libelle, auriculas asini Mida rex habet.* Nobis ergo cum eadem, quæ olim Cornuto fuit, causa timoris, Nerone jam pridem defuncto, non esset, hunc locum juxta mentem poëtæ, et, approbante Casaub. qui restitueretur dignum judicavimus. Cuius lectori, qui nostrum judicium improba-verit, legere licebit cum cæteris:

Vidi, vidi ipse, libelle,
 Auriculas asini quis non habet? A.

122. *Hoc ridere meum.*] Male interpretres Gall. Juvenalis *Dusaulx*, in suo proœmio, *de satira*, ex fide interpretis *Lemonnier*, Persium arguit, quasi fatnum et ineptum derisorem, propter hæc, *Hoc ego*

Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,

Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,

Aspice et hæc, si forte aliquid decoctius audis. 125

Inde vaporatâ lector mihi ferveat aure,

opertum, hoc ridere in eum tam nil, nullâ tibi, etc. quasi ista ad id quod supra dixit dicterium, *auriculas asini Mida rex habet*, debent referri. Injusta est ejus criminatio: nam, per hoc ego *opertum*, et τὸ *ridere meum tam nil*, « satiras « suas eleganter περιγράφει, in- « quit Casaubonus, duabus adhi- « bitis notis: quod sit carmen « opertum, et ad movendum ri- « sum appositum. Quàm belle « hæc naturam ejus generis car- « minum aperiunt! » Sic poëta: meas satiras, meam hanc libertatem ridendi, quæ tibi tam viles videntur, quasque nullius pretii apud Romanos fore dixisti, nullâ tibi vendo Iliade, etc. . . . Quæ quidem sententia nedum insulsa est et inepta; elegans contra fluit, jocisque referta. A.

123. *Iliade.*] Labeonis Acci scilicet.—*Quicumque, etc.* More philosophorum, Persius indicat quales habere cupiat auditores. Scilicet: mea, inquit, scripta legat quicumque assuetus fuerit legendis carminibus Cratini, Eupolidis, Aristophanis, qui vitia Græcorum mordicus carpere. — *Audaci. . . Cratino.* Vere audaci: nam comicorum fuit et liberrimus, et maledicentissimus. Aristoph. vet. schol. Κρατῖνος ὁ τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας ποιητῆς ἄτε δὴ κατὰ τὰς Ἀρχιλόγου ζητήσεις ἀνσηρὸς ταῖς λαιδορίας

ἔσιν. Οὐ γὰρ ὡσπερ Ἀριστοφάνης ἐπιτρέχειν τὴν χάριν τοῖς σκώμμασι πειεῖ, τὸ φορτικὸν τῆς ἐπιτιμήσεως διὰ ταύτης ἀναίρων, ὡδ' ἀπλῶς κατὰ τὴν παροιμίαν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τίθησι τὰς βλασφημίας κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων. Cratinus autem Eupolide et Aristophane antiquior, natus Athenis, et floruisse ante bellum Peloponnesiacum, et vixisse ad annum centesimum suæ ætatis dicitur. C. et P.

124. *Iratum Eupolidem.*] Is, cùm versibus Alcibiadem lacerasset, in mare ab eo præcipitatus est. Cic. epist. I ad Att. lib. VI: *Quis non dixit Eupolin, ab Alcibiade navigante in Siciliam, dejectum esse in mare?* — *Prægrandi cum sene.* Aristophane, quem senem vocat ob monendi increpandique partes quas sustinet in fabulis. Hi autem tres fuere veteris comœdiæ scriptores.—*Palles.* Recte, pro studiis adeo incumbis, ut pallorem inde contrahas; quam dictionem nostri acceperunt. *Boileau*, sat. VIII: Après cela, docteur, va pâlir sur la Bible. C. P. et A.

125. *Si forte aliquid decoctius audis.*] Hæc modeste dicit, ut supra: *si forte quid aptius exit.* Lege, inquit, si forte aliquid est in his meis satiris tuâ attentione diligentius. L.

126. *Inde vaporatâ.*] Ex lectione Græcorum poetarum mens lec-

Non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit
 Sordidus, et lusco qui poscit dicere, lusce,
 Sese aliquem credens, Italo quòd honore supinus
 Fregerit heminas Arretî ædilis iniquas;

130

toris excitata et inflammata, ad meas deinde satiras legendas proclivis et fervida fiat. A.

127. *Non hic, etc.*] Præcedentibus, dixit a quibus legi velit; nunc dicit a quibus nolit. Duo hominum genera a suis satiris legendis excludit; scilicet, ineptos cavillatores, fatuos; deinde scientiarum detrectatores. — *Qui in crepidas, etc.* Isti, ait poëta, qui, vanâ sapientiæ et virilitatis ostentatione, Græcis suam in cultu elegantiam criminis loco objiciunt; cùm ipsi multo magis sint reprehendendi, propter sordes et avaritiam, vel irridendi, propter affectationem ineptam illuviei et neglecti cultus. — *Crepidæ.* Sunt proprie Græcorum, ut calcei Romanorum; et *crepidas* nominans, totum intelligit Græcorum studium φιλοσοφίας circa cultum. C.

128. *Et lusco qui poscit, etc.*] Apage etiam cachinnones, illos fatuos, qui naturalia aliis vitia exprobrare gestiunt, quæ tamen nemini probro esse debent. P.

129. *Sese aliquem credens, etc.*] Hi sunt, quos fatuos vocavimus,

qui infimo functi honore se credunt aliquos, et cæteros superbe respuunt. — *Sese aliquem.* Locutio familiaris et Juvenali. Vid. sat. I, v. 74. — *Supinus.* Arrogans, et animi vitium ipso corporis gestu palam faciens. Est genus hominum superbia inflatorum, qui ingrediuntur adeo erecto corpore, atque ὑψύχενες, ut in cælos oculi eorum non multo secus ferantur ac resupinatorum; quos sic reprehendit Epictet. ap. Arrianum, lib. I, cap. 21. Τὶ ὑμῖν ἐβελίσκειν καταπίων περιπατεῖς; ἤθελον ἵνα μὲ καὶ οἱ ἀπαντῶντες θαυμάζωσι. C.

130. *Fregerit heminas, etc.*] Hoc exemplo dignitatis tam parvæ et honorem elevat, et ridiculam carpit arrogantiam eorum qui illo functi erant. Primo *ædilis*; quæ dignitas infima erat. Secundo, non in Urbe, sed in municipio; quod ad minuendum honorem plurimum valet. Cæterum, ædiles mensuris et ponderibus præfuisse inter alia, et iniqua fregisse omnibus notum, ex Tull. lib. II, de Leg. Juven. sat. X, v. 102, Turneb. lib. XXIX, cap. 20, et aliis. — *Heminas.* Hemina est mensuræ ge-

V. 127. *Graiorum.* Cod. noster, *Gallorum*; et, iu margine: *al. Graior.*

V. 128. *Poscit.* XII codd. habent *possit.* Ita vet. schol. at vividior nostra lectio: nam id est *poscit* in hoc versu, quod *gestit* supra, et infra *scit.* Utraque vox vitium denotat et malam consuetudinem. *Un homme qui ne cherche qu'à, etc.* — *Lusce.* Nonnulli editores legunt *luscus.* Quod recte potest explicari; id est, qui *luscus* ipse *gestit*, *poscit* alios ludificari, et vocare luscos. Cod. noster, *possis* et *lusce.*

Nec qui abaco numeros, et secto in pulvere metas
 Scit risisse vafer, multum gaudere paratus,
 Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
 His mane edictum, post prandia, Callirhoën do.

nus, dimidium sextarii continens (litre, 0,30°). Hic, pro qualibet mensura. — *Arretii*. Nunc *Arezzo*, Etruriæ oppidum, vasis fictilibus quondam celebre. P.

131. *Nec qui abaco numeros...* scit risisse.] Hæc ad studii philosophici et scientiarum detractores spectant. — *Abaco numeros...* Descriptos in abaco numeros ab arithmetiis. — *Et secto in pulvere metas*. Lineas ductas a geometris in pulvere: nam sic mathematici figuras describebant. In ea occupatione intentus Archimedes, captis Syracusis, a milite Romano misere occisus est. Tit. Liv. lib. XXV. — *Metas*. lineas geometricas. P.

132. *Multum gaudere paratus, etc.*] Iidem abhorrebant a Græcorum disciplinis, et philosophos, qui e Græcia Romam immigrabant, ludibrio habebant.

133. *Si Cynico barbam, etc.*] Cynicum hic pro quovis philosopho nominat. De *cynicis*, vid. ad Juven. sat. XIII, 121, et XIV, 309. — *Barbam...* vellat. Atrax erat injuria et ludibrium alicui tanquam fatuo et stolido barbam vellere; quod tamen sæpe accidebat philosophis, præsertim Cynicis et Stoicis. Hor. sat. lib. I, 3, sub finem.

. . . . . Vellunt tibi barbam
 Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerceres,

Urgeris turbâ circum te stante, miser-
 que
 Rumperis, et latras magnorum maxime
 regum. Brit.

— *Nonaria*. Meretrix quæ prostat ab hora nona et a prandio, cùm jam negotiis homines sunt minus occupati. — *Vellat*. Ut *Lais* Diogeni qui meretricem hanc amavit. Vid. Athæn. lib. XIII.

134. *His mane edictum.*] Forum mane petant, ubi Prætoris edicta excipiant; vacent avaritiæ et fœnori exercendo. — *Callirhoën do*. Hoc loco, laborant interpretes: alii scortum volunt aliquod famosum; alii scenicos ludos et fabulam de Callirhoë tunc temporis exhiberi solitam; alii natationem et deambulationem (allusio ad fontem in Attica regione Callirhoë nominatum). Contendit Marcilius referendum esse ad Neronem, qui populum edicto vocaret, et cantaturum se Callirhoën promitteret, ut sit Persii sensus: tales ego auditores hinc a meis satiris ablego ad audiendos Prætores mane, et post prandia inepta Neronis carmina. Non male hoc, nisi esset mera conjectura ab edicto Neronis de fabula sua in Callirhoën. Nos igitur iis assentimur, qui hæc intelligunt de scorto celebri, ad quod ineptos lectores mittat Persius. A.

SATIRÆ SECUNDÆ

ARGUMENTUM.

CARPIT AVARITIÆ MALA VOTA PRECESQUE SECUNDA.

Idem prorsus est satiræ hujus atque Juvenalis decimæ argumentum. Uterque poëta luculentissimis versibus nobis ostendit quæ fuerit proborum omnium antiquitatis virorum opinio de ratione ac modo Deorum precandorum; et ea quoque fuit Christianorum (vid. Orationem Dominicam); uterque peccata et errores a vulgo hominum in orando committi solitos redarguit; sed Persio propria laus est, quòd paucissimis versibus plura capita doctrinæ hujus, quam vel Plato, vel Juvenalis est complexus; etsi philosophus Aquinas summâ arte homines a votis peragendis deterret suæ ipsorum utilitatis respectu, scilicet exemplis aptissimis et aperte satis periculum atque insaniam votorum declarantibus. Tres autem Persii carminis partes sunt. « Prima, inquit Casaubonus, extra rem est, soli « decori serviens, ideoque brevissima, et quatuor tantum ver- « suum, quibus paratur aditus ad tractationem propositæ the- « seos (1 — 4). Macrinum enim familiarem suum laudat, quòd « scientiam bene orandi, ac vota faciendi teneret, neque vulgi « erroribus hac in re implicaretur. Ii cujusmodi sint deinceps « explicatur (5 — 30). Secundâ igitur parte de iis præcipue « tractat, qui in votorum materia peccarent; ostenditque alios « res impias a Diis petere solitos, quos quidem gravissime in- « crepat: alios non impia quidem Deos poscere, sed frivola, « ipsis sæpe poscentibus non profutura (immo nocitura, ut recte « ac fusius probavit Juvenalis); atque istorum præterea ineptias « tangit, et ritus in precibus concipiendis superstitiosos, et « irrisione satiricâ dignissimos (31 — 44); postremo pugnancia « sibi invicem contraria hominum vota exagitat (45 — 51). »

44 SATIRAE SECUNDAE ARGUMENT.

His subjungit, omnia vota vel impia, vel frivola e falsa de Diis opinione ortum ducere, quam sibi finxerunt homines, cum animo corrupti, ac moribus depravati, eo impietatis devenere, ut Deos, more hominum, capi donis sibi persuaderent; unde paulatim nundinatio quaedam, et, ut Plato vocat, ἐμπορικὴ τέχνη, inter immortales atque mortales fuerit instituta (52 — 70). Postremis denique his versibus plane aureis, præstantissimum opus absolvit :

Quin damus id superis. . . . .
Compositum jus, fasque animo, sanctosque recessus
Mentis, et incoctum generoso pectus honesto?

SATIRA II.

DE BONA MENTE.

HUNC, Macrine, diem numeram meliorem lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci

1. *Macrine.*] Vet. schol. « Al-
« loquitur Plotium Macrinum,
« hominem sane eruditum, et pa-
« terno se affectu diligentem, qui
« in domo Servilii didicerat, a quo
« agellum comparaverat, indulto
« sibi pretio aliquanto. » — *Diem.*
Natalem tuum. Scilicet, mos erat
apud veteres natali amicorum die
munusculo eos aliquo afficere;
et poetæ quidem, doctique opus-
cula sua deferebant: hunc morem
sequitur Persius erga Macrinum.
De die natali, vid. Censorinum.
— *Numeram meliorem lapillo.* Candido
nempe res lætæ notabantur, sicut
atro res mœstæ et infelices. Mart.
epigram. lib. IX, 53:

Felix utraque lux, diesque nobis
Signandi melioribus lapillis.

Cæterum, morem illum viguisse
primum apud Thracas auctor est
Plin. lib. VII, cap. 40. P. — *Melior.*
Non candidiore; nam, alboris non
plures erant gradus; sed inter
album et nigrum lapidem *melior*,
sine dubio, est albus. A.

2. *Qui tibi labentes, etc.*] Qui
ævum, quod quotidie labitur,
tibi producit, novum annum
dando et auspicando. — *Apponit.*

Ponere et apponere verba sunt cal-
culonum, ut apud Græcos τιβέναι
et προστιθέναι. — *Candidus.* Dies
natalis bonus, propitius. C.

3. *Funde merum Genio.*] Nascenti
cuique homini familiaris et spe-
cialis addicebatur Genius, seu Δαί-
μων, qui natalibus præses, deque
ejus salute sollicitus, hortabatur
interdum ut, omissis curis, cor-
pus et animum laxaret, et vitam
laute beateque ageret; unde hæc,
Genio indulgere, pro sibi indulgere
voluptatibusque frui; et *defrau-
dare Genium*, pro voluptatibus
abstinere, se victu suo fraudare;
et *belligerare cum Genio*, pro sibi
cupiditatibusque imperare. Ge-
nio libabant, certis diebus, quod
patet ex Horat. lib. II, epist. 1:

Tellurem porco, Silvanum lacte pia-
bant,
Floribus et vino Genium memorem
brevis ævi.

et præsertim die natali (Censo-
rinus de die natali); nam, cæ-
teris quidem diebus, quoties hi-
larius ac lautius se excipiebant,
toties Genio mero ac cæsa etiam
victima, nempe porco bimes-

V. 2. *Apponit.* Melius quàm *apponet*; ita optimi codices nostri et
editiones. Vetus schol. *apponet*. Cod. Mentellianus, n° 8282, *apponat*.

Quæ nisi seductis nequeas committere divis.

At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.

5

tri, litabant. Horat. lib. III, od. 7 :

Cras Genium mero
Curabis, et porco bimestri
Cum famulis operum solutis.

Cuique genti, præsertim Romanæ, quoque Genius erat peculiaris, ut patet ex Numm. Constantinianæ familiæ, quibus ex altera parte stat adolescens nudus, dextrâ pateram tenens, sinistrâ cornucopiam, cum hæc inscriptione :

GENIO POPVLI ROMANI. A.
— Non tu prece, etc. O Macrine optime, non tu perinde ac avari injusta vota Diis nuncupas; nec ullam cum iis nundinationem impiam exerces.— *Prece emaci.* Technica locutio, ἐὺχῆ ἐμπορικῆ, cui opponitur τὸ ἀπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὐχεσθαι, oratio simplex et liberalis. Impudens autem et impia est ista cum Diis pactio: si quidem, hoc vel illud mihi largimini, hæc et illa dona rependam vobis. Vid. Plat. in Entyphrone; eundem in Alcibiad. Dial. I I. C. et P.

4. *Seductis.*] Quasi seorsum ductis et clam, quia palam ejusmodi vota nunquam fiunt: unde *seductis* idem valet quod *corruptis* muneribus; nam nemo, nisi clam et quasi seorsum ductus, corrumpitur. Unde eruditus abbas *Lemonnier*, in sua interpretatione Gallica, dixerat: *qu'on n'oserait demander aux Dieux, qu'après les avoir tirés à l'écart*; at, pro *tirés à l'écart*, reposuit *Diderot*, *séduits*; et infra addidit: *j'incline pour séduits*. Pour proposer un pareil échange aux Dieux, il faudrait les avoir corrompus, séduits par le sacrifice, comme on séduit les juges par des présents. Hujus explicatio nostram non infirmit: nam nemo alium corrumpere potest palam, coram testibus; sed clam, et quasi seorsum eum trahit, *ducit* ad corrumpendum; unde metaphorice *seducit*: bene autem dicitur Gallice *seduit* homo ita corruptus. A.

5. *Tacitâ libabit acerrâ.*] *Acerra* vas est in quo thus ad olendum

V. 5. *Libabit.* « Perperam, inquit Casaubonus, alii libri, *libavit*; non enim sic Latini loquuntur, verum Græci. Menander apud Athenæum: « τὰ κακαρυκευμένα μᾶλλον προσεδέξατο, id est, προσδέχασθαι φιλεῖ; « loquitur enim de communi more. Plutarchus in præceptis nuptialibus: « οἱ τῆ γαμηλίᾳ θύοντες Ἡρα, τὴν χολὴν οὐ συγκαθαγίζουσι τοῖς ἄλλοις « ἱερῶς, ἀλλ' ἐξελόντες ἔβριψαν περὶ τὸν βωμόν, hoc est, ῥίπτειν εἰώθασι. « Sic Homerus et alii poëtæ, quod alibi notabamus: at Hebræi et Latini « plurimum futuro utuntur. Horatius:

Non hic cuiquam parceret amico.

« Juvenalis:

Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi. . . . . »

Vet. schol. *libavit*; ita cod. Pithoei, n° 8245, cod. Mazariueus, Puteanus bene. Cod. noster, *libabit*.

Haud cuivis promptum est, murmurque, humilesque
susurros

Tollere de templis, et aperto vivere voto.

« Mens bona, fama, fides! » Hæc clare, et ut audiat hospes;

Illâ sibi introrsum, et sub lingua immurmurat: ô si

Ebullit patruï præclarum funus! et, ô si 10

ponitur. — *Tacita.* Metonymia, pro votis tacite et submissâ voce factis. P.

6. *Murmurque, humilesque susurros.*] Etiam illi quos dixit *tacitâ libare acerrâ*, non penitus tacebant: sed obscuram de more vocem intra dentes edebant, quam vocat hic Persius *murmur, humilesque susurros.* Apud Horat. lib. I, epist. 16, improbus sic improbe precatur:

Labra movet metuens audiri: pulchra
Laverna,
Da mihi fallere, da justum sanctumque
videri;
Noctem peccatis, et fraudibus objice
nubem. C. et P.

7. *Tollere de templis.*] E votis suis et precibus in templis factis eximere, demere. — *Et aperto vivere voto.* Nullum votum facere, quod nolis esse apertum. Eo spectabat illud veterum Pythagoreorum symbolum, μετὰ φωνῆς εὐχαιο. Seneca: *Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat: sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.*

8. *Mens bona, etc.*] Supple: uti-

nam mihi contingat. Juv. sat. X, sub finem:

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

— *Hæc clare.* Proferuntur; honesta enim sunt vota. — *Hospes.* Vulgo hospes est, qui tecto excipit peregrinum et externum, pariter et qui excipitur. Tull. pro Deiot. *Per dextram istam, quam hospes hospiti porrexisti.* Hoc loco, sumitur pro quovis ingresso in templum et astanti. P.

9. *Sub lingua immurmurat.*] Sic Latini sub *lingua immurmurare*: at Græci ὑπὸ ἐδόντων dicere amant, et post hos Galli, *murmurer entre ses dents.* — *O si!* Optantis est. Utinam patruï mei funus repente se prodat et exeat! id est, utinam repente evanescat, diem supremum obeat patruus meus, eâ lege, ut ei præclarum funus faciam!

10. *Ebullit.*] Ἀρχαῖκός, pro ebullierit, ut *axim* pro egerim, *comedim* et *edim* pro *edam*, vel *ederim*, et *dedim* pro *dederim*. Porro *ebullire*, quod proprie in aqua fervente locum habet, ad omnia repentina transferri eleganter solet varie constructum. C.

V. 10. *Ebullit.* Ita vet. schol. Puteani et Pithoei codd. et tres alii; quidam *ebullet*, Mentellianus et alii permulti *ebulliat*, male propter metrum. Cod. noster, *ebullat*.

Sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro
 Hercule! pupillumve utinam, quem proximus heres
 Impello, expungam! namque est scabiosus, et acri

— *Ebullire* est employé là pour le tumulte et l'effervescence des grands convois. *Diderot*. — *Præclarum funus*. Quod tunc præclarum, et magno cum apparatu libenter facerem. Sic enim in sua imitatione intellexit satiricus noster :

O que si cet lièvre un rhume salutaire,
 Guérissant de tous maux mon avare
 beau-père,
 Pouvait bien confessé l'étendre en un
 cercueil,
 Et remplir sa maison d'un agréable
 deuil!
 Que mon âme, en ce jour de joie et
 d'opulence,
 D'un superbe convoi plaindrait peu la
 dépense! A.

II. *Sub rastro, etc.*] Utinam, inter arandum olla argenti plena crepet mihi sub rastro! Similiter Horat. lib. II, sat. 6 :

O si urnam argenti fors qua mihi monstret!

Mortes autem suorum et inventio thesauri, inter exempla votorum hominis avari jungi solent. — *Seria*. Vas oblongum, testaceum, quod occultatum sit, seu hostium, seu latronum metu. Testa porro terræ infossa non putrescit: ideoque in seriis et ollis thesauros infodiebant veteres; unde fit, sæpe, ut, nostris etiam temporibus, ollas et serias aureorum argenteorum, vel æneorum numisma-

tum veterum plenas in agris quidam reperiant. P. et A.

12. *Hercule* (dextro).] Favente, propitio, ut Horat. loco mox citato, *amico Hercule*: nam thesauris recludendis præsidere credebatur, et a studiosis rei faciendæ fuisse cultum et *πλοῦτος δότῆρ* existimatum Græci Latiniq̄ue auctores testantur; satisque notum est, non minus Herculi quàm Mercurio polluceri a repente ditatis: nam si Mercurius aperto lucro et negociationi; uterque repentino lucro et inexpectato præerant. Plaut. *Mostell. Is vcl Herculi conterere questum possiet*. C. et P.

13. *Expungam*.] Sensus est: utinam illum mors rapiat, cujus hereditas mihi continget; vel potius deleatur et testamento nomen ejus, cui secundus heres succedo. — *Expungam*. Metaphora petita e numeris militum, ut recte censet vet. interpr.: in illis enim militum nomina post missionem aut mortem debebantur; vel e libris rationum: in his autem, ut quodque nomen erat solum, statim inducebatur, aut *ἐχίζετο*. — *Namque est scabiosus*. Impietatem voti *ὁπερ κριτικῶς* excusatione vanâ prætendit: nempe, contagioso laborans puer morbo, cur vivat? — *Scabiosus*. Gallice, *malin gre*, *mal-sain*. Omnia quæ vituperabant scabiosa dicebant: sic sat. IV,

Bile tumet. Nerio jam tertia conditur uxor.

Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis 15

Mane caput bis terque, et noctem flumine purgās.

scabiosum far, et ap. Juven. *scabiosum pounum*.

14. *Nerio jam tertia conditur uxor.*] Honestè satis votum suum exprimit impium. Neque enim proprie mortem uxori optat, quæ tamen voti summa erat; sed alium beatum prædicans, cui hæc sæpius contigisset fortuna, figurate quid cupiat ostendit. Nerius autem iste morte trium uxorum, ut videtur, ditatus fuerat; at, Nerius-ne sit, de quo Horat., *Nerio scribe decem*, an alius, incertum est æque.—*Conditur*. Jam mortua est et sepulta. C.

15. *Hæc sancte ut poscas.*] Ironice hoc dictum. — *Tiberino in gurgite mergis*. Sacra peracturi, et Deos adituri veteres sese purificabant; et, quantum id fieri poterat, se lavabant aquâ maris, quò respiciebat Euripides dicens:

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακία,

vel aquâ fluviali sale immisso purgatâ, vel etiam aquâ fontanâ. Philo de sacrificantibus: Οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀμιγεῖ ὕδατι περιβραίνονται· θαλάττη μὲν οἱ πολλοί. τινὲς δὲ ποταμῶν· οἱ δὲ κάλπεσιν ἐκ πηγῶν ἀβύμενοι. Qui

autem Diis inferis litabant, aquâ se aspergebant tantum: qui vero Diis superis sacra faciebant, mergebant se, et totos abluebant. Virg. *Aeneid.* IV:

Attrectare nefas, donec me flumine vivo Abluero.

Vid. quoque *Macrob.* Saturn. lib. III, cap. 11. Hunc morem mutuati videntur a Græcis Romanisque veteres Christiani. C. et A.

16. *Mane.*] Mane et Solis ortu Diis superis; vesperi, et Sole cadente, Diis inferis. Vid. interpp. vett. Apollonii in *Argonautas*, et Pindari in *Isthm. od.* 4. — *Bis terque*. Alii totum corpus, alii caput tantum mergebant, ut hic et apud Theophrastum; alii caput bis mergebant, alii ter, ut hic, declarat Persius. Solemnes hi erant numeri in sacris, ut patet ex *Ovid.* *Fast.* IV, et *Virg. ecl.* VIII.

— *Et noctem flumine purgas*. Noctem, scil. nocturnum concubitum, nocturnas sordes e Venere contractas; de quo genere purgationis vid. ad *Spartianum*. Cæterum, antiqui noctem ipsam polluere putabant, ut notat *Servius.* *Propert.* lib. III, eleg. 9:

Ac primum purâ somnum tibi discute lymphâ. C. et P.

V. 14. *Conditur*. Hanc lectionem revocavi ex vet. schol. Puteano cod. Pithoeano et aliis vetustissimis. Nostræ lectioni adversatur Casaubonus, auctoritate fretus Servii, apud quem *ducitur* idem est ac fertur ad rogum: at, τὸ *jam* satis indicat Nerii tertiam uxorem jam pridem mortuam et elatam esse, ideoque sepulchro *conditam*. Pene omnes libri, sed recentiores, habent *ducitur*.

Heus age, responde; minimum est quod scire laboro:

De Jove quid sentis? Estne ut præponere cures

Hunc cuiquam? Cuiam? Vis Staio. An scilicet hæres?

Quis potior iudex, puerisve quis aptior orbis? 20

Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,

17. *Heus age, etc.*] Venustissimo dialogismo stultam impietatem eorum reprehendit, qui scelerala vota Diis offerunt. Arguit autem ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥτερον. Nullus quantumvis sceleratus pro tribunali iudex sedens vocem illius feret, qui talia a se petat: et Jupiter feret? C.

18. *Præponere.*] Pietate, sanctitate et justitia.

19. *Cuiam?*] Nondum Persius sensum absolverat, cum volentem sciscitari ab isto, annon Jovem quovis iudice humano potiore et justiore putaret, avarus antevertit petitione istâ, *cuiam?* quasi stupefactus hujus interrogationis novitate: excipit autem Persius, *vis Staio*: quasi dixisset: tu ipse a me petis cuiam iudici præponi possit Jupiter? Agedum, eligamus nequissimum hominem, *Staium*, verbi gratiâ. — *Staio.* Ex historia famosissimi illius iudicii Juniani quam narrat M. Tull. in Verr. ac pro Aul. Cluent. mutuatus est Persius nomen *Staii*; nullus enim

unquam illo turpior aut iniquior fuit iudicum consessus. Ex eo numero fuerunt illi tres *Staienus*, *Gutta*, *Bulbus*, quos toties exagitat Cicero. De *Staio* sive *Staieno*, qui in ea causa iudex sedit, multa idem Cicero: præcipue, quod conjugem suam primo, tum fratrem, fratrisque uxorem gravidam sustulerit, Asinium item Larinatem, adolescentem pecuniosum, Romam blanditiis allectum Arullii opera interfecerit, aliisque sceleribus quam plurimis se contaminaverit. — *An scilicet hæres?* An scilicet dubitas sitne *Staio* Jupiter præferendus, sitne melior iudex, sitne aptior pupillis tutor? C.

21. *Hoc igitur, etc.*] Sustine eadem apud hominem perditissimum loqui, et eadem vota nuncupare, quæ apud Jovem confidenter loqueris. Seneca, epist. X. *Nunc quanta dementia est hominum? Turpissima vota Diis insusurrant: si quis admoverit aurem, conticescent; et quod scire hominem nolunt, Deo narrant.*C.—*Jov. aur. impell.* Jovem

V. 19. *Cuiquam?* Ita codex optimus Mazarineus, Mentellianus et alii optimi. Vet. schol. *cuiam?* et ita distinxit Casaub. *Pers. Estne ut præponere cures hunc?* Avar. *Cuiam?* *Cuiam?* Pers. *Vis Staio.* Ego autem ita distingno et intelligo: Pers. *Estne ut præponere cures hunc cuiquam?* Avar. *Cuiam?* Pers. *Vis Staio.* Vid. sup. comm. Cod. noster, *cuiquam?* *Cuiam?*

V. 21. *Igitur.* Codex noster, *ergo.*

Dic agedum Staio. Proh Jupiter! ô bone, clamet,
 Jupiter! At sese non clamet Jupiter ipse?
 Ignovisse putas, quia, cùm tonat, ocius ilex
 Sulphure discutitur sacro, quàm tuque domusque. 25
 An, quia non, fibris ovium Ergennâque jubente,
 Triste jaces lucis evitandumque bidental,

ad libitum flectere, exorare.

22. *Proh Jupiter!*] Vox detestantis, ut passim apud comicos.

23. *At sese non clamet Jupiter ipse?*] Conclusio argumenti. Si vel nequissimus infanda tua vota audiens non potest sibi temperare quin exclamet, *proh Jupiter!* an Jupiter ipse non exclamabit, et se ad vindictam excitabit? A.

24. *Ignovisse putas.*] Scilicet putas ignovisse, quia, etc. Hæc sine interrogatione legenda. Vulgi errorem simpliciter refert, quem mox versu sequenti confutat, dicens: an, quia, etc? A.

25. *Sulphure... sacro.*] Sulphur Persius posuit pro fulmine; nam etsulphuris odorem habet fulmen, et lux ejus materia est sulphurea. —*Quam tuque domusque.* Alludere videtur ad hunc Homeri locum de iis quos serior quidem, sed eo gravior Dei vindicta persequitur: Εἴπερ γὰρ τε καὶ ἀντίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν, ἔκ γε καὶ ὄψ' ἐτελεί· σὺν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν
 Σὺν σφῆσι κερῶν· ἄσιν γυναιξί τε, καὶ τεκέεσσιν. C.

26. *An, quia, etc.*] Quia non jaces in lucis triste bidental et vi-

tandum, fibris ovium id significantibus, et Ergennâ haruspice jubente; an, idcirco, Jupiter tibi concessit, ut ei impune vellas barbam? —*Fibris ovium.* Extis, intestinis ovium quibus expiariis. —*Ergennâque jubente.* Ergenna, nomen proprium sacerdotis fulgurum conditoris. Vid. ad Juven. sat. VI, 587. P.

27. *Triste jaces lucis, etc.*] Moris erat, ut icti fulmine, quo loco fuerant exstincti, ibi relinquerentur, neque instar aliorum cremarentur; sed, ibidem, in eodem statu quo fuerant reperti sepelirentur: nam nefas erat eos in genua tollere et efferre. Locus ipse sacer habebatur, ac certis cærimoniis, prout libris fulguralibus Tagetis, et aliorum Etruscorum continebatur, sacra eo loci fiebant: neque id semel solum, sed in posterum etiam religiose locus colebatur, aris etiam ibi positis, et reliquo sacrificiorum apparatu. Fulguritum autem Persius dixit *jacere in lucis*, quia locus sacer in quo exstinctus fuerat luco similis erat, cùm intactum maneat quidquid in eo nascitur; propterea, sine dubio, post certum temporis lap-

V. 23. *At.* Vividior quàm *ad*, quæ est lectio vet. schol. Cod. Pithoei alter, Puteanus, quinque alii, et noster, *at*: Mentellianus *ac*, male.

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
 Jupiter? aut quidnam est, quâ tu mercede Deorum
 Emeris auriculas? pulmone et lactibus unctis? 30
 Ecce avia, aut metuens divâm matertera, cunis

sum, ipse locus intactus securi fiebat lucus. — *Evitandumque bidental.* Appellat *bidental* ipsum fulguritum, poëticâ licentiâ: nam vulgo ita vocabant locum cui religio propter talem casum accesserat; quòd in eo *bidentibus sacrificarent*, inquit Festus. *Evitandum* dicit, quia, ut Marcellinus ait, lib. XXIII: *hoc modo contacta loca nec calcari fulgurales debere pronuntiant libri.* C.

28. *Stolidam.*] Recte: nam fatui et barbæ hominis et abjectissimi foret suam barbam præbere vellendam. De hoc gravi ludibrio vid. sup. sat. I, v. 133. — *Vellere barbam.* Alludit ad factum Dionysii Syracusani satis notum. C.

29. *Aut quidnam est.*] Aut quid mercedis est, quâ tu emeris et conciliaveris tibi aures et patientiam Deorum?

30. *Pulmone et lactibus unctis?*] Numquid pulmone et pinguis intestinis tibi eorum favorem et veniam comparasti. « Aristotelis » præceptum est, inquit Casaub. « in tert. Rhetoric. quoties vitu- » perabis aliquid, ut ex iis, quæ » ad genus idem pertinent, id ponas quod vilissimum est: quoties » laudare instituas, id quod nobilissimum: recte igitur hoc » præcepto usus est Persius; nam » ex omnibus quæ Diis offeruntur, » quid vilius pulmone et lactibus? » — *Lactibus.* Lactes dicun-

tur partes intestinæ graciliores, quasi lacte candidiores, et molliores. — *Unctis.* Lautis et pinguis. P.

31. *Ecce, etc.*] *Ecce* transitionem indicat: nam ad aliud genus vortorum transit, quæ etsi non tam damnanda videntur, et potius in infirmitate et imperitia humana originem habent, nihilominus satirâ digna judicantur, veluti supervacua, pernicioosa et superstitionosa, qualia illa quæ suscepta pro opibus, potentia, eloquentia, militari gloria, fama, longævitate, forma, etc., miro ordine persequitur Juvenalis, sat. X, quem vide si placet. A. — *Ecce avia.* « Olim (inquit Casaub.) non statim ut erat natus infans aliquis » et tolli jussus, pro vitali et γονίμῳ » partu habebatur; sed aliquam- » multi exspectabantur dies, qui » fidem facerent vitalis fœtus. . . . » Quinto die pro puero sacra facere solebant Romani; et de » partu vitalis esset, necne, Pilumni lectum consulebant. Ser- » vius: *Varro Pilunnum et Picunnum infantium Deos esse ait, eisque » pro puerpera lectum in atrio sterni, » dum exploretur, an utilis (lege » forsitan vitalis) sit, qui natus est.* » His cærimoniis et aliis peractis, » lustricum infantium diem celebrabant; qui fuit octavus puellarum, nonus puerorum, auctoribus Festo, Plutarch. et Ma-

Exemit puerum, frontemque atque uda labella,

Infami digito et lustralibus ante salivis,

Expiat, urentes oculos inhibere perita.

Tunc manibus quatit, et spem macram, supplice voto, 35

« *erob.* Ille dies et lustricus vocatur, quia lustrabatur infans; « item nominalis, quia nomen illi « *indebatur.* . . . illâ igitur die, « puerum lustrabant (quam cærimoniam describit hoc loco *Persius*), nomen illi imponebant, « ac vota pro eo faciebant, » quæ vota refert pariter satiricus noster. — *Matertera.* Μητρειδελφῆ, matris soror, quasi mater altera. Conveniebant ad nominalia omnis cognatio. Lustrandi autem partes proprie piatricum muliercularum fuere, quæ erant anus recocctæ, circumferendi, et omnium rituum illorum peritæ. — *Cunis exemit.* Ut præsens sisteretur ad sacra quæ pro ipsius salute, tum aliis Diis Deabusque, tum etiam Deæ *Cuninæ* fiebant. C.

32. *Frontemque atq; uda labella.*] Egregius is *Persii* locus de ritibus quibus recens nati lustrabantur. Hinc videmus salivam solitam admoveri ad frontem et labra eorum (idem apud christianos baptismatis die mos exstat), idque digito infami. C.

33. *Infami digito.*] Id est, medio. Cur autem infamis dicatur, vid. ad *Juven.* sat. X, v. 53. — *Et lustralibus ante salivis.* In expiationibus antiqui non meram solum adhibebant salivam; sed et pulverem sputo turbatum; hoc est,

lutum. *Petron.* *Mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque signavit.* Salivam autem salutare ait *Plin.* lib. XXVIII, cap. 4. Quo in honore apud veteres salivæ ad maleficia et mala cujusque generis arcenda fuerint effectus, confirmat exemplum etiam *Christi*, qui ad sanandum cæcigenum eadem ratione, sed specie tantum, usus est. C. et A.

34. *Urentes oculos.*] Id est, eneantes, mortem afferentes. Vid. *Plin.* lib. VII, cap. 2, item fascinantibus: nam fascinum pueris præsertim suis timebant, et salivam solam eo valere credebant, amuleta etiam et res turpículas ideo pueris appendebant. Hunc veterum errorem de fascinatione, cuius hodie heredes sunt *Turcæ*, atque etiam apud nos homines rusticani permulti, notat *Virg.* eclog. III: Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. C. et A.

35. *Tunc manibus quatit, etc.*] Post expiationem quam descriptam vidimus, sequebantur preces et vota. Cùm autem vota faciebant, manibus pueros quater solebant, quasi præsentibus Diis illos offerrent. *Homer.* De *Hectore*, *Iliad.* ζ. Ἀὐτὰρ ἔγ' ὅν φῦλον οὖρον ἐπεὶ κόσσε πηλέε τε χερσίν, Εἶπεν ἐπειυξάμενος Διὶ τ' ἄλλοισίν τε θεοῖσιν. C.

V. 33. *Digito.* Cod. 8274 et duo alii, studio, male.

Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in ædes.

Hunc optent generum rex et regina: puellæ

Hunc rapiant: quidquid calcaverit hic, rosa fiat.

Ast ego nutrici non mando vota; negato

Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogârit.

40

Poscis opem nervis, corpusque fidele senectæ.

— *Spem macram.* Id est, infantem de quo tenuis adhuc spes esse potest. *Spes* Latinis familiaris locutio, pro pueritia et juventute: Virgilius: *Nec spes jam restat Iuli.*

36. *Nunc Licini in campos.*] Vota primum facit pro divitiis, quod, quia frequentissimum est, cæteris omnibus præposuerunt Persius et Juven. C.—*Licini.* Casaub. vult intelligi Licinium Stoloneum cujus meminit Liv. lib. VII, c. 16; ego vero Licinum Aug. tonsorem et libertum. Vet. schol. « De hoc « non invenustum Varronis epigramma fertur:

Marmoreo Licinus tumulo jacet, at Cato parvo,

Pompeius nullo: quis putet esse Deos? De eodem Licino, vid. ad Juvenal. sat. I, 109, X, 223, XIV, 306.—*Crassi.* Cognomine divitis, satis noti. De eo ejusque miserrimo interitu, vid. Juv. sat. X, v. 108. A.

37. *Hunc optent generum.*] Vota pro potentia. — *Puellæ hunc rapiant.* Vota pro forma.

38. *Quidquid calcaverit, etc.*] Vota pro absoluta omnibus numeris felicitate. Claudian. in laude Serenæ:

. . . . . Quocumque per herbam
Reptares, fluxere rosæ: . . . . . C.

39. *Ast ego nutrici non mando vota.*] Nolim nutricem id sibi muneri assumere, ut pro puero vota concipiat. Notus est cæcus nutricum in alumnos affectus; sed quoniam a mulierculis abesse solet prudentia, quibus ne liberalis quidem educatio contigit, optant igitur persæpe illæ suis alumnis quæ non sunt verè bona, sed quæ ipsis videntur. Horum porro parentum, de quibus supra similia esse vota vult Persius istarum nutricularum insanis votis. Senec. epist. LX: *Etiannum optas quæ tibi optavit nutrix, aut pædagogus, aut mater? Nondum intelligis quantum mali optaverint.* C.

40. *Albata.*] Albis vestibus induti erant qui sacrificabant, vel sacra quædam agebant, vel precabantur, eo quòd ille candor vestis typus sit animi innocentia. P.

41. *Poscis opem nervis, etc.*] Damnat temeraria vota eorum, qui sibi suisque votis obstant. Et primo qui corporis vires et sanitatem optant, et crapulâ se enecant; deinde, qui divitias possunt, et sua incassum dilapidant: uno verbo, sua ipsimet vota contraria vitæ ratione destruunt. Tæ

V. 36. *Licini.* Nonnulli codd. *Latini*, *Lucini*, *Liclini*, alii corruptius, ut persæpe fit, cum de propriis nominibus agitur. Cod. noster, *Licini*.

Esto, age: sed grandes patinæ tucetaque crassa
 Annuere his Superos vetuere, Jovemque morantur.
 Rem struere exoptas, cæso bove, Mercuriumque
 Arcassis fibrâ: da fortunare Penates, 45
 Da pecus, et gregibus fœtum. Quo, pessime, pacto?
 Tot tibi cùm in flammis junicum omenta liquescant?
 Et tamen hic extis, et opimo vincere farto

χείρα, inquit Græci, ποτιπέ-
 ροντα δει τῶν τύχων κλειν. —
Nervis. In quibus maxime con-
 sistit robur. Inde νεροῦσθαι pro
 firmari. C. — *Corpusque fidele se-*
nectæ. Corpus firmum et validum
 usque ad senectutem. L.

42. *Esto, age.*] Esto: non im-
 probo bona ista, quæ tu quidem
 jam inde petis; nam, *orandum*
est, ut sit mens sana in corpore sano;
sed, etc.—*Grandes patinæ.* Sump-
 tuosa tua convivia, et escæ nimia
 tuum destruunt votum. — *Tuce-*
taque crassa. Vet. schol. « *Tuceta*
 « apud Gallos Cisalpinos bubula
 « dicitur, condimentis quibus-
 « dam crassis oblita, ac macerata;
 « et ideo toto anno durat. Solet
 « etiam porcina eodem jure con-
 « dita servari, aut ad saturarum
 « jura. Hinc Plotius Virgillii ami-
 « cus in eadem regione Tucæ est
 « nominatus. » Quæ descriptio
 haud male convenit his opsoniis
 quæ Galli vocant *saucissons.* A.

44. *Rem struere exoptas.*] Rem
 optas struere; et armenta tua is
 minutum! bona insanis largitio-
 nibus et vanis deperdis! — *Mer-*
curiumque arcassis. Ut Deum lucri.
 vid. sup. v. 12.

45. *Fibrâ.*] *Ut fibris ovium,* sup.
 v. 26. Hoc loco, pro sacrificiis,
 holocaustis, etc. — *Da fortunare*
Penates. Hæc sunt vota avari, et
 his respondet poëta, *quo pacto*
possim?

47. *Tot tibi cùm, etc.*] Cùm tot
 majores victimas cædas, ut sunt
 boves, tauri, juveni et *junicæ,*
 sive *δαμάαις.* « Etsi, inquit Ca-
 « saubonus, in honorem Deo-
 « rum mactari victimæ diceban-
 « tur; ut plurimum tamen minu-
 « ta quædam (ut hoc loco, omen-
 « ta) Diis adolebant, cætera con-
 « vivantes absumebant: qua de re
 « plura ad Athæn. lib. IV. c. 11. »
 — *Omenta.* Intestina sunt mollio-
 ra, inquit Festus. Plinius autem,
 lib. XI, cap. 37, ait esse mem-
 branas tenues, quæ ventrem in-
 teriorem integunt. — *Liquescunt.*
 Ob adipem et pinguedinem intes-
 tinis adhærentem. P.

48. *Et tamen hic extis.... vincere....*
intendit.] Quidam persuasi maxima
 quæque sacrificia in honorem
 Deorum plurimum apud eos posse,
 nullis sumptibus parcebant;
 unde fiebat sæpe, ut fœdâ hæc
 nundinatione et *κολακεία* avitas
 opes consumerent; quem errorem

V. 48. *Farto.* Vide ad sequentem paginam commentarinum.

Intendit: jam crescit ager, jam crescit ovile,
 Jam dabitur, jam, jam; donec deceptus, et exspes, 50
 Nequicquam fundo suspiret nummus in imo.
 Si tibi crateras argenti, incusaque pingui

ob oculos merito ponit Persius. C. — *Farto*. Hujus meminit Cato de Re Rust. cap. CXXXIV: *Veteres*, inquit, *struunt farris, tritici farrei, fabæ, seminis rapacei, thure et vino additis, ante messem parabant, in porcæ præcidanæ immolationem, et Jano, Jovi et Junoni sacrificabant; quæ diversarum rerum congeries factum dicebatur*. Hoc loco, magna lectionis varietas exstat. Dimidia pars codd. habet *farto*, altera *ferto*; unde inter criticos magna dissensio: alii inter quos vet. schol. Britannicus, Casaubonus, Schrevelius, etc. legunt *ferto*, et interpretantur sacrificium oblatum ex re qualibet, a *ferendo*. Festus: *Fertum*, genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur, nec sine struce, altero genere libi, quæ, qui afferebant, *struefertarii* dicebantur. Alii, inter quos Lubinus, Johannes Bondius, David Wedderburnus, et interpres Gallicus *Sélis* legunt *farto*, et appellant, ex Catone supra citato, *farmum*, variarum rerum congeriem. Quibus assentitur *Diderot*, in suis emendationibus, aliter tamen *farmum* explicans, et dicens: « C'est *farto* « r facto qu'il faut: *farcire*, « r , *fartor*, qui *farcimina* facit « a carne et adipe. Opération

« qui rend à merveille la manière
 « dont les viandes ou chairs d'a-
 « nimaux s'offraient sur les autels:
 « un lit de petits bâtons, un lit
 « de graisse coupée, un lit de
 « chair déchiquetée, et ainsi de
 « suite. » et infra respondet ab-
 bati *Le Monnier* scribenti: *farmum*
signifie un mélange de blés, de grai-
nes, de légumes, de vin, d'encens,
etc. « Cela n'est pas vrai; car *far-*
 « tum ne vient pas de *far*, mais de
 « *farcire*, *farmum*; alors il se dit
 « des chairs et de la graisse, et
 « il est propre aux sacrifices de
 « chair. » Nos autem, etsi Festus
 scribit *farmum* (quam lectionem
 corruptam fuisse suspicamur),
 prætulimus *farmum*: nam veteres
 unquam dixisse *farmum*, a *ferendo*,
 merito in dubium adducimus. A.

49. *Jam crescit ager, etc.*] Inquit avarus sibimet illudens. P.

50. *Jam dabitur, jam, jam.*] Lepide et apte repetitur *jam*, ad notandam cupidissimi hominis naturam. L.

51. *Nequicquam fundo, etc.*] Audax metaphora ab animalibus: quasi nummus ultimus relictus in crumenæ fundo, et a sociis destitutus, timore simul ac dolore suspiret. L.

52. *Incusaque pingui, etc.*] Hic

V. 52. *Crateras*. « Ita, inquit Casaub. scribunt Latini, et formant *craterra*, *crateræ*, Dicunt et *crater* cum Græcis; quod huic loco non « convenit. » Omnes nostri codd. omnes editt. prisæ et recentiores habent

Auro dona feram, sudes; et, pectore lævo,
 Excultas guttas, lætari prætrepidum cor.
 Hinc illud subiit, auro sacras quòd ovato

55

error ex eo proficiscitur, quòd Deos similes tibi putas, quòdque illis affectus humanos tribuis: nam, si argentea et aurea dona tibi feram, sudes, etc. inde putas Deos tuis donis pariter gaudere. A. — *Incusa*. Aliave opera auro pingui incrustata. *Incudere* verbum τῆς τρυφευτικῆς, pro imprimere cudendo, Græcis ἐμπέσειν et ἐμπείσειν, quod plane est *incudere*: unde ἐμπείσειν τὴν γῆν, quæ operibus argenteis signa aurea imprimebat. Senec. epist. V. *Non habemus argentum, in quod solidi auri cælatura descenderit.* C.

53. *Sudes*.] Lætitiâ: in gravi enim commotione animi, corporis sudor sequitur. — *Pectore lævo*. Excæcato præ avaritia et cupiditate. Virg. Aeneid. II:

. . . Si mens non læva fuisset.
 Sunt qui interpretantur *pectore lævo*, de sinistra parte, in qua situm est cor; minus bene. A.

54. *Excultas guttas*.] Non ex pectore lævo, ut quidam inepte satis interpretantur; sed ex ocu-

lis. Scilicet, cum pectus tuum lævum excæcatum sit, et cupiditate possidendi, et lætitiâ inexpectati muneris, *excultas guttas*, elicis lacrymas ex oculis tuis, simpliciter: lacrymarum præ gaudio. — *Lætari prætrepidum cor*. Usitatissimum illud genus locutionis historicæ per infinitivum, quod poëta hic elegantissime usurpavit. A.

55. *Hinc illud subiit*.] Id est, *hinc*, ex eo quod Deos æstimamus vitiis nostris, *illud subiit*, venit in mentem eorum statuas auro et argento decorare. Senec. epist. CXV: *Admirationem nobis parentes auri argenteique fecerunt: et teneris infusa cupiditas altius sedit crevitque nobiscum. Deinde totus populus, in alio discors, in hoc convenit: hoc suspiciunt, hoc suis optant, hoc Diis velut rerum humanarum maximum, cum grati videri volunt, consecrant.* — *Auro. . . ovato*. Auro ex manubiis hostium in Capitolium per ovationem illato. Apud Romanos in more positum erat, ut viri triumphales ex manubiali pecu-

crateras: attamen, Casanboni emendationi arrisimus, eo libentius, quod, hoc loco, non de vasculis tantum agitur, sed de cupis, labris, quæ Varro vocat *crateras*, nostri, *cuves*, *baquets*. Vasculum enim argenteum parvi est pretii hominibus jam divitibus et cupidissimis; at labra argentea aliter apud eos sonant. Ergo: *si tibi crateras argenti feram; si je vous apportais des cuves, des baquets d'argent, etc.* F. D.

V. 54. *Prætrepidum cor*. Codices nonnulli, et noster cod. *pertrepidum cor*. — *Lætari*. Omnes codd. habent *lætari*, non *lætetur*. Vividior est dictio historica *lætari*. Subanditur *incipit*. Cod. Mazarinens tamen, 3110, *lætatur*.

Perducis facies. Nam, fratres inter alienos,
 Somnia pituitâ qui purgatissima mittunt,
 Præcipui sunt, sitque illis aurea barba.
 Aurum, vasa Numæ, Saturniaque impulit æra,

nia Diis pretiosissima dona offerrent. *Ovatio*, minor triumphus, dictus ab ovis quæ tunc inactabatur, sicut bos in majori triumpho, quod omnibus notum est. Persius autem appellat *aurum ovatum* quod Ovid. epist. ad Germanic. lib. II, de Ponto, appellat *aurum tropeorum*:

Deque tropeorum quod sol incenderat
 auro. C. et P.

56. *Perducis facies.*] Inducis, oblinis facies, immo totas ducis, et ex auro solido facis. — *Nam, fratres inter alienos.* Vet. schol. « Acron tradit, quod in porticu « Apollinis Palatini fuerunt Daidum effigies, et contra eas, « sub divo, totidem equestres figurarum Aegypti. Ex his autem « statuis quædam dicebantur postulantibus per somnum dare « oracula. » Illi assentimur; namque hæc non possunt de Castore et Polluce intelligi, ut quidam volunt, propter adhibitum pluralem numerum, versu 58, *præcipui sunt*; quo verbo non usus esset, si de duobus tantum poëta fuisset locutus. A.

57. *Somnia pituitâ... purgatissima.*] Non omnia reputabantur somnia futuri indicia certa. Ea tantum fide digna erant, quæ post concoctionem, cum mens esset ab humoribus libera, eveniebant; quod plerumque fit post primum

somnum, circa matutinum tempus. En ea quæ *pituitâ purgatissima somnia* vocat Persius. A.

58. *Sitque illis aurea barba.*] Iis, quos maxime colebant, barbam auream tribuebant Diis, præsertim Jovi, Apollini, Mercurio, etc. Ita, cum aliquem minorum Deorum præcipuo honore colere, et quasi cum magnis Diis consociare dignum judicavissent, illi barbam auream dabant, quod superstitiosi et avari nostri hoc loco faciunt: *præcipui sunt, sitque illis aurea barba.* A.

59. *Aurum, vasa Numæ, etc.*] Aurum, fons omnium malorum, *impulit*, e templis deiecit vasa illa simplicia et fictilia, quibus utebatur sanctissimus iste rex; aurum *mutat* vestales urnas, etc. — *Vasa Numæ.* Testacea, simplicia, qualia adhibuit Numa Pompilius religiosorum rituum apud Romanos auctor. Cic. *Paradox.* I. Plin. lib. XXXV, cap. 12, et XXXIII, 12. Sic Voltarius de Romanis, in opusculo, cui titulus, *Défense du Mondain*:

Leur Jupiter, au temps du bon roi
 Tulle,

Était de bois, il fut d'or sous Luculle.

— *Saturnia... æra.* De veteri moneta loquitur, quæ, primis rei publicæ temporibus, ærea fuit. — *Saturnia*, quia ærarium in æde Saturni servabatur. P. et A.

Vestalesque urnas, et Tuscum fictile mutat.

60

O curvæ in terris animæ, et cœlestium inanes!

Quid juvat hos templis nostros immittere mores,

Et bona Dīs ex hac sceleratâ ducere pulpa?

Hæc sibi corrupto casiam dissolvit olivo:

60. *Vestalesque urnas.*] Urnis aquam ad sacra gestabant Vestales, quod notum ex historia filiae Tarpei, quæ arcem prodidit Sabinis. — *Et Tuscum fictile.* Fictilibus enim Tuscia nobilis fuit: ibi enim plastice exercebatur, et optima fictilia condebantur. Primum certe rudia et artis expertia fuere illa vasa, de quibus hoc loco loquitur, deinde perpolita adeoque elegantia, et opere et forma, ut nunc, apud nos, antiquariis, pictoribus ac sculptoribus gratissima et exquisitissima videantur. A.

61. *O curvæ in terris, etc.!*] Exclamatio divinam spirans sapientiam, quam cum præcedentibus jungi vult Casaubonus, ita ut sit ἐπιφώνημα. Alii vero sequentibus aptant.

62. *Quid juvat hos templis nostros immittere mores.*] Epiphonemati subjicit increpationem; semper autem sibi similis noster philosophus: quem ante docuimus omnia dicta factaque hominum ad finem suum exigere. Ita hic objurgationem suam ab eo capite derivat: stultum esse probans frustra Diis pretiosa dona offerre, qui divitiis nec capiuntur neque utantur. *Quid juvat?* id est, in quem finem hoc facimus? quod

corruptelam morum nostrorum inferimus in res religionis: nam, quia luxuria et avaritia animos nostros occupant, ideo sic erga Deos nos gerimus, quasi et illi essent luxuriosi et avari. Præclare Arbiter. *Ipse senatus recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere solet: et ne quis dubitet pecuniam concupiscere, Jovem quoque pecuniâ exorat.* C.

63. *Et bona Dīs, etc.*] Et judicare ea bona esse Diis grata et accepta, quæ sceleratæ huic pulpæ sint grata? — *Pulpâ.* Pulpa in fructibus substantia mollis ac tenera; quæ inter pellem et nucleum reperitur, ac sæpe sæpius non sine voluptate aliqua manducatur. In animantibus, caro sine ossibus, a palpitando dicta, mollis enim est ac tremula. Hic, pro carne accipitur, quæ luxu ac deliciis profluit; in eodem plane sensu, quo in sacris libris caro poni solet. — *Sceleratâ.* Quia per flagitia et scelera gratificantur ei voluptuarii. C. et A.

64. *Hæc.*] Scilicet caro hæc mollis, mollities nostra. — *Casiam dissolvit olivo.* Pretiosissima erant unguenta, quæ ex casia oleo mixta conficiebantur: oleum autem apertissimum suscipiendis odoribus

V. 62. *Hos.* Ita codd. optimi et noster. Vet. schol. et editores, *hoc.*

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus :

65

Hæc baccam conchæ rasisse, et stringere venas

Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

Peccat et hæc, peccat ; vitio tamen utitur : at vos

Dicite, pontifices, in sanctis quid facit aurum ?

atque servandis; unde frequentissime usurpatur ab unguentariis. — Recte *corrupto*: quidquid enim desiit esse quod fuit, *corruptum* dicitur. Notat autem, hoc loco, luxum prodigiosum Romanorum, qui ubique, et in omni tempore unguentis utebantur, iisque tantopere gaudebant, ut jam non linirentur tantum, sed et perfunderentur toto corpore, vestigiaque etiam pedum tingerent, quidam etiam biberent. Vid. Plin. lib. XIII, cap. 3. C. et A.

65. *Hæc Calabrum vellus.*] Tarentinam lanam, quæ est optima. — *Coxit.* Infecit, tinxit. — *Vitiato murice.* Murex genus conchylii ex quo liquor elicitor tingendis expeditus vestibus, colore purpureo. — *Vitiato.* Quia cum lani- cium inficitur, alienum colorem vitiat. Horat. lib. II, sat. 1, v. 57: Sed mala tollet anum vitiato melle ci- cuta. P. et L.

66. *Hæc baccham conchæ rasisse.*] Eadem jubet sibi margaritas quæ- ri. *Baccam autem conchæ radere,* Græcis τὸν μάργαριτον χωρίζειν ἀπὸ

τῶ καύχου. Vid. Athæn. lib. III. *Baccham* vocat propter similitu- dinem cum fructibus lauri unio- nes et margaritas, quas nucleos Plin. et infimæ Latinitatis scripto- res *perulos* (Galli *perles*) vocant. C. — *Stringere venas.* Jussit conflari in unam massam pulverem auri et ar- genti e venis terræ et fodinis eru- tum. Nempe quod effossum est au- rum puteorum scrobibus, aut in ruina montium fuit repertum, tun- ditur, lavatur, uritur, mollitur in pulverem, qui deinde igni ex- coctus in massas redigitur: unde, *stringere venas, etc.*, pulverem aureum in massam conflare, adhi- bito fornace et igne. A.

68. *Vitio tamen utitur.*] Pecca- tum, hoc loco, minus est, quia vitio suo fruitur, et ex eo utili- tatem quamdam percipit.

69. *Dicite pontifices.*] Recte pon- tifices compellat, penes quos omnium sacrorum cura, et a quibus sacerdotum collegia pen- debant. — *In sanctis quid facit au- rum?* Sanctis pro sacrificiis et om- nibus actis religiosis. Aurum vero

V. 65. *Hæc.* Pro et, ex cod. nostro; et aliis permultis.

V. 69. *In sanctis.* Vet. schol. cod. Mentellianus, Puteani cod. et non- nulli legunt *in sancto*. Colbert. Thuan. Mazarin. in *Sco*; alii; *in sacris*; quidam *in templo*, seu *in templis*, et ea lectio glossam redolet: nos vero, in tanta codicum disseutione, *in sanctis* prætulimus; quippe quæ lectio reperitur apud Lampridium in Alexandro, ubi citatur versus Persii. Cod. noster, *in sacro*.

Nempe hoc, quod Veneri donatæ a virgine pupæ. 70
 Quin damus id Superis, de magna quod dare lance
 Non possit magni Messalæ lippa propago?
 Compositum jus fasque animi, sanctosque recessus
 Mentis, et incoctum generoso pectus honesto?

adeo sanctimoniam nullam ad-
 jecit rebus Deo consecratis, ut
 contra templa quædam antiquitas
 habuerit, in quæ aurum inferre
 erat nefas. Itaque ædem ingres-
 suri, aurum ponebant, inquit
 Plutarch. in Politic. præcept. C.

70. *Nempe hoc, etc.*] Id est,
 nihil. Nam affectûs et veneratio-
 nis magnitudinem pretium rei
 consecratæ indicant. — *Veneri do-
 natæ a virgine pupæ.* Virgines pu-
 bertatem consecutæ pupas, ut
 ephēbi bullas, insignia vel instru-
 menta vitæ anteaectæ Diis conse-
 crare solebant. *Pupa* est πλαγγών,
 unde *planguncula*, apud Cicer.
 ad Atticum. Has icunculas corop-
 lathi e gypso conficiebant, in
 gratiam puerorum. Ανδριαντάρια
 vocabant Græci, sed usitatius
 κόρας, (Gallis nunc *poupées*). C.

71. *Quin damus, etc.*] Jam supra
 ostendit Persius vitium; hic in-
 dicat quod rectum est. — *De ma-
 gna lance.* Alludit ad morem liba-
 tionum in patellam, quæ fiebant
 in mensa de iis quæ ibi erant ap-
 posita. Sic Casaub. Ego vero Pra-
 teo morem gerens, sic: allusio
 est ad veterum morem, apud
 quos ex acerra pauperes, e lance
 seu patera largiore divites liba-
 bant. Vid. initium hujus sat. ad
 verbum *acerrâ*. A.

72. *Messalæ lippa propago.*] Pro-
 verbium est Græcum: ἡρώων
 παίδες λῶσαι; quod sæpissime
 evenit. Tangit autem, hoc loco,
 Persius, nequissimum et nebu-
 lonem filium illustrissimi viri
 M. Valerii Corvini Messalæ, qui
 olim inter alios proscriptus, pos-
 tea singulari fato amicitia Au-
 gusti floruit, cujusque nomen et
 bonam famam occupant veterum
 monumenta. C. — *Lippa propago.*
 Lippus proprie dicitur qui morbo
 oculorum laborat; at, cùm hic
 morbus plerumque dissolutor-
 um in juvenute morum sit in-
 dicium, persæpe pro dissoluto
 homine vel fatuo accipitur: eo-
 dem fere sensu sup. sat. I, v. 93,
Patres infundere lippos. A.

73. *Compositum jus, fasque ani-
 mi.*] Paraphrasis indicans virtu-
 tem numeris omnibus suis abso-
 lutam. Το εὐτακτον τῆς ψυχῆς πρὸς
 τὰ θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα δίκαια,
 animum bene comparatum ad
 divina et humana jura. — *Sanc-
 tosque recessus mentis.* D. Pau-
 lus: τὰ κρυπτά τῶν ἀνθρώπων. C.

74. *Incoctum.*] Imbutum, pri-
 dem assuetum. *Incoquere* autem
 verbum tinctorum, de dibaphis
 et saturioribus coloribus, quibus
 ubi semel fuerit imbutus pannus
 numquam mutat. — *Generoso...*

Hæc cedo, ut admoveam templis, et farre litabo. 75

honesto. Virtute quasi naturali et ingenità. P.

75. *Hæc cedo, ut admoveam, etc.*]

Sensus est: si hæc quæ dixi præstiteris, solâ quidem molâ Dii placabuntur, id est, facile tibi obsequentur, et preces tuas exaudient. — *Cedo*. Verbum defectivum apud comicos usitatissimum; id est, *da*. — *Et farre litabo*. Et leviore munusculo placabo Deos. — *Litare* enim non simpliciter sacrificare; sed, sacrificio, quod petitur, obtinere. Quo circa, soli prohi

viri *litare* dicuntur proprie; *sacrificare*, quilibet, etiam improbi. Tit. Liv. lib. XXXVIII, cap. 20. *Postero die sacrificio facto, cum primis hostiis litasset*. Et Plautus in *Persa*: *Tum Jupiter faciat, ut semper sacrificem, nec unquam litem*. — *Farre*. De hac voce, vid. apud Juven. sat. IX, v. 122. Demum hanc satiram ita concludit ut Porphyrius, *περὶ ἀπογῆς*, lib. II: *Τὸ δαιμόνιον μᾶλλον πρὸς τὸ τῶν θύσωντων ἦθος, ἢ πρὸς τὸ τῶν θυσιμένων πλεῖθος βλέπει*. C. et P.

SATIRAE TERTIAE

ARGUMENTUM.

TERTIA DESIDIAM JUVENUM FASTUSQUE LACESSIT.

In ea satira stoico philosopho dignissima, Persius segnitiam et desidiā juvenum sui temporis carpit, qui studia litterarum negligenter tractabant, et philosophiam contemptui habebant. Et, primo, discipulum alloquitur, eique exprobrat, quòd, alto jam sole, vix de libris cogitet, *stertens adhuc* (1—). Deinde vanas ejus excusationes irridet; atque jam a pueritia egressum, tanquam si in cunis esset, ad *mammam tatamque* remittit (7—23): et, quia plerique Romanorum, quo nobiliores essent, eo minorem studiis operam dabant, ostendit eos frustra majorum gloria aut divitiis inniti, si ad morem *discincti Nattae* viverent. Nattam multo magis excusandum, si in sordibus volutaret, quippe qui liberali institutione destitutus esset (24—34); illos vero ad grandia natos, et philosophiæ præceptis jam imbutos, olim conscientiae poenas duros, cum, posthabito virtutis cultu, ferox ingenium dira libido moverit, eosque in profundum immerserit (35—43). Sibi puero evenisse non diffidetur, ut ludo atque nugis plus æquo dederit, sed culpa præceptoris ac parentum suorum; iis contra, jam grandioribus, jamque Zenonis atque Pythagoræ scholæ addictis, indignum et contra ordinem fore, si oscitarent hesternum, et toto sternerent die, ferarum aut jumentorum more (44—61). Remedium, addit, frustra olim quæres: *venienti occurrere morbo*. Inde totius doctrinæ Stoicorum summam divinis undecim versibus complectitur:

Discite, ô miseri, et causas cognoscite rerum!
Quid sumus, et quidnam victuri gignimur; ordo
Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, et unde?
Quis modus argento; quid fas optare; quid asper

64 SATIRAE TERTIAE ARGUMENT.

Utile nummus habet; patriæ carisque propinquis
Quantum elargiri deceat; quem te Deus esse
Jussit, et humana qua parte locatus es in re
Disce; nec invidias, etc. . . . .

(62 — 76): et, quia plurimi inter Romanos philosophiam aspernabantur, et Græculos tristes ærumnososque vocabant illius studiosos, eorum stultitiam remordet, arguitque istos non minus esse insanos, quàm ægrotum, qui medicum a se vocatum repellit, minis atque conviciis remedia excipiens (77 — 106). Inde colligit, philosophiæ præcepta esse animi remedia omnibus et præcipue juvenibus proposita, et omni morbo convenientia; quæ qui respuit, frustra se sanum proficitur: nam statim, occasione data, aut Veneris stimulis agitatatus, opumve siti æstuans, gulâ percitus, aut timore percussus, aut furore actus dicet, facietque

. . . . . quod ipse
Non sani esse hominis non sanus juret Orestes.

SATIRA III.

IN DESIDIOSOS.

NEMPE hæc assidue? Jam clarum mane fenestras
Intrat, et angustas extendit lumine rimas:
Sertimus indomitum quod despumare Falernum
Sufficiat, quintâ dum linea tangitur umbrâ.

1. *Nempe hæc, etc.*] Vet. schol. « Hanc satiram poëta ex Lucilii libro quarto transtulit, castigantis divitum luxuriam et vitia. » Introducitur ergo philosophus juvenes sibi in disciplinam datos excitans, et post longam patientiam irascens illis, quòd serius pro more suo surgerent. — *Hæc.* Scil. hæc eadem ages, et in clarum diem stertes? — *Mane.* Adverb. pro nomine positum. Est vero *clarum mane* sol altus, clarior factus et *δυναστεύουσα*, discussis nubibus, quæ fere orientem obumbrant. C. et P.

2. *Et angustas extendit lumine rimas.*] Hypallage. Non enim rimæ extenduntur, vel dilatantur lumine solis; sed lumen ipsum extenditur, transmittente sole radios suos per rimas. C.

3. *Sertimus.*] Tu stertis. Apta autem objurgationi prima persona pro secunda. — *Indomitum quod despumare. . . sufficiat.* Scilicet: adeo longum tempus dormis, quod sufficiat concoquendo etiam

acerrimo vino. — *Indomitum. . . Falernum.* Falernum *indomitum* poëtis vocari solet. De hoc vino vid. Juven. sat. XIII, v. 216. — *Despumare.* Proprie fervere, fermentari, spumas agere, active hoc loco etiam digerere, concoquere in stomacho, quod Galli apte dicunt, *cuver son vin*. C. et A.

4. *Quintâ dum linea tangitur umbrâ.*] Dum, in solari horologio, gnomon quintæ lineæ umbram facit. Dies naturalis, ut est omnibus notum, apud Romanos in duodecim horas dividebatur: scil. sex erant ante meridiem horæ, et totidem post. Ita, incipiente primâ horâ ad ortum solis, quinta ad nostram undecimam recideret; quo tempore prandere multis erat consuetum. Quod autem spectat ad horologia solaria, illorumque antiquitatem, horum primus inventor, si Plinio fides adhibenda, fuit Anaximenes Milesius; etsi Anaximandro hujus magistro tribuunt Diogen. Laërt. lib. II, et Vitruvius. Romæ vero illorum

V. 1. *Hæc.* Quidam codd. et editiones nonnullæ habent *hoc*: at parvi interest. Noster cod. habet *hoc*. Item edit. Aldina 1535.

V. 2. *Extendit.* Cod. noster inter lineas habet *ostendit*.

En quid agis? Siccas insana canicula messes 5
 Jaradudum coquit; et patulâ pecus omne sub ulmo est
 (Unus ait comitum).

A D O L E S C E N S .

Verumne? Itane? Ocius adsit

Huc aliquis!.... Nemon'?

P H I L O S O P H U S .

Turgescit vitrea bilis.

usus esse cœpit, bello Punico primo, ut habet Plin. lib. II, cap. 76. Antiquiora tamen ea esse constat ex sacris codd. lib. IV Reg. cap. 20, ubi de horologio Achaz, et de sole per decem lineas retrogradiente. P.

5. *Insana canicula.*] Non ipsum quidem Canis sidus, sed sol potius coquit messes et omnia adurit. Canicula autem constellatio, quæ dum sol in Leone est, oritur. Plin. lib. II, cap. 40. Unde ab Horatio, *vesani stolla Leonis*. Insana Persio dicitur, quia morbos ob æstum procreat, et canes in rabiem agit. P.

6. *Patulâ pecus.*] Rustica meridiei descriptio. Virg. eclog. II: Nunc etiam pecudes umbras et frigora captant. C.

7. *Unus ait comitum.*] Hæc ad præcedentia sunt referenda, non ad sequentia. Romæ, magnates soliti philosophos domi alere, quorum privatâ curâ liberi ipsorum instituebantur: Athenis vero aut Rhodi, aut quocumque loco, studiorum causâ, mitterentur juvenes, apud philosophos fere divertebant. Cùm autem, hæc satirâ, non de iis agatur, qui in pueritia

primas litteras sub pædagogo discerent, sed de illis, qui operâ philosophi cujusdam studiis philosophiæ imbuerentur; per vocem, *unus comitum*, intelligo (contra Casauboni sententiam) philosophum ipsum adolescenti a parentibus suis additum comitem. In eodem sensu acceperunt Martial. lib. XI, epigr. 40, et Digest. XV, de injuria. Et nostra interpretatio prævaluit apud recentiores. *Diderot* tamen, in observationibus suis ad interpretationem abbatis *Le Monnier*, inquit: « Je ne suis pas de cet avis; mais n'im-
 « porte. Je fais rapporter l'*unus*
 « *ait comitum*, à *verumne, itane*. » A.
 — *Verumne? Itane?* Inquit stupefactus quasi adolescens, quod audit de alto jam sole, veluti hoc tum primum ei accidisset. — *Ocius adsit.* Pergit idem, quasi paratus jacturam temporis diligentia sarcire, et vocat famulos. C.

8. *Turgescit vitrea bilis.*] Irascitur, inquit philosophus, *Vitream* autem vocat *bilem*, ὑπλῶδην χολήν et ὑπλῶδες ἐλέγµα, quòd revera splendeat bilis ac ζῆλεσσι, eodemque sit colore ac vitrum. Horat.

Jussit quod splendida bilis. C.

A D O L E S C E N S .

Findor.....

P H I L O S O P H U S .

Ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.

Jam liber, et bicolor positis membrana capillis, 10

Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.

Tunc queritur, crassus calamo quòd pendeat humor,

9. *Findor.*] Πήγυρατι τῶ χροῦ καὶ λακῶ. Rumpor, disrumpor iracundiâ, inquit adolescens; et quia ad laborem non sponte suâ trahitur, ideo iracundiam suam in famulos exonerat. C. et P. — *Ut Arcadiæ, etc.* Adolescentem irridens subdit doctor: *ut Arcadiæ, etc.* In Arcadia autem, multi magnique asini. — *Rudere.* Proprium est equis *hinnire*, bovis mugire, asinis autem *rudere*. A.

10. *Bicolor positis inmembrana capillis.*] Membranâ utebantur pueri in ludis, non ceris et stylo; quæ ratio scribendi expeditior erat, ut observat Quintilian. lib. X, cap. 3. Vide Juven. sat. VII, v. 23. — *Bicolor*, quia pars membranæ interior, quæ spectat carnem, est albida; et pars exterior in qua apparent *capilli*, id est, *pili*, est modo nigricans, modo flavescens. F. D.

11. *Inque manus chartæ.*] Reperitus chartæ usus sub Alexandro, teste Varrone. — *Arundo.* Veteres arundine pingebant. Persius, variatis nominibus, arundinem, calamum, fistulam, vocat. P.

12. *Tunc queritur.*] Desidium in surgendo et mollitiem notavit; nunc lentitudinem in studendo, et ἀπεπρεθυμίαν carpit. Per ista autem quæ fieri vulgo solent a pueris apud magistrum, intelligi debent omnia quæ prætexere moris est juventuti dissolutæ, et studia litterarum fastidienti; ad quæ respondent magistri per hoc triviale proverbium gallicum: *un mauvais ouvrier ne trouve jamais de bons outils*. A. — *Crassus.... quòd pendeat humor.* Non fluat atramentum e calamo, et quasi pendulum hæreat, ob nimiam crassitie:n.

C. et P.

V. 9. *Findor.... Ut, etc.* Ita vet. schol. edit. Aldina, 1535, omnes codd. antiquiores, et cod. noster. At tres codd. posterioris sæculi, et nonnullæ edit. præcæ XV sæculi legunt, *finditur Archadiæ. etc.*; ut sint verba magistri irridentis. Hoc sensu, verba *finditur Arcad.* iungenda sunt superioribus, *turgescit vitrea bilis*; et est sensus: *Juvenis: Ocius adsit huc aliquis!.... Nemon'?* Magister: *Turgescit vitrea bilis: finditur: Arcadiæ pecuaria rudere credas.* Non male fluit ista lectio. — *Credas.* Ita vet. schol. cod. n° 8050, et tres alii. Cæteri, et cod. noster, *dicas*.

V. 12 et 14. *Queritur.* Vet. schol. et Colbertini duo, I et II, habent *querinur*: ita et tres alii; quam lectionem recepit Casaubonus. Cæteri omnes *queritur*. Utrumque bene se habet. Cod. noster, *queritur*.

Nigra quòd infusâ vanescat sepia lymphâ ;
 Dilutas queritur geminet quòd fistula guttas.
 O miser ! inque dies, ultra miser ! huccine rerum 15
 Venimus ? At cur non potius, teneroque palumbo,
 Et similis regum pueris, pappare minutum
 Poscis, et iratus mammæ lallare recusas ?

13. *Nigra quòd infusa, etc.*] Modo querebatur quòd atramentum nimis spissum esset ; jam dicit dilutius esse propter infusam aquam, et scripturam non apparere. — *Sepia*. Metonymia. « Sepiam, inquit vet. schol. pro atramento » a colore posuit : quamvis non ex ea, ut Afri, sed ex fuligine « cæteri conficiant atramentum. »

14. *Dilutas queritur.*] Non alia est querela, sed effectus præcedentis. Addit quòd, propter effusam aquam, adeo liquidum factum sit atramentum, ut papyrum maculet, uberius effluens quàm par sit. — *Geminat* autem guttas calamus, cum liquidius et uberius fluit. — *Fistula*. Ὁ δόγχι, ὁ κάλαμος, idem ac calamus. C. et A.

15. *Huccine rerum venimus?*] Eone recidit spes quam de te parentes et magistri conceperant ? inquit philosophus.

16. *Teneroque palumbo.*] Nōrunt omnes quanta cum sedulitate ali debeat palumbus, qui naturâ suâ mollis et delicatus est. Palumbos impenso studio viri et feminae olim alebant ; quod ex Theophrasti characteribus, ex Athæneo, et aliis constat. Persius autem,

hoc loco, mollem institutionem et voluptuariam denotat, qualis ea est quam *πλουσιακὴν ἀγωγὴν* M. Antoninus appellat, initio librorum suorum. C.

17. *Et similis regum pueris.*] Qui deliciis et imperio innutriti omnia ad libidinem suam fieri volunt, nec grave quidquam suscipiunt ac molestum : ideoque veteres de corrupto aut de intemperante dicebant, *est similis regum pueris*. Dio Chrysostomus in una earum, quas pro se habuit : πολλοὶ κατεγγέλων τῆς πόλεως διαφεροῦσης εὐδὲν κατὰ τὴν ἀφροσύνην τῶν παίδων τῶν βασιλείων. — *Pappare minutum poscis*. Cur non minutos et teneros cibos more puerorum poscis ? — *Pappare* cibum infantium vocabant (quem nostri dicunt *de la bouillie*, vel *de la panade*). Cato de liberis educand. *Cum cibum ac potionem buas ac papas dicunt, et matrem mammam, et patrem tatam. Pappare* quoque pro cibum poscere, atque etiam pro edere. Plaut. in Epidic.

Ep. Novo liberto opus est quod pappet. *Pe.* Dabitur : præbebo cibum. . . C.

18. *Iratus mammæ.*] Hoc est, matri, vel nutrici. — *Mamma* La-

ADOLESCENS.

An tali studeam calamo?

PHILOSOPHUS.

Cui verba? Quid istas

Succinis ambages? Tibi luditur: effluis, amens! 20

Contemnere. Sonat vitium percussa, maligne

tinis, ut μάμμη Græcis, et *maman* Gallis. Mart. lib. I, ep. 101: Mammas atque tatas habet Afra; sed ipsa tatarum

Dici et mammarum maxima mamma potest.

—*Lallare recusas.* Dormire nolunt, cum sive mater, sive nutrix provocat ad somnum cantillando. Proprie *lallare* infinit. pro nomine substant. Næniæ quas iratis infantibus canunt nutrices, ut eos demulceant. Græcis λάλει, Gallis *la, la*. Nec mirum, si apud Græcos πάππας, μάμμη, λάλει, apud Latinos, *mamma, tata, lallare*, apud Gallos, *papa, maman, la, la*, et alia similia verba, apud cæteras gentes, ab infantibus pronuntiantur; simplices enim sunt soni, naturæ et organo vix inchoato accommodati. A.

19. *An tali studeam calamo?*] Objurgatus adolescens, cum culpam agnoscere deberet, vanas potius suæ ignaviæ excusationes quæritat. — *Cui verba.* Repo-

nit philosophus: putasne te mihi verba dare posse? C. et P.

20. *Tibi luditur.*] Tua ibi res agitur. Tibi, non mihi tempus irrevocabile perit. — *Effluis amens.* Ipse te perdis. Comparat juvenem mollitie depravatum, cum vase fictili, multis modis corrupto et rimoso. C.

21. *Contemnere.*] Hoc ab Horatio desumptum, lib. II, sat. 3, v. 13:

Invidiam placare paras, virtute relicta? Contemnere miser. . . . .

Eadem sententia apud Epictet: Enchirid. Αἴσεις σευτὸν ὃ προκέρχας, ἀλλ' ἰδιώτης διατρέσεις. — *Sonat vitium percussa.* Vasis fictilis vitia describere pergit. Sensus est: sicut tinnitu rauco et absurdo cognoscitur vasis defectus, cum digito percutitur: sic, tu, cum a me ad meliora incitaris, et quasi tangeris, exhibes animi vitium et pravam affectionem. « Notabilis, » inquit Casaub. in his verbis « (*sonat vitium percussa*, et infra,

V. 20. *Effluis.* Ita legendum cum codicibus, non *et fluis*, cum vet. schol. et duobus codd. « Hoc, inquit Casanbons, accipiendum ἀπλως, « de eo qui sit moribus depravatis, et voluptatibus diffuat: nam ita Græci « Latiniq; loquuntur. Passim legas in Cicerone, *liquescere, effluere mollitie*; et *liquefacere voluptatibus*; quod est Græc. τρίζων: inde *fluidi, εἰ ἦδον* « *χοί*, ap. Senecam, et id genus plurima. » Cod. Colbert. n° 8049, et *filius amens*, male, propter metrum. Edit. Aldina, 1535, *effluis*.

Respondet viridi non cocta fidelia limo.

Udum et molle lutum es: nunc, nunc properandus, et acri
Fingendus sine fine rotâ. Sed rure paterno

« *maligne respondet fidelia*), est
« ταυτολογία; nisi eam commen-
« daret, nedum excusaret, quòd
« dicuntur hæc ab irato: amant
« vero irati sæpius idem repetere,
« βαπτωλογοῦντες ἄμα καὶ ταυτολο-
« γοῦντες. » — *Sonat vitium. Σαθρὸν*
φθέγγεσθαι, absurdum sonum ede-
re, cui opponitur, ὑγιᾶς φθέγγε-
σθαι, clarum sonare. — *Maligne res-*
pondet. Testa sonum edit parvum,
ut est sonus vitiosi vasis. Eleganter
dicitur testa percussa *maligne*
respondere. C.

22. *Viridi non cocta... limo.*] Ex
crudo, non satis cocto, vel e cru-
do et viridi limo facta. — *Fidelia*.
Vas Samium, ad usus plurimos,
ut scribit Marcellus. L.

23. *Udum et molle lutum es.*] Perstat et in eadem allegoria ab arte figulina. *Lutum* est argilla fic-
tilibus apta, sed adhuc rudis. Sic
allegorice denotatur eâ voce in-
doles juvenis melioris cultûs ca-
pax, sed nondum excultâ. —
Nunc, nunc properandus. Aptè ite-
ratur vox *nunc*, id est, modo, et
sine mora: nam eâ es ætate ca-
piendis disciplinis habiliore. Gre-
gor. Naz. de educatione sua, pa-
rentum curâ:

Τοῖς μὲν ἐγὼν ἀπὸ τὴν πλάσθην φρένα,
καὶ νεόπνηκτος

Οἷα τυρὸς ταλάρου λάμβανεν ἄψα
τύπιν.

Idem, alio carmine:

Ὅσσοις ἦθεα κεδνὰ διαπλάσσοσιν
ἄριστοι,

Ὡς τυρὸν πλεκτοῖσιν ἐειδόμενον τα-
λάροισι. C.

24. *Fingendus sine fine rotâ.*] Eadem allegoriam producit. —
Fingere, sicut et Græcis πλάττειν,
de institutione usurpatur. Sil.
Italic. lib. IV:

Atque his præformat dictis fingitque
monendo. C.

— *Tò sine fine*, idem atque sine
intermissione, et continuâ operâ.

« Pulcherrima, inquit Casaub. εἰ-
« κὼν (scil. *nunc, nunc properan-*
« *dus, et acri fingendus sine fine*
« *rotâ*), quod fateantur, vel oso-
« res hujus viri divini; sed quæ
« non per omnia respondeat: nam
« argilla cùm infecta manet, caret
« culpâ; homo non plane, qui a
« natura igniculos omnium vir-
« tutum accepit, quos nisi ex-
« citet, et illuc eat quo melior na-
« tura eum ducit, vituperatione
« dignissimus est.» Errat, meâ sen-
« tentia, Casaub. cùm dicit: *nam ar-*
gilla cùm infecta manet, caret cul-
pâ. Hoc loco, agitur de argilla
jam præparata, et aquâ dilutâ,
udâ et molli, atque etiam igne
coctâ, ad quam perficiendam nihil
aliud restat, nisi ut rotâ limetur,
et ad usum apta efficiatur; quæ,
si in hoc statu infecta remaneret,
id est, non fingenda esset rotâ
figuli, prope inutilis, vel vegeta-
tioni, diutius staret: porro, om-
nibus notum, terram aquâ dilu-
tam aliquid de sua virtute amit-
tere. Ergo quod inutile est, non

Est tibi far modicum, purum et sine labe salinum: 25
 Quid metuas? cultrixque foci segura patella est.
 Hoc satis? An deceat pulmonem rumpere ventis,
 Stemmate quòd Tusco ramum millesime ducis,

earet culpà: materia quæcumque ab institutione prima deterrita, deformata, aut in vanum elaborata vitiosa est. Ita censent stoici. Justa igitur in nostro sensu erit, et ab omni parte, eximia illa Persii comparatio. A. — *Sed rure paterno.* Proleptis. At, inquires, quid opus me laboribus ac vigiliis fatigare, cum possim beatam ac tranquillam vitam agere, partis etsi mediocribus contentus divitiis. P.

25. *Est tibi far modicum.*] Sufficiens fortuna, licet modica. — *Purum et sine labe salinum.* Partæ sunt mihi opes virtute meorum majorum: quas non metuo, ne quis casu auferat; sunt enim bonis artibus quæsitæ. Vet. poëta:

Est mihi rus parvum, fenus sine crimine parvum.

Alio etiam sensu, hæc possent accipi. Scil. est mihi salinum (pro supellectili qualibet) mundum et nitidum. Sed potior videtur sententia prior. A.

26. *Cultrixque foci segura patella est.*] Hæc superioribus jungenda. — *Patella*, vas e quo libationes Diis Laribus ad focum ferebantur: *segura*, quia domesticos Deos religiose colens præsidium ab iis et patrocinium sibi pollice-

tur. — *Cultrixque foci*, quia Lares in foco colebantur. P.

27. *Hoc satis?*] Inquit stoicus doctor. Nonne tria bonorum genera sunt; animi, corporis, fortunæ? an, qui duobus tantum ultimis fruatur, priore relicto, vere felix possit dici? Tune igitur adeo amens, ut fortunæ munera ad beate vivendum tibi esse satis putes? Stoici ad finem omnia referunt. Quare *satis esse* idem est, hoc loco, ac *summum bonum*. — *Pulmonem rumpere ventis.* Id est, inflari, fastosus, turgidus, et superbus fieri ob natales tuos. Ventos appellat quod usitatius dicunt spiritus: Græci *φύσματα* et *ἄγκυον*. Sic spiritum quoque illum quem anhelando ducimus, ventum vocant optimi scriptores Latini. C.

28. *Stemmate quòd Tusco, etc.*] Eo quòd per mille generationes originem ducas, ex aliqua vetusta et nobili familia Etruriæ. De verbo *stemma*, vid. ad Juven. sat. VIII, v. 1. — *Tusco.* Quia antiquissimarum familiarum pars maxima ex Etruria venerant. — *Ramum. . . ducis.* Lineam nempe successionis. Isidor. lib. IX, c. 6. Solent advocati stemmata, sive ramusculos facere in genere, cum gradus cognationum partiuntur.

V. 26. *Patella est.* Est vacat in cod. nostro, et in duobus aliis: ita in ed. v. Britan. et Aldina; et, reipsa, salvo sensu, potest rejici.

Censoremque tuum vel quòd, trabeate, salutas?

Ad populum phaleras. Ego te intus, et in cute novi. 30

Non pudet ad morem discincti vivere nattæ?

Sed stupet hic vitio, et fibris increvit opimum

29. *Censoremque tuum, etc.*] Vel eonc tibi places, quòd ortus ex genere equest. censorem tuum (supple parentem) salutas? In transvectione, equites trabeati censorem præteribant ac salutabant. — *Trabeate.* Traheâ indute. Trabea insigne proprium consulibus et magistratibus, sed potissimum equitibus. De hoc vestis genere, vid. ad *Juven. sat. VIII, v. 258.*

30. *Ad populum phaleras.*] Hæc verba plane accommodata ad propositum: agit enim contra equitem Romanum. Phalerae autem sunt equestria ornamenta. Sensus ergo est: si nihil habes, quo glorieris, præter *phaleras*, scilicet, bona corporis aut fortunæ; abi, et populo tua illa bona jactato, populo qui, ait *Horat. lib. I, sat. 6, v. 15:*

. . . . . Stultus, honores
Sæpe dat indignis, et famæ servit inep-
tus,

Et stupet in titulis, et imaginibus. . .
— *Ego te intus, et in cute novi.* Ego enim novi quàm sis *introrsum turpis*, nequicquam pelle decorus. C.

31. *Non pudet ad morem, etc.*] Nihilne te pudet generis tui nobilitatem inhonestâ inquinare

vitâ? — *Discincti. . . nattæ.*] Ita Casaub. « *Nattæ* semper in mem-
« branis, et ita in *Pinariorum*
« nummis, qui hoc cognomen tu-
« lerunt. Proprie sic vocabant qui
« sordidas artes exercebant, ut
« fullones, et *βυρσοδέψαζ*. Origo
« vocis Græca, ut sciunt eruditi.
« Postea ad animum transtulere,
« et vitæ dissolutæ homines atque
« inhonestæ ita dixerunt, qualis
« fere vita est pullatæ turbæ, et
« eorum quos *discinctos* Latini,
« Græci *ἐκδύτους* vocant. . . . *Zonæ*
« enim usus apud veteres indi-
« cium faciebat emendatæ et so-
« briæ vitæ. » Eodem modo in-
terpretatur *Turneb. Advers. lib.*
XXIII, cap. 23, præterquam
quòd, pro *nattæ*, legit *nactæ*, a
νάκτος, pellis cum suo pilo: quasi
veteres his designari voluissent
hominem pellibus cum pilis pro
vestibus indutum, ideoque *nactam*,
hominem ex infima plebe. Ex his
colligi potest nomen *nattæ* in
mente poëtæ fuisse non proprium
cuivis Romano, sed commune
omnibus qui dissolutam viverent
vitam. Ideo per *n* minusculum
illud scribendum judicavi. A.

32. *Sed stupet hic vitio.*] In pari-

V. 29. *Censoremque.* Vet. schol. Codd. *Mazarineus*, *Puteanus*, *Fauchetii*, *Colbert. II, 8049*, et tres alii, *censoremve*. *Casaubonus censoremne*; quæ lectio apud nullum cod. invenitur: ego vero *censoremque* præfero; quo enim, ut ait *Casaub.* duplex disjunctiva? Cod. noster, *censoremque*,

V. *Nattæ, Nactæ* pro *nattæ* habent nonnulli, et cod. noster.

Pingue ; caret culpâ ; nescit quid perdat ; et alto
Demersus , summa rursus non bullit in unda.
Magne pater Divûm ! sævos punire tyrannos

35

tate vitiorum non par est utriusque, scil. nobilis infamis et nattaë conditio. Quia hic (natta) sensum fere nullum habet suæ infamiæ ; ille vero se in gurgite vitiorum immersum sentit , et ubi tandem penitus vitiis succubuerit , seræ penitentiaë pœnas non effugiet. Ex his clarum, *nattam* quem vocat Persius, eum esse quem ἀκλόαζεν philosophi dicunt, sive intemperatum ; juvenem esse quem iidem ἀκράτην et incontinentem. Uterque eorum malus ; sed multum inter se discrepant. — *Et fibris increvit, etc.* Scilicet, crassa pinguedo præcordia ejus occupavit, ideoque ἐπαχύνθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ ἀναίσθητος ἐγένετο, pinguedo, crassities vitiorum, ei sensum ademit. In pinguibus sensum obtusiorē esse quàm in aliis, omnibus notum est. — *Fibris.* Pro præcordiis. — *Opinum pingue.* Valet *pinguedo, pinguis.* C. et P.

33. *Caret culpâ.*] Quia εὐδαιμονία ἐκὼν πονηρὸς οὐδ' ἀκλόν μακρ. In eodem sensu Juven. sat. II, v. 15:

..... Verius ergo,
Et magis ingenue Peribomius. Hunc ego
fatis

Imputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur.

Horam simplicitas miserabilis ; his furor ipse

Dat veniam, etc. .... C.

34. *Non bullit.*] Emergit. Illud a suis stoicis mutuatus est Persius, ut M. Tullius de Finibus, ab iisdem :
ut qui demersi sunt in aqua, nililo

magis respirare possunt, si longe non absunt a summo, ut jam jamque possint emergere, quàm si etiam tunc essent in profundo. Diderot aliter explicat bullit. Je persiste, inquit ille, « c'est se débattre ; *ebullit patruum* « *funus* (sup. sat. II, v. 10), même « signification. Ici *bullit* est employé pour *tumultuari*. » A.

35. *Magne pater Divûm.*] Postquam præcedentibus ostendit eos esse solum commiseratione et contemptu dignos *nattas*, qui ignorantia virtutis peccant, ideoque *stupent in vitio* ; in eos acriter invehitur, qui, cognita virtute, eam deseruerunt, et hæc sublimi et eloquentissima prece propositum absolvit. Interpretes quidam hunc locum eximium quidem, sed alienum et pene ridiculum judicant ; cum in hac satira de juvenibus adhuc litterarum studio incumbentibus agatur. At, si, ut satis verisimile est, Nero menti poetæ fuerit obversatus ; si, ut interp. Gall. *Sélis* recte innuit, sub persona hujus adolescentis in hac satira introducti, Nerone adhuc juvenem designari et tangi voluerit, cui et desidiæ, et fastum, et vanam ostentationem, dissolutosque mores, et ad sævitiam atque scelera maxima jam propensum animum exprobraverit, tecte quidem, sed aliis, qui jam tyrannum *in cute noverant*, clare et aperte satis ; nihil illâ novem versuum serie et

Haud aliâ ratione velis, cùm dira libido
 Moverit ingenium, ferventi tincta veneno,
 Virtutem videant, intabescantque relictà.
 Anne magis siculi gemuerunt æra juvençi,
 Et magis auratis pendens laquearibus ensis

40

vividius, et ad rem aptius: quæ cùm jam a litteratis oratio illa eximia censeatur; tunc demum si ea, quam supra memoravi, fuerit poëtæ mens, digna sane videbitur, quæ inter satiricæ artis excellentissima specimina, et philosophiæ gravissima argumenta, censeatur atque numeretur. A.

36. *Haud aliâ ratione.*] Haud aliter quàm flagello conscientiæ, et metu qui eam necessario sequitur. Vid. ad hæc satiram fere integram XIII Juven. nostri. P.

37. *Moverit ingenium.*] Impulerit ad aliquod atrox facinus. — *Ferventi tincta veneno.* Animi enim venenum inhumanitas et crudelitas est. P.

38. *Virtutem videant, etc.*] Commentario non eget pulcherrima item et fulminea nostri poëtæ imprecatio. A.

39. *Anne magis, etc.*] Ordo est: anne inclusi in æneo Phalaridis tauro magis gemuerunt; anne gladius cervici Damoclis assentatoris pendens eum magis exterruit, quàm si infelix peccator intra se dicat: *imus, imus præcipites,*

et palleat intus tantorum ac tot scelerum conscientia agitatus, quæ ne uxori quidem committere audeat? — *Gemuerunt æra juvençi.* Metonymia, pro gemuerunt homines inclusi in tauro æreo. « Ope-
 « ræ autem pretium est notare, in
 « hoc versu, *anne mag. sic. gem.*
 « *æra juvençi, m, m; g, g, j; s, c;*
 « *et erunt, æra.* An forte hæc om-
 « nia? an, ex consilio? aut doctis
 « auribus, ignara mente? Nonne
 « gemitus isti Siculi musice so-
 « nant? » Ita doctissimus Eques
 Henricus Croft, in suis ad me mis-
 sis litteris. A.

40. *Auratis pendens, etc.*] Suspensus a laqueari gladius, setâ equinâ, et imminens capiti Damoclis apud Dionysium Siciliæ tyrannum. Nota historia ex Cic. Tusc. Quæst. V. Macrobi. ad Somn. Scip. lib. I, cap. 10. Sic Horat. lib. III, od. 1, quem in animo habuisse videtur Persius:

Districtus ensis cui super impiâ
 Cervice pendet, non Siculæ dapes
 Dulcem elaborabunt saporem;
 Non avium, citharæque cantus
 Somnum reducent. . . . . A.

V. 36. *Libido.* Cod. noster, *cupido.* Ita et tres alii: minus bene.

V. 38. *Virtutem videant.* Duo codd. *virtutem ut videant.* Duo quoque, *virtuti invadeant.* Cod. noster, *virtutem videant.* Item edit. Aldina, 1535.

V. 40. *Et magis.* Cod. Colbert. I, 8055, *aut magis;* Thuanæus, *ar-
 magis;* cæteri, *et magis.* Ita quoque cod. noster, et ed. Aldina.

Purpureas subter cervices terruit, imus,
 Imus præcipites! quàm si sibi dicat; et intus
 Palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?
 Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
 Grandia si nollem morituro verba Catoni
 Dicere, non sano multum laudanda magistro,

45

41. *Purpureas subter cervices.*] Jussu Dionysii, Damocles regio amictu fuerat ornatus, et, ut testantur veteres, Tyrii muricis conchyliato indutu ditatus.

42. *Intus palleat.*] « Mira locutio, inquit Casaub. nam, pallor intus esse non potest; sed unum verbum duorum loco posuit: intus timeat, et foris palleat. »

43. *Quod proxima nesciat uxor.*] Juven. sat. III, v. 49:

..... Consciis, et cui fervens
 Aestuat occultis animus, semperque
 tacendis.

— *Quod. Et intus palleat, propter hoc flagitium quod, etc. A.*

44. *Sæpe oculos memini, etc.*] Ego puer, pueriles olim excusationes quærebam, ut studia laboremque detrectarem; at, tu, qui puerilia deposuisti, et sapientiæ præcepta

jam delibasti, stertis adhuc? etc. — *Oculos.... tangebam.... olivo.* Ungebam, ut lippitudine laborare viderentur, aut alio morbo; ut parentes nimium confidentes a lectione me removerent. P.

45: *Grandia si nollem, etc.*] Ne memoriter ediscitas cogerer declamationes quasdam recitare pueris familiares, ficta themata, in quibus apud moriturum Catonem verba facerem, et cum eo examinarem, satiusne illi foret vitam sibi eripere, quàm in manus Cæsaris incidere. Vide Juven. sat. I, v. 15. A.

46. *Non sano multum laudanda magistro.*] Quæ certe laudanda essent a magistro male sano, qui puero fecte et affectate recitanti applauderet, et puerilem operam magnâ ambitione laudaret coram

V. 44. *Tangebam.* Ita omnes nostri codd. Pithoei codice excepto et vet. schol. qui habent *tingebam*. At nota ipsius vet. schol. huic repugnat lectioni; et ea est nota: *oculi oleo tacti perturbantur ad tempus*: quapropter, annuente Casaubono, priori arrisimns. Cod. quoque noster, *tangebam*.

V. 45. *Si nollem morituro verba Catoni dicere.* Ita vet. schol. et tres codd. Alii, ed. Ald. et noster, *si nollem morituri verba Catonis discere*; et interpretantur: ne memoriter discere cogerer declamationes fictas in quibus verba Catonis morientis exprimerentur, verba nimirum laudanda a magistro insano. Utrumque bene, etsi diverso sensu.

V. 46. *Non sano.* Codd. multi, et noster, *et insano*. Item ed. Ald. Nonnulli, *Ab insano*. Vet. schol. et Schrevel. *non sano*; quam lectionem recepimus.

Quæ pater adductis sudans audiret amicis.

Jure : etenim id summum , quid dexter senio ferret

Scire erat in voto ; damnosa canicula quantum

Raderet ; angustæ collo non fallier orcæ ;

50

parentibus et cognatis , ut eis sic adulando , majorem quæstum ac mercedem expiscaretur. P.

47. *Quæ pater adductis.*] Declamabant pueri sextâ quaque die , præsentem patre , qui amicos et cognatos adducebat , ad audiendum filium. Vid. Quintil. lib. II , cap. 7 , et X , cap. 5. — *Sudans.* Ἀγωνιῶν. Explicat Statius in epicedio patris sui :

Qualis eras , Latios quoties ego carmine patres

Mulcerem , felixque tui spectator adesses

Muneris ! Heu quali confusus gaudia fetu !

Vota piosque metus inter , lætumque pudorem. P. et C.

48. *Jure.*] Si non omnino recte , at saltem convenienter vitæ quam ægebam , et fini quem ob oculos habebam : quippe , puer , summum bonum non aliud agnoscebam præter ludum et jocum , serias curas nugis postponens. — *Quid dexter senio ferret.* Puerilem lasciviam ab aliquot lusionibus describit. Prima erat κολοίαι ; quem lusum fuisse celeberrimum permulti apud veteres testantur , imprimis istud Lysandri dictum : Τὸς μὲν παῖδας ταῖς ἀσραγάλαις δεῖν ἐξαιπατᾶν , τοὺς δὲ ἄνδρας ὄρκους. Plut. in vit. Lysand. Ad hunc

lusum spectat *senionis* et *caniculæ* mentio : nam , ut quisque , talis jactatis , *senionem* (le nombre six) miserat , vincebat : *sin canem* (l'as) vincebatur : ideo *senionem ferre* dicit Persius , hoc est , lucrum conciliare : at *canem radere* , id est , illato damno , rem minuere. Antiquissimus autem talorum lusus , et tali cujusque forma huic nostræ similis , ac distinctio per puncta , a numero 1 , usque ad 6. Sed ludendi modus æque incertus. Ad hæc fusius Adrian. Turneb. *Advers.* lib. V , cap. 6 , et XXVII , cap. 3. C. et A.

49. *Damnosa canicula.*] *Canicuculam* (l'as) damnosam vocat , quòd , quantum lucri *senio* (qui ideo dexter dicitur) , tantum damni canicula ferret. P.

50. *Angustæ collo non fallier orcæ.*] *Orcam* , Græcis ὄρχην , proprie vocabant vas modicæ capacitatis. Hoc loco , describitur ludus nucum , quo maxime pueri delectabantur : nam in terra vasculum quoddam defigebant , in quod mediocri distantes intervallo , pueri nuces jaciebant : unde Ovid. de Nuce :

Vas quoque sæpe cavum spatio distante locatur ,

In quod missa levi nux cadit una manu.

V. 48. *summum.* Codd. Mazarineus , Colbert. 8055 , Fauchet. et tres alii *summo* ; et significat : *jure : etenim id erat summo voto , scire quid , etc.*

Neu quis callidior buxum torquere flagello.
 Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
 Quæque docet sapiens, braccatis illita Medis
 Porticus, insomnis quibus et detonsa juventus
 Invigilat, siliquis et grandi pasta polentâ ;

55

De hoc ludi genere vide quoque Pollucem, lib. IX, cap. 7, quamdam hæc lusio similitudinem habere videtur cum illa, quam nostri dicunt *la fossette*, qua luditur cum globulis, seu nucleis. A.

51. *Neu quis callidior buxum torquere.*] Turbo, Græcis βέουλον, Gall. *le sabot*, lusio alia puerilis satis nota: vid. Virg. Aen. VII, v. 379.

52. *Haud tibi inexpertum.*] Ego puer et ætati meæ et proposito meo, etsi malo, convenienter agebam: tu vero, qui nec jam puer es, quique es imbutus stoicorum præceptis divinis, ignorationem certe recti prætexere non potes. — *Curvos deprendere mores.* Curvi dicuntur mores, qui ad rectæ rationis obrussam non sunt exacti. Contra αατοεθώαααα stoicis, recte facta. Sic apud Senecam et Plin. *curva* corrigere, pro censorem agere. C.

53. *Braccatis.... Medis.*] *Braccatus*, a bracca, genere vestis, quâ utebantur Galli, Scythæ, Medi, aliæque barbaræ gentes. — *Porticus.* Illa porticus Athenis erat, et εἶς vocabatur; unde Stoici nominati. Ea quoque dicebatur

πικάνη, ob picturæ varietatem. In parietibus enim illius depicti erant Persæ et Medi cum Xerxe et Dario regibus superati a Miltiade, Leouida et Themistocle. Vid. Laërtium, et alios. P.

54. *Insomnis quibus.*] Scis, inquit, illa quæ docentur in porticu, et *quibus juventus insomnis invigilat.* Aliter: operam jam multam in studio philosophiæ pœsuisti sub stoico magistro, imbutusque es ejus disciplina. Duabus notis hic distinguit hanc Ἐδνηκῆν ἀγωγῆν scholæ stoicæ, scil. diligentiam in studiis, et tenuitate cultûs. — *Detonsa.* Qui disciplinæ stoicorum se dabant, habitum quoque assumebant sectæ convenientem. Non alebant comam, sed strictim tondebant, unde hic *detonsa juventus*; pro stratis, grabatulum et pellem habebant; ante lucanum tempus invigilabant, ideoque *insomnis* dicitur. C.

55. *Siliquis et grandi pasta polentâ.*] Alia nota Ἐδνηκῆς ἀγωγῆς, victus tenuis: puta, *polenta*, panis secundus, et siliquæ leguminum, quæ sunt pecoris immundi potius quàm hominum. Horatius

V. 54. *Et detonsa.* Cod. noster et edit. Aldina, *indetonsa*. Ita et Britannici codd. et interpretantur: *indetonsa*, i. non tonsa, more veterum, scil. negligens circa cultum corporis. Non male certe, et forte melius.

V. 55. *Pasta.* Cod. Fauchet. 8070, *parta*: male.

Et tibi quæ Samios deduxit littera ramos
 Surgentem dextro monstravit limite callem :
 Stertis adhuc ! laxumque caput , compage solutâ ,

quoque extremam frugalitatem
 eâ voce expressit :

... Vivunt siliquis , et pane secundo.
 — *Siliquis*. Proprie est operculum
 seu folliculus leguminum. — *Po-
 lenta*. Pultis genus , quam ex hor-
 dei farina conficiebant , ut appa-
 ret ex Plin. lib. XVIII. cap. 7 :
 hoc loco , pro quovis alimento
 vili et communi. C.

56. *Et tibi quæ Samios , etc.*] Et
 littera , quæ dividit ramos Samios ,
 ostendit tibi , etc. hoc est , Pytha-
 goræ etiam præcepta delibasti. —
Littera. Nempe Y , per cujus dex-
 trum cornu angustum , arduum
 virtutis iter , per sinistrum latius ,
 vitiorum facilem viam Pythagoras
 designabat. Vid. Laërt. vit. Pyth.
 Virgil. epigram. de littera Y :
 Littera Pythagoræ discrimine secta bi-
 corni ,

Humanæ vitæ speciem præferre videtur.
 — *Samios.... ramos*. Rami litteræ
 dicuntur Samii , ob Pythagoram
 oriundum e Samo insula maris
 Aegæi. Hujus autem formam di-
 citur Palamedes e gruam volatu
 finxisse. Philostrat. lib. IV. P.

57. *Dextro monstravit limite cal-
 lem.*] Imitatio Virgiliana :
 Nam via virtutis dextram petit ardua
 callem.

58. *Stertis adhuc !*] Interpres
 Gallicus *Le Monnier* , in suis ad
 Persium notis , nostrum poëtam
 excurrisset et vagatum isse di-

cebat , cui respondit interpres
Sélis , brevi et justâ satiræ analysi ,
 quam ad commodum lectoris , hoc
 loco , in Latinum sermonem ver-
 tere nequaquam inutile erit. *Tu* ,
 inquit ab initio sat. Persius : *Tu* ,
*jam sole dudum lucente , stertis ad-
 huc ! ... Pigritiam fugito : neu vanas*
tuæ culpæ excusationes prætende...

At tibi far modicum est , et sine labe
salinum , id est , honesta satis et
 ampla fortuna.... *Hoc satis ? vitii*
obrutus es... Ego quoque tui similis ,
in pueritia , studia , virtutem nugis
et puerilibus oblectamentis postpo-
nebam : ast ego puer eram , ignarus
et imperitus ; atque , proh dolor !
mihî pædagogus male sanus , mihî
parentes imbecilles erant... Tu vero ,
jam prope vir factus ; tu , jam nec
discipulus , cui contigit feliciter , ut
doctores magistros haberes ; tu , qui
stoicorum et pythagoricorum etiam
principia , necnon documenta deli-
basti. . . . stertis adhuc ! . . . Ex
 hac simplici explicatione ordinis
 sermonis ac seriei , judicet lector ,
 an tanta sit adhibenda fides iis ,
 qui vagabundum , obscurum , fe-
 bricitantemque poëtam Persium
 perpetuo dicunt A. — *Laxumque*
caput , etc. Pluribus verbis de-
 scribit Persius , quem unâ voce ,
 ἔκλυτον Græci , *dissolutum* Latini
 vocant. Ex omnibus vitiis nul-
 lum est quod corpus æque cor-
 rumpat , quàm Veneris et cibi

Oscitat hesternum, dissutis undique malis!
 Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum? 60
 An passim sequeris corvos, testâque lutoque,
 Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?
 Helleborum frustra, cùm jam cutis ægra tumebit,
 Poscentes videas: venienti occurrite morbo.

potusque nimietas. Quare iis notis poëta complectitur quæ proprie homini temulento conveniant; scil. *laxum caput, compaginem nervorum solutam, oscitare hesternum, malas undique dissutas*. C.

59. *Oscitat hesternum.*] Exhalat crapulam veterem, ait Seneca. Plato, *κραίπληξ ἐκ τῆς προτεραιίας*. C.

60. *Est aliquid quo tendis?*] Omnium officiorum vitæ radix, secundum philosophos, atque imprimis stoicos, est finis cognitio. A notitia enim finis proveniunt *καταρθώματα*, ut, ab ejusdem ignorantia, peccata omnia erroresque omnes. Senec. epist. LXXI: *Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de vita nemo*. Hunc finem ultimum Græci philosophi non solum τὸ ἀγαθὸν et τέλος vocant, sed et σκοπὸν, a sagittariis vocem mutuati, ut docet Aristot. Nicomach. I. Αρ' εὖν, inquit, καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνώσις τοῦ τέλους μεγάλην ἔχει ῥοπὴν καὶ κατὰ πᾶρα τοξόται σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος. Græcam dictionem noster exprimit, cùm ait: *Est aliquid quo tendis?* Boni igitur doctoris munus præstat hic stoicus. Discipulum primo ignaviæ accusavit et objurgavit, nunc fontem culpæ ape-

rit, et aptam morbo medicinam facit. C.

61. *An passim sequeris corvos?*] *Testâ lutove corvos sequi stulti, et frustra laborantis est: quod qui tentat, hoc Græco proverbio notatur, τὰ πετόμενα διώκει.*

62. *Securus quo pes ferat.*] More eorum, inquit Sen. de Tranq. An. *qui sine proposito vagantur, quærentes negotia: qui, non quæ destinaverunt agunt, sed in quæ incurrerunt.* — *Atque ex tempore vivis.* Per hoc, *ex tempore vivere*, non intelligit, in quærendis vitæ præsiidiis ultra præsentem diem cogitationes suas non extendere; sed quod Græci dicunt ἀποσχεδίαζειν τὸν βίον, vivere tumultuarie, sine proposito et ultimo fine; probare et aggredi modo hoc, modo illud. C.

63. *Helleborum frustra.*] Causam morbi aperuit; nunc sanationem indicaturus, per hortatiunculam incipit, ut sine mora faciant morbo medicinam, ne fiat morbus temporis tractu iusanabilis. — *Helleborum.* Pharmaca noxios humores purgantia. De hoc fusius Plin. lib. XXV, cap. 5, A. Gell. lib. XVII, cap. 15. — *Cutis ægra tumebit.* Non hydropsim solum intelligit; sed confirmatam longo usu ἴκιν κακίας. Commune est

Et quid opus Cratero magnos promittere montes? 65

Discite, ô miseri! et causas cognoscite rerum:

Quid sumus, et quidnam victuri gignimur; ordo

enim morbis omnibus qui foras produnt, ut φλεγμονῆ cutem intendant ac tumorem excitent. C.

65. *Et quid opus, etc.*] Eos obiter videt, qui dum sani essent, neglectâ valetudinis curâ, ægri postea nihilnon medicis promittunt; puta, auri et argenti montes, quasi esset in eorum potestate fata extrema morari. Similiter Epictet. apud Arrian. lib. III, cap. cui titulus: Πῶς δεῖ φέρειν τὰς νόσους, ait: Τί κολακεύεις τὸν ἰατρόν; Τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, Κύριε, καλῶς ἔξω; Τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπάξειν ὑφ' ἑνὸς; — *Cratero*. Augusti medico celebri, ut conjicere est ex Horat. lib. II, sat. 3:

... Craterum dixisse putato. C. et P.

66. *Discite, ô miseri, etc.*] D. Augustinus, de Civit. Dei, lib. II, cap. 6, hunc locum integrum affert, qui certe exhibet velut enchiridion philosophiæ moralis. Hæc sunt illa summa ac præcipua sapientiæ capita, paucis versibus, eleganter æque ac præcise a nostro poëta stoico indicata. Quid sit homo; in quem finem a Deo sit creatus; quis rerum ordo? etc. — *Causas cognoscite rerum*. Hæc potius cum Casaub. ad causas peculiare eorum quæ homini cuique eveniunt, causas τῶν φευκτῶν καὶ αἰρετῶν, rerum expetendarum et vitandarum, respicere

putarem, quàm ad causas physicas et naturales in universum. A.

67. et 68. *Quid sumus.*] Primum et præcipuum ethica præceptum, ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ, Juven. sat. XI, v. 27. Ex hac enim cognitione pendet omnis sapientiæ principium et consummatio. Simplicius: Τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ τοῦ Θεοῦ παράγγελμα καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας. Quid ergo homo est? Platoni in Phædro, φυτὸν est ἀνάνιον οὐκ ἔγχειον· ἐν τῶν κτημάτων τοῦ Θεοῦ. Stoicorum est illud scitum: τὸν ἀνθρώπον οὐσιώσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ἔργανῳ. Summaque illorum doctrinæ hæc est, *esse hominis*, idque adeo omne per quod homo censeatur, in animo et rectâ ratione situm esse. Hanc esse illius τὸ πᾶν: corpus vero et cætera omnia, pro instrumentis vitæ istius habenda. Sed rursus, *quid est homo?* Senec. Consol. ad Mærciam: *Imbecillum corpus et fragile, nudum, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum*. Spectat eodem sapientissimum illud M. Antonini monitum: Τοῦ ὄλου αἰῶνος, καὶ τῆς ὄλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, καὶ ἔτι πάντα τὰ κατὰ μέρος (ἐν οἷς καὶ ἀνθρωπὸς ἐστὶ), ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν κεγχαμαίς· ὡς δὲ πρὸς χρόνον τρυ-

V. 66. *Discite, ô miseri*. Male Juvencius, *discite, vos miseri*.—*O miseri*: ô longum et aspiratum; ideoque vocalis antecedens sæpe non eliditur. F. D.

V. 67. *Et*. Cod. noster, *aut*. Ita et v. ed. Brit. et edit. Aldiua, 1535.

Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, et unde;

πάνου περιεργον. De corporis ac naturæ humanæ fragilitate vere ista: quid dicemus, si depravationem animi spectemus? Hoc nempe quod Chrysostomus, Μὴθωμεν, ait, τίνες ἐσμὲν, καὶ ἀρχαὶ τοῦτο εἰς ταπεινοφροσύνης ὑπόθεσιν. Et ita est: neque fieri potest, ut superbiâ, vel arrogantia tumeat, cui fuerit aliquando curæ, hoc serio cogitare, QUID SUMVS. C.— *Et quidnam victuri.* Hæc etiam quæstio cohæret cum præcedenti: nam qui nescit ad quem finem creatus sit, ipse quid sit ignorat. Ὁ μὴ εἰδώς πρὸς ὃ τι πέφυκεν, οὐκ εἶδ' ἔς τις ἐστίν. M. Antonin. De hoc permultas habemus sapientium veterum et præclaras sententias; alii hominem natum dicunt ad mundum contemplandum et imitandum; M. Tull. de Nat. D. lib. II. Aristoteles ad intelligendum et agendum; quidam generaliter, ad cognitionem rerum: sed Stoici optime, ad contemplanda et enarranda opera Dei. Τὸν ἀνθρώπου θεατὴν εἰσέλαχεν ὁ Θεὸς αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξεργητὴν αὐτοῦ. Arr. lib. I, cap. 6. Non minus sancte et humaniter iidem Stoici dicebant: *hominem in adiutorium mutuum esse generatum.* — *Victuri.* Hoc est, in vita acturi; nam vivere secundum Stoicos, quid aliud nisi

agere? C.— *Ordo quis datus.* Etsi, de ordine illo admirabili, quo maximus rerum opifex sapientiam, potentiam providentiamque suam hominibus manifestam præbuit, hæc quoque intelligi queunt; attamen, ut Casaub. nobisque visum est, satius foret, si eadem interpretaremur de fato et lege necessariâ cuique nascenti homini impositâ; scil. ut, cùm quæque in ordine miro sint compositæ, ipse suum quoque servet ordinem, neminem lædat, suum cuique tribuat, etc. item, animi bona bonis aliis corporis ac fortunæ, utili ac jucundo anteponendum existimet honestum. Senec. Epist. CVII. *Sic vivamus, sic loquamur: paratos nos inveniat atque impigros fatum.* *Hic est magnus animus qui se Deo tradidit. At contra pusillus ac degener, qui obluatur, et de ordine mundi male existimat, et emendare mavult Deos quàm se....* In mente autem Stoicorum ordinem, aut rerum ordinem idem esse ac fatum, nullo modo ex his Senecæ dubitare possumus: *Causa pendet ex causa; privata, publica longus ordo rerum trahit.* Vid. lib. cui titulus: *Quare bonis veris mala accidant.* Idem Natural. Quæst. lib. II: *sic ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto.* Ita fati ordo est illa ἐμ-

V. 68. *Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, et unde.* Vet. schol. Fauchetii cod. et quatuor alii, *metæ qua.* Thuan. *Quis datur, aut metæ qua mollis flexus, et unde:* non mala hæc lectio, et forte priori anteponenda. Et est sensus: *quis ordo datur? qua mollis flexus metæ suscipiendus est? et unde proficiscendum?* Cod. noster, *quàm.* Nostra edit. Ald. habet *quàm.* — *Unde.* Male Prateus, *undæ,* ut sit similitudo a nanmachia.

Quis modus argento ; quid fas optare ; quid asper
Utile nummus habet ; patriæ , carisque propinquis 70

πλεονη τῶν αἰτίων. M. Ant. lib. X :
est quoque illa Chryssippi σύνταξις,
ordinata compositio. Vid. A. G. lib. VI, cap. 2. Hoc igitur modo, auctoris nostri verba interpretemur : *disce : quis ordo datus*, hoc est, *disce* fatorum certâ lege (et imprimis voluntate Dei, cui in mente etiam stoicorum fatum subjectum), *disce* omnia fieri, cui volens lubensque acquiescit sapiens. C. et A. — *Aut metæ quàm mollis flexus*. Quàm lubricus vitæ cursus, in quibusdam circumstantiis, quàmque difficilis adeo sit metæ flexus, id est, ad vitæ terminum, mortem scil. optimam, sine casu, dexter et felix accessus. Aliter : *disce* quàm sit difficile et lubricum inter tot ac tanta repugnacula vitæ cursum dirigere, et ad vitæ finem optatum pervenire. Metaphora petita a ludis Circensibus, in quibus decertanti cuique solenter meta flectenda; ne, si propius accederet, frangeretur, sin vero longius a scopo recederet, ab antagonistis superaretur. — *Et unde*. Id est, quo loco, quo tempore cursus vitæ incipiendus et instituendus, ut et commode teneri possit, nec ad finem impingatur. Aliter hæc, *aut metæ quàm mollis flexus et unde*, Britan. J. Baptista Pius et Casaubonus interpretantur, ut sit sensus : « Aut quàm brevis sit hæc « vita, quàmque in propinquo « mors illi immineat : et quidem, « ex causis sexcentis, meta est finis... « *flectere metum*, addit idem Ca-

« saub. ut Græci, κἀμπτειν τὴν « νόσον, de spatiis vitæ solet « usurpari : unde *flexus ætatis* ap. « M. Tull. et *maturitas indeflexa* « Plin. Panegyric. — *Et unde*. Sci- « licet, inquirunt iidem interpp. « unde mors? Nempe a natura ; « quia lex naturæ est, ut quic- « quid nascitur et denascatur. » Hæc explicatio nobis longius petita, nec præcedentibus apta visa est atque conveniens ; priori ergo arrisimus. Cæterum, hæc : *aut metæ quàm mollis flexus, et unde*, a ludis circensibus petuntur, de quibus diserte et facundius diseruit Tornorupæus, in suo ad A. Persii Flacci satiras commentario, p. 40 — 53. A.

69. *Quis modus argento.*] Nempe quærendo. Modus autem pecuniæ quærendæ, secundum stoicos, est optimus ac legitimus qui naturæ conveniat. Natura autem facilis est, et parvo contenta ; hominum vero aviditas sine fine caret. — *Quid fas optare*. Vid. præcedentem satiram de Votis, et Juven. sat. X. — *Quid asper utile nummus habet*. Quo modo divitiis nendum sit. — *Asper*. Epitheton est rei nuper signatæ, nam signi impressio recens exasperat argentum aurumque. Virgilius :

Cymbiaque argento perfecta atque aspera signis.

70. *Patriæ carisque propinquis.*] Non nobis solis natos esse, sed patriæ primo, deinde parentibus, postremo nobis.

Quantum elargiri deceat ; quem te Deus esse
Jussit ; et humana qua parte locatus es in re.

71. *Quem te Deus esse jussit.*] Supra, v. 67, *quid sumus....* Sed aliud est : nam ibi natura hominis proponebatur inquirenda ; hic personæ qualitas : ibi, *περὶ φύσεως* agebatur, hic, *περὶ σχέσεως* ; et si vox illa *σχέσις*, varie sumitur apud auctores, sæpe tamen est relatio unius ad alterum, cujusmodi *σχέσεις*, circumscribuntur singulæ personæ. Ita certe accipiunt stoici, cum docent, plerumque officia *ταῖς σχέσεσι* παραμετρῆσθαι, hoc est, dirigi hujusmodi conditionibus ac qualitatibus quæ sunt in uno quoque homine. Hæc quoque, *quem te Deus esse jussit*, spectant ad officia, quæ ex duobus exstare scribit Senec. lib. II, de Benef. quæ Epicteto ap. Arrian. lib. II, dicuntur partim φυσικῆ, partim ἐπιθετικῆς σχέσεις. Ita ergo accipe poëtæ verba, *quem te, etc.* hoc est, *πῶς σχέσεσί σε περιέχει καὶ ἐνέδρασε, φυσικῆς τε καὶ ἐπιθετικῆς*, quibus relationibus seu naturalibus, seu pactitiis ad societatem te alligavit, quæ tibi officia imposuit. Puta : si pater es, discere quæ sint officia tibi erga liberos imposita ; si filius, erga parentes ; si civis, erga rempublicam ; si subjectus, erga principem ; si sacerdos, si magistratus, si miles, si mercator, etc. discere quæ sint tibi officia exequenda. Idem vult poëta noster cum Epicteto, cujus hæc verba sunt in Enchiridio : *Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαι ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πᾶτός ἐστιν ; ὑπαγορεύε-*

ται (ὁ υἱός), ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἀπάντων, ἀνέχεσθαι λιδορῶντες, πείνοντες. — *Deus.* Dicit *Deus*, non *Dii* : nam etsi stoici palam loquentes, seu profitentes, sæpe Deos Deorumque nomina in ore habent ; attamen, in explicandis suæ scholæ decretis, *Deum* unum prodebant causam efficientem et moderatorem hujus universi, sicut notum est ex M. Tull. Senec. Laërt. de Zenone. M. Aurel. Ant. Epict. etc. C.

72. *Et humana qua parte locatus es in re.*] *Humana res* humani generis est societas. Homo igitur, quatenus homo est, habet *σχέσιν*, et naturalem conjunctionem cum hominibus. Sed illud generale officium astringitur postea aliis, ut stoici ipsi dicunt, orbibus minoribus ; qui eo expressius intelliguntur, quo patent angustius : unde fit, ut plures privatas caritates curent, quam publicam civitatem, aut regni utilitatem ; multo minus iidem ad universam societatem cogitationes suas referant. Stoici vero corrigendi hujus erroris gratia, unde multa in vitam peccata manarent, soliti suos non tantum ad universæ *rei humanæ*, ut hic Persius, contemplationem hortari ; sed etiam ad totius rerum universitatis. Quippe omne hoc unum esse, cujus pars, imo membrum, homines sunt : singulas autem civitates esse quasi totidem universi domos. M. Antonin. sæpe sæpius hunc cujusque hominis nexum

Disce! nec invidetas, quòd multa fidelia putet
In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,

et conjunctionem cum universo mundo inculcat, ut initio lib. II : δει δὲ ἤδη ποτὲ αἰσθησθαι τίνος κίσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος δικαιοῦντος τὸν κίσμον ἀπόρροια ὑπέστης. Et lib. X : εἴτε ἄτρυμα εἴτε φύσεις, πρῶτον κείσθω ἔτι μέρος εἰμὶ τοῦ ἔλου ὑπὸ φύσεως δικαιομένου· ἔπειτα ἔτι ἔχω πως εὐκείως πρὸς τὰ ἐμογενῆ μέρη. Hujus deinde persuasionis, quod simus pars universi, fructum duplicem subjicit : prior est animus æquus adversus omnes casus : τοῦτου γὰρ μεμνημένος, αἰτ, καθότι μὲν μέρος εἰμὶ, εὐδὲν δυσαρξήσω τῶν ἐκ τοῦ ἔλου ἀπονεμομένων. posterior fructus est amor proximi, et omnes juvandi studium : καθότι δὲ ἔχω πως εὐκείως πρὸς τὰ ἐμογενῆ μέρη, εὐδὲν πράξω ἀκοινωνητον. Μᾶλλον δὲ σοχάσσομαι τῶν ἐμογενῶν, καὶ πρὸς τὸ κοινῆ συμφέρων πᾶσαν ἐρμῆν ἐμαυτοῦ ἄξω, καὶ ἀπὸ τούναντιον ἀνάξω. Similiter Seneca, epist. XCV : *Omne hoc quod vides, quo divina atque humana conclusa sunt, unum est : membra sumus magni corporis.* Ex his supra memoratis, Persii locum hunc, et *humaná quâ parte locatus es in re*, ita interpreto : disce qua in parte totius universi locatus a Deo fueris, et quâ conditione : scilicet, ut, miles in statione positus, societatis utilitati commodisque invigiles, nec ab ea discedas Dei imperatoris injussu. M. Antonin. cap. XI : *ὃ δὲ ἔχῃ τὸ νῦν*

τῆ τῶν ἔλων φύσει εὐκαιρον, ἀνθρώπος τεταγμένος πρὸς τὸ γενέσθαι δι' ἑτοῦ δὴ τὸ κοινῆ συμφερων. C. et A.

73. *Nec invidetas.*] Ultimum præceptum, ut quisque contentus suâ sorte vivat, neque ea vera bona esse putet, quæ vulgo tanta contentione quærentur. Illa igitur ne optes, neque doleas, si uberior copia horum bonorum aliis sit quàm tibi. — *Quòd multa fidelia, etc.* Ex omnibus litteratis Romanis, soli fere oratores erant qui rem facerent. Causidicis nempe donari solitæ vini lagenæ et salsamenta, ut patet ex Juvenale ipso, sat. VII, v. 119 et seqq. Ejusmodi sunt munuscula, quorum hic meminit Persius, *fidelia* vini, *peper*, *pernæ* et *orca manæ*. Itaque dum noster invidiam discipulo vetat suo, simul et avaritiam carpit causidicorum et patronorum, qui contra legem Cincian, in captandis undique donis avidissimi erant. — *Fidelia.* Vid. sup. v. 22. — *Putet.* Putrescat, vel putere incipiat, ob nimiam copiam. C. et P.

74. *In locuplete penu.*] Divitis advocati. — *Penu.* Metonym. pro cella penuaria, in qua conditur et asservatur *penu*. — *Defensis pinguibus Umbris.* Eo nomine, quòd defenderit Umbros, patronus aut advocatus. — *Pinguibus.* Nempe Umbri et opulentissimi et antiquissimi erant populi Italiæ.

V. 73. *Nec. Neque* pro *nec* habent codd. permulti : at parvi interest.

Et piper et pernæ, Marsi monumenta clientis,
Mænaque quòd primâ nondum defecerit orcâ.

75

Hic aliquis de gente hircosa centurionum

75. *Marsi monumenta clientis.*] Marsi, Apuliæ populi. Plinius, lib. III, cap. 11. In eorum regione et silvis apri erant complures, hinc pernas ab iis dono mitti patronis suis ait Persius. P.

76. *Mænaque, etc.*] Piscis marinus exiguus. Hoc loco, pro pisce quolibet. — *Quòd primâ nondum defecerit orcâ.* Vid. sup. v. 50.

77. *Hic aliquis de gente, etc.*] Hactenus de præstantia et utilitate philosophiæ, et de ejusdem ad vitam beatam necessitate disseruit, tanquam de re nota et constante; ita enim discipuli sui segnitiam excussit. Nunc, quia permulti Romæ, præsertim inter juvenes et militares viros, philosophiæ studium aspernabantur, atque a moribus Romanis alienum dictitabant, eorum insanam objectionem antevertit atque diluit, hoc modo. Unum inducit aliquem agrestium et opicorum, qui ad studia rei militaris, non philosophiæ, Romanos se applicare debere jactitabant; et ridiculo, quale conveniat hircoso centurioni, in philosophos convicio, efficit primum, ne quid ponderis apud discipulum suum hujus voces habeant; deinde istum centurionem, et alios qui talia jactarent, comparat ægroto cuidam insano medici consilia respuenti, et ad mortem intempestiva cur-

renti pertinacia; quod quidem evenire necesse erit cuilibet aspernanti philosophiæ præcepta, quæ sunt animi vera et sola remedia. En ea sine dubio quæ ab his ducenda erit conclusio. Sed auctoris mentem obscurat comparationis ommissa penitus altera pars. Solam enim protasim posuit, apodosim reliquit auditori supplendam; quod quidem eo facilius est, quòd morbi appellatio communis est corporis animique vitiis. Ita, ergo, ad totius hujus præstantissimæ satiræ intelligentiam, mecum, lector, inchoatam pridem (vid. notas ad v. 58) analysim repetas, et continues necesse admodum videtur. . . . *Sertis adhuc? laxumque caput, etc. . . . Est aliquid quo tendis? an passim sequeris corvos? . . . Frustra remedium quesieris, cum jam morbus invaluerit. . . . Venienti occurre morbo. . . . Disce causas rerum. Quid sumus, etc.* (Sequitur admirandum totius stoicorum philosophiæ moralis compendium undecim versibus inclusum). . . . *Hic aliquis centurio hircosus, vel huic similis dicit: Quod satis est, sapio mihi: non ego curo esse quod Arcesilas; etc. . . . Huic sermoni impio suffragatur populus. . . . Ego autem respondeo: « Tu qui tibi sapiens videris « et sanus; hunc ægrotum vide. Fau- « cibus ejus exsuperat gravis halitus:*

Dicat: quod satis est, sapio mihi: non ego curo
 Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
 Obstipo capite, et figentes lumine terram, 80
 Murmura cùm secum, et rabiosa silentia rodunt,

« *urget morbus: inspicere, ait medico.*
 « *Medicus quietem præcipit. Tertiâ*
 « *tamen nocte, cùm jam febris pau-*
 « *lulum cessavit, ægrotus, resistente*
 « *medico, poscit vinum, it lavatum;*
 « *sibi denique sanus satis videtur.*
 « *Quid plura? Inde mortes, inde*
 « *funera.* » Itane, repetit centurio,
 male sanus et æger sum? Ideoque, si
 tuæ comparationis mentem cepi, stultus
 et vitiosus? Tange miser venas... Nil
 calet hæc... « Certe, respondet poëta,
 « nunc nihil, admodum nihil; sed,
 « dic mihi, sodes, visa est si forte
 « pecunia; si tibi candida vicini
 « tribusit puella... cor tibi rite sa-
 « lit? Tibine et tuis cupiditatibus im-
 « peras? minime certe... Ergo sanus
 « non es. Dicis facisque quod ipse
 « non sani esse hominis, non sanus
 « juret Orestes. Desine tandem nos-
 « tram philosophiam floccipendere,
 « quæ sola fortem, liberum, atque
 « etiam regem hominem et velit et
 « possit efficere: Tu quoque hæc
 « adolescens accipe, et surge! » A.
 — De gente hircosa centurionum.
 Centurionum hircosan gentem
 (quæ hircum olet) nominat, il-
 luviam eorum et δυσχερεων no-
 tans, quâ viri fortes videri vel-
 lent. De his, vide Juvenalem,
 sat. XIV, v. 194. C.

78. Quod satis est, sapio mihi.]

Exoticos mores, et transmarinam
 sapientiam respuo. Cive Romano
 nemo vivit in orbe melius. C.

79. Arcesilas.] Crantoris disci-
 pulus et Academicam celebravit,
 et contra Zenonem de omnibus
 dubitandum affirmavit. M. Tull.
 in Quæst. Acad. — *Aerumnosique*
Solones. Solones in plurali numero
 pro sapientibus posuit. — *Aerum-*
nosos eos vocat propter indefessa
 studia eorum, et vigiliis conti-
 nuas. C et P.

80. *Obstipo capite.*] Id est, ri-
 gido collo et cervice, et in hume-
 rum capite inclinato, quod attentii
 et cogitabundi signum est. Suet.
 in Tiber. *Incedebat cervice rigidâ*
et obstipâ. — *Et figentes lumine ter-*
ram. Oculos demittere modestæ
 ac studiosæ juventutis signum.
 Ita enim a pædagogis instituebantur.
 Plut. τὸς παιδας διδάσκουσιν
 εἰ παιδαγωγὸν κεκρυότας ἐν ταῖς
 ἰδαῖς περιπατεῖν. Inde docti ex
 hac consuetudine ab infantia pe-
 ne contracta, et ex meditatione
 perpetua atque extasi, oculos deji-
 ciunt, et tenent immotos, ideoque
 dicuntur terram cernere. C. et L.

81. *Murmura cùm secum... ro-*
dunt.] Multi inter meditandum
 murmurare cogitationem agitare so-
 lent, ut ait Quint. lib. X, cap. 3.

V. 78. Quod satis est, sapio mihi. Ita omnes nostri codd. et edit. priscae
 quas consului. Ita quoque cod. noster. Recentiores: quod sapio, satis est
 mihi. Utrumque bene.

V. 79. Solones. Multi codd. habent salones.

Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Aegroti veteris meditantés somnia : *Gigni*
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.

Hoc est, quòd palles? cur quis non prandeat, hoc est? 85
His populus ridet, multumque torosa juvenus
Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.
Inspice : nescio quid trepidat mihi pectus, et ægris

— *Et rabiosa silentia.* Silentium primo studiosi hominis et meditantis nota est : ideo autem rabiosa dicit, quia de plebe si quis meditantem philosophum viderit, atque ejus gestus aliquando ridiculos, hunc vesanum aut rabiosum existimabit. P.

82. *Atque exporrecto, etc.*] Ita fit murmur labiorum motitatione, ut videantur verba singula pensitari. P.

83. *Aegroti veteris meditantés somnia.*] Sic per contemptum placita philosophica vocat. Lactant. ex vet. poët. sic habet :

Postremo nemo ægrotus quidquam somniat,
Tam infandum, quod non aliquis dicat philosophus.

84. *De nihilo nihil, etc.*] Axioma physicorum vulgatissimum. Vide Lucret. lib. I. Et M. Antonin. IV : Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐρχεται, ὡς περὶ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ἐν ἀπέρχεται. C.

85. *Hoc est quòd palles?*] Senec. epist. XLVIII, de puerilibus logicorum ineptiis : *Hoc est quòd tristes docemus et pallidi?* C. — *Cur quis non prandeat, hoc est.* Adeoque

semel in die cibum capiat; quod contra communem erat Romanorum consuetudinem : intra enim quintam et sextam horam, corporis sustentandi causâ, cibum capere solebant, quæ comessatio prandium nominabatur. A.

86. *His populus ridet.*] Apud veteres *ridet* idem quod *aridet*, assentitur et plaudit. Aliter sentit eruditiss. typographus noster, cujus nota hæc est : — « *His populus ridet. Ridet* ne peut pas, je crois, signifie *assentitur*; car il ferait un contresens avec la suite, *ingeminat... cachinnos.* « C'est une espece de réponse à ces mots : *la belle raison pour se passer de dîner!* aussi le peuple se moque d'eux; ils font pouffer de rire les jeunes gens. » F. D. — *Torosa.* Tori, nervi : hinc, torosus significat robustum et corpulentum; et, hoc loco, *torosa juvenus* accipi debet pro juventute militiæ dedita et hircosa gente centurionum.

87. *Tremulos naso crispante cachinnos.*] Egregia *ωκ-τρισμῶ*, vel soluti risûs descriptio.

88. *Inspice, nescio quid, etc.*]

V. 85. *Hoc est, quòd palles.* Cod. Thuaneus : *hoc est cur palles*; item duo alii. « At, inquit Casaub. minus eleganter et perperam. » Codices nonnulli, *quid.* Edit. Aldin. *quod.* Ita quoque cod. noster.

Faucibus exsuperat gravis halitus : inspice , sodes ,
 Qui dicit medico , jussus requiescere , postquam 90
 Tertia compositas vidit nox currere venas ,
 De majore domo modice sitiente lagenâ ,
 Lenia loturo sibi Surrentina rogavit.
 Heus , bone , tu palles ! Nihil est . Videas tamen istud

Respondet doctor stolicus centurioni et hircosæ genti , ostendens a similitudine hominem philosophiæ repugnantem esse ægroto similem medici consiliis resistenti ; sed vide quæ notavimus , v. 77. — *Nescio quid trepidat peccus*. Cordis palpitatio et halitus gravis , symptomata sunt gravioris morbi. — *Et ægris faucibus*. Non aliter ægræ fauces , quàm ob respirandi difficultatem , quidquid nonnulli sentiant. C. et P.

90. *Qui dicit medico*.] Aegrotus scilicet , qui medicum accersiverat , eique dixerat : inspice : cur male habeo ? accipit mandatum requiescendi , et a cibo et potu temperandi. — *Jussus requiescere*. Senec. de Ira , lib. III : *Initia morborum quies curat*. P.

91. *Compositas vidit nox currere venas*.] Metonym. id est , cum jam , tertiâ nocte , vidit venas et arterias pulsare æquabiliter. — *Compositas*. Κατὰ τὴν φύσιν ἐγχεύσας : ita sæpe compositum dicitur , quod convenienter naturæ se habet. — *Currere*. Vulgus etiam medicorum

venas dicebant *currere* , pro pulsare. C.

92. *De majore domo*.] Contra valetudinem bis peccat. Primo vinum bibit ante lavationem , quod in salubribus præceptis vetitum erat ; deinde , balneis utitur. In utroque casu , ægrorum intemperantiam passim medici veteres accusant. — *De majore domo*. Petit ab aliquo divite amico , sibi loturo , vina Surrentina , in mediocri lagenâ , id est , vini Surrentini pauxillum. — *Modice sitiente lagenâ*. Metaphora , pro vase mediocris capacitatis. Vina enim exquisitissima modice largiebantur. C. et P.

93. *Lenia... Surrentina*.] Vina vetera et matura , convalescentibus optima , quippe quæ post annum vicesimum quintum biberentur. Plin. et medici Græci. — *Surrentina*. Surrentini colles salubris vini feraces , prope Surrentum , Campaniæ urbem maritimam. P.

94. *Heus , bone , tu palles !*] Inquit medicus. — *Nihil est*. Respondet ægrotus. Hunc locum sic non

V. 89. *Exsuperat*. Ita vet. schol. codd. Mazarin. Fauchet. et tres alii. Cæteri , quibus assentiuntur cod. noster et edit. Aldin. *exuberat*. Nonnulli editi libri *exsudat*. Præferenda videtur lectio prior.

V. 93. *Rogavit*. Codd. 8050 et 8055 , *rogabit*. Britann. *rogaris*. Cæteri , *rogavit*. Ita quoque cod. noster , et edit. Ald. 1535.

Quidquid id est; surgit tacite tibi lutea pellis. 95
 At tu deterius palles : ne sis mihi tutor :
 Jam pridem hunc sepeli : tu restas. Perge, tacebo.
 Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur,
 Gutture sulphureas lente exhalante mephites.
 Sed tremor inter vina subit, calidumque trientem 100

male imitatus est satiricus noster, epist. III :

Qu'avez-vous?—Je n'ai rien.—Mais.—

Je n'ai rien, vous dis-je,

Répondra ce malade à se taire obstiné.

Mais cependant voilà tout son corps gangrené;

Et la fièvre demain se rendant la plus forte,

Un bénitier aux pieds, va l'étendre à la porte. A.

— *Videas tamen.* Instat medicus.

95. *Surgit tibi lutea pellis.*] Pallida cutis. Lutens color, pallidus et albus passim confunduntur a poetis; et sunt signa gravis morbi. C.

96. *At tu deterius palles.*] Respondet ægrotus pertinax medico. Alii volunt hæc dici a medico, non ab ægrototo, inter quos doctiss. Eques *Croft*, sup. citatus, not. 39, cujus nota hæc est : « Verba, ut opinor, « medici, non ægroti. *Heus! bone,* « *tu palles!* — *Nihil est.* — *At tu deterius palles* (dum loquor crescit « morbus); *vides tamen istud.* — « *Ne sis mihi tutor* (ne dicas id), etc. » Non male certe, et forte melius. A. — *Ne sis mihi tutor.* Jam pupillus non sum, disciplinâ tuâ non egeo. — *Tutor*, ut patruus : vid. sup. sat. I, v. II. P.

97. *Jam pridem hunc sepeli.*] Tutorem olim tui similem habui, sed eum jam pridem mortuum gaudeo. — *Tu restas.* Ut sis mihi

tutor alter, atque mihi leges imponas. — *Perge, tacebo.* Nihil amplius præcipio, inquit medicus. Bibe, lava, Genio indulge, abscedo. P.

98. *Turgidus hic epulis.*] Contempto igitur plane medici consilio, ille se cibus ingurgitat, et satur balnea intrat : sed mox suæ dat pœnas intemperantiæ. — *Albo ventre.* Albus aut albidus color proprius otio marcescentis et voluptatibus diffluentis. Dio Chrysost. in IV de Regn. *λευκός ιδεῖν, ἐντροφερός, αἰθρίας καὶ πόνων ἄπειρος.* Horat. lib. II, sat. 2, *pinguem vitiiis albumque.* — *Lavatur.* Quod ægro periculosum. Cornel. Cels. lib. III, cap. 21. Plin. lib. I, epist. 8. C. et P.

99. *Gutture sulphureas lente exhalante mephites.*] Senec. epist. 95. *Quàm fœdi atque pestilentes ructus sunt! quantum fastidium sui, exhalantibus crapulam veterem! Scias putrescere sumpta, non concoqui.* — *Sulphureas... mephites.* Servio *Mephitis* est Dea fœtoris. Proprie est putor sulphureus e locis sulphuratis, vel ex aquis corruptis ascendens. Hic ponitur pro halitu ægri graveolente proveniente ex stomachi cruditate. P.

100. *Sed tremor.*] ex febris horrore, et ex irritatione morbi. —

V. 100. *Trientem.* Ita omnes codd. ita quoque omnes editiones præcæ.

Excudit e manibus ; dentes crepuere relecti ;
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris ;

Inter vina. læsis nervis. Senec. epist. 95. Sic intemperantiæ pingit effectus : Quæ desiderantibus alimenta erant , onera sunt plenis. Inde pallor , et nervorum vino madentium tremor ; et miserabilior ex cruditatibus ; quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes , et semper quasi in ebrietate titubatio. Cave autem ne hæc , sed tremor , etc. intelligas , ut quidam interpretes , quasi in balneis bibisset ægrotus. Etsi Romæ in balneis Thermopolium erat , teste Vitruv. lib. V , cap. 10. Plaut. Rudent. act. II , scen. 6 ; nihil tamen hoc loco indicat nostrum auctorem huc spectasse ; cum contra ex sequentibus videatur illum tremorem , dentium crepita-

tionem , etc. funestos fuisse effectus alterius cœnæ immodicæ post lavationem intempestive sumptæ. Ita igitur hæc , inter vina , accipienda nobis videntur pro cœna ipsa fere semper post balneum acta. — Calidunque trientem. Vid. infra var. lect. Triens autem vini mensura continens tertiam partem sextarii (litre , 0-2003, 25150). Porro calida aqua mixta vino in deliciis erat apud Romanos. Vid. Just. Lips. Elector. lib. I , cap. 4. A.

101. *Dentes crepuere relecti.*] In febris rigore crepant dentes , et strident allisi. — *Relecti.* Retractis sane labiis , quod etiam violentioris febris signum est. P.

102. *Uncta cadunt , etc.*] Et lau-

Casaubonus solus legit , *triental* , fide codicis Puteani. At si Puteano nostro , 8048 , ut videtur , usus est , non potuit legere *triental* : nam altera pars satiræ III , a versu 37 vacat ; item initium satiræ IV : et difficile crediderim alterum codicem fuisse Puteanum nobis incognitum ; et vice versa , alterum soli Casaubono cognitum , cum omnes codd. bibliothecæ hujus in Regiam transierint. Subtiliter satis distinxit Casaubonus idem *triental* a *triente*. *Triens* , inquit , est mensura ipsa , *triental* poculum mensuræ capax. Similiter *quadrantal* appellaverunt Romani vas *quadrantis* capax. Non male : sed nulla alia auctoritate : nam iste *quadrantal* forte ejusdem est farinæ ac *triental* , quod solus finxit Casaubonus. Apud nos , et , credo , apud omnes , idem nomen est , et mensuræ , et vasi : recte enim dicimus , *pinte* , *litre* , *chopine* , *demi-litre* , etc. pro mensura , et pro vase quo mensura continetur. *Il a bu une pinte de vin , il a laissé tomber la pinte par terre.* Futilis est igitur Casauboni distinctio ; nec impedit , quominus lectionem codd. retineamus. Consensus tot codicum nobis est lex quam violare , si non omnino nefas est , at saltem leve et inconueniens. Consentanea codicum plurium lectio ex diversis exemplaribus ductorum , et non interrupta traditione ad nos usque servatorum , plus valet , ut jam diximus in Juvenale , quam virorum vel doctissimorum emendationes et conjectanea-

V. 102. *Tunc.* Cod. noster , *tum*. Britannici cod. et vet. ed. et tres alii , *hinc*. Non male certe.

Hinc tuba, candelæ; tandemque beatulus alto

Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,

In portam rigidos calces extendit; at illum

105

ta opsonia, frustra semiesa, necdum digesta, et per vomitum rejecta, cadunt a labris solutis. — *Pulmentaria uncta*. Pro cibis delicatesimissimis. Sic in Pseudolo Plauti.

Pulmento utor magis unctiusculo.

Ap. Catonem *uncta brassica*. — *Laxis*. . . . *labris*. Pendulis et languidis.

103. *Hinc tuba*.] Morbum ex intemperantia natum sequitur mors, quam poëta indicat funebris pompæ descriptione. « Describit autem, inquit Casaub. « ὕστερον πρότερον ὀμυρικήως nam « tuba ad ἐκφοράν spectat. » Ritus olim observari soliti, cum quis mortuus esset, erant isti. Simul atque animam quis efflaverat, *conclamabatur*, id est, tota familia tollebat ejulatum et fletum. Cadaver deinde e cubili, in qua jacuerat, extractum humi deponebatur. Calidâ ablutum ungebatur. Lecto ferali *componebatur* ornatum et paratum. Collocabatur in vestibulo domûs, adhibito custode; et per aliquot dies *complorabatur*, nœniam dicentibus amicis et propinquis. Denique ad tumulum *efferebatur*, et in sepulchro *condebatur*. — *Tuba*. Jnl. Pollux, lib. VIII, cap. 1, ait tubarum sonitu convocari amicos defuncti, ut videant nullâ vi eum externâ, sed morte suâ obiisse. Tuba adhibebatur in funeribus nobilium; tibia vero in funeribus plebeiorum et puerorum, teste

Servio ad Aeneid. lib. V, v. 138, et Matthæo Evangelist. cap. 9. — *Candelæ*. Funalia, cerei, lumina, quæ, ut etiam nunc, sic et olim adhibebantur, tum collocatis ad limen, tum et fatis ad sepulchrum, immo et in ipsis conditoriis. — *Tandemque beatulus*. Qui corollis ornatus, pretiosis vestibus indutus, et alto compositus lecto, beatus existimatur et dives. Alii melius hæc ad eam vulgi opinionem de mortuorum beatitudine volunt spectare. Hoc autem diminutivo *beatulus*, se ironice locutum Persius ostendit. — *Alto lecto*. Tenniorum humiles lecti erant, sublimes vero divitum. P. et A.

104. *Compositus*.] Latini mortuum *componere* (Gr. περιεβδελειν) dicebant, cum ejus cadaver, probe lotum atque unctum, linteis involutum (quod ἐντάλιπτον tres Evangelistæ dixerunt), corollis cæterisque ornamentis additis, lecto ferali aptabant. Ovid. in lib. IX Metamorph.

. . . . . Peream precor ipsa toroque
Mortua componar. . . . .

Sæpe autem, apud Græcos et Latinos, verba περιεβδελειν, et *componere* totum apparatus funebrem et funus universum indicant. Horat. *Omnes composui*. — *Crasso*. . . . *amomo*. Amomum, frutex exiguus exquisitis serviens unguentis. Dioscorid. lib. I, cap. 14. Plin. lib. XII, cap. 13. C. et P.

105. *In portam*.] *Porta* Latinis

Hesterni capite induto subiere Quirites.

Tange, miser, venas, et pone in pectore dextram;

Nil calet hîc: summosque pedes attinge, manusque;

vulgo est porta Urbis; hic vero est janua domûs. Ad ostium enim admovebatur cadaver, versis in portam pedibus, qui mos antiquissimus; ut patet ex hoc Homeri loco. *Iliad.* τ :

Καίται ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος....

Etiam nunc exstat apud nos. *Pliu.*

lib. VII, cap. 8: *ritu naturæ, capite hominem gigni mos est, pedibus effferri.* Istius autem προθέσεως, seu

collocationis et expositionis tempus legitimum trium fuisse dierum innuit Plato in XII leg.

Τὰς δὲ πρόθεσεις πρότερον μὲν μὴ μακρότερον χρόνον ἐνδὸν γίγνεσθαι τοῦ δηλοῦντος τὸν τε οὐ τεθνεῶτα, καὶ τὸν ὄντως τεθνηκότα. Εἴη δ' ἂν σχεδὸν, ὡς τ' ἀνθρώπινα, μέτρον ἔχουσα, τριταΐα πρὸς τὸ μνημα ἐκφορά. C.

106. *Hesterni.... subiere Quirites.*]

Patroni sui feretrum novi liberti subiere. Cum erant plures testamento mauumissi, partim lectum gestabant, partim ad latus procedebant, omnes *capite induto*, hoc est, pileati, quod erat signum receptæ nuper libertatis. Interdum tamen viri nobilissimi etiam alieno lecto funebri humeros subiciebant; ut patet ex Val. Max. lib. IV, cap. 1, de Scipionis Afr. funere et aliis. — *Hesterni Quirites.* Servi recens libertate donati. C.

107. *Tange, miser, venas.*] Jam centurio hircosus adversus philosophum insurgit, et ait: Ita igitur me male sanum et ægrum

nuncupas? atque, si tuæ comparationis mentem penitus ceperim, insanam et stultum, quia tuis philosophis non morem gero?

— *Tange, miser, venas, etc.* Labinus hæc ab adolescente discipulo voluit dici, sed extra sensum, et contra ratiocinandi leges. Alii melius hæc quidem ab eodem centurione, sed quasi poëtæ mentem non intellexisset, et reipsa se ab eo corpore ægrotum vocari credidisset. His non assentiri: quippe non eo stoliditatis centurionem devenisse arbitror, ut ita aberrasset. Eum igitur et comparationis scopum sensisse, et eandem ironice comparationem protulisse conjicio. At, vide totius satiræ eam quam in duobus notis v. 58 et 77 analysim dedimus. — *Miser.* Hic non in eodem, quo vulgo, sensu accipiendum; sed *miser* significat pessimum, impolitum philosophum; vel potius, Gall. *homme à tristes chimères*, ut recte sensit interp. *Séllis*. A. — *Tange.... venas, et pone, etc.* Explora pulsum, σφυγμὸν arteriæ et cordis motionem. Julian. in Misopog. πρόσχαγε τῷ σέβῳ τῶν χειρῶν. C.

108. *Nil calet hîc.*] Immodicus ibi calor nullus est, adeoque fatendum me non laborare febri. — *Summosque pedes.* Hoc quoque in arte medicorum, e summarum manuum vel extremorum pedum calore aut frigore iudicium de valetudine facere.

Non frigent. Visa est si forte pecunia, sive
Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit? Positum est, argente catino,
Durum olus, et populi cribro decussa farina;

110

109. *Visa est si forte pecunia.*] Respondet philosophus. Te valentem ac robustum corpore fateor; te etiam, hac ipsa hora, nullo modo animo laborare: sed numquid semper animo perinde vales? Exploremus igitur; et in te superbo misophilosopho periculum faciamus. Annon aliquando, immo sæpissime, occasione oblatà, avaritià, libidine, mollitiè, timore, iracundià laboras? verbi causa: *si forte tibi visa est pecunia, etc.* et statim Persius ea vitia supra memorata percurrit, quibus inseruiunt facilius qui philosophiæ præceptis non fuerunt illustrati. — *Visa est si forte pecunia.* Objectum movet potentiam, ut aiunt philosophi. P. et A.

110. *Subrisit molle.*] Propert. Risit et arguto quiddam promisit ocello.

111. *Cor tibi rite salit.*] « Cordis, « inquit Casaub. duplex motus, « alter ἀπροκρίετος, alter ἐκ προκρίεσεως: prior valetudinis dat indicium, posterior affectus et voluntatis. . . . Hinc periti medici, non morbos solum corporis, sed et perturbationes animi e cordis motu divinant, « quas Philo appellat τῆς ψυχῆς « παλμώδεις νόσους: quod a se « factum sagaciter in Boëthi uxore testis Galenus. Nota etiam « Erasistrati medici similis solertia in conjiciendo cujus morbi

« æger esset Antiochus Seleuci « regis filius. » Sensus igitur est: cum pecuniæ lucrandæ, aut explendæ libidinis offertur occasio, an rite, et ex ratione ardescis, inhias? — *Positum est argente catino.* Ad frugalitatis periculum faciendum provocat. Quod si, inquit, vilior quis cibus et male conditus tibi apponatur? — *Argente catino.* Veteres ferventibus cibis mirifice delectabantur. Ideo argentem catinum dixit, eo ipso vilitatem apparatus designans. C.

112. *Durum olus.*] Infra sat. VI, v. 69. — *Et populi cribro decus. farina.* Ἄρτος ἐν λεπτῷ κροκίνῳ σπθίσις, inquit Galenus. *Populi cribrum* quod Plinius appellat farinarium. Farina non omnino furfure succreta panem facit secundarium, quo plebeii vescuntur; ut quæ cribro subtili sericeo, pollinario decussa fuerit primum ac candidum. Hæc igitur pro pane secundario vili accipienda. Hic, Casaub. refert Ammiani lepidissimum epigramma quod miserrimam cœnam qualis est ea nunc proposita ita describit:

ὦς κῆπρον τεθυκῶς, δειπνον παρέθικεν Ἀπελλῆς,

Οἰόμενος βροσκαῖν ἀντὶ φίλων πρόσφατα.

Ἦν ἄπρακτὸς, σέρεις τῶν, τῶν, θριδρακας, πράσα, βελβεί,

Tentemus fauces : tenero latet ulcus in ore
 Putre , quod haud deceat plebeia radere beta :
 Alges , cùm excussit membris timor albus aristas : 115
 Nunc , face suppositâ , fervescit sanguis , et irâ
 Scintillant oculi ; dicisque , facisque quod ipse ,
 Non sani esse hominís , non sanus juret Orestes .

Ὠκισμὸν , ἡδύσσωμον , πήγανον , ἀ-
 σπάρταγος .

Δείσας δ' ἐκ τούτων μὴ καὶ χόρτον
 παραθῆμι ,
 Δειπνήσας θέρμους ἡμιερεχεῖς
 ἔφυγον . A .

113. *Tentemus fauces.*] Experiamur , an his contentus fueris ? — *Tenero latet ulcus in ore.* Tunc apostema causaberis , quod duriori cibo non sit exasperandum ; et mollitiem tuam certe pudendam prodes , et gulosum te ostendes . P. Aliter explicat cruditus vir *Chardon de la Rochette* , cuius nota est : Je ne crois pas que ce soit le sens de ce passage . *On vient de vous servir* , dit le médecin , *des légumes durs et du pain bis . Mais auparavant voyons votre gorge . Oh ! j'y aperçois un ulcère en suppuration , qu'il ne convient pas d'excorier avec un légume grossier .* Il me semble que c'est le véritable sens de cette phrase . Videat lector . A .

114. *Quod haud deceat , etc.*] Sed vera quia non te decet esca eadem qua populus uti . Mollitiei argumentum . — *Beta.* Herba nullius pretii et saporis .

115. *Alges , cùm excussit , etc.*] Alius morbus animi , timor . Alges , inquit , hoc est , algere te fingis , ut timorem dissimules . — *Excussit* , pro crexit , ὤρθωσε . Nihil enim

aliud est horror quàm erectio pilorum ex contractione cutis . — *Aristas.* Μεταφορικῶς , pilos : nam aristæ proprie sunt aculei spicarum , dictæ quòd cito arescant . C .

116. *Nunc face suppositâ.*] Alias , datâ occasione , velut suppositâ face , ira inflammari ; et dixeras , *nil calet híc .* — *Fervescit sanguis.* Ira autem vere est fervor sanguinis . Iamblichus in *Protreptico* : Τὸ ὄξύτης ψυχῆς , ὅπερ θυμὸν καλοῦμεν , λογισμοῦ καὶ φρονήσεως ἐςέρηται . Ζεῖ γὰρ ὁ θυμὸς ὡσπερ λέβητος πυρὶ θαλάπυρονος . C .

117. *Scintillant oculi.*] *Homerus* : Ὅσσε δὲ οἱ πυρὶ λαμπρύνονται ἔκτακην . *Cic.* *Verr.* VII. *Ardebant oculi , et ex toto corpore crudelitas emicabat .* — *Dicisque facisque.* Ergo vos , ô centurio ! cæterique huic similes , qui philosophiam respuitis ; noscite vos tandem . Si quales sitis hactenus ignoravistis , contempla mini vos in hoc speculo quadriplici : videte vos in prima facie ultra modum exilientes spe lucri , et luxuriæ ; in secunda molles et delicatulos ; in tertia laxos et timidos ; in quarta denique iracundos usque ad furorem . Quod si sanari renuitis , ut æger supra dictus , et philosophiam animi medicum repellitis , dicam ego vobis : *pergite* , in profundum vos mergite , *tacebo , discedam .* A .

SATIRÆ QUARTÆ

ARGUMENTUM.

IN QUARTA STULTUS REX, CENSORESQUE NOTANTUR.

Prima Persii satira fuit in malos ineptosque poëtas scripta, et imprimis in Neronem eorum coryphæum: hâc autem quartâ, politicam principis aggreditur. Porro tres partes sunt satiræ hujus: primâ, reprehendit Neronem, quòd nondum XX annos natus, et tanto impar oneri, quòdque domesticis tantum vitiis clarus, paucis admodum immixtis bonis (nondum enim totus innotuerat Nero), sed inani majorum suorum gloriâ tumens, rempublicam susceperit gubernandam; haud minus, hâc in re, insanus, quàm pannucia Baucis,

Cùm bene discincto cantaverit ocima vernæ

(1—22). Secundâ vero, versibus plane aureis, ostendit fieri non posse, ut vitia cujusque diu lateant, imprimis viri potentis, nec non principis; cùm ita sit a natura comparatum, ut omnes in vitia aliena libenter inquirant, suorum securi: nam,

Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.

Vivitur hoc pacto. Sic novimus: ilia subter

Vulnus habes, etc. . . . .

(23—43). Tertiâ tandem, ad Neronem redit, eumque hortatur, ne sibi aliisque fucum faciat; animumque a pessimis adulatoribus avertens, in se descendat, et ipse consideret,

Quàm sit sibi curta supellex,

id est, quàm imparatus sit iis artibus, quarum notitia requiritur ad bene feliciterque rempublicam administrandam (44—52).

Tecte tamen et obiter, sub persona Alcibiadis, Neronem, aliosque depravatissimos juvenes, quos ille in consilium suum

96 SATIRAE QUARTAE ARGUMENTUM.

vocaret, Persius tetigit. Eodem consilio, abstinuit ab iis, quæ personam principis essent denotatura; ita ut, si quis maledicens nomen ipsius deferret, probabili excusatione se posset defendere, quasi, exercendi tantum styli causâ, petitum e Platone Alcib. I et II, hoc argumentum esset.

SATIRA IV.

DE MALIS PRINCIPIBUS.

REM populi tractas (barbatum hoc crede magistrum
Dicere sorbitio tollit quem dira cicuta)!
Quo fretus? Dic, ô magni pupille Pericli!

I. *Rem populi tractas.*] Nero-
nem imperatorem satirico sale
defricaturus, quòd ille vix e pue-
ritia egressus, experiètiâ atque
virtutibus egeus, quin immo, jam
mollitie et vitii obrutus, rem-
publicam gubernare auderet, poë-
ta argumentum sumit ex Platonis
dialogo cui titulus Alcibiad. I: inde
enim, ut Neroni lateat, materiam
omnem atque personas mutuatus
est. Ita, per Alcibiadem, Nero intel-
ligendus, per Socratem, vel poëta
ipse, vel potius Seneca, Neronis
præceptor, qui juvenum rempu-
blicam male capessentium arguit
temeritatem et imperitiam. P. —
Rem populi. Hic, pro rempubli-
cam, ut sæpe in aliis scriptoribus.
M. Tull. in lib. de Rep. definit
republicam esse *rem populi*. Ita
Græci dicunt, τὰ τοῦ δήμου πράγ-
ματα, et βουλευέσθαι περὶ τῶν τοῦ
δήμου πραγμάτων. C. — *Barbatum...*

magistrum. Socrates, sic dictus,
et quia barbam alebat, et quia
Romani ipsi, cùm majores lau-
dabant, soliti erant dicere *Casci*,
barbati. Cic. de Fin. lib. IV. C.

2. *Sorbitio tollit quem, etc.*] Plin.
lib. XXV, cap. ult. *Cicuta vene-
num est, publica Atheniensium pœna
invisa, etc.* Hujus succum lethalein
ab ingratis civibus jussu Socra-
tem ebibisse testis est omnis an-
tiquitas. P.

3. *Quo fretus?*] Inquit Socrates
Alcibiadi, ἔτῳ πεισέω; hoc est,
quâ maxime arte confidens? —
Dic ô, etc. Dic, ô Alcibiades,
qui nullâ re adeo gloriari soles
quàm tutelâ Periclis. Similiter in
Platone Socrates, postquam varia
percurrisset quibus fretus magni-
fice adeo de se sentiebat Alcibiades,
addit: Ἐμπάντων δὲ ὧν εἶπον μείζω
αἶε σοὶ δύνανται ὑπάρχειν Περικλέα
τὸν Ἐκνήπιου, ὃν ὁ πατήρ ἐπίτρο-

V. 1. *Tractas.* Cod. Mazarineus, *tractans*, facili aberratione scribentis,
qui lineam horizontalem imprudens super *as* posuerit. — *Hoc.* Ita codex
noster: ita quoque alii codices quos consulimus, et edit. veteres. Vetus
schol. et recentiores, *hæc.* Non male quoque.

V. 2. *Dira.* Cod. Fauchetii, *dura.*

V. 3. *O.* Codex noster, *Hô*: Thuaneus, et cod. 8050, *O*; ita Mazari-
neus cod. Alii, *hoc.* Priorem lectionem veluti vividiorè et jucundiorè
prætulimus.

Scilicet, ingenium, et rerum prudentia velox

Ante pilos venit? dicenda tacendaque calles? 5

Ergo, ubi commotâ fervet plebecula bile,

πὸν κατέλιπέ σοί τε καὶ τῷ ἀδελφῷ. C. — Magni.... Pericli. Pericli, pro Periclis. Fuit autem Pericles orator, philosophus et imperator egregius. Atheniensium rempublicam anr 21 quadraginta feliciter administravit. — Pupille. Hoc etiam dictum non male contortum in Nerone, quem *Poppæa, incusans per facetias, pupillum vocabat, jussis alienis obnoxium, non modo imperii, sed libertatis indigentem*; ut cui dominaretur Agrippina mater, tutores autem essent Burrhus et Seneca. Corn. Tacit. Ann. XIV, in principio libri. P.

4. *Scilicet.*] Scilicet particula ironiæ aptissima. Ita enim hic versus et novem sequentes ironice sunt legendi. A. — *Scilicet, ingenium, et rerum prudentia.* Socrates Alcibiadi: ὄλω ἄρα ἐπίρασθαι καὶ παῖς ὄν τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα. Nempe ex opinione ipsius Alcibiadis. Persius vero duobus his versibus aliquot paginas complexus est, quibus disputat Socrates apud Platonem. C. — *Ingenium.* Illa vis animi supra vulgum elata, quâ perpauci homines magna concipiunt, atque perficiunt. Porro, in reipublicæ administratione, plurimum valet ingenium. A. — *Rerum prudentia.* Platoni et Aristoteli πολιτικὴ dicitur ἀπλῶς, et sæpe πολιτικὴ τέχνη, vel δύναις

et ἐπιστήμη. Hæc est virtus quæ proprie convenit magistratibus, atque cum ingenio jungitur interdum. C. et A.

5. *Ante pilos venit.*] Alcibiadi viginti tantum anni erant, cùm rem populi tractare cœpit, Nero nondum attigerat decimum septimum: merito igitur poëta dubitat, an *ingenium et prudentia* ad tantum inunus sustinendum eis ante pilos venerint. A. — *Dicenda tacendaque calles.* Ab uno prudentiæ membro, et quidem præcipuo, totam designat. Est enim prudentiæ habitus per quem utilia eligimus, damnosa rejicimus. Quid autem utilius, quàm nonnulla et apte et opportune loqui, nonnulla autem, quibus arcano opus sit, tacere, et intra se retinere, donec eventus inceptum probet? C. et A.

6. *Ergo ubi commota fervet, etc.*] Quoniam tu tibi tantum arrogas, periculum faciamus tuæ solertiæ: Scilicet, in medio plebeculæ tumultuantis et in seditionem versæ, cum majestate tua, quâ te præditum jactas, progredieris, et silentium imperabis, huic plane similis, de quo Virgil. Aeneid. lib. I, v. 148:

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est

Seditio, sævitque animis ignobile vulgus:

V. 6. *Ergo ubi commota fervet, etc.* Ita codd. nostri et editt. *Le Monnier* solus, *ergo cùm mota fervet.* Cur? nescio.

Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ,
 Majestate manûs: quid deinde loquere? Quirites,
 Hoc, puto, non justum est; illud male, rectius illud.
 Scis etenim justum geminâ suspendere lance 10
 Ancipitis libræ: rectum discernis, ubi inter

Jamque faces et saxa volant, furor arma
 ministrat:

Tum pietate gravem ac meritis si forte
 virum quem

Conspexere, silent, arrectisque auribus
 astant.

Ille regit dictis animos, et pectora
 mulcet. P. et A.

— *Plebecula*, dixit de tumultuantibus et seditiosis, verbo exprimens quod Demosthenes pluribus: Ὁ δῆμος, ait, ἐστὶν ἑγγύς ἀσαθροῦς ἀποστόρατον πράγμα τῶν ἀπάντων καὶ ἀσυνετώτατον. — *Bile*. Bilem pro ira positam jam vidimus. C.

7. *Fert animus*.] Non, mens est tibi, ut ap. Ov. *in nova fert animus*; sed, hoc loco, significat: eam habes fiduciam tui, ut te posse præstare speres? — *Calidæ*. Fervido et irâ inflammato populo. L. — *Fecisse silentia*. . . . *majestate manûs*. Sic Lucanus, lib. I, de Julio Cæsare:

. . . . . Tumultum
 Composuit vultu, dextrâque silentia
 jussit.

Ita quoque Ammian. lib. XXVI: *Immaniter strepente exercitu, cùm cieri tumultus violentior appareret, Valentinianus, elatâ prospere dextrâ, ut princeps fiduciâ plenus, ausus in-*

crepare quosdam, ut seditiosos et pertinaces. P.

8. *Majestate manûs*.] = Oratorum hic mos erat, inquit Casaub. et aliorum qui populum alloquebantur, ut, manu porrectâ, audientiam facerent: quod Græci dicunt ἡσυχάζειν et κατασιγάζειν τὸν λαὸν τῆ χειρὶ, vel κατασιγέλλειν. Sic in Act. Apost. D. Paulus verba facturus dicitur ἐκτείνων τὴν χεῖρα, et κατασιεῖν τῆ χειρὶ. Quod patet ex Herodian. et Xiphil. in Hadrian. — *Quid deinde loquere?* At, facto silentio, jam experiamur quam orationem aptam et idoneam sis habiturus. — *Quirites*, pro *cives*. Hoc verbo innuit a se carpi Neronem populo Romano loquentem. P.

9. *Hoc puto*.] Scil. inquires.

10. *Scis etenim, etc.*] Ironiam producit. His versibus autem verum politicum describit, ut arrogantem juveni ostenderet, quantum ab eo abesset. Fuscæ hæc tractantur a Socrate apud Platonem. C.

11. *Rectum discernis, ubi inter curva subit*.] Ἀγχιθύροος, ait Basil. in Asceticis, ὅρασι καὶ ἑλλήνης τὰς κακίας εἶναι τὰς ἀρετὰς; quia vir-

V. 9. *Puto*. Codices Colbertini duo, cod. Pithoei, duo alii, *puta*. Noster cod. et antiquiores, *puto*, melius.

V. 10. *Etenim*. Codd. nonnulli, inter quos Thuaneus, *etiam*.

Curva subit, vel cùm fallit pede regula varo ;
 Et potis es nigrum vitio præfigere thêta.
 Quin tu igitur, summâ nequicquam pelle decorus,

tus in medio consistit duorum vitiorum ; ut sæpe obscura et difficilis sit ejus agnitio. Ita interpretes : melius, nostro judicio, doctus Eq. *Croft*, jam cit. « Male « Juvencius in interpretat. sua : « *inter curva et vitiosa latet* ; et in « *notis* : *inter curva, id est, inter « injusta et iniqua* : *virtus enim est in « medio duorum vitiorum*. Verbum « *inter* hic non spectat ad duas res ; « non vim habet verbi gallici *entre*. « *Inter curva* dicit, *apud curva, in « medio curvorum, malorum*. Latini « oblitii sæpe sunt sensûs verbi « *inter*, ut Galli verbi *entre*. » Malim referri *inter* ad *rectum*. F. D.

12. *Vel cùm fallit pede regula varo.*] Vel cum regula ob necessarias exceptiones, fit *vara*. Omnia prævidere lex non potuit. Judex ergo aut magistratus silentium ejus ex conscientia sua et naturali lege interpretetur oportet : præterea, aliæ sunt occasiones quibus regula (norma, γνῶμων) se incurvari et obliquari patitur ; quod, cùm per se vitiosum sit, tamen aliquando merum jus est : ideo bene dictum, *sum-*

mun jus, summa injuria. — *Pes varus* proprie appellatur incurvus : inde lex *vara*, regula *vara*, quæ se incurvari patitur, quippe cui aliquid desit, vel cui, propter obscuritatem, interpretatione opus sit. C. et A.

13. *Et potis es.*] Scis æque noxios condemnare, et innocentes defendere. — *Nigrum... thêta*. Vet. schol. « *Judices litteram thêta* ap- « *ponunt ad eorum nomina, quos « supplicio afficiunt*. Merito θῆτα, « ἀπὸ τοῦ θάνατος, eo quod quasi « *habeat telum suum, ideoque « triste intelligitur, vel mortis « signum*. Unde quidam ait :

O multum ante alias infelix littera thêta ! »

14. *Quin tu igitur.*] Hactenus ironice locutus est ; nunc aperte agit. Quando hæc quæ dixi nescis, cur tractare rempublicam et boni principis facta dictaque affectare tentas ? Desine populo verba dare. Adversus hanc notam, vel similem in interpret. Gall. abbatis *Le Monnier, Diderot* surgit, dicens : « *Cette note est fautive. Socrate fait « un enthymème bien simple: il dit*

V. 13. *Et potis es nigrum, etc.* Post hunc versum, in cod. Thuaneo inseritur ;

O multum ante alias infelix littera thêta ;

in cod. Pithoei, hæc glossa additur : *i. illam litteram quæ signat damnationem : unde et Sidon. loquitur sic :*

O multum ante alias infelix littera thêta.

Hic versus insulsus non est certe Persii, neque Sidon. Apoll. sed ex glossa irrepsit in textum : et est imitatio Virgiliana, *Aeneid.* III, 321 :

O felix una ante alias Priameia virgo.

Ante diem, blando caudam jactare popello 15
 Desinis, Anticyras melior sorbere meracas?
 Quæ tibi summa boni est? Unctâ vixisse patellâ
 Semper, et assiduo curata cuticula sole.

à Alcibiade: si vous savez toutes ces choses, pourquoi donc ne cessez-vous pas de flatter la populace? A.—*Summâ.... pelle decorus.* Hæc utrique Alcibiadi et Neroni conveniunt. Alcibiadi, κατὰ τὸ ἔργον, qui formâ excellabat, necessariâ eruditione destitutus; Neroni, κατὰ τὴν δεικνύειν, qui speciosâ reipublicæ administratione, bonitatem simulabat, cum esset interiore vitâ fœdissimus. Ita *Casaub.*

15. *Ante diem, blando, etc.]* Hæc quoque ad Alcibiadem et Neronem spectant. Ad Alcibiadem sic: cur non mutas consilium, et priusquam populi gratiam vanis artibus et populari jactatione colligere studeas, discis illa quæ nescire convictus es, cum sint politico necessaria? Ad Neronem: cum sis tibi conscius ignorantia tuæ, cur non desinis venditare te apud senatum et populum, quasi optimus esses princeps? Quin tu igitur desinis, et expectas donec sapientum præceptis institutus, rerum causas et principia habeas nota? C.—*Caudam jactare.* Publice laudanda facere, qualia narrant de Nerone in principio administrationis suæ; et speciosis factis venditare se apud populum, ad benevolentiam ejus captandam. Hoc ductum a canibus qui domino adulantes caudam agitant.—*Blando.... popello.* Qui tibi

nunc blanditur, mox paratus mordere te ac perdere, si quid offenderis. C.—*Popello.* Diminutivum, a *populo*.

16. *Melior sorbere.]* Hellenismus Persio familiaris: id est, aptior regi quàm alios regere. Tu igitur potius vitia tua purgare, quàm alios regere, deberes.—*Anticyras... meracas.* Elleborum. Horat. II, 2: Expulit elleboro morbum bilemque meraco.

Vid. Juven. sat. XIII, v. 97. P.

17. *Quæ tibi summa boni?] Dic,* quæso, tu qui te dignum imperio putas, quem tibi fingis ultimum finem? quod summum hominis bonum videtur?—*Unctâ vixisse patellâ.* Nempe voluptas tibi summum hominis bonum videtur, et vivere unctâ patellâ, scil. lautis et delicatis cibis quæ patellâ continentur. L.

18. *Et assiduo, etc.]* Tangit libidines et probrosam corporis curam, de qua mox plura dicturus.—*Curata cuticula sole.* In sole apricari, cuticulam curare, atque insolare. Nempe in deliciis habebant veteres, hyeme ad ignem, æstate ad solem oleo corpus inungere, quo facilius illud imberet, eoque robustam ac nitidum fieret. Martialis, lib. X, epig. 12:

I, precor; et totos avidâ cute combibe soles.

Quàm formosus eris! . . . . . P.

Exspecta: haud aliud respondeat hæc anus. I, nunc:
 Dinomaches ego sum. Suffla. Sum candidus. Esto: 20
 Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis,

19. *Exspecta.*] Exspecta, et attende parumper, inquit poëta: interrogemus hanc vetulam pannuceam olitricem transeuntem; et ab ea quæramus, quid optimum in vita judicet? idem ac tu respondebit: scil. summum bonum in deliciis mensæ et corporis curatione situm. « Poteratne, ad-
 « dit Casaub. magis fastum retun-
 « dere insolentis juvenis, quàm
 « cum illum assimilat aniculæ, et
 « pannuceæ olitrici comparat. »—
I, nunc, etc. Perge (*Poursuivez, allez toujours, et dites-nous avec emphase: Dinomaches ego sum*), post tale probrum generis tui, nobilitatem ostenta, et corporis formam: esto, si lubet, dum mihi concedas te plus sapientiæ non habere, quàm quælibet anus imperita et vesana. P.

20. *Dinomaches ego sum.*] Alcibiades, inquit Plutarch. mater-nam originem ducebat ab Alcmeo-nide, quem ex Dinomacha genitum aiunt. Ita Persius originem Alcibiadis repetendo a feminis, oblique nec minus satirice Ner-onem designat, ex Julia gente oriundum ab Agrippina matre, cui præterea debebat imperium. — *Suffla.* Idem ac supra, sat. III, v. 27, *pulmonem rumpere ventis.*

Gall. *s'enfler, crever d'orgueil.* — *Sum candidus.* Erat Alcibiades, etiam Apollinis judicio, Græcorum formosissimus, *καλλίστος τε καὶ μέγιστος*, inquit Socrates. Itaque ad ejus formam opera sua exigebant statuarii, quoties pulchritudinem exprimere volebant. Non ita certe formosus Nero: quin immo, ignobili fuisse figurâ ex statuis quæ supersunt et nummis videtur; etsi tamen de eo Suet. Nero, cap. 51: *Erat vultu pulchro magis quàm venusto.* Cæterum, hæc quoque Neroni pos-sunt convenire: nam, non ait *formosus sum*, sed *candidus*; quod ad oris colorem spectat, qui in eo, ut in Alcibiade, albus esse potuerit. A.

21. *Esto: dum ne deterius sapiat, etc.*] Scilicet, *candidus* et nobilis, quid hoc solum ad bene impe-randum, si in cæteris *non deterius* ac tu *sapiat* vetula *Baucis*, æque ac tu sapiens sit; vel etiam tu non magis quàm illa sapias? — *Baucis.* Anus paupercula cujus meminit Ovid. *Metamorph. VIII.* Hoc loco, ponitur pro quavis abjecta et vili muliercula. P. — *Pannucea* Pannis obsita et annorum numero; vel potius, quæ panem et olera in foro vendit. A.

V. 20. *Dinomaches ego sum.* Sum vacat in nostro codice.

V. 21. *Ne. Non* pro *ne*, cod. noster. — *Pannucea.* Cod. noster et multi alii, *pannutia*, vel *pannuicia* Item edit. vet. Britan. et Aldina, 1535.

Cùm bene discincto cantaverit ocina vernæ.

22. *Cantaverit ocina.*] Ita Casaub.
 • Mulierculæ quas diximus, so-
 • lent inter se, et cum obviis
 • quibusque certare maledictis et
 • conviciis.... Quid turpius, quid
 • personâ alicujus honestatis in-
 • dignius, quàm in foro convitiis
 • et malis dictis cum quoquam
 • certare? Quare Latinus hic So-
 • crates, ut in fibra abjectissimos
 • dejiceret suum illum ferocem
 • juvenem, non solum aniculæ
 • eum comparat, sed aniculæ pan-
 • nuceæ, cujusmodi sunt quæ pa-
 • nem aut olera vendunt in foro;
 • et hoc amplius aniculæ convicia-
 • trici. Mira δεινότης; ingeniosis-
 • simi poëtæ. *Cantare ocina vernæ*,
 • poëtice dictum, pro dicere at-
 • que ingerere servulo opprobria,
 • et ea quæ solent cantari cum
 • ocina seruntur: hoc est, male-
 • dicta. Plin. lib. XIX, cap. 7.
 • *Nihil ocino facundius: cum male-*
 • *dictis et probris serendum præci-*
 • *piunt, ut lætius proveniat.* Quæ
 ratio explicandi nobis dura et
 aliena videtur. Non melior aut
 clarior Turnebi Advers. lib. XV,
 cap. 3, et XXX, cap. 8, inter-
 pretatio. Alii vero, quibus assen-
 timur, sic simpliciter intelligunt:
 cùm illa scil. mulier olerum ven-
 ditrix, ocina sua, id est, olera
 sua, herbasque olentes et hor-
 tensens, clarâ voce, ementibus
 quasi occinît, et cum clamore ad
 ôlus emendum servos invitat.
 Porro homines et mulieres per

vias communia, vilia venditantes,
 clamore uti rauco cantui simil-
 limo quis ignorat? Huic nostræ
 interpretationi non repugnat ab-
 bas *Le Monnier*, cujus nota hæc
 est (p. 118): « Si on traduisait
 • tout simplement, lorsqu'elle a
 • bien chanté aux oreilles d'un es-
 • clave libertin, mon beau basilic,
 • le sens paraîtrait aussi vif, au-
 • tant dans le génie de l'auteur,
 • et renfermerait les mêmes traits
 • satiriques. La vieille qui vante
 • son basilic, serait Alcibiade qui
 • se glorifie de sa naissance et de
 • sa beauté; et l'esclave débauché
 • serait le peuple asservi, qui né-
 • gligeait les arts honnêtes pour
 • suivre les jeux, et qui deman-
 • dait seulement *panem et Circen-*
 • *ses.* » Nihil, meo judicio, melius
 hac explicatione. Ei tamen adver-
 satur *Diderot*, dicens: la vieille
 ressemble bien à Alcibiade. Mêmes
 principes sur le bonheur, même
 justesse de raison dans les invect-
 tives qu'elle adresse à l'esclave
 dissolu, qui les mérite, et qui
 ressemble au peuple. Ainsi (addit
 idem), vous ne savez pas plus
 que cette vieille en quoi consiste
 le bonheur, quoique vous sachiez
 aussi bien qu'elle invectiver, elle
 l'esclave dissolu, vous le peuple
 corrompu, et qu'en cela vous
 ayez raison l'un et l'autre. Ca-
 sauboni et Dideroti interpretatio-
 nes non perspicuitate præstant:
 quapropter, ad nostram redea-

V. 22. *Ocina.* Codd. pars maxima, *ozina*, vitiose. Cod. noster, *ocina*, bene: Græcis enim dicitur ὄκινον; unde scribendum, *ocina*, non *ocyma*.

Ut nemo in sese tentat descendere! Nemo!

mus oportet. — *Ocina*. Ocimum herba odorifera satis nota, quam Græci *βασιλικόν* vocant, et Galli *basilic*. Hic, speciem posuit pro genere; nempe herbas olentes, olera. — *Bene discincto... vernæ*. Vernæ olim servi domi ex ancilla nati, ut vidimus apud Juven. sat. IX, 10, et dicaces et protervi etiam erant: unde, hoc loco, *discinctus verna*: nam discinctus dicebatur qui dissolutis moribus vivebat. Vid. supr. *Non pudet ad morem discincti vivere natta*. A.

23. *Ut nemo in sese tentat descendere!*] Est, hoc loco, inquit Casaub. digressio quædam ab instituta insolentis juvenis increpatione; cujus digressionis scopus peti debet ab ultimis verbis illis, *sic novinus, etc.* Ita, ex Casauboni sententia, is erit ordo et sensus: *nemo in sese tentat descendere; sed præcedenti spectatur mantica tergo*. (Id confirmat exemplo), verbi gratiâ, si quæsieris: nostiue Vectidi prædiâ? Cujus, inquit quem interrogas? illius, respondes, ditissimi qui, etc. *Hunc, ais, hunc*, exclamat, Diis iratis genitum, qui, etc. (Sequitur egregia descriptio avari hominis et sordidi ab eodem.) . . . *At tu*, (poëta nunc loquitur) si unctus cesses, et figas in cute solem, id est, si delicate ac molliter vivas, erit prope te ignotus, qui in dissolutos tuos mores invehetur (sequitur a versu 35 usque ad 42 luxuriosi descriptio a poëta). Ex hoc exemplo infert poëta: *cædimus* (v. 43),

inque vicem præbemus crura sagittis, alios carpinus, et vicissim ab iis carpinur: *vivitur hoc pacto*, sic se habet mundus, *ainsi va le monde*. Sic, ô Alcibiades, vel potius, ô Nero, *te novinus* (v. 43); hâc arte scilicet, hoc amore cæco, quo quisque suavitia amplectitur, atque, hâc nefariâ curiositate, quâ quisque aliorum vitia inspicit, et malignitate quâ vel tecta detegit, te, quanquam summâ sis pelle decorus, quanquam vanâ verborum affectatione nobis hodie fucum facere tentes, te, inquam, novinus; *ilia subter vulnus cæcum habes, etc.* . . . Huic explicationi, nostro qualicumque iudicio, contortum quiddam videtur. Hæc Casauboni digressio sermonem impedit; nec adeo necessaria est novarum personarum introductio, quin, eâ omissâ, sermo æque fluat. Ita nostram nunc explicationem, quæ sic se habet, proponemus: ut nemo tentat in se descendere! sed, etc. si quis, ô Alcibiades, te interrogaverit: *nostiin' Vectidî prædiâ? cujus*, inquis? *Divitis*, istius, respondet alter, *qui arat Curibus*, etc. *hujus* exclamas, *hujus* qui, etc. et statim in Vectidî avaritiam inveheris: at tu, qui alios tam maligne describis, *si unctus cesses*, si delicatule et luxuriose vivas; *est prope te ignotus, cubito qui te tangat*, et te pariter mollem et effeminatum describat. . . . *Cædimus inque vicem, etc. Vivitur hoc pacto*. Sic, hâc arte, ô Alcibiades (ô Nero), *te novinus, etc.* . . . *On bat son*

Sed præcedenti spectatur mantica tergo.

Quæsieris : nostin' Vectidi prædia ? Cujus ? 25

Dives arat Curibus quantum non milvus oberrat.

Hunc ais ? hunc, Dîs iratis, Genioque sinistro,

Qui, quandoque jugum pertusa ad compita figit,

voisin, on en est battu à son tour ; c'est ainsi que l'on apprend à se connaître les uns les autres ; c'est ainsi, ô Néron ! que nous te connaissons malgré les beaux dehors dont tu te pares maintenant. A. — Ut nemo in sese tentat descendere ! Epanalepsis, indignationem et admirationem indicans. Virg. eclog. VIII :

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error !

In sese descendere. Se ipsum penitus introspicere et examinare ; atque, ut est in fine hujus satiræ, secum habitare : juxta illud præceptum oraculi Delphici ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ. L. — Nemo ! Bene et emphaticè repetitur, nemo !

24. *Præcedenti spectatur mantica tergo.* Id est, considerantur vicinæ vitia, quæ sunt in mantica, post tergum ejus qui præcedit nos. Ex apologo Aesopi, satis noto, illud desumptum videtur. Hanc Persii sententiam ita expressit noster *La Fontaine* :

On se voit d'un autre œil qu'on ne voit son prochain.

Le fabricant souverain

Nous créa besaciers tous de même manière,

Tant ceux du temps passé, que du temps d'aujourd'hui.

Il fit pour nos défauts la poche de derrière,

Et celle de devant pour les défauts d'autrui. A.

25. *Vectidî.*] In sat. Juven. XI, v. 22. de Vectidio quodam sermo est, sed, ut de homine divite et generoso ; hoc loco contra, avarus designatur : ita, *Vectidius* et *Ventidius* non iidem fuisse videntur. A.

26. *Curibus.*] *Cures*, urbs Sabinorum olim primaria, Numæ Pompiliï patria. — *Quantum non milvus oberrat.* Hyperbolicum adagium : *quantum milvi volant.* Juven. sat. IX, v. 55 :

..... Milvos intra tua pascua lassos. P.

27. *Hunc, Dîs iratis.*] *Subaudi genitum.* — *Genioque sinistro.* Adverso et contrario, quippe ille semetipsum defraudat suis, et inter opes miser est. De Genio vide sup. sat. II, v. 3.

28. *Qui quandoque, etc.*] *Egre-*

V. 25. *Quæsieris.* Ita codd. omnes. Malim *quæsierit.* — *Vectidî.* Codd. nonnulli, *vectidîs*, male.

V. 26. *Oberrat.* Ita codd. Pntean. Thuan. Mazariu. Colb. II, Pithoei, noster cod. et tres alii. Cæteri omnes, *oberret*, vet. schol. et editiones Aldinæ, et post hos editt. recentiores.

Seriolæ veterem metuens deradere limum ,

Ingemit, hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens 30

gia hominis avari descriptio ex adjunctis. Is, inquit, cum alii Genio indulgent, suum defraudat. P. — *Quandoque*, pro quandocumque. — *Jugum pertusa ad compita figit*. Hæc certe indicant cessationem operis rustici. Tum vero jugum suspenditur, agricolæ sacra peragunt, et hilarius convivium celebrant; quod patet ex Tibullo, lib. II, eclog. 1 :

Luce sacrâ, requiescit humus, requiescit arator,

Et grave, suspenso vomere, cessat opus.

Sed, juga ad compita reponere; cur? aut non suo quæque loco, ubi servari solent et haberi quando non occupantur? Hunc morem se ignorare ingenue fatetur Casaubonus. Præteus ita explicat: quandocumque figit juga (domi scilicet), *ad compita pertusa*, id est, ad compitalia festa peragenda. *Pertusa*, addit idem, designat tantum solere compitalia celebrari in locis perviis et frequentatis, adeoque in compitis. Hæc interpretatio dura nobis videtur, nec ullâ auctoritate confirmata. Ita demum vet. schol. « Compita « sunt loca in quadriiviis, quasi « turres, ubi sacrificia, finitâ « agriculturâ, rustici celebrabant. « Merito *pertusa*, quia per omnes

« quatuor partes pateant, vel ve- « tusta: vel compita non solum « sunt in Urbe loca, sed etiam « viæ publicæ ac diverticula ali- « quorum confinium, ubi ædi- « culæ consecrantur patentes. In « his juga fracta ab agricolis po- « nuntur, emeriti et elaborati « operis indicium. » Quæquidem explicatio ab interprete pene cœvo genuina magis nobis videtur. Cæterum, istæ ædiculæ de quibus vet. schol. loquitur eadem esse videntur ac *Jani pervii*, quorum *Montfaucon*, *Antiquité Expliquée*, T. III, figuram nobis exhibet. A.

29. *Seriolæ veterem*.] *Seriola*, diminutivum a *seria*. Vid. supra, sat. II, v. 111. — *Deradere limum*. *Limum* vocat picem; hæc enim linebant dolia et serias: inde serias relinere, et, contra, *deradere limum*. Sic Casaub. Attamen, hoc verbo *limum*, videtur non solum pice serias et dolia linisse veteres; sed et argillâ quoque et limo. A.

30. *Ingemit, hoc bene sit*.] Ob avaritiam, tanquam rem magni sumptus faciat, tristi voce illud solemne pronuntiat: *hoc bene sit*. Verba solemnia et deprecatoria antiquis usurpari solita in magnis susceptis. Pariter et in conviviiis

V. 29. *Veterem*. Cod. Pithoei, *veteris*, non male quoque. Noster cod. et alii, *veterem*. Edit. vet. Britan. et Aldina, *veteris*.

V. 30. *Sit. Fit* pro *sit* habet cod. Thuanus, facili aberratione scribentis *f* pro *s*.

Cœpe, et farratâ, pueris plaudentibus, ollâ,
 Pannosam fæcem morientis sorbet aceti ?
 At si unctus cesses, et figas in cute solem,
 Est prope te ignotus, cubito qui tangat, et acre

ita se invicem ad hilaritatem et ad bibendum invitabant. Plautus in Sticho, scen. XIII:

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene

Nostram etiam Stephanium. P.

— *Tunicat. cum sale mordens cæpe.* Cæpe comedit, ne tunicis quidem rudioribus et involucris purgatum.

31. *Farratâ... ollâ.*] Id est, *mordens cæpe tunic. cum sale et olla farrata, pueris plaudentibus, lætantibus.* — *Olla farrata.* Farre multo, seu pulte ex frumento confecta, *un chaudron plein de grosse bouillie.* A. — *Pueris plaudentibus.* Magna emphasis est in illis, *pueris plaudentibus*: hoc est, lætantibus, et pro magnis lautitiis habentibus, quòd pultis offâ satiarentur, et quidem die festo. C.

32. *Pannosam fæcem.*] « Ista sunt vere Persiana, inquit Casaub. hoc est, ἐμπαρικώττα. Non bibit vinum, sed acetum, id est, οἶνὸν πρυγίζω, vappam aut poscam.... Hic deparcus non solum bibit acetum; sed acetum *mo-riens*, jam deficiens et ipsâ veltustate corruptum: immo, ne acetum quidem, sed aceti fæcem,

« istam quoque *pannosam*, id est, « ὑπὸ πάλαιότητος. »

33. *At si unctus cesses.*] Ergo tu, qui tam diserte alios carpsisti, cave ne vicissim vapules. Enimvero, si cuticulam otiose curans, unguentis etiam pretiosis te perfundens, ignaviæ primum, deinde flagitiis et nefandæ libidini operam das, quid de te dicetur? P. — *Et figas in cute solem.* Ut supra:

Et assiduo curata cuticula sole.

Ista autem insolatio, ἡλιώσις, ἡλιεζία, quæ a medicis et gymnastis præcipiebatur, acquirendæ corpori siccitatis causâ, nihil in se vituperandum habebat; sed, fuit alia lascivorum hominum insolatio, quando nudi ad solem expositi, operam dabant dropacistis, qui inhonestas partes corporis depilabant. Hæc est cura cutis ad solem, quam hic exagitat Persius, ut et insolationes apud chromatariis eorum qui colorem de industria sibi infuscabant. C.

34. *Est prope te ignotus, etc.*] Si turpiter vivas, aderit quidam, quem non nôris, sed qui te probe nôrit, tuamque adeo vitam occultasque libidines expromet. — *Cubito tangere.* ἄγγωνι ὑύττειν: hic

V. 31. *Farratâ... ollâ.* Ita vet. schol. et tres codices. Alii, et cod. noster, *farratam... ollam*; ut sit ordo: sorbet farratam ollam, et fæcem morientis aceti. Ita edit. vet. Britau. Aldina, et editores permulti.

V. 32. *Pannosam fæcem.* Cod. noster, *pallentemque fecem.* Sed hoc verbum *pallentem*, glossam redolet.

Despuat in mores ; penemque , arcanaque lumbi 35

Runcantem , populo marcentes pandere vulvas.

Tu cum maxillis balanatum gausape pectas ,

figurate accipiendum pro reprehendere , quamvis tacitâ cogitatione. — *Et acre despuat in mores.* qui abominans tuos mores hæc dicat de te quæ sequuntur. « Τὸ « *despuat*, inquit Casaub. duorum « verborum locum obtinet , ut « passim καταπτύειν , pro κατα- « πτύοντα βλασφημεῖν : quid autem « iste dicet ? nempe impudicum « te esse et pathicum , καὶ τὴν « ὄραν πᾶσι τοῖς τυχοῦσι χαρίζεσθαι , « καὶ τὰ γυναικῶν παθεῖν . »

35. *Penemque , etc.*] Ostendet te runcantem. — *Et arcana lumbi , etc.* Natum arcana , et pudendas partes , τὸν ἔργον ξυρσοῦμενον .

36. *Runcantem.*] Pilos inde stirpitus evellentem , ut amatoribus tuis lævis , glaber et imberbis pusio videaris. *Runcari* enim significat proprie herbas inutiles , et frutices noxios evellere ex agro. — *Marcentes.* Illo horrendo concubitu putridas et contabescentes. — *Pandere.* Abutendas offerre multitudini. — *Vulvas.* Podicem et anum tanquam vulvas et membra muliebria. *Lub.*

37. *Tu cum , etc.*] Sunt verba ejusdem reprehensoris et vitia Neronis detegentis. Tu cum capillos unguentis et myrobolano nutris ; cur pudenda depilas ? quasi dicat : cum natura te virum fecit , quare te ipsum effeminasti.

— *Maxillis.* Dentato instar maxillarum pectine. Sic Græci poëtæ , κτένα ἰδοντωτῶν. — *Balanatum gausape.* Eleganter capitis comam appellat *gausape* ; quod fuit genus vestis crassæ et villis hirtæ. Quare etiam ad usus balnearum translata sunt gausapa. C. — *Balanatum.* Perfusum ac dclibutum unguento balanino , seu e balano. Balanus autem est glans , seu fructus arbusculi non absimilis nuci avelanæ , unde fiebat exquisitum unguentum et oleum. Pl. lib. XXIII , cap. 4 et 5. Hor. lib. III , od. 29. P. Merito damnat Casaub. eos qui hæc de barba accipiunt , dicens , eosdem plus quàm toto cælo et viâ totâ errare : nam , et id omnibus nummorum signorumque scientiæ peritis notum est , scil. Græcos , temporibus Alcibiadis , et Romanos , ab ævo Scipionis Africani usque ad Hadriani et M. Antonini ætatem , pariter barbam tondere , nec alere solitos. Frustra interp. *Sclis* Alcibiadis signum in Gronovio relatum , et Neronem Musæi Farnesiensis in exemplum barbæ nobis affert : quippe quibus levissima tantum circa genas exstet barba , vel potius lanugo , qualis est , quæ ante barbam nascitur , qualisque convenit Alcibiadi et Neroni adolescentibus. Porro , nec ea lanugo similis est

V. 35. *In mores.* Thuanus , Mazarin. Fauchet. et duo alii codd. *hi mores* : male.

Inguinibus quare detonsis gurgulio exstat ?
 Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant,
 Elixasque nates labefactent forcipe aduncâ, 40
 Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro.
 Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
 Vivitur hoc pacto. Sic novimus. Ilia subter

gausapi villis horrido, nec ei pectinibus, nec unguentis opus est: quamobrem ad comam semitonsam, ideoque horrentem, rigidam et gausapi similem ea verba sunt referenda. A. — Malim hæc simpliciter intelligi de veste villis hirtâ, quâ utebantur Rom. in balneis, quamque maxillis pectabant, et unguentis perfundebant. Inter has tam diversas sententias eligat lector. F. D.

38. *Gurgulio.*] Proprie caruncula illa, vel columella quæ in fine palati inter tonsillas dependet (Gall. *la lnette*): significat etiam curculionem, vermem frumentis inimicum, se contrahentem pariter et extendentem: inde Persius metaphorice sic vocat membrum virile, mentulam. L.

39. *Quinque palæstritæ, etc.*] Ironia amaritudinis plena. Frustra, inquit, operam impendis. Quamvis enim vel quinque robustissimi palæstritæ et athletæ, vel potius $\delta\epsilon\omega\pi\alpha\kappa\iota\varsigma\alpha\iota\ \epsilon\pi\acute{\iota}\beta\omega\mu\epsilon\nu\epsilon\varsigma\alpha\tau\alpha\iota$, καὶ τῆς $\epsilon\lambda\upsilon\tau\omega\acute{\nu}\ \tau\acute{\epsilon}\chi\eta\varsigma\ \tau\acute{\alpha}\ \pi\acute{\rho}\omega\tau\alpha$, pubis et mentulæ plantaria purgant, ibique pilos et setas tanquam herbas inutiles evellere tentent;

non tamen illi pili, quemadmodum filix in agro quæ aratro mansuescit, penitus extirpabuntur et eradicabuntur. — *Palæstritæ.* Vulgo in palæstra exercitati athletæ, hoc loco, $\delta\epsilon\omega\pi\alpha\kappa\iota\varsigma\alpha\iota$ possunt intelligi quibus pilos evellendi cura erat in balneis. — *Plantaria.* Τῆς $\tau\epsilon\acute{\iota}\chi\eta\varsigma$. C. et L.

40. *Elixasque nates.*] Nates tuas assiduè balneis pene elixas, cocatas. — *Labefactent.* Dolore afficiant; et pilis spolient. L.

41. *Non tamen ista filix, etc.*] Vera filix aratro mansuescit, id est, penitus extirpata sinit se vinci; ea vero de qua sentit $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\gamma\epsilon\tau\iota\chi\omega\varsigma$, nullo mansuescit aratro. C.

42. *Cædimus, inque vicem, etc.*] Hic poëta propositum absolvit. Omnes in aliorum vitam inquirimus et flagitia aliena reprehendimus; et inde præbemus aliis ansam nostra vellicandi, quod lubenter faciunt. Horat. II, 2: Cædimur, et totidem plagis consumimur hostem.

Hujusmodi igitur $\lambda\omicron\gamma\epsilon\pi\omicron\upsilon\acute{\alpha}\nu\iota\varsigma$, alii aliorum probra publicamus. C. et L.

43. *Vivitur hoc pacto.*] Scilicet ut notemus et vicissim notemur. —

V. 38. *Detonsis.* Ita cod. noster et tres alii. Cæteri, *detonsus*. Elegantior nostra videtur lectio. — *Gurgulio.* Ita codd. ed. vet. Britan. *curgulio* pro *curculio*, quæ forte erat genuina lectio.

Cæcum vulnus habes; sed lato balteus auro
 Prætegit. Ut mavis, da verba, et decipe nervos; 45
 Si potes. Egregium cùm me vicinia dicat,
 Non credam? Viso si palles, improbe, nummo,

Sic novimus. Hac igitur ratione, interiorē vitam tuam, ô Nero, cognovimus, et flagitia tua, quamvis adhuc a te dissimulata, habemus nota. L.

44. *Cæcum vulnus habes* (*ilia subter*).] Jam tibi conscius es multarum libidinum, plurimumque scelerum a te clam perpetratorum. — *Sed lato balteus auro prætegit.* Sed flagitia quæ patrantur a te quotidie propter potentiam tuam abscondere te posse confidis, nemine audente, aut in illa inquirere, aut de iis loqui. « Alludit, inquit Casaub. adictus « quos acceperat noctu per Urbem petulantissime vagans, ut « scribunt Suet. cap 26, et Tacit. « Ann. lib. XIII: hic vero etiam « addit, vulneris cicatrices ore « prætulisse. » — *Balteus.* Cingulum militare e corio bibulo, e quo arma dependent. Metaphorice, pro dignitate et potentia. Lati autem erant veterum baltei.

45. *Ut mavis, da verba.*] Ergo impone aliis quantum libuerit, immo et tibi. Te sanum, et ad omnia valentem et crede et jacta. — *Et decipe nervos, si potes.* Vires etiam tuas imperio ferendo pares æstima, et, si tamen potes, ul-

tricem conscientiam falle, similis certe iis qui nervorum infirmitate laborantes sanos tamen et Κρότωνος ὑγιαέζουτος se fingunt, quo liberius et Baccho et Veneri serviant. Horat. lib. I, epist. 16:

Neu, si te populus sanum recteque valentem

Dicitet, occultam febrem sub tempus edendi

Dissimules, donec manibus mors incidat unctis.

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

— *Si potes.* Recte. Atqui non poteris diu aliis verba dare, tandemque hujus dementiæ tuæ meritis lues pœnas: quod etiam evenit.

46. *Egregium cùm me vicinia dicat, non credam?*] Objectio Neronis, quam statim pœta diluit. Dum adhuc laterent Neronis flagitia, non pauci illum laudabant, inter quos etiam et Burrhus et Seneca: sed hi eâ solum mente, ut perditissimum juvenem a publica infamia vindicarent, si possent; cæteri vero principi sine more ac pudore assentiebantur: quare, non sine causa, hæc pars a Persio addita, ut ab alienis assentatoribus ad suam ipsius conscientiam revocaret. C.

47. *Viso si palles, improbe, nun-*

V. 44. *Prætegit.* Cod. Thuanens et noster, *protegit*, minus bene. Alii, *prætegit*, seu, per compendium, *p̄tegit*.

V. 47. *Non.* Cod. Thuanens, *nunc*; male, et sine sensu.

Si facis in penem quicquid tibi venit amarum,
Si Puteal multâ cautus vibice flagellas;

mo.] Responsio Persii. Non avaritiam Neronis hic proprie tangit, quo ille princeps vitio minime tenebatur; sed ejus aviditatem in rapiendo et spoliando bonis omnibus cives, quo libentius insanis largitionibus suis ac libidinibus indulgeret: profusis enim hominibus eadem ac avaris argenti sitis; his quo plus in arca recondant, illis quo plus effundant. Aliter Casaub. « Non avarus, inquit, Nero: neque hæc verba in eum competunt; sed de industria factum a Persio, ut ab hypothesis referret se ad thesim: « ne facile intelligerent omnes Neronem esse adversus quem hæc satira est scripta. » Hæc Casauboni interpretationem nostram non diluunt. A.

48. Si facis, in penem quicquid, etc.] Si nullum est tam fœdum, tamque obscœnum genus, quo te quotidie non inquines. Recte idem Casaub. sed addit: « amarum dixit propter amantium amara, quia vere πικρὸς ἔρωρς, aiunt poëtæ; vel propter tristes casus, qui luxuriosis sæpe contingunt eosque perdunt. » Persium hanc sententiam e tam longinquo petiisse minime puto. Quicquid amarum, meo dixit iudicio, in eodem sensu quo Horatius, lib. I, sat. 2, caudam salacem, et lib. II, sat. 7, turgentis verbera caudæ. A.

49. Si puteal multa cautus, etc.] Vet. schol. « Feneratores ad puteal

« Scribonis Licinii, quod est in « porticu Julia, ad Fabianum ar- « cum, consistere solebant. » Unde plerique interpp. ita hunc locum ancipitem certe, et perobscurum explicant: si tu es fenerator adeo callidus, ut debitores multâ et immani usurâ flagelles et premas. At Casaub. et post illum Prateus, qui hæc Neroni non aptius applicari posse putabant quàm illa præcedentia, si palles improbe nummo; quippe Nero nec avarus nec fenerator fuit, aliam aperuerunt sententiam, quæ ista est: « Si puteal flagellas, id est, si tanta « est tua petulantia et lascivia, ut « nocturnus præmiator grasseris, « cum obviis rixam contrahens; « et pudori matronarum illudens, « nullum denique insolentiæ ge- « nus prætermittens. Hoc genere « insignem primum se fecit Nero, « cum foras erumperent illius « probra, quemadmodum diserte « scribit Dio. Tacit. quoque An- « nal. XIII: Q. Volusio, P. Sci- « pione Coss. otium foris, fœda domi « lascivia: quâ Nero itinera Urbis, « et lupanaria et diverticula, veste « servili, in dissimulationem sui, com- « positus pererrabat, comitantibus « qui raperent ad venditionem expo- « sita, et obviis verbera inferrent « adversus ignaros; adeo, ut ipse « quoque acciperet ictus et ore præ- « ferret. Ead. Suet. cap. 26. » Ita puteal flagellare multâ vibice, est pererarre forum (nam puteal locus fuit in Comitio, ubi Accii Navii Auguris statua per Tar-

Nequicquam populo bibulas donaveris aures. 50
 Respue quod non es: tollat sua munera cerdo:
 Tecum habita; nôris quàm sit tibi curta supellex.

quinium primum erecta), inde per plateas et vicos et compita vagari, et obvios cædere vulueribus petulanter ac lascive. Cur autem *puteal* notanter expresserit, nescio; nisi quod reipsa Nero in suis nocturnis excursionibus plagas (vibices) intulerit et acceperit plures ibi quàm quocumque alio loco; nisi forte quòd poëta hunc locum notaverit veluti, ut apparet, flagitiorum multorum, quæ noctu fierent, solempne theatrum. Nota sunt illa Senecæ de Beneficiis, lib. VI: *Divus Augustus filiam intra pudicitiae maledictum impudicam relegavit, et flagitia principalis domus in publicum emisit: admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessionibus civitatem, forum ipsum ac rostra, ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiae in supra placuisse....* Et Dionis, ἡ Ἰουλίᾳ ἀσελγαινέουσα τὴν οὐρανὸν, ὄσσε καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ γέ τοῦ βήματος καὶ κρημᾶζειν νόκτωρ καὶ συμπίνειν. Vide quoque Juven. sat. VI, v. 302 et seqq. de Maura sociisque ejus quid dicat. Hæc satis sunt ad confirmandam Casaub. conjecturam, quæ alioquin cum Neronis atque etiam Alcibiadis genio non avaro, sed petulanti et maligno melius concordat. A.

50. *Nequicquam populo, etc.*] Si te tuaque vitia noveris, non est quòd tantopere adulationibus populi adhæreas. — *Bibulas... aures.* avidas laudis et plausus.

51. *Respue quod non es.*] Ne tibi arroga quod non est in te; neque te capi sinas vanis adulationibus. Senec. epist. 80: *Si perpendere te voles, sepone pecuniam, domum, dignitatem, te ipse consule.* — *Tollat sua munera cerdo.* Quod dat vulgus inmeritis, recipiat; neu vilis plebeculæ laudationes tanti æstimes. Nota autem, quòd Nero, in principio potissimum sui regni, ap. cerdones et plebeculam gratissimus fuit; nam benevolentiam eorum et laudes largitionibus insanis, necnon spectaculis et ludis omnimodis, et per totam suam vitam captare studuit. Alcibiadi quoque idem mos fere fuit. A. — *Cerdo* est quilibet e vili plebecula artifex, lucri causâ operam suam locans.

52. *Tecum habita.*] Temet ipse considera; nec te quæsiveris extra. — *Nôris quàm sit, etc.* Et noveris quàm sis præsidiiis necessariis non dico *ad rem populi tractandam*; sed tantum ad vitam civis et subjecti recte agendam destitutus. Sic, *philosophiæ supellectilem* dixit Cicero, lib. de Finibus.

V 51. *Respue.* Cod. Pithoei, *respice.* Ita quoque edit. vet. et Aldina. Alii, et cod. noster, *respue.* Cæterum, *respice* potest accipi; et ea lectio non est ingrata.

V. 52. *Tecum habita; nôris.* Cod. noster et tres alii codd. *tecum habita; ut noris.* Ita quoque Lubinus et edit. vet. Britannici.

SATIRÆ QUINTÆ

ARGUMENTUM.

CORNUTUM LAUDANS APERIT PENULTIMA SERVOS.

Præstantissimæ hujus satiræ duæ sunt partes. In priore, quæ alterius est veluti proœmium, amoris sui in Cornutum, præceptorem suum, vehementiam primum ostendit (1 — 20); deinde diligentiam illius in se educando, suumque vicissim erga illum amorem commemorat (31 — 52); denique laudes Cornuti et totius vitæ illius institutionem subjungit, ac juvenes hortatur, ut tanto viro in disciplinam se dedant (33 — 72). Inde fit transitus ad posteriorem satiræ partem, his verbis: *libertate opus est* (73). Ibi fuse tractatur paradoxon præcipuum stoicorum, scilicet: *omnes, præter sapientem, servos esse; neminem, nisi sapientem, liberum*. Primum de vera libertate agitur. Scil. vana cærimonia, non meram libertatem dat. Dama, paulo ante servus, postquam virga Prætoris eum in numerum civium adscivit, fit *Marcus*, id est, Romanus: anne ideo liber est? Minime. Mera libertas hæc est:

Ne liceat facere id quod quis vitiabit agendo

(97). Sit modicus voti, simplici ac frugali vita, dulcis amicis, sit parcus, nec avarus; tum Dama liber. At *si pelliculam veterem retinet, et astutam vulpem servat sub pectore*, id est, si iisdem, quibus antea, vitiis obrutus est; tum Dama civis factus etiam servus est. Digitum exerat, peccat; cujus vel minimi momenti actus sunt peccata; quoniam e vanitate, non e sapientia ortum sumunt (73 — 123). Vera libertas in vitiorum fuga consistit: unde non minus servus qui servit avaritiæ urgenti, quàm quem metus agit herilis (123 — 139); non minus miser qui, immemor leti, luxuriæ obsequitur, et fluctuat inter consilia avaritiæ ut vigilet suadentis, et illecebras mollietiei

114 SATIRAE QUINTAE ARGUMENT.

stertere et frui volentis, quàm luctata canis, quæ nodum quidem arripuit, attamen a collo partem catenæ trahit (140—160); nec minus servus juvenis iste amoris indigni vinculis irretitus. Quid faciam, inquit, si me vocet mea dulcis amica? eamne, an restem? Si eat, servus; si recuset, tunc hic est quem quærimus vere liberum et sapientem (161—175). Idem dici potest de ambitiosis; nec multo minus de superstitiosis (161—188). Tum demum lectori colligendum istud poëta reliquit; scilicet: *omnes malos servos esse; neminem, nisi sapientem, liberum*. Addit tamen quod verissimum est:

Dixeris hæc inter varicosos centuriones,
 Continuo crassum ridet Pulfenius ingens,
 Et centum Græcos curto centusse licetur.

Et est ea satira dignissima, quæ inter manus juvenum perpetuo versetur. Ea præcipuum dogma stoicorum offert quod frustra Horatius exagitare et irridere conatus est, in sat. 3 lib. primi, et alibi. Nihil dubium quin, in qualicumque conditione, liber solus sit et felix, qui non servit ambitioni, avaritiæ, luxuriæ, etc.

SATIRA V.

AD CORNUTUM.

VATIBUS hic mos est, centum sibi poscere voces,
Centum ora, et linguas optare in carmina centum;
Fabula seu mæsto ponatur hianda tragædo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

1. *Vatibus hic mos est.*] Poëtis nimirum epicis, quin et oratoribus interdum eâ figurâ uti mos est; scil. *poscere centum linguas, ora, etc.* quoties grande quidpiam aut arduum volunt exprimere. Homer. Iliad. II :

Ὅδ' εἰ μὴ δέξα μὲν γλώσσαι, δέ-
ξα δὲ στόματ' εἶεν.

Hunc secutus Hostius quidam, poëta epicus, lib. belli Istrici (ut refert Macrob. Saturn. lib. VI, cap. 3), sic habet :

..... Non si mihi linguæ
Centum atque ora sient totidem voces-
que liquatæ.

Postea Virgil. Georgic. II, et Aeneid. VI, hunc eundem ver-
sum habet :

Non mihi, si centum linguæ sint, ora-
que centum.

Hos alii passim imitati sunt, ut Sil. Italic. lib. IV, Claudian. in panegyric. Probini. Sic etiam oratores, ut Quintilianus, declamat. VI, et S. Hieronym. in epitaph. Paulæ: Persius vero aliter, centum sibi poscit linguas, centum voces, ut qui impari se

sentiat exprimendis suis in Cornutum magistrum affectibus, mutuâque suâ scilicet et Cornuti amicitia celebrandâ: quem Cornutus interpellatione impedit, cujus sermonem postea (19) poëta excipiens, in eodem sensu inchoatam absolvit sententiam. C. et P.

3. *Fabula seu mæsto, etc.*] Sive tragædiam aliquam scribant, quam postea histrionibus sunt tradituri acturis illam in scena. — *Fabula.* Omnis fictæ rei, atque etiam aliquando veræ, narratio. Vide Juven. sat. I, v. 145, et alibi. Hic pro tragædiâ sumitur. — *Hianda.* *Μάλα ἐμπροθῶς.* *Hiare*, est cum vehementia, tragico argumento conveniente, pronuntiare. — *Mæsto.* Hoc verbum recte cum *hianda.* Nam poëtæ qui ex historia fabulari tragædias componebant, et histriones qui agebant, non veros affectus exhibebant, sed simulatos: unde tragædi, et magna cum vocis contentione pronuntiare, et tristitiam fingere soliti erant. C.

4. *Fulnera seu Parthi.*] *Fulnera*

V. 2. *Linguas optare in carmina centum.* Cod. Fauchetii, n° 8070, in *carmina tantum.* Alii omnes, et noster, *centum.*

Quorsum hæc? Aut quantas robusti carminis offas 5
 Ingeris, ut par sit centeno gutture niti?
 Grande locuturi, nebulas Helicone legunto,

hic clades Parthis a Romanis illatas significant. Ut Neronem et Romanos proceres laudarent poetæ, quidam Parthica scripserunt, seu historias de rebus Parthicis sub Nerone gestis, quos hic obiter Persius perstringit. — *Ducentis ab inguine ferrum.* Sagittas et tela e vulnere extrahentis, et in hostem retorquentis. Male, nostro iudicio, Casaubonus interpretari videtur vulnera a Parthis ducentibus, vibrantibus ferrum ab inguine (tres enim describit jaculandi modos; scil. *a mamma*, $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\ \mu\alpha\zeta\acute{\iota}\nu$, *a capite*, $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\ \tau\epsilon\ \delta\epsilon\ \xi\acute{\iota}\nu\ \acute{\omega}\tau\acute{\iota}\nu$, *ab humero*, $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\ \acute{\omega}\mu\epsilon\nu$); numquid enim Romani poetæ laudassent Parthos tela vibrantes et Romanis mortem inferentes, potiusquam victores Parthorum Romanos? quod tamen dicendum foret, si vulnera sumerentur hic active, ut vult Casaubonus. P. et A.

5. *Quorsum hæc?*] Miratur enim Cornutus, cum humilem tantum satiram Persius conscribat, quod tanquam epica, et tragica tractaturus, tot ora atque linguas sibi exoptet. — *Aut quantas robusti carminis offas ingeris?* Casaubonus sic: « Persius malum « poetam et tumidum *offas car-* « *minis* ait *ingerere*. . . . trans-

« latum verbum e pistorum vel
 « coquorum operibus: nam *offa*
 « est $\acute{\epsilon}\nu\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$, proprie pultis, ut
 « indicat Plin. lib. XVIII, cap. 8.
 « Ita etiam vocantur illi globuli
 « quibus aves altilis farciuntur. . . .
 « Ita, *offæ carminis robusti*, car-
 « men non deductum, sed am-
 « pullatum, turgidum atque in-
 « elaboratum (vid. Juven. sat. II,
 « v. 33). — *Ingeris.* Profers in pu-
 « blicum et lectoribus tuis ob-
 « jicis. » — *Ingeris.* Au lieu d'*in-*
geris, je lis *egeris*; et je traduis:
 avez-vous dans l'estomac tant de
 gobbes poétiques (ou de vers
 durs) à rendre, qu'il vous faille
 le secours de cent gosiers. *Offa*
 signifie boulette, gobbe, et non
 pâté. *Diderot.*

6. *Ut par sit, etc.*] Velut ad
 trajiciendas offas illas grandiores,
 sive ad proferendos versus adeo
 turgentes. — *Niti*, pro habere,
 sultum esse. P.

7. *Grande locuturi.*] Vates, gran-
 de aliquid locuturi, *legunto*, etc.
 Catachresis, ut sup. sat. I, v. 14:
 Grande aliquid, etc.

— *Nebulas Helicone legunto.* Ut sup.
 ad prologum, *Heliconiadasque, pal-*
lidamque Pirenen. — *Nebulas.* Le-
 via, et quæ solâ specie sunt ma-
 gna.

V. 6. *Gutturæ.* Omnes nostri codd. habent ita. Casaubonus ait quosdam legisse *gurgite*.

Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ
Fervebit, sæpe insulso cœnanda Glyconi :

Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino, 10
Folle premis ventos; nec, clauso murmure raucus,

8. *Si quibus aut Procnes, etc.*] Si illis aut olla Procnes, aut olla Thyestæ fervebit. *Fervere* autem illis dicitur olla Procnes aut Thyestæ, qui componunt tragœdias vel de Tereo, qui filium suum Ityn sibi a Procne appositum imprudens edit, vel de Atreo qui, similibus epulis, Thyestam fratrem pavii. Plaut. Rudent.

Scelestiorem cœnam cœnavi tuam, Quam quæ Thyestæ quondam anteposita est et Tereo.

De his fabulis, vid. Ovid. Metam. lib. VI, fab. 7, et Senec. Tragic. in Thyeste. C.

9. *Sæpe insulso cœnanda Glyconi.*] Olla Procnes et Thyestæ sæpe cœnanda, id est, sæpe agenda, repetenda in scenis. Casaub. « *Cœnare*, hic est agere fabulam cupiditate cœnæ, sive mercedis, unde se ipse alat. » Cui textus parti hæc explicatio conveniat non probe video. — *Insulso*. . . *Glyconi*. Vet. schol. « Glycon, tragædus, populo mire placuit: et ideo a Nerone manumissus est, datis Virgilio tragædo, domino ejus, pro parte dimidia quam possidebat, sestertiorum tercentis millibus. Hic fuit staturæ longæ, fuscus corporis, labio inferiori demisso; antequam subornaretur, deformis, nescius

« *jocari*, propter quod eum insulsum Persius dixit. » A.

10. *Tunc anhelanti, etc.*] Laudat Cornutus discipulum suum $\alpha\alpha\tau'$ $\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\nu$ $\kappa\alpha\iota$ $\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\nu$, prius separans a malis poëtis, et vitia commemorans quibus caret; deinde virtutes recensens quibus sit ornatus. Quid tibi vis, inquit, cum malos poëtis imitaris? nam, tu non is es qui malis et ineptis poëtis debeas adnumerari. Tribus autem notis malum poëtam $\alpha\alpha\tau\alpha\alpha\tau\tau\tau\tau\tau\tau\tau\tau$ $\rho\acute{\iota}\zeta\epsilon\iota$: primâ, quod *folle anhelanti premat ventos*, id est, quod vanâ ambitione ductus, ut fabri aërem follibus inclusum exagitant, ad fornacem accendendum, *dum massa ferri coquitur*, ille se, dum meditat ac fingit opus, discruciet; item, pulmones fatiget recitando carmen, præsertim inflatum et turgidum. Horat. lib. I, sat. 4:

At tu conclusas hircinis follibus anras
Usque laborantes dum ferrum molliat
ignis

Ut mavis imitare.

Juven. sat. VII, v. IIII:

Tunc immensa cavi spirant mendacia
folles. C. et P.

11. *Nec clauso murmure raucus.*] Secunda est nota mali poëtæ; quod in publico videatur semper solus, vultu gravi, immo tristi,

Nescio quid tecum grave cornicaris inepte ;
 Nec stloppo tumidas intendis rumpere buccas.
 Verba togæ sequeris : juncturâ callidus acri,

nescio quid meditans, ac secum, raucosonitu, more cornicum murmurans. Hæc enim omnia meditantum hominem, et in seria cogitatione defixum exprimunt. Quæquidem, quia affectata nimis videntur, merito a poëta deridentur. Aristoph. in Equit.

Ἄλλ' αἰσθ' ὁ μαι πεπονθέναι δεκαῖς ;
 ἕπερ τὸ πλῆθος.

Ἐἴπου δικίδιον εἴπας εὔ, κατὰ ξένου
 ματοῦκου,

Τὴν νόκτα θρυλλῶν, καὶ λαλῶν ἐν
 ταῖς ἑδραῖς σεαυτοῦ,

Ἰδὼρ τε πίνων, καὶ πιδεικνύς, τοῦς
 φίλους τ' ἀντιῶν,

Ἰμιο δυνάτὸς εἶναι λέγειν. Ὡ μωρὲ
 τῆς ἀνοίας ! C.

12. *Cornicaris.*] More cornicum grotitas. Locum hunc forte respexit D. Hieronymus, cum dixit, epist. IV : *alii intra se, nescio quid cornicantes, tumentia verba trutinantur, etc. P.*

13. *Nec stloppo, etc.*] Tertia nota mali poëtae : quod soleant imperiti poëtae præ cæteris inflati esse in recitando. Adverte autem tribus in his egregiam gradationem : nec stylum inflas ad instar follis ;

nec meditaris et tecum agitas confusa et impedita instar cornicis ; nec denique ore turgenti quasi *stloppum* edere videris. Sic laudat Cornutus a contrariis Persii elocutionem, inventionem, pronuntiationem. — *Stloppo.* Vox eleganter efficta, ad exprimendum illum sonum, quem buccæ inflatæ, et ictu collisæ edunt. C. et P.

14. *Verba togæ sequeris.*] Sequitur laudatio κατὰ θέσιν. Prima laus ἢ τῶν ὀνειμάτων ἐκλογή. Tu, inquit, uteris stylo non ampullato, aut sesquipedali, nec ex ultima antiquitate petito, ut quidam inepti, quos sat. I, merito reprehendisti ; sed stylo simplici, polito, venustate suâ ac leporibus commendando, atque in communi usu posito, ei demum non absimili, quem vocat Horat. *sermoni propriorem, et musam pedestrem.* — *Junctura callidus acri.* Altera laus : compositio recta verborum, eorumque apta junctura, quas vocant Græci rhetores τὴν καλὴν τοῦ λόγου συνθέσιν. Seneca eos reprehendit qui, studio exasperandæ orationis, *nolunt sine salebra esse*

V. 13. *Stloppo.* Quinque codd. inter quos noster, habent *scloppo* seu *sclopo*. Ita quoque vet. schol. cod. Pithoei, 8072, et ed. vet. Britann. Alii habent *stloppo*, seu *stlopo*. Casanbonus præfert *stloppo*, quæ vox reperitur apud Priscianum, quia, ut ipse ait : « est eleganter efficta ad exprimendum « illum sonum quem buccæ inflatæ et ictu collisæ edunt. » At eadem varietas exstat forte in codd. Prisciani, propter similitudinem litterarum c et t in codicibus : præterea, vox *scloppo* nobis efficacior videtur quàm *stloppo*, ad exprimendum illum sonum. Nihil tamen ibi mutavimus.

Ore teris modico, pallentes radere mores
 Doctus, et ingenuo culpam defigere ludo.
 Hinc trahe quæ dicas, mensasque relinque Mycenis,
 Cum capite et pedibus, plebeiaque prandia nôris.

juncturam, virilem putant et fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat.
 Epist. CXIV. Ibidem, contrarium damnat vitium eorum, quorum compositio erat modulatio. Inter utramque, erat illa junctura acris quæ hic commendatur a Persio. C.

15. *Ore teris modico.*] Tertia laus ab elocutione concinna, neque humili nimis, neque inflata. Eadem hæc, inquit, modeste, ornate tamen digesta, et apte composita, ore modico, id est, sine affectatione eloqueris. C. — *Pallentes radere mores doctus.* En præclarissimum elogium, quod satirarum scriptori possit tribui, scilicet, *doctus radere mores pallentes, et ingenuo culpam defigere ludo.* Ita quoque duo sunt satirico danda. 1° *Radere*, non tantum reprehendere; sed et exagitare, radicibus evellere *mores pallentes*, scelus, ideoque scelestum qui culpâ pallescit; 2° *præfigere*, notare tantum *ingenuo ludo culpam*, quasi ridendo vitia levia indicare;

at immisericors flagitia tonanti voce persequi. A.

16. *Ingenuo defigere ludo.*] Sali- bus et jocis, seu colaphis petere. Sic in Persa Plautus :

. . . . . Te hodie defigam in terram colaphis.

17. *Hinc trahe quæ dicas.*] In proposita tua studiorum ratione persta. Eamdem styli temperiem serva, et perge satiras scribere. — *Mensasque relinque Mycenis.* *Mensas*, grandia tragicorum argumenta, qualia sunt cœna Thyestæ Mycenis acta. — *Relinque Mycenis.* Id est, Græcis tragicis permitte. A.

18. *Cum capite et pedibus.*] Atreus reservaverat caput, pedes et manus puerorum, quos post cœnam Thyestæ exhibuit, ut sciret quas et quorum devorasset carnes. Senec. Thyest.

Denudat artus dirus, atque ossa amputat;

Tantum ora servat, et datas fidei manus. P.

— *Plebeiaque prandia nôris.* A tam

V. 15. *Teris.* Cod. Colbert. I, n° 8055, solus habet *teres*. Ita et Casaub. quem secuti sunt editores recentiores, et explicant: *teres*, rotundus, facundus, *ore modico*, sine emphasi, et affectatione. Simplicior nobis videtur et convenientior prior interpretatio (vid. sup. comment.): præterea, auctoritate codicum omnium præstat.

V. 17. *Dicas.* Fauchetii cod. *dices*, Mentellianus, Pithoei, n° 8072, et tres alii, *dicis*. Alii et noster, *dicas*. — *Mensas.* Vet. edit. Britann. *mensam*; minus bene. — *Mycenis.* Ita omnes codd. vet. schol. *Mycenas*, pro adjectivo *Myceneas*, seu *Mycenenses*.

Non equidem hoc studeo, pullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo. 20

Secreti loquimur : tibi nunc, hortante Camœnâ,
Excutienda damus præcordia : quantaque nostræ
Pars tua sit, Cornute, animæ, tibi, dulcis amice,

fœdis cœnis abhorre, et plebeias res tantum inspice, scilicet, luxum et corruptos populi mores satirico sale deterge. P.

19. *Non equidem hoc studeo.*] Modeste respondet Persius. Non ideo tale votum feci; scil. centum mihi sint ora linguæque, ut grandia et sublimia poëtarum deliramenta scribam; sed, etc. — *Pullatis ut mihi nugis.* « In omnibus, inquit Casaub. scriptis manu libris, quibusdam etiam editis, invenimus constanter *pullatis*: quam lectionem et antiqua scholia agnoscunt. *Pullatæ nugæ*, quæ pullatis, et vilis popelli judicio sint probandæ: nam *pullati* apud Plinium, Suetonium aliosque vocantur ὁ γυδαῖος ἔγλες. Nec male vet. interpretes, quisquis ille fuit, de tragicis argumentis interpretatur, ex iis quæ præcedunt; semper enim in tragœdiis reges *pullati*, hoc est, mœsti, et aliquo ingenti casu tristes inducuntur. In veteri Bongarsii codice expositum invenimus, *nigris mendaciis.* » Ita Cas. Ipse tamen, et alii legunt *bullatis*, hoc est, inanibus, instar bullæ inflatis, nam *bullæ* symbo-

lum est vanitatis. Varro: *homo bulla*, ἀνθρώπος πομπόλυξ, id est, ματαιότης.

20. *Dare pondus idonea fumo.*] Scil. pagina quæ res leves inanisque referat, quarum pondus non sit majus quàm fumi pondus. Græci Latini que leviam *fumum* vocant. Locutio est ab Horatio. C.

21. *Secreti loquimur.*] Sincere et contra fastum, tibi ego soli solus loquor, hisque versibus non publice recitandis tibi consigno animi mei sensus. P.

22. *Excutienda damus præcordia.*] Adeoque intimos cordis recessus aperio. — *Quantaque nostræ pars tua sit, etc.* « Sententia, inquit vet. schol. a Pythagora tracta. « Dimidiam (hoc loco, maximam et meliorem) animæ suæ partem dicit Cornutum, ut Horat. Virgilium, lib. I, od. 3, v. 8:

« Et serves animæ dimidium meæ. »

Antiqui autem dicebant amicitiam esse animam unam in duobus corporibus. Unde Ovid. de Pylad. et Orest. scribit:

Qui duo corporibus, mentibus unus erant. P. et A.

23. *Cornute.*] Annæus Cornutus, Persii magister, philosophiæ pro-

V. 19. *Pullatis.* Codd. Thuanens, Mazarineus et Mentellianus, *bullatis*. Cod. absque nomine, n° 8274, *pallatis*: at vid. sup. comment.

Ostendisse juvat : pulsa, dignoscere cautus
 Quid solidum crepet, et pictæ tectoria linguæ. 25
 His ego centenas ausim deposcere voces,
 Ut quantum mihi te sinuoso in pectore fixi
 Voce traham purâ; totumque hoc verba resignent
 Quod latet arcanâ non enarrabile fibrâ.

fessor eo tempore celeberrimus, qui a Nerone missus in exilium est, eo quòd scripta ejus reprehendisset; forte etiam quòd Persii amicus et magister fuisset, cujus demortui jam scripta a Basso publicata, Neronis infamiam multis in locis detexerant. A.

24. *Pulsa.*] Κρούει, vel περιίχουει, digito percutit, et explora meam mentem. Qui vasa fictilia num sint solida et integra volunt experiri, ea digito *pulsant*. — *Cautus.* Doctus dignoscere. Hellenism. C.

25. *Quid solidum crepet.*] Discernis enim quid verum, quid fictum et simulatum. Jam eadem usus erat metaphorâ Persius, sat. III, v. 21. Ibi, vas fictile percussum indicat vitium suum *maligne respondendo*; hoc loco, ait integrum vas dignosci *solide* crepando. — *Et pictæ tectoria linguæ.* Incrustata auro et argento statua lapidem celat: sic et urbanitas sermonis et oratio obse-

quii plena tegit sæpe invidiam et odium animo reconditum. P.

26. *His ego centenas, etc.*] Ad hoc, scil. ad declarandum meum in te animum, mihi centum voces optavi. Et adeo non me hujus voti pœnitet, ut contra ausim etiam nunc eadem deposcere. P.

27. *Fixi.*] Firmiter, nunquam inde movendum reposui, inserui. — *Sinuoso in pectore.* In omnibus etiam intimis animi recessibus. P.

28. *Voce traham purâ.*] In publicum proferam, et palam faciam. — *Trahere*, pro dicere, ut *dare* sæpe: sumptum autem a nentibus. — *Totumque hoc verba resignent.* Aperiant, revelent. Unde dicunt Latini litteras resignatas, id est, apertas. L.

29. *Arcanâ... fibrâ.*] Pectore intimo. Fibrâ autem pro corde positam vidimus, sat. I, v. 47. — *Non enarrabile.* Nempe meâ linguâ, ideoque ad hoc enarrandum, *centum ausim deposcere vo-*

V. 25. *Tectoria.* Codd. Putean. Pithoei I, n° 8246, Colbert. II, Colbert. III, Colbert. V, Mentellianus, et tres alii *plectoria*; ut sit vox efficta a *plecta*, ligamen vimineum, adjectiv. *plectilis*, verbum *plecto*, implicio; ut metaphorice designentur implicationes et incantationes linguæ fucatæ: at ista interpretatio nimis contorta videtur. Quare, reponendum censeo *tectoria*. Cod. Pithoei II, n° 8072, *pictoria*.

V. 26. *His.* Cod. Colbert. II, tres alii et noster, *hic*. Codd. Colbert. I, Pithoei I, duo alii et ed. vet. *hinc*. Cæteri omnes, *his*.

Cùm primum pavido custos mihi purpura cessit, 30
 Bullaque succinctis Laribus donata pependit ;
 Cùm blandi comites , totâque impune Suburrâ

ces. His verbis magnitudinem amoris sui pingit. L.

30. *Cùm primum, etc.*] Ostendit causam tanti amoris sui erga Cornutum, eum ortum dicens ex honesta ejus doctrina, et morum ac studiorum similitudine, quâ ad conciliandam amicitiam nihil efficacius; simul et Cornuti beneficia in se grato animo recenset. — *Pavido mihi custos purpura cessit.* Cùm primum posui purpuram, id est, togam purpurâ prætextam, quæ mihi puero custos fuit. Pueri, apud Romanos, usque ad pubertatem amiciebantur togâ purpurâ prætextâ, quæ ideo custos hîc dicitur, quia illâ ætate lateri puerorum pædagogus custos apponi solebat, cujus primum erat officium, ut ait Horat. lib. I, sat. 4, de suo patre,

. . . . . Vitam famamque tueri
 Incolumem. . . . .

Et quia ea vestis sacra habebatur dicebaturque, ut apud Appian. ἡ ἱερὰ ἱσθῆς; tribunorum plebis. Quare, qui purpurâ utebantur, eo ipso nomine venerabiles, et sancti habebantur, ut, si quis, contumeliæ vel injuriæ causâ, purpurâ insignitos attractasset, non hominum tantum, sed et Deorum jura violâsse intelligeretur. Fabius, Declamat. CCCXL *Ego vobis allego etiam illud sacrum prætextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus; quo infirmitatem pueritiæ sacram facimus ac*

venerabilem.— *Pavido mihi.* Recte: est enim illa ætas obnoxia alienæ vi, maxime τῶν παιδομαχούτων, quorum flagitia maxime timebantur pueris, ut Græci Latini que scriptores passim testantur. Vid. Macrob. Saturn. lib. I, cap. 6. C.

31. *Bullaque.*] De bulla puerorum idem Macrob. fuse disserit loco præcit. Vid. Juven. sat. V, v. 164, et sat. XIII, v. 33. Ex his, etiamsi non aliunde nota foret omnibus Persii nobilitas, constaret eum equestri ordini saltem fuisse addictum: nam bullâ soli nobilium et equitum pueri ornabantur, quam cum virili toga, ad ætatis XVII ann. provecti, Laribus offerebant. — *Succinctis Laribus.* Lares *succincti* dicuntur, εὐζωνοί, quia habitu peregrinantium erant pellibus amicti, cum cane comite. Vet. schol. « Quia « habitu Gabino, cinctuque Dii « Penates formabantur, obvoluti « togâ super humerum sinistrum, « dextro nudo. » A.

32. *Cùm blandi comites.*] Cùm pro pædagogo, comite ingrato et invisio, fuerunt mihi *comites blandi*, id est, assentatores et parassiti, qui juvenum latera cingere solent. — *Totâque impune Suburrâ, etc.* Cùm jam sumpta virilis toga dederat mihi potestatem, nemine pædagogo prohibente, amoris si mihi libuisset indulgendi; et in vico *Suburræ* Lesbiam aliquam vel Laïdem quærendi. — *Suburrâ,*

Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo ;
 Cùmque iter ambiguum est, et vitæ nescius error
 Diducit trepidas ramosa in compita mentes , 35
 Me tibi supposui : teneros tu suscipis annos
 Socratico, Cornute, sinu : tunc, fallere solers,

in hac Romæ parte erant lupanaria et meretrices. Vid. Juven. sat. III, v. 5. C.

33. *Sparsisse.*] Perlustrare, pervagari. — *Candidus umbo.* « Toga « virilis, inquit Casaub. alba erat « sine purpura. *Umbo togæ* est centrum plicarum in toga. Sic enim « lautiorum toga componebatur, « ut corrupta in multa $\pi\tau\sigma\gamma\mu\alpha\tau\tau\alpha$ « clypei speciem præberet ; cujus « centrum proprie appellatur *umbo.* » Vid. statuas antiquas Musæi Parisini.

34. *Cùmque iter ambiguum est, etc.*] Respicit ad fabulam Herculis Prodicii. Vid. Cic. lib. I, de Off. — *Et vitæ nescius error.* Ut philosophia vitæ magistra est (Cic. et Senec.), ita hujus contrarium est *error vitæ nescius*, id est, ignorantia eorum quæ conducunt ad recte beateque vivendum. C.

35. *Trepididas... mentes.*] Ancipites, dubias, titubantes inter

vitia et virtutem.—*Ramosa in compita.* Quæ multas in vias scindunt se, ut truncus in ramos. Hic rursus alludit ad litteram Pythagoræ, de qua vid. sat. III, v. 56. A.

36. *Me tibi supposui.*] Illa ætate, me tibi instituendum exhibui.

37. *Socratico... sinu.*] Excepisti me in tuam disciplinam, morali philosophia et stoicorum præceptis imbuendum : excepisti me non studio solum paterno, sed quasi materno affectu blandiens et demulcens. Cur autem *stoicæ* disciplinam vocet socraticam, ea est ratio : nempe Socratis discipulus fuit Antisthenes, qui Diogenem instituit ; hunc Crates Thebanus audivit ; hic demum erudit Zenonem, scholæ stoicæ conditorem ; unde stoici, ut primum sectæ suæ parentem, agnoverunt Socratem : præterea, tota moralis disciplina, quam proprie Seneca aliique philosophiæ no-

V. 34. *Cùmque iter ambiguum est.* Tò est, inutile et incommodum pene crediderim, et hoc loco insertum metri causa ; quod non adeo erat necesse : nam vel optimis poëtis accidit, ut cæsura post secundum pedem non elidatur, et quæ brevis est longa fiat ; quod omnibus notum est : præterea, est vacat id nostro cod. et in V aliis.

V. 35. *Diducit.* Ita codd. optimi. At dimidia pars codd. habet *deducit*. Eadem varietas exstat apud Juven. sat. I, v. 157. — *Compita.* Cod. noster, *devia* : sed hæc lectio glossam redolet.

V. 36. *Supposui.* Ita codd. nostri. Bongarsii cod. a Casaubono citatus, habet *seposui* ; et apposita est glossa, *ad te segregavi*.

Apposita intortos extendit regula mores ;
 Et premitur ratione animus , vincique laborat ,
 Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.

40

mine intelligunt , a Socrate est. Itaque omnes illæ τῶν ἠθικῶν αἰρέσεις , ethicæ institutiones a Socrate originem et commune nomen sunt nactæ. Quare socraticus sinus est institutio in morali philosophia. C. — *Tunc, fallere solers, etc.* Ordo est : tunc regula , solers fallere , demulcere (me) apposita (moribus meis) extendit mores meos intortos ; et sensus : tunc disciplina tua , quâ me imbuisti , direxit pravos meos mores , sensim , atque ita ut asperitatem novæ disciplinæ vix ullam sentirem. Duo dicit Persius ; correctam priorem vitam suam a Cornuto ; et ita leviter correptum se fuisse , ut repentinam vitæ mutationem vix senserit ; adeo disciplina Cornuti fallere , id est , in spinis et molestiis correctionis evellendis , et in præceptorum acrimoniâ temperandâ fuit solers et efficax. Quod pulcherrimum est Cornuti clogium. A.

38. *Apposita... regula.*] Hæc , *regula apposita* , et *intorti mores* ab arte fabrili sunt eleganter translata. Sic passim Græci , τῶ κανόνι τὰ σκολιά ἀπειθῦνειν ; vel τῇ προσαγωγῇ τοῦ κανόνος τὰ διεσραμμένα εἰς εὐθύτητα μεταβάλλειν. — *Extendit* , direxit. Translatum a perpendiculari funiculo : qui tum demum est rectus , quando est intensus. Casaub.

39. *Et premitur ratione animus.*] Jamque , te duce , animus meus premitur ratione , id est , cogitur rationis imperium sequi , coercetur. *Sicut equus* , inquit Plato , *a sessore domatur , ita animus ratione.* Cave autem ne animum cum mente confundas. Duæ sunt partes animi nostri ; altera superior , mens , rationis sedes ; altera inferior , quæ est expertus rationis , vocaturque appetitus. De hac ultima sermo est. Vid. Cic. *Offic.* lib. I , n° 102. In eodem sensu , id est , de animo rationis egente , seu de appetitu dixit Horatius , lib. I , epist. 2 :

..... Animum rege , qui nisi paret
 Imperat : hunc frænis , hunc tu com-
 pesce catenâ. P.

— *Vincique laborat.* Recte *laborat* , nam ingens et arduum est certamen , quando vitia domare nitimur. Greg. Nazianz.

Πράγματα δ' οἷα δοκεῖς πάσχειν
 ψυχῆν πολεμεῦσαν
 Σώματι , καὶ κόσμῳ ἀντικαθεζο-
 μένῃν.

ita animus meus se vinci ægre patitur. C.

40. *Artificemque tuo, etc.*] Idemque meus animus , sub tuo pollice , ducit *vultum artificem* , id est tuâ disciplinâ totus immutatur , atque ex depravato emendatus , e malo evadit probus , veluti argilla et cera quæ sub pol-

V. 40. *Artificemque.* Ita omnes codd. Vide supra commentarium.

Tecum etenim longos memini consumere soles,
 Et tecum primas epulis decerpere noctes.
 Unum opus, et requiem pariter disponimus ambo,
 Atque verecundâ laxamus seria mensâ.
 Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo 45
 Consentire dies, et ab uno sidere duci :

lice ductæ sumunt vultum qui indicat artificis manum. Vel potius, ut recte interpretatur Casaub. *artificem vultum*, id est, magnâ curâ atque arte elaboratum. Juven. sat. VII, v. 237 :

Exigite ut mores teneros seu pollice ducat,

Ut si quis cerâ vultum facit. . . . .

Cæterum, idem Casaub. mallet legi *artificis*; ut sit sensus: animusque meus a te molliter et scite tractatus ducit, sumit vultum, sub tuo pollice, *artificis*, pro artifice. Quæ latina dictio non sine exemplo est. Sed hæc ultima explicatio non est adeo necessaria, prior enim ejusdem Casaub. quæstionem solvit. A.

41. *Tecum etenim longos memini, etc.*] Hæc ad familiaritatem spectant, quæ illi cum præceptore suo Cornuto fuerat. Virgilius, eclog. IX :

. . . . . Sæpe ego longos
 Cantando puerum memini me condere
 soles. L.

42. *Et tecum primas, etc.*] Qui sobrii erant, convivium paulo ante noctem, post horam decimam adibant, et in primam tantum noctis, vel secundam protrahabant. Longe aliter ii qui intemperantes

ideo vocabantur, ut Marius iste de quo Juvenalis loquitur, sat. I, *ab octava bibit Marius*. Ergo Perseus: memini me primas noctis tantum horas tecum decerpere, frugali mensâ studiosis necessariâ. P.

43. *Unum opus et requiem.*] Simul labori, simul quieti indulgebamus, et sine ulla intermissione unâ eramus, unâ studebamus, unâ cessabamus.

44. *Atque verecundâ, etc.*] Repetitio prioris sententiæ, et *tecum primas epulis, etc.* Quæ ad amicitiam suam cum Cornuto commendandam potissimum valet; nam præcipuum testimonium est arctæ amicitiae salis et mensæ communio. Ἡ γὰρ συντροφία, inquit Plutarchus, ὁσπερ ἐπιτρόνιον ἐστὶ τῆς ἐυνουσίας. C.

45. *Non equidem hoc dubites, etc.*] Minime dubium est, quin dies amborum (mei tuique) certâ conditione, certo quodam natalitio fœdere consentiant, et ab eodem uno sidere ducantur, sive *Parca tenax veri*, suspendit tempora nostra æquali librâ; sive, etc. certe sidus aliquod est quod me tibi concordem facit. L.

46. *Consentire dies, etc.*] « Ut

V. 46. *Dies*. Ita codd. omnes, non *Deos*, quod verbum affert Casaub. ex nonnullis, ut ait, codd.

Nostra vel æquali suspendit tempora librâ
 Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
 Dividit in geminos concordia fata duorum,
 Saturnumque gravem nostro Jove frangimus unâ; 50

« summam, inquit Casaub. animi
 « sui conjunctionem cum animo
 « Cornuti magis exprimat, hæc
 « dicit Persius: non enim πρὸς τὸ
 « ῥητὸν, et simpliciter hæc sunt
 « accipienda, ut perinepte fece-
 « runt quidam. Atqui non aliter
 « capi locus debet, quàm si dicat
 « Persius: ex omnibus causis ma-
 « gnæ cujusdam et perfectæ ami-
 « citiæ, ἡ συνασφίξ censetur quo-
 « rumdam judicio maxima: quod
 « si ita est, ab effectis colligere
 « tuto possumus, occulta sideris
 « alicujus potestate coaluisse hanc
 « inter nos amicitiam tantam,
 « adeoque firmam.» Ita Casaub.
 Persium poëtam suum dilectis-
 simum superstitione et vanâ erga
 astrologos credulitate vindicat:
 atqui, ex his, *non dubites*, Persius,
 etsi philosophus atque stoicus
 eundem errorem suscepisse et fo-
 visse cum vulgo hominum vide-
 tur; et in hoc imitatus esse Ho-
 ratium ipsum qui, lib. II, od. 17,
 de se et Mæcenate sic refert:

Seu libra, seu me scorpium aspicit
 Formidolosus, pars violentior
 Natalis horæ, seu tyrannus
 Hesperia Capricornus undæ;
 Utrumque nostrum incredibili modo
 Consentit astrum. . . . . A.

— *Ab uno sidere duci.* Scil. nata-
 litio et horoscopo: sive illud sit
 Libra, sive Gemini.

47. *Nostra . . . tempora.*] Per
tempora, intelligit universam vi-

tam, cujus præcipuas partes alli-
 gant mathematici, genituram,
 ortum, conjugium, adversa aut
 læta, denique mortem.— *Æquali
 librâ.* Plures sunt constellationes
 quæ inter se homines jungunt;
 sed duæ illæ præcipuæ quarum
 hic fit mentio, scil. Libra et Ge-
 mini. C.

48. *Parca tenax veri.*] Fatum
 ineluctabile, indeclinabilis rerum
 series, ut ait Chrysippus. Parcæ
 autem deæ fatorum a poëtis fin-
 guntur. Virg. eclog. IV:

Talia sæcla suis dixerunt, currite, fuis
 Concordes stabili fatorum numine
 Parcæ. P.

— *Seu nata fidelibus hora.* Hora,
 horoscopus dividit in Geminos
 (signum zodiaci) fata concordia
 nostra, etc.— *Hora nata fidelibus.*
 Hypallage, pro quâ nascuntur
 fideles amici, quæ eos ποιῆι συμ-
 παθείας ἀπταίσεως καὶ ἀδιδάχτους
 καὶ ἀνεπηρέεστους, ut ait Ptole-
 mæus. De Gemini, Manilius:
 Magnus erit Geminis amor et concordia
 duplex,
 Magnus et in multos veniet successus
 amicos. C.

50. *Saturnumque gravem.*] Sa-
 turni sidus grave et noxium ha-
 bebatur ob frigiditatem, siccita-
 tem et tarditatem. Horat. lib. II,
 od. 17. Juven. sat VI, v. 570.
 Propert. lib. IV, eleg. 1:

Felicesque Jovis stellæ, Martisque ra-
 pacis,

Nescio quod (certe est), quod me tibi temperat, astrum.

Mille hominum species, et rerum discolor usus:

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti

Et grave Saturni sidus in omne caput.

P.

— *Nostro Jove*. Id est, nobis propitio. Jovis autem sidus amicum ob suam temperiem. Plin. lib. II, cap. 8. *Martis ardore nimio, et rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem salutarique fieri.* — *Frangimus*. Benignus enim Jovis aspectus avertit et discutit malignitatem Saturni. Firmicus ait, sæpe Saturnum radiationibus Jovis temperari, et Ptolem. Tetrabib. IV. *Κρόνος καὶ Ἡλιος ἐπελθόντες τοῖς ἀλλήλων τόποις ποιῶσι φιλίας διὰ συντάξεως, ἢ γεωργίας, ἢ κληρονομίας.* *Frangere* autem et *temperare* verba astrologis usitatissima, cum sinister affectus unius sideris impeditur contrariâ vi alterius. C. et P.

51. *Nescio quod (certe est), etc.*] Vel hæc signa, inquit, tantam inter nos amicitiam conciliarunt, vel certe aliquod aliud.—*Temperat*. Miscet, συγκερᾶ, συγκλλᾶ. C. « — *Nescio quod, etc.* Alterum dat « sensum altera interpunctio. Poë- « tæ sensus est: nescio quod as- « trum (certum est quod dico), sed « est astrum quod, etc. » *Eq. Crofi.*

52. *Mille hominum species.*] Hactenus de Cornuti meritis in se, ac de suo in Cornutum affectu

egit; nunc a dissimilium vel contrariorum comparatione laudationem ejus instituit. Commemorat varia hominum studia, quæ omnia vel ad avaritiam, vel ad voluptatem spectant, ut Cornuti laus crescat, cui unicum erat vitæ propositum philosophari cum sibi, tum aliis, et juventutem Romanam ad studium sapientiæ et stoicæ disciplinæ cognitionem instituere.—*Mille hominum species*. Sic Horat. lib. II, sat. 1:

Castor gaudet equis, etc. C. et P.

Eadem fere idem expressit, lib. I, od. 1: *Sunt quos curriculo, etc.*

53. *Velle suum cuique.*] Pro diversitate animorum ac judiciorum alius aliam artem et exercitationem sectatur. Cassiodor. *Quot homines, tot sententiæ, et unicuique mos suus est.* — *Nec voto vivitur uno*. Lucilius: *Quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.* P.

54. *Mercibus hic Italis, etc.*] Alius, inquit, studio mercaturæ ducitur. Hic eorum meminit, qui exportandis indigenis mercibus, et exoticis importandis quæstum faciunt.—*Mutat*. Ante usum æris, per rerum commutationem mercatura fiebat. Recte igitur *mutat*. Præterea maritimum commer-

V. 51. *Nescio quod c. e. quod me t. t. ast.* Cod. noster, et cod. n° 8273, et duo alii, *nesc. quid c. e. quod me tibi, etc.* Præstat prior lectio. Cod. Thuanus: *quod te mihi.*

Rugosum piper, et pallentis grana cumini;
 Hic satur irriguo mavult turgescere somno;
 Hic campo indulget; hunc alea decoquit; ille
 In Venerem est putris: sed cùm lapidosa chiragra

cium nihil fere aliud est, quàm mercium commutatio. — *Sub sole recenti.* In Orientali regione, ubi sol hemispherum ascendens quotidie renasci videtur. Horat. I, 4: Hic mutat merces surgente a sole, ad eum quo

Vespertina tepet regio. . . . P.

55. *Rugosum piper.*] Piper vocat *rugosum*, quòd a sole torrente rugas contrahit. Plin. lib. XII, cap. 7. — *Pallentis grana cumini.* Synecdoche. Speciem posuit pro genere, id est, varia aromata apud Indos nascentia. — *Pallentis.* Quippe sumentibus cuminum pallorem ingenerat, ut habent Plin. lib. XX, cap. 14, et Horat. lib. I, epist. 19. P.

56. *Hic satur, etc.*] Hic otio turpi et voluptatibus indulget. — *Satur.* Quia maxime a cibo somnus solet obrepere. — *Irriguo.... somno.* Somnus enim irrigat et humectat. Consentiant in hoc cum medicis et philosophis poëtæ etiam. Homerus:

Ἐνθα μνησθήρῃσιν ἐπὶ γλυκὺν ὕπνον
 ἔγειυεν.

Lucretius, lib. IV, et Virgilius passim. Translatum est a plantis; quæ irrigatæ crescunt: ita homines somno dediti solent *turgescere*,

et obesi ac pingues fieri. Saginat enim quies: unde, hoc loco, recte, *mavult turgescere.* C.

57. *Hic campo indulget.*] Hic sedat ambitioni, et quærendis honoribus, qui obtinentur et dantur per suffragia, in campo Martio; ibi enim comitia habebantur creandis magistratibus. Cùm autem in eodem campo Martio Romana juvenus variis ludis et decursionibus exerceretur, alii interpretantur sic: hic gaudet exercitiis in campo Martio habitis. — *Hunc alea decoquit.* Rem familiarem exedit facultatesque illius absunit. De *alea* vide Juvenal. sat. I, v. 88, et Persium sup. sat. III, v. 48. A.

58. *In Venerem est putris.*] Ille voluptati Veneræ indulget nimium; unde *putris est*, id est, corpus habet continuo Veneris usu effeminatum et exhaustum; immo corruptum et putidis morbis obnoxium, quod Græci vocant *σήπασθαι* et *τήκειν*. Menander: *ἔσθιοντα καὶ λέγοντα, σήπασμαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς*. Vet. auctor apud Stobæum: *ὁ Διογένης τοὺς πολλοὺς ἔφασκε ζῶντας μὲν ἑαυτοὺς σήπειν λουτροῖς τέγγοντας, κάρροδισίους τήκοντας*. — *Sed cùm lapidosa chiragra.*

V. 56. *Turgescere.* Cod. Fauchetii, *torpescere*.

V. 58. *In Venerem est putris.* Vet. schol. Casaubonus, Schrevel. in *Venerem putret*. Codices omnes nostri, *putris*. Iu nonnullis *est vacat*.

Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
 Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem, 60
 Et sibi, jam seri, vitam ingemuere relictam.

Quis sit voluptatum fructus ostendit, scil. *lapidosa chiragra*, ἡ ἄγρᾶ τῆς χαιρῆς, Gall. *la goutte*, quæ est quasi manûs vinculum seu captatio. Hanc lapidosam vocat, ob lapides qui in articulis concresecunt. « Horum, inquit
 « Casaub. tanta copia in affectis
 « partibus aliquando generatur,
 « ut prodigii similis res sit. Vive-
 « bat non procul ab Urbe, cùm
 « hæc scriberem, vetus quidam
 « arthriticus, e cujus corpore
 « (exibant autem ex omnibus
 « partibus) plus vel exciderat,
 « vel extractum fuerat lapidum,
 « quàm quantum ipse penderet. »

59. *Fregerit articulos.*] Dissolvit juncturas et membrorum nodos. Nam digiti, his lapidibus, quandoque distorquentur, et quasi franguntur.—*Veteris ramal. fagi.* Brevis similitudo, quâ comparat hominem vetulum fago annosæ et emorienti, cujus rami rigent et arescunt. Non male, secundum philosophos, qui docent hominem similem esse arbori inversæ, cujus caput, seu potius nervorum fasciculus in cerebro contentus, radicibus partes agit, cujusque τὰ κῶλα, brachia et pedes ramos referunt; quod systema, nostris temporibus, explicavit recens quidam doctor medicus, in opere cui titulus est:

la Cranologie du docteur Gall. A.

60. *Tum crassos transisse dies.*] Tum dolent, ingemiscunt annos vitæ pervoluptates antea actæ.—*Crassos dies, et lucem palustrem.* Quidam figurate accipiunt, pro diebus in crassis tenebris et virtutum aut veritatis ignorantia, item in libidinum sordibus ac luto antea actis: alii simpliciter his volunt notari umbram balnearum et similium nequitia ac mollitiei sedium. Prior interpretatio magis placet. *Crassus dies*, tempus in aëre crasso actum, qualis est aër vaporariorum et omnium locorum, quos sol radiis suis non illustrat. *Lux palustris.* Proprie est impurus ille aër, qui in locis palustribus videtur; et ea lux opponitur Soli puro, quo fruuntur qui in illis voluptuosos locis non morantur. C.

61. *Et seri.*] Sed serius. Τὸ *seri*, nomen pro adverbio. Ἐλπιζῶς.—*Vitam ingemuere relictam.* Quin etiam vitam illam miseram, quæ post membra amissa illis superest, ingemiscunt. A.—*Et sibi, jam seri, etc.* « Non vitam a se relictam, « sed vitam relictam illis a Diis: « non, ut Dryden, *his past years*; « sed, ut Sélis, *leur vie qui dure* « encore. Totius loci hujus harmonia (mercibus hic Italii... inge-

V. 60. *Transisse.* Cod. noster, et Colbert. V, n° 8293, *traxisse.*

V. 61. *Seri.* Cod. Colbert. V, *sero.* In septimo lib. Saresberiensis legitur *miseri*; ita et in Bongarsii cod. minus bene.

At te nocturnis juvat impallescere chartis :
 Cultor enim juvenum , purgatas inseris aures
 Fruge Cleantheâ. Petite hinc juvenesque senesque

« *nuere relictam.*) Juvenale, immo,
 « Virgilio ipso dignissima est. »
Eq. Croft.

62. *At te nocturnis.*] Cornutum dissimilem illis hominibus supra memoratis ostendit.—*Impallescere chartis.* Vid. ad Juven. VII, 97. A.

63. *Cultor enim juvenum.*] *Colis enim juvenum animos, γεωργεῖς γὰρ τὰ τῶν νέων ἔθνη.* — *Purgatas inseris aures.* Primum, ut peritus colonus, a vitiorum sentibus et vepribus eos purgas; deinde fruge inseris moralis philosophiæ stororum. Translatio a cultu agrorum ad animi cultum usitatissima. M. Tull. Tusculan. II: *cultura animi philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, et præparat animos ad satus accipiendos, eaque mandat his, et, ut ita dicam, scribit, quæ adulta fructus uberrimos ferunt.* C.

64. *Fruge Cleantheâ.*] Philosophiâ morali, quam Cleanthes, Zenonis discipulus et successor, docuit. De Cleanthe, vid. ad Juvenal. sat. II, v. 7. — *Aures inseris fruge Cleantheâ.* Variata per hypallagen locutio: non enim arva serimus in fruge; sed, frugem in arvis: ita, et in auribus fruges, id est, disciplinæ inseruntur, non frugibus aures. — *Petite hinc.* Id est, e philosophia stoica, et præsertim

e Cornuti disciplina. C. et P. — Aliter in notis suis ad interpretationem abbatis *Le Monnier*, hunc locum explicabat *Diderot*. « Voici ce que vous leur dites (hæc phrasîs in contextu non est.): c'est dans cette étude que vous trouverez, et dans l'adolescence et dans l'âge avancé, le but fixe que vous devez vous proposer, et des provisions pour la fin de votre carrière. *Porro suam interpretationem ita commendat.* Cornutus que Perse introduit ici leçon à la jeunesse, lui recommande de puiser dans l'étude de la philosophie des conseils également utiles à leur âge et à un âge plus avancé, soit pour connaître le vrai but de leurs actions, etc.... Dire que Perse parle ici, c'est, je crois, une erreur. Croire que celui qui parle, soit Cornutus, soit Perse, s'adresse à des jeunes gens et à des vieillards, je ne doute point que ce ne soit un contre-sens. *Et infra addit:* Cornutus parle ici. Voici ce qu'il dit aux jeunes gens à qui il prêche le stoïcisme; et le discours de Cornutus faisant leçon, dure jusqu'à l'endroit où Perse lui dit: cela est fort beau; mais allez prêcher cela à nos centurions bouffis. » Non ingenua mihi videtur hæc opinio, nec

V. 63. *Cultor enim juvenum.* Ita restituimus ex nostris codd. Vet. schol. et post eum recentiores editores, præter Lubin. et Prateum, habent *cultor enim es juvenum.* Tò es, ingratum et inutile nobis videtur.

Finem animo certum, miserisque viatica canis. 65

Cras hoc fiet. Idem cras fiet. Quid? Quasi magnum

Nempe diem donas? Sed, cùm lux altera venit,

apta visa est abbati *Le Monnier*, qui Casauboni et præcedentium interpretum explicationem secutus est. Porro videat lector.—*Juvenesque senesque*. Supra cit. viro docto *Diderot* assentior, quod ad interpretationem horumce vocabulorum *juvenesque senesque* attinet. Persius alloquitur juvenes, et ait: *petite hinc*, id est, e philosophia Cornuti vel stoicorum, præcepta quibus utamini, et in juventute, et in senectute; *finem animo certum*, *un but sage et assuré*, qui *miseris canis*, vobis vetulis, sit *viatica*. Alii interpretes hæc, *juvenesque senesque*, explicant, quasi Persius alloqueretur juvenes et senes: male, meo judicio. A.

65. *Finem animo certum*.] Philosophiæ moralis princeps quæstio est de stabiliendo recto fine. Sed, ante, ad sat. III, dictum satis.—*Miseris viatica canis*. Hinc petite dum potes præsidia adversus ea mala quibus est senectus obnoxia; est enim ἡ παιδεία κἀλλιστον τῶ γήρα ἐφόδιον. C.

66. *Cras hoc fiet*.] Hæc διαλογικῶς. Cras hoc fiet, ait unus ex his quos ad philosophiæ studium modo adhortatus erat. Procrastinatio autem fatale malum juventutis, quæ ne cogitat quidem in jactura temporis quantum damnum fiat; unde illud familiare

stoicis præceptum, *parce tempori*: unde quoque Nigrinus Platoniscus, ut refert Lucianus, solitus suis discipulis inculcare, Ἡζήσω ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὄραμίν. — *Idem cras fiet*. Excipit Persius. Idem cras dices et facies. Martialis, lib. V, epig. 59:

Cras te victurum, cras dicis, Posthume, semper.

Dic mihi cras istud, Posthume, quando venit?

Quàm longe est cras istud! ubi est? aut unde petendum?

Numquid apud Parthos Armeniosque latet?

Jam cras istud habet Priami vel Nestoris annos:

Cras istud quanti, dic mihi, possit emi?

Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est.

Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri. C.

— *Quid? quasi magnum, etc.* Respondet ignavus. Tantine est vel unam differre diem, quin et largiri dubites? Sic juvenes, cùm admonentur ut vitia corrigant, studiaque virtutis et litterarum suscipiant, diem ex die ducunt. Nam quia dies unus vitæ vel modicæ pars multesima est; ideo jacturam unius diei pro nihilo pendunt; quod hic vehementer Persius reprehendit. C.

67. *Sed cùm lux altera venit*.]

V. 66. *Cras hoc fiet. Idem cras fiet*. Cod. Fauchetii: *cras hoc fiet. Idem cras fiat*.

V. 67. *Sed cùm lux altera venit*. Cod. noster: *sed jam lux altera venit*. Non male certe, et forte vividius.

Jam cras hesternum consumpsimus : ecce aliud cras
Egerit hos annos, et semper paulum erit ultra.

Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno 70
Vertentem sese, frustra sectabere canthum,

Atqui, ait Persius, cras istud quod petis tibi dari totius vitæ perniciem trahit : nullus enim finis; atque, ut hodie dicis, cras faciam; ita, sequenti die, cras faciam, dices, et item tertiâ, ac deinceps per omne tuum ævum. Sen. de Brevit. vit. *Maximum vivendi impedimentum est expectatio quæ pendet ex crastino. Perdis hodiernum; quod in manu fortunæ positum est disponis; quod in tua dimittis.* C.

68. *Ecce aliud cras egerit hos annos.*] *Egerit*, ab *egerere*, non ab *ago*, id est, expellit. Una igitur dies, inquit Persius, integros annos trahit procrastinando, exhaustaurit, paulatim absumit. Horat. lib. II, od. 18 :

Truditur dies die,
Novæque pergunt interire lunæ. P.
Pulcherrimum quoque ad hoc venit proverbium Judæorum magistris usitatum : *qui protrudit horam, hora protrudit eum.* C.

69. *Et semper paulum erit ultra.*] Paulatim ætas irrepet, et propius ad metam accedes.

70. *Nam quamvis prope te, etc.*] Convenientissimâ similitudine, quam lectori reliquit aptandam, rci de qua agitur, procrastinos istos nunquam ad diem illum quem virtuti amplectendæ consti-

tuerunt perventuros esse ostendit : sensus ergo est : quemadmodum, cum currit quatuor rotarum currus, posteriores rotæ, etsi minimo intervallo sejunctæ a prioribus, numquam tamen illas consequuntur; sic, tu, ὁ ἀμολιεργῆς, qui studia tua in crastinum semper differs, illum qui te his studiis admovebit numquam assequeris diem, quanquam illi sis proximus. De rotis idem fere Symphosius in ænigmatibus :

Quatuor æquales currunt ex arte sorores
Sic quasi certantes, cum sit labor omnibus unus;
Et prope sunt pariter, nec se contingere possunt.

— *Prope te.* Dies enim hodierna crastinæ conjuncta est. — *Temone sub uno.* Totum enim vitæ tempus diebus continuis comprehenditur : hodie et cras pariter se consequuntur, et uni vitæ spatio annectuntur, sicut temoni axis prior et posterior. Hic, *temone sub uno*, sumitur pro curru ipso. C. et P.

71. *Canthum.*] Priorem rotam nunquam attinges. — *Canthus.* Συναδελχικῶς, pro rota. Circulus est ferreus quo rotæ orbile seu curvatura cingitur. Gall. *la jante.* Eâ voce ante Persium nemo usus

V. 68. *Jam cras hesternum consumpsimus.* In quinto Aeneid. lib. apud Servium legitur : *jam cras hesternum, heu! consumpsimus.* Non male certe.

Cùm rota posterior curras, et in axe secundo.

Libertate opus est: non hâc, ut quisque Velinâ.

erat. Ideo notatus hic locus antiquis criticis. Quintiliauus, lib. I: *Barbarismum pluribus modis accipinus; unum gente: quale si quis Afrum vel Hispanum latinæ orationi nomen inserat. Ut ferrum quo rotæ vincuntur, dici solet canthus, quanquam eo tamen recepto utitur Persius.* Post illum tamen eodem vocabulo usi sunt Martialis, lib. XIV, epig. 168, et alii auctores mediæ et infimæ latinæ. A.

73. *Libertate opus est.*] Hic jam incipit primi et præcipui stoicorum paradoxo tractatio; scilicet, ὅτι μόνος ὁ σαρὴς ἐλεύθερος: οἱ δὲ πάντες δούλοι: solum sapientem esse liberum, malos vero servos. Est autem aditus ad hanc disputationem, quæ secundam satiræ partem complectitur, et præceptis satis et abruptis, cujus tamen partis hæc est cum præcedenti connectio: postquam suo proprio exemplo, et ex præceptis Cornuti fidissimi sui amici, et sapientissimi magistri juvenes hortatus est ad studia philosophiæ; postquam ostendit quantum damni afferat vel unius diei mora; eos paratos, per hypotesim nempe, inveniens, addit: at quisquis es, qui ad hunc tam honestum incœptum accingere te desideras, tibi *libertate opus est.* Inde libertatis civilis cum libertate sapientis, quam solam et genuinam agnos-

cunt stoici, subtiliter et elegantissime habita distinctio; servitutis cui obnoxius est ambitioni, avaritiæ, voluptatibus et mollitiæ deditus homo eximia et apta descriptio: unde concludit, vel lectori colligendum offert, neminem liberum nisi sapientem; stultum autem et improbum (nam in mente stoicorum stultus idem ac improbus, sapiens idem ac vir bonus; vide Ciceronem, *Paradox. V.*, Horat. lib. II, sat. 3) esse vel in sensu latissimo servum, ideoque ab aditu philosophiæ merito arcendum, donec se vindicaverit in libertatem, vitiorumque a servitute se omnino exemerit, quæ purgatio necessaria prorsus est, priusquam aures ejus fruge Cleanthæ inserantur. — *Non hâc ut, etc.* Veræ libertatis definitio. Hujus propositionis commentarium dedit Tertull. de Resurrect. *Libertate opus est ad virtutem, inquit Persius, non eâ quâ servi donantur, et adscribuntur uni tribuum, puta Velinæ. — Quisque Velinâ.* Vet. schol. « Velina « tribus numero aliarum accessit: « et qui circa Velinum lacum habitabant, Romam translati sunt. « Romæ autem erat consuetudo, « ut qui ex manumissione cives « Romani efficiebantur, in numero civium Romanorum frumentum publicum acciperent.»

V. 73. *Non hâc, ut quisque Velina.* Ita optimi et vetustissimi codices. Noster habet, *non hâc, quâ, etc.* Ita Pithoei cod. 8072, et 8273. Codd. 8050, 8246, 8293, *non hâc quàm, etc.* At vid. commentarium.

Publius emeruit, scabiosum tesserulâ far

Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem 75

Vertigo facit! Hic Dama est non tressis agaso,

Vappa, et lippus, et in tenui farragine mendax;

Deesit autem relativum *quâ* ante illa, *ut quisque Velina*. Nusquam, ait Casaub. in manu exaratis ea vocula reperitur (falso: nam reperitur *qua* in codice nostro, in Pithoecano, et *quam* in tribus aliis) cujus ellipsis est familiaris Hebrææ linguæ, Græcæ autem et Latinæ minus.—*Ut. Pro ubi. Ita, ordo est: non hâc Velinâ, quâ (subauditur) quisque Publius, ubi emeruit, id est, ubi liber factus est, possidet far scabiosum.—Libertate Velinâ. Id est, libertate ab hero vel a Prætore data, per quam in tribum Velinam ingressus est. A.*

74. *Publius emeruit.*] Quasi tempore servitutis exacto, libertatem merito suo consecutus, patroni sui prænomen assumpsit (quod prænomen nullus servus habebat); et dictus est, verbi gratiâ, *Publius Licinius.—Emeruit.* Metaph. a militibus, qui post certum tempus, vel honesta aliqua de causa *missionem* consecuti sunt, et immunes fiunt deinceps a bellando.—*Scabiosum.... far.* Immundum, putre, gurgulionibus exesum et corruptum.—*Tesserulâ.* De tessera siue tesserula, vide quæ notavimus ad *Juven. sat. VII, v. 74. P.*

75. *Quibus una Quiritem vertigo facit.*] *Vet. schol.* « Quos mauu-
« mittebant, eos alapâ percussos

« circumagebant (inde, hoc loco, « *vertigo*, περιδίνησις et περιεργονή, « cùm manumittendus dextra pre- « hensus a domino in orbem ro- « tabatur), et liberos confirma- « bant. Quiritem autem singula- « riter abusive dixit licentiâ poë- « ticâ. Nam sicut Pater Conscri- « ptus non dicitur, ita nec *Qui- « ritem dicere possumus.* » *Quiritem* hic pro liberum posuit: neque reprehendit eos qui manumissos pro civibus, et, jure Quiritium, liberis haberent; sed qui hanc unicam corporis scilicet libertatem ἀπλῶς ducentes, animi libertatem pro nihilo penderent. C.

76. *Hic Dama est, etc.*] Quam absurda sit horum supra memoratorum opinio, brevi hypotyposi ob oculos ponit: Viden' tu, ait, hunc servulum Damam? quid hodie tibi est? Homo nullius pretii, lippus, vappa, mendax, etc. Hunc verterit dominus, id est, manumiserit; repente fit Marcus Dama, et liber ab insanis omnibus creditur.—*Dama*, nomen servi, Δημᾶς, ut *Mena Μῆνας*, etc.—*Non tressis agaso.* Ne trium quidem assium æstimandus.—*Agaso.* Equorum vel asinorum ductor, ab ἄγω, ἄγᾶζω, ἄγᾶζων, Latinis, *minare*. C.

77. *Vappa.*] Proprie vinum cor-

V. 77. *Vappa et lippus.* Codd. Thuan. Fanchetii, et alii permulti, *vappa, lippus.* Nonnulli, et noster, *vappaque lippus.*

Verterit hunc dominus? momento turbinis, exit
 Marcus Dama. Papæ! Marco spondente, recusas,
 Credere tu nummos? Marco sub iudice palles? 80
 Marcus dixit: ita est. Adsigna, Marce, tabellas.
 Hæc mera libertas! hoc nobis pilea donant!

rruptum: ab Horat. et Persio pro nebulone sumitur. — *Lippus*. Imperitus, animo cæcutiens, similis ei qui lippos habet oculos. — *Et in tenui farragine mendax*. In administratione peculii, vel alicujus rei, sicuti *farraginis*, pabuli jumentis distribuendi, mendax et fraudulentus. — *Farrago*. Est, inquit Festus, quod ex pluribus satis, pabuli causâ, datur jumentis. Idem fere Varro de Re Rusticâ, lib. I, cap. 31. Vid. ad Juven. sat. I, v. 86. A.

78. *Verterit hunc dominus*.] Manumissurus servum dominus coram prætore eum sistebat; mox in orbem circumactum dimittebat, ac suâ velut relinquebat potestati, his verbis: *Hunc liberum esse volo*. Alex. ab Alex. lib. IV, cap. 10.—*Momento turbinis*. Puncto illo temporis quo turbo ille, vel gyrus et circumactio fit. A.

79. *Marcus Dama*.] Statim ut libertate donati essent servi, prænomen assumebant, ac præsertim prænomen et nomen domini sui. *Marcus* autem erat prænomen quo nobiles Romani maxime jactarent: nam, ut ait Horat. lib. II, sat. 5:

. . . . . Gaudent prænomine molles Auriculæ. . . . .

Quam vanitatem irridet Persius frequenti illâ repetitione nominis *Marcus*. . . . *Marco*. . . . *Marce*. . . . — *Papæ! Marco spondente recusas, etc?* Admiratio ironica. Tam bono nunc sponsore, an recusas pecuniam credere? A.

80. *Marco sub iudice palles?*] Cùm sit nunc vir probus et iudex integerrimus, tu nihilominus times in iudicium venire! « Obiter vero, inquit Casaub. Persius indignationem suam prodit, quod « pateret illâ ætate iudicum ordo « etiam libertis, solerentque ex « iis iudices legi. »

81. *Marcus dixit: ita est*.] Ἀὐτὸς ἔφα, ut de Pythagora. Insignis et turpis adulatio, cujus vide exempla apud Theophrast. cap. περὶ κολακείας. — *Assigna, Marce, tabellas*. Suscribe et signa testis rogatus. Apud Romanos adesse oportebat testamentis et suscribere ac signare septem testes, qui cives essent Romani et puberes. Ut habetur lib. XXI, paragraph. 1 D. de Testamentis. P.

82. *Hæc mera libertas!*] Scilicet, addit poëta, hæc est libertas mera

V. 78. *Momento turbinis*. Codd. plerique *momento temporis*: sed hæc lectio glossam redolet.

V. 82. *Hoc. Hæc pro hoc* habent codd. multi, inter quos Colbert. I, Pitheous II, noster et alii. At parum interest. Ed. vet. Britannici, *hanc*:

An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
 Cui licet, ut voluit? Licet, ut volo, vivere: non sum
 Liberior Bruto? Mendose colligis, inquit 85
 Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.

quam tu genuinam agnoscis? Hoc ironice legendum. Quidam hunc versum sequentibus aptandum censent; ita, ut a liberto quovis poëtae respondente sit dictus. Ego autem eundem et a poëta ipso allatum puto; et est conclusio ironica. Jam supra dixit: *heu, steriles veri, quibus una Quiritem vertigo facit!* Dama est. servus nullius pretii, vappa, lippus, etc. verterit hunc dominus, statim fit Marcus Dama, id est, tuo iudicio, liber et civis, quin etiam et sponsor, et iudex, et testis fiet, et tamen nihilominus vappa, lippus et nebulo est: en igitur ista libertas quam nobis pilea donant! A. — *Hoc nobis pilea donant!* Servi, nudo capite, promissis capillis incedebant: at, cum manumittebantur, raso capite, insigne libertatis pileum accipiebant in templo Feroniae libertatis Deae. Pileum autem fuisse insigne libertatis omnibus notum; et ex nummis etiam colligitur, praesertim ex numm. familiae Juniae, in quibus, ex adversa parte, pileus inspicitur impositus duobus pugionibus, quibus significatur vindicata ferro libertas. Vi-

de Vaill. famil. Rom. P. et A.

83. *An quisquam est alius liber.*] Hic, Marcus Dama, vel quivis alius argumentari audet et syllogismo probare se liberum esse. Is autem est syllogismi ordo: nonne iste liber est, cui ducere vitam licet, ut voluit? Atqui licet, ut volo, vivere: ergo sum liberior Bruto. A

85. *Mendose colligis.*] Responsio poëtae. Propositionem admittit, scil. definitionem libertatis, quae est *potestas vivendi ut velis*, ait Cic. Paradox. V, item offic. I. Ἐλευθερός ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται, Epict. apud Arriana, lib. II et IV, cap. 1; sed *assumptionem*, seu collectionem rejicit, scil. atqui *licet, ut volo, vivere*. In syllogismo assumptione (minor) est ea pars quae propositionem generalem (majorem) cuivis subjecto propriam applicat: ea quoque pars dicitur *collectio*; unde hic, *mendose colligis*. A.

86. *Aurem mordaci lotus aceto.*] Acri iudicio simul et dialecticâ subtili instructus.—*Aurem.... lotus*. Ut supra, *purgatas aures*. — *Aceto*. Pro acrimonia iudicii.

quam lectionem receperunt Prateus, Lubinus, Farnab. Wedderburnus, Tornorupæus, etc. non male quoque, sed siue auctoritate.

V. 84. *Sum*. Restitui ex omnibus codd. Vet. schol. et post hunc recentiores, *sim*.

Hæc reliqua accipio; licet ut volo vivere tolle.
 Vindictâ postquam meus a prætore recessi,
 Cur mihi non liceat jussit quodcumque voluntas,
 Excepto si quid Masurî rubrica vetavit?

90

87. *Hæc reliqua accipio.*] Admitto libertatis definitionem in propositione contentam; applicationem vero nego. — *Licet, ut volo, vivere tolle.* Assumptionem tolle, hanc enim respuo; et paucis evincam, te non vivere ut vis, et ut libet; te contra agi et rapi quocumque trahunt cupiditas, libido, aliaque vitia: unde servum te contendo, liberum nego. Horat. lib. II, sat. 7:

Tu mihi qui imperitas, aliis servis,
 miser, atque

Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.

Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi que imperiosus.

Boi'eau, sat. VIII, de homine:

Ce roi des animaux, combien a t-il de rois?

L'ambition, l'amour, l'avarice, la haine,

Tiennent, comme un forçat, son esprit à la chaîne. P. et A.

88. *Vindictâ postquam meus, etc.*] Instat Marcus Dama, et assumptionem negatam probare nititur

ex adjunctis; scilicet, quod a prætoris virga fuerit manumissus: at simul superiorem syllogismum corrigit. Posuerat: liber est cui licet ut vult vivere; nunc ita emendat se: liber est cui licet vivere ut vult, nisi quid leges impediunt. Justinian. *Libertas ex qua etiam liberi vocantur, est naturalis facultas, quod cuique facere libet, nisi si quid vi aut jure prohibetur.* Libertus autem libertatem simpliciter civilem intelligit; Persius vero libertatem animi quam solam reputat hoc nomine vocandam. Hoc in ea satiræ parte sedulo advertendum. — *Vindictâ.* Virgâ quâ prætor servi manumittendi caput tangeret. Sic Græci jurisconsulti: Βενδίκτα ἡ ῥάβδος μεθ' ἧς ὁ ἀρχὼν ἢ ὁ πρῶτος τῆν τοῦ ἐλευθερουμένου κεφαλὴν ἔπαιον φάσκοντες, ΦΑΜΕΝ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΚΑΙ ΠΟΔΙΤΗΝ ΡΩΜΑΙΟΝ. — *Meus.* Id est, liber, mei juris. C.

90. *Masurî rubrica.*] Vet. schol.

V. 87. *Hæc reliqua accipio.* Ita codd. omnes. — *Licet ut volo vivere, tolle.* Restitui ex Britannico, Lubino, Wedderburno, et tribus codd. Hunc igitur versum ita legimus:

Hæc reliqua accipio; licet ut volo vivere tolle.

Et ea lectio præstantior videtur; ut sit sensus: contendis eum esse liberum cui licet vivere ut vult: atqui dicis te vivere ut vis: ergo te liberum nuncupas. Propositionem admitto; consequentiam nego: tolle tuum *licet ut volo vivere.* Alii cum vet. schol. legunt:

Hoc reliquum accipio; licet illud, et, ut volo, tolle.

Disce : sed ira cadat naso , rugosaque sanna ,

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

Non prætoris erat stultis dare tenuia rerum

Officia , atque usum rapidæ permittere vitæ.

« Masurius autem hic Sabinus « legisconsultus fuit. » Eques erat Romanus , Tiberii Imperatoris tempore , doctrinâ clarus ; cæterum valde pauper. Hujus meminit A. Gell. lib. V, cap. 19 , et Athenæus , lib. XIV. — *Rubrica.* Idem vet. schol. « Rubricas voca- « ri minium quo tituli legum an- « notabantur. » Hinc, *rubrica* pro lege ipsa sumitur. De hac voce, vid. quæ notavimus ad Juven. sat. XIV, v. 192. P.

91. *Disce : sed ira cadat.*] Responsurus ad superiorem argumentationem, nititur *προθεραπειάζ*, et libertatem respensionis deprecatur. — *Ira cadat naso.* Theocritus, idyll. I, Pana iratum depingens ait :

... Δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.
— *Rugosaque sanna.* De sanna, vid. sup. sat. I, v. 76. C.

92. *Dum veteres avias, etc.*] Opiniones falsas, errores quales forte de libertate avia pridem tua tibi inculcavit. *Veteres avias* Casaub. intelligit opinionem nobilitatis et arrogantiam ventosam cujus sedes in pulmone. Sed vana videtur hæc explicatio: nam, præterquam quòd hic Persius libertum alloquitur, nulla de nobilitate aut nobilibus quæstio est per totius satiræ reliquum. A.

93. *Non prætoris erat.*] Quòd confugis ad prætoris auctoritatem, erras. Prætor, quod suum erat,

fecit: nexu illo juris civilis te liberavit, quo in servitute corporis tenebaris. Illud nego potuisse prætorem efficere, ut tu, qui sapiens non es, sed stultus, veram sapientiam consequeris: ea porro est animi libertas quam sola philosophia possit conferre. — *Stultis.* Apud stoicos, *stulti omnes servi*, ut jam diximus, v. 73: item, *insaniunt omnes præter sapientem.* — *Dare tenuia rerum officia.* Scelera et majora flagitia ventant quidem leges; *officia* autem *rerum*, servanda in rebus agendis officia non docent leges, nisi *παραμυρῶς* et *σαρχισωδῶς*: Philosophi vero accurate explicant, quæ boni viri sint officia, in omni re, etiam minima; puta, victu, vestitu, incessu, aliisque minutioribus: nulla enim pars philosophiæ quæ latius pateat, quàm locus de officiis. C.

94. *Atque usum rapidæ permittere vitæ.*] Non erat prætoris officium tibi conferre magnam artem vivendi, atque bonum usum vitæ tam brevis: namque discernere rectum vitæ rerumque usum, quid fugiendum, quid indulgendum sibi et aliis, hæc est scientia lubrica, ardua et minutissima, quam non dat vindicta prætoris, sed institutio recta apud philosophum. Ex duobus autem his, scil. ex officiorum tenuiorum observatione, et ex bono vitæ ra-

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

95

Stat contra ratio, et secretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.

pidæ usu, certe pendent omnis vitæ libertas atque felicitas. A.

95. *Sambucam citius, etc.*] Facilius inserueris crassis manibus hominis agrestis et inepti instrumentum musicum, et effeceris, ut id ex arte pulset, quàm ut Dama rationem sequatur et tenuia rerum officia nôrit, et præstet.—*Sambuca*. Vox Syriaca, musicum instrumentum significat triangularis formæ, quod Galli vocant *harpe*, Græci Latinique lyram et citharam. Athenæus, lib. IV, cap. 23. *Sambucam* lyrophœnicem vocari ait, ejusque inventorem fuisse Ibycum Rbeginum; et, lib. XIV, cap. 8, acutum esse ejus sonum; primo fidibus quatuor tensum fuisse; et, cap. 9 ejusdem libri, sambucâ primam usam fuisse Sybillam, atque ita vocatam a Sambyce quodam. Ejus instrumenti meminit Daniel propheta, cap. 3, Vitruv. lib. VI, Spartian. in Adriano, etc. Est etiam *sambuca* instrumentum belli oppugnantibus urbibus idoneum, quod funibus intenditur, ut chordis cithara, unde nomen de eo Vitruv. lib. X, Plut. in vita Marcelli, Polyb. lib. VIII, Lips. Poliorcet. lib. I, dialogus 6, Vegetius et alii. Scilicet e turre prope urbem obsessam exstructâ, trabs ingens, funibus ac trochleis ad

muros laxata, erat pro ponte, et per eam transeuntes milites urbem invadebant. Fabricam ejus ac formam ab Heraclide quodam Tarentino inventam testis est Athen. lib. XIV, cap. 8. — *Caloni*. Calo proprie servus militum, Græca voce, quia καλῶν, id est, ligna et alia necessaria procurabat.—*Alto*. Quia plerumque altâ sunt staturâ isti homines, et sæpius stulti et bardi ingenii. Aristot. in Physiognom. εἰ ἄγαν μεγάλοι βραδύεις. P.

96. *Stat contra ratio.*] Contra rationem est, ut medicus fabriliam tractet, aut faber τὰ ἰατρικὰ: idem in omnibus artibus: stultum est exigere a quoquam, ut apte agat quod non didicerit; stultum adeo non minus sperare, te servum et animo et corpore, quin et nebulonem, vitæ beate degendæ rationem a prætore statim cum libertate corporis accepturum.—*Et secretam garrit in aurem*. Intus, in animo suâ indolis conscio, reclamationis ac monitionis Damam semper esse Damam, id est, servum eum semper esse et abjectum; ideoque *ne liceat illi facere quod, etc.* C. et P.

97. *Ne liceat facere, etc.*] Ne liceat Damæ illi arti immiscere se quam nesciat. Alludit ad proverbium. Ἐρθεῖ τις ἢν ἔμαρτος εἰδείη.

V. 95. *Sambucam*. Cod. noster, *sambuca*, male.

V. 96. *Garrit*. IX codd. et noster, *gannit*. Ita vet. edit. Brit. Lubinus, Wedderb. Alii et antiquiores, *garrit*. At parvi interest.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,

Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.

Diluis elleborum, certo compescere puncto

100

Nescius examen : vetat hoc natura medendi.

Navem si poscat sibi peronatus arator

Luciferi rudis, exclamet Melicerta perîsse

Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo

τέχνην.—*Quod quis vitiat agit.*
 Quod quis agendo contaminat et
 fœdat, ut si quis medicus fabri-
 lia tractet. C. et L.

98. *Publica lex hominum.*] Ex-
 politio prioris sententiæ: non id
 continetur *rubricâ Masurî*, sed
 nata lege nobiscum: adeoque in
 hoc consentiunt omnes, quod et
 natura ipsa jus esse ostendit;
 scilicet, ut *inscitia debilis, etc.* A.

99. *Ut teneat vetitos, etc.*] Ut
debilis inscitia, id est, ut cujus-
 cumque artis imperitus, et pro-
 pterea impotens ad illam exer-
 cendam *teneat vetitos*, id est, ha-
 beat pro vetitis ac sibi interdictis
actus quos nescit, vel quos suâ
 imperitiâ fœdaret. C.

100. *Diluis helleborum.*] Ad
 exempla redit. Nemo ferat quæ
 sunt medici agere eum qui non
 sit medicus. — *Certo compescere*
puncto. Spectat ad pondus vel
 quantitatem hellebori quam nes-
 cit. A.

101. *Natura medendi.*] Pro me-
 dica arte, quia ars naturam imi-
 tatur et adjuvat, vel potius ipsa
 secunda est natura.

102. *Navem si poscat, etc.*] Al-
 terum exemplum ab imperito rei
 nauticæ. Dio Chrysostom. in X.
 Ὅς ἂν ἐπιχειρῆ πηδάλῳ χρῆσθαι,

ὄχι ἐπιτάμενος κούρην, ἐστὶν ὅπως
 οὐκ ἂν τήριστα ἀνατρέψας τὴν ναῦν
 αὐτὸν τε ἀπολέσειε καὶ τοὺς ἐμ-
 πλέοντας. — *Peronatus arator.* Per-
 onibus, qui sunt calcei rustici

e crudo corio, indutus arator.
 Vid. Juvenal. sat. XIV, v. 186. C.

103. *Luciferi rudis.*] Id est, to-
 tius cœlestium θεωρίας ignarus:
 nam, qui rudis est Luciferi, stel-
 læ Veneris, et alia astra certe
 nescit. — *Melicerta.* Ὁ τοχών, qui-
 vis. Sed Melicertam ideo posuit,
 qui unus est e Diis marinis, quia
 navigantibus nulli occurrunt alii
 quàm Dii maris aut Tritones. —
Perîsse frontem de rebus. Totam
 naturam rerum impudenter esse
 perversam. *Frons* autem pudoris
 sedes. Hic pudor ipse. Theognis:
 Αἰδὼς μὲν γὰρ ἔλωλεν, ἀναιδείη δὲ,
 καὶ ὕβρις
 Νικήσασα δίκην, γῆν κατὰ πᾶσαν
 ἔχει.

— *De rebus.* Valet hic, ex homi-
 num societate ac commercio. C.

104. *Tibi recto vivere talo ars*
dedit?] Postquam Persius docuit
 unde libertas vera deberet ne-
 que exspectari neque peti, sub-
 jicit ejus parandæ veram ratio-
 nem: ea autem nihil aliud est, nisi
 philosophia, quam vocat artem
 κατ' ἐξοχήν: est enim illa ars su-

Ars dedit? et veri speciem dignoscere calles, 105
 Ne qua subærato mendosum tinniat auro?
 Quæque sequenda forent, quæque evitanda vicissim,
 Illa prius cretâ, mox hæc carbone notâsti?
 Es modicus voti, presso Lare, dulcis amicis?

pra omnes artes, quæ doceat vitam recte beateque degere: quare passim Ciceroni, Senecæ aliisque *ars vitæ* dicitur et *lex vitæ*. *Philosophia*, inquit Seneca, *nihil aliud est quam recta vivendi ratio, vel honeste vivendi scientia, vel ars recte vitæ agendæ. Non errabimus si dixerimus, philosophiam esse legem bene honesteque vivendi. Et qui dixit illam regulam vitæ suum nomen illi reddidit.* Epicteto: ἐπιστήμη τοῦ βίου, ut in his e lib. III, quæ ad Persii disputationem apprime faciunt: τί ἐστὶ τὸ ποιῶν ἀκόλουτον τὸν ἄνθρωπον καὶ αὐτεξούσιον; πλοῦτος γὰρ οὐ ποιεῖ, οὐδ' ὑπατεία, οὐδ' ἐπαρχία, οὐδὲ βασιλεία· ἀλλὰ δεῖ τι ἄλλο εὐρεθῆναι· τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐν τῷ γράφειν ἀκόλουτον ποιῶν καὶ ἀπαραπόδιον; ἢ ἐπιστήμη τοῦ γράφειν. Τί δ' ἐν τῷ κθαρίζειν; ἢ ἐπιστήμη τοῦ κθαρίζειν· οὐκ οὖν καὶ ἐν τῷ βίῳ, ἢ ἐπιστήμη τοῦ βίου. — *Recto vivere talo.* Id est, bene agere in omnibus rebus. Metaphora petita ab iis quibus pedes obtorti aut claudi sunt, nec possunt recte incedere. Græci dicunt ὀρθοποδεῖν ἐν τῷ βίῳ (in eodem sensu Galli, *marcher droit*). C.

105. *Ars.*] *Philosophia*, quæ vitæ magistra, *lex*, *regula* passim vocatur. Vid. notam præceden-

tem.— *Et veri speciem, etc.* Nam, ait Ovidius:

Et mala sunt vicina bonis; errore sub illo

Pro vitio virtus crimina sæpe tulit.

Et primus ad sapientiam gradus est cognitio honesti atque distinctio speciei ab ipso vero. P.

106. *Ne qua subærato, etc.*] Possisne discernere, an aliqua subsit species falsa (*hypocrisis*), quæ mendosum tinniat, auro subærato. Similitudo a nummo adulterino, in quo, sub aliqua auri superficie, æs absconditum dignoscitur ex sonitu rauco et absurdo.— *Mendosum tinniat.* Sicut enim solida virtus *sincerum crepat*, ita falsa *maligne respondet*, ut ante dixit Persius, et *mendosum tinnit.* — *Mendosum, pro mendose.* — *Tinniat.* Vox propria metallis quæ sonum eorum exprimit. P.

107. *Quæque sequenda, etc.*] Hi sunt duo vitæ honestæ cardines, declinare a malo, et operari bonum. P.

108. *Illam prius cretâ, etc.*] Pythagoras dicebat ea quæ candidi essent coloris, ad naturam boni pertinere, quæ vero atra et nigra ad naturam mali. Sat. II, v. 1. P.

109. *Es modicus voti.*] *Servasne illud sophi, Μηδὲν ἄγαν?* —

V. 105. *Speciem.* Codd. nostri habent *specimen*, præter Mazarin. Colbert. II, III, V, et duo alii qui legunt *speciem*.

V. 109. *Es modicus voti.* Ita codd. pars maxima. Nonnulli habent, et

Jam nunc astringas, jam nunc granaria laxes, 110
 Inque luto fixum possis transcendere nummum,
 Nec glutto sorbere salivam Mercurialem?

Presso Lare. Rebus domi angustis, et parva æde contentus? esne modicus in votis, frugalis in vita? — *Dulcis amicis.* Eamne virtutem habes, quam in medio collocamus ἀθαδείας et ἀρσευσίας, et φιλίαν vocamus? C.

110. *Jam nunc astringas, etc.*] Esne cum ratione et sine avaritia parvus et modicus; at contra, cum res poscit, liberalis et magnificus; uno verbo, æque prudens ac sapiens, ἐν λήψει καὶ ἐν δόσει? A.

111. *Inque luto fixum, etc.*] Nullumne avaritiæ et sordium in te signum apparet; et adeo es excelsi animi, ut, in trivio fixum in luto a pueris nummum, ut sordidos cognoscant et irrideant, possis transcendere ac præterire? Ita Lubinus: at melior mihi Casauboni interpretatio videtur. Is es tu, qui possis contemnere lucrum turpe et quod lutulet? Hinc, *Luteum lucrum* apud D. Augustin. V. Confess. A.

112. *Nec glutto sorbere, etc.*] « Non solum, inquit idem Casaub. « αἰσχροκερδής non es; sed φιλο- « κερδής quidem. Hæc diversa « sunt; sed, quæ se mutuo fere « consequantur. Nam qui lucrum « amant, non multum solliciti

« sunt unde illud adveniat, modo « veniat. — *Glutto sorbere salivam.* « Qui avidè gluttit. Gluttus est « pars colli, quæ cibi transmit- « tuntur. Ficta vox per onoma- « topœiam; nam *glut* est imitatio « soni, quem edit liquor per an- « gustum trahitem means. Vet. « poëta de rustico ebrio :

« Percutit et frangit : vas vinum defluit:
 « ansa
 « Stricta fuit : *glut, glut* murmurat
 « unda sonans. »

— *Salivam Mercurialem.* Mercurius lucri præses et Deus, quod omnibus notum. Hinc cupiditas devorandi lucri dicitur *saliva Mercurialis*. Metaphora ducta a gustu: quia, cum objicitur cibus palato jucundus, catilloni præsertim et guloso, suboritur statim et affluit ad os ejus saliva ex appetitu lautitiarum, unde vetus illud proverbium Gallicum, *l'eau lui vient à la bouche*, quod festive satis expressit, nostris temporibus, poëta quidam dramaticus (*M. Monvel*, dans Raoul, Sire de Créqui), in his cantilenæ versibus :

Car en fait de fruit défendu,
 Dès qu'on y pense, ou qu'on y touche (*bis*),
 L'eau de suite en vient à la bouche (*bis*). A.

modicus voti. Puteanus, *os modicus voti*, male. Cod. Pithoei, n° 8072, *tu modicus presso voti lare*; mendose quoque.

V. 110. *Astringas... laxes.* Cod. noster, *astringis... laxas.*

Hæc mea sunt, teneo, cùm vere dixeris; esto
Liberque ac sapiens, Prætoribus ac Jove dextro.

Sin tu, cùm fueris nostræ paulo ante farinæ, 115
Pelliculam veterem retines, et, fronte politus,
Astutam vapido servas sub pectore vulpem;
Quæ dederam supra repeto, funemque reduco.

113. *Hæc mea sunt, teneo.*] Postquam sapientem ita, ut vidimus, adumbravit, concludit eum esse talem, cui hæc omnia vere contigerint; quique eadem in sua potestate merito se habere dicere potuerit. A.

114. *Prætoribus ac Jove dextro.*] Non solum Prætorē volente, sed et etiam Jove ipso, qui libertatis auctor est certissimus, ideoque a Græcis ἐλευθέρως, a Latinis liberator nuncupatur, ut colligere est ex inscriptionibus vet. et numism. JOVI LIBERATORI. C. et A.

115. *Sin tu, cùm fueris, etc.*] Sin contra, cùm esses antea vitiosissimus et *Dama*, etc. veterem adhuc servas nequitiam, etc. — *Ejusdem farinæ.* Metaphora a panibus satis nota, etiam ex Gallico sermone. — *Nostræ.* Per modestiam dixit. P.

116. *Pelliculam veterem retines.*] Vet. proverbium erat Græcum,

τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα φυλάττει, quo usus est Plato simillime, ut hic Persius. Quod tamen poëta noster leviter mutavit, respiciens forte ad vernationem anguivum, qui, vere novo, ponunt veterem pellem; quæ Græcis λελερις ac σόραξ. — *Fronte politus.* Externâ quidem specie bonus, modestus, comis, ut sup. sat. IV, *nequicquam pelle decorus.* C.

117. *Astutam vapido servas, etc.*] Pravam indolem servas, ut ante vafer, versipellis, dolosus, similis vulpi astutiâ suâ notæ. — *Vapido sub pectore.* Metaphora a vino corrupto quod vappa dicitur. P.

118. *Quæ dederam supra repeto.*] Scilicet, ut esses sapiens ac liber: nam ea non nisi sub conditione dederam. — *Funemque reduco.* Habenas servitutis ante tibi laxatas et remissas reduco, retraho et inlibeo. Metaphora a canibus,

V. 116, 117. *Retines.... politus.... servas.* Cod. Puteanus hos versus ita refert:

Sin tu, cùm fueris nostræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retinens, et, fronte polita,
Astutam vapido servans sub pectore vulpem.

Cæterum, multi codd. habent *polita*, pro *politus*.

V. 117. *Repeto.... reduco.* Codd. Thuaneus, Colbert. I, Pithoei I et I, et duo alii, *relego.... reduco.* Cod. n° 8274, *retraho.... reduco.* Colbert. II, *repono*, pro *reduco.* Alii, ut nos.

Nil tibi concessit ratio: digitum exere, peccas.

Et quid tam parvum est? Sed nullo thure litabis, 120

Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.

Hæc miscere nefas; nec, cùm sis cætera fossor,

seu aviculis, quos, cùm aufugere, aut evolare paulo longius tentant, funiculo innexos revocamus. P.

119. *Nil tibi concessit ratio.*] Hic prolepsis est. Dama enim poterat objicere: non sum quidem in totum sapiens; sapiens tamen ego satis. Quam objectionem antevertit poëta, stoicæ scholæ decretum opponens, quæ pronuntiat, omnes qui non sunt sapientes esse stultos, nihil esse medium; peccata enim non distinguunt, sed æqualia esse. Vid. Senec. Epictet. M. Tull. et Stobæum. Quam doctrinam merito confutavit M. Tull. et festive ac satirice exagitavit Horat. lib. I, sat. 3, in his versibus:

Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet, idemque

Qui teneros caules alieni frerit horti,
Et qui nocturnus Divùm sacra legerit.

Adsit

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;

Ne scutica dignum horribili sectare flagello.

At vid. totam satiram. — *Digitum exere, peccas.* Minima actio in exemplum ponitur, et in quam non videatur boni aut mali ratio cadere. Cadit tamen ex doctrinâ stoicorum, ut patet ex innumeris veterum locis. Epictet. Enchirid. ἡ ῥηλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκῆ προσήκει. Vid. Arrian. lib. II, cap. 11. Clement. Alex. Pædagog. lib. II, cap. 10.

Cic. III, de Fin. et alios. C. et A.

120. *Et quid tam parvum est?*] Quid, inquis, tam parvum est quàm exerere digitum; et tamen peccabis, nisi sapiens fueris digitum exerendo. — *Sed nullo thure litabis.* Nec omni thure, votis omnibus ac sacrificiis impetrare posses, ut hoc sit aliter, atque ut stulto contingat vel aliquantula rationis portio. — *Litabis.* De hac voce, vid. sat. II, v. ult. Forsan et hæc, *sed nullo thure litabis*, ut vult Casaub. accipienda sunt veluti poëta dixisset: nullâ argumentorum ratione obtinebis, οὐκ ἐνικήσεις: translatum a sacris.

121. *Hæreat in stultis, etc.*] Ut qui non sapit omnino, vel minimam habeat sapientiæ particulam. Nam, aiunt stoici, quia virtutes se consequantur: ut qui unam habeat, omnes habere sit necesse; et contra, qui una careat, omnibus nudatum esse necessario: τὰς ἀρετὰς λέγουσιν ἀτακτοῦσθαι ἀλλήλων, καὶ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν, et vice versâ. Laërt. a Chrysipp. Hinc sequitur, nihil medium esse inter virtutem et vitium. Diogenes: ἀρεσκαι αὐτοῖς μηδὲν μεταξὺ εἶναι ἀρετῆς καὶ κακίας. — *Brevis... semuncia.* Curta et cui aliquid deest. C.

122. *Hæc miscere nefas.*] Servire vitii, simul et animi libertate frui nefas est. Sapientiæ et stultitiæ consortium nullum: stulte

Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.

Liber ego! Unde datum hoc sumis, tot subdite rebus?

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat? 125

I, puer, et strigiles Crispini ad balnea defer.

facis omnia, si non sapienter. Si sapias, liber; si stultus, continuo servus. Hæc omnia stoicam sapientiam sonant. — *Nec, cum sis cætera fossor, etc.* Neque obtinebis, tu qui reliquâ totâ vitâ te insipientem ac stultum geras, ut, vel in levissimo actu, sapiens dicaris. — *Fossor.* Qui terram fodit, rusticus. Hic, fossor a similitudine dicitur qui sapiens non est. P.

123. *Tres tantum ad numeros, etc.*] *Nec cum sis ab omni parte rusticus, non modo perfecte saltare; sed ne duas quidem aut tres pedum dimensiones exequi poteris. — Satyri. . . . Bathylli.* Qui non minus leviter et eleganter quàm satyrus aliquis saltat. Nam ἐργεῖσθαι, proprium satyrorum. Latini autem solent dicere *ad numerum moveri*, pro ἐργεῖσθαι. — *Bathylli.* Hic fuit pantomimus Alexandrinus, Augusti temporibus, Mæcenatis libertus, insignis egregiâ formâ, et saltandi peritiâ. Ejus meminit Juven. sat. VI, v. 63. C.

124. *Liber ego!*] Et dicis, *liber ego!* — *Unde datum hoc sumis?* Transit poëta ad alteram partem paradoxî: et probat omnes stultos esse servos. — *Unde vero tu habes hanc libertatem quam jactas, ac tibi arrogas?* — *Tot subdite re-*

bus. Cùm tot vitiis servias veluti mancipium. A.

125. *An dominum ignoras, etc.*] An nullum alium magistrum putas, nisi eum a quo virga Prætoris te liberavit? An distinctionem hanc ignoras? Servitus alia est corporis, alia animi. Corporis domini sunt homines; animi vitium et pravi affectus. Illam solvit manumissio rite peracta; hanc sola philosophia, sive virtus. Philo Jud. δουλεία ἡ μὲν ψυχῆς, ἡ δὲ σωμάτων λέγεται. Δεσπόται δὲ τῶν μὲν σωμάτων ἄνθρωποι, ψυχῶν δὲ κκκία καὶ πάθη. C.

126. *I, puer, et strigiles Crispini ad balnea defer.*] Utriusque servitutis exempla ob oculos ponit; scilicet unum corporis, *i, puer, et, etc.* alterum animi, *sed si intus. . . . nascuntur domini*, infra, v. 130. — *Strigiles.* Instrumentum dentatum ad balneorum usum. Vid. Juven. sat. III, v. 263. — *Crispini.* Opulentissimi quilibet sibi et amicis habebant domi thermas et balnea. Forsan et hic Crispinus idem est atque ille de quo Juvenalis loquitur, sat. I:

Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna
Canopi

Crispinus, ...

et sat. IV, et alibi. C. et P.

V. 124. *Sumis. Sentis pro sumis*, codd. Thuan. Mazar. Colbert. I, V, et duo alii.

Si increpuit : cessas nugator? Servitium acre
 Te nihil impellit? nec quicquam extrinsecus intrat,
 Quod nervos agitet? Sed si intus, et in jecore ægro
 Nascuntur domini; quî tu impunitior exis

130

127. *Si increpuit : cessas, nugator?*] Ut apud Juven. sat. XIV, v. 63 :

Vox domini furit instantis virgamque tenentis.

— *Servitium acre, etc.* Nonne illud servitium tibi acre videtur, et te impellit? Nonne fateris te esse servum; et quidem *δουλείαν δουλεύειν πάνυ ισχυράν?* C.

128. *Te nihil impellit?*] Nihilne te torquet illud imperium? — *Nec quicquam, etc.* Annon furentis externa vox heri per aures intrans cogit te nervos totumque corpus agitare ad obediendum? Ita nos, ex vet. interpret. J. Britann. J. B. Pio, Nebriss. Murrnell. et aliis; at Casaub. Lubinus, Prætus, et alii hæc eadem sine interrogatione legenda contendunt; scil. Casaub. *εἰρωνικῶς*; ita ut, levi tantum mutatione, sensus minime distet ab interrogatione: Si quis dominus tibi dixerit, *i, puer, et strigiles, etc.* si iratus increpuerit, *cessas nugator?* scilicet, hoc imperium acre te nihil impellit, et ad agendum movet. Alii addunt hæc verba: *quippe qui jam*

manumissus es, ut sit sensus: i, puer, i, inquit nunc coram te dominus quivis servo suo, et defer strigiles ad balnea Crispini: si increp. cessas nugator? hoc servitium acre nihil nunc te impellit, quoniam a servitute hujus domini jam liberatus es, nec quicquam intrat extrinsecus quod nervos agitet. Faveant alii huic interpretationi; nos primam potioorem, et menti poëtæ convenientem magis existimamus. A.

129. *Sed si intus, etc.*] Si servitum corporis supra descriptam tam ægre feras; si, propterea quòd dominus tibi imperitaverit, tibi que minitatus sit, te servum doleas; quanto miseriorem te ac servum magis æstimare debes, *si intus nascuntur domini, etc.*

130. *Nascuntur domini.*] Imperiosæ scil. libidines raptantes te quolibet vel invitum, pigritia, avaritia, luxuria, ambitio, etc. ut infra exemplis patebit. Persius ait, *intus nasci dominos*; Claudianus sic:

Si metuis, si prava cupis, si duceris
 irâ, etc. P.

— *Quî tu impunitior exis, etc.* Quid

V. 127. *Increpuit.* Colbert. III, *increpui*; non male certe, ut sit sensus: si ego, dominus tuus, dicam tibi: *i, puer, et strigiles ad baln. Crisp. defer. Si increpui, cessas nugator?* Nonne hoc servitium acre tibi videtur?

V. 129. *Sed si intus, et in jecore ægro.* Codd. Pithoei, Colbert. II, Mentellianus, *Sed si intus et jecore ægro.* Colbert. V, et *e jecore ægro.*

V. 130. *Nascuntur.* Ita codd. omnes nostri. Vet. schol. et edit. recentiores, *nascantur.* Utrumque bene.

Atque hic quem ad strigiles scutica et metus egit herilis?

Mane piger stertis : surge , inquit avaritia. Eia !

Surge. Negas. Instat : surge , inquit. Non queo. Surge.

En. Quid agam ? Rogitas ? En saperdam ! Advehe Ponto

causæ, cur tua sit melior conditio quam fuit ante, cum servus esses, quam ejus qui parem servitutum nunc alii servit. Egregie Seneca, Natural. Quæst. lib. III : *Liber est qui servitutum effugit sui. Hæc est assidua servitus et ineluctabilis, et per diem ac noctem æqualiter premeus, sine intervallo, sine commeatu. Sibi servire gravissima servitus est.* C.

131. *Scutica.*] De hac voce, vid. Juven. sat. VI, v. 48.

132. *Mane piger stertis.*] Quam durum sit vitiorum servitium : cum plura simul eundem misere in diversa trahunt, illustrat exemplis, et luculentissime demonstrat. Primum exemplum illius, qui duobus dominis pigritiæ et avaritiæ servit. C. — *Surge, inquit avaritia.* Dialogus inter pigrum et avaritiam quem festivum adeo atque concinnum existimavit satiricus noster, ut illum in Gallicam linguam traduxerit, nedum imitatus sit. Boileau, sat. VIII :

Le sommeil sur ses yeux commence à s'épancher :

Debout, dit l'avarice, il est temps de marcher.

Hé ! laissez-moi.... Debout.... Un moment.... Tu répliques ? . . .

A peine le soleil fait ouvrir les boutiques....

N'importe, leve-toi. Pourquoi faire après tout ?

Pour courir l'Océan de l'un à l'autre bout,

Chercher jusqu'au Japon la porcelaine et l'ambre,

Rapporter de Goa le poivre et le gingembre.

Mais j'ai des biens en foule, et je puis m'en passer.

On n'en peut trop avoir : et, pour en amasser,

Il ne faut épargner ni crime ni parjure ;

Il faut souffrir la faim, et coucher sur la dure....

— *Mane piger stertis.* Poëta, hoc loco, loquitur. Gall. *Dornez-vous la grasse matinée : surge, inquit avaritia.* — *Eia !* Exclamatio pigri stertentis, et oscitantis. *Eia ! Ah ! A.*

133. *Surge.*] Repetit avaritia. — *Negas.* Hoc loco, poëta loquitur ; *negas, vous refusez.* — *Instat.* Avaritia. *Surge, inquit, levez-vous, dit-elle.* — *Non queo.* *Vous dites, je ne puis, je n'en ai pas la force ?* *Surge, levez-vous, vous dis-je,* inquit tertium avaritia. A.

134. *En. Quid agam ? . . . etc.]*

V. 132. *Eia.* Cod. noster, *exi*, non male quoque.

V. 133. *Surge, inquit, non queo.* Ita codd. fere omnes. Cod. Thuanus, *surge, inquis, nequeo.* Codd. Mazarin. Colbert, I, et tres alii, *surge, inquit. Nequeo.* Alii, *non queo.*

V. 134. *En. Quid agam ? Rogitas ? En saperdam ! Advehe Ponto.* Hoc loco,

Castoreum, stupas, ebumum, thus, lubrica Coa : 135
 Tolle recens, primus, piper e sitiēte camelo :
 Verte aliquid : jura. Sed Jupiter audiet. Eheu !

En, me voici. — Quid agam? Que ferai-je? Pourquoi faire? — Rogitas? Vous le demandez, inquit avaritia? — En saperdam! O hominem vilis pretii; hominem similem saperdæ! O le pauvre hère! l'imbécille! Vel potius, ut nostri, triviali modo, dicunt: voilà ma bête. — Advehe Ponto castoreum, etc. Longe aliter ac nos hunc locum explicant alii interpretes; sed vividior est nostra dialogi forma. Præterea, si, ut Athenæus, lib. III, cap. 20, refert, saperda, Ponticum opsonium, vile et ignobile edulium esset; non satis perspicue video, cur, hoc loco, avaritia pigrum excitasset, ad arcessendam e Ponto tam vilem mercem, quam junxisset cum castoreo, lubricis Cois, aliisque pretiosissimis rebus. Hanc formulam, en saperdam! ego injuriam accipio. Alii dicunt: advehe saperdam e Ponto, advehe castoreum, etc. A.

135. *Castoreum.*] Vid. ad Juven. sat. XII, v. 34. — *Stupas.* Pars lini cortici proxima stupa dicitur. — *Ebumum.* Arbor satis nota. — *Lubrica Coa.* Vinum Coum ven-

trem laxabat, ideo dicebatur *lubricum* Græcis medicis, et Aristot. Μαλακτικόν, vel λεαντικόν. C.

136. *Tolle recens, primus, piper.*] Anteverte alios mercatores, et cave, ne illi præoccupantes questûs occasionem præripiant. Horatius, lib. I, epist. 6, v. 32 :

. . . . . Cave ne portus occupet alter
 Ne Cibyrtica, ne Bithyna negotia per-
 das.

— *Sitiēte camelo.* Non simpliciter, πολυδιψίω, sed qui sitim diu tolerat, etiam ad quatruiduum. Plin. lib. VIII, cap. 18. P.

137. *Verte aliquid.*] Expressit agentiam mercatorum omnia spe et aviditate lucri molientium. — *Vertere,* vox agriculturæ. Terra enim vertitur fodiendo, arando, occando, pastinando, et aliis modis. — *Jura.* Idem ac pejera: nam, haud multum interest inter sæpe jurantem et pejerantem. Philo, Jud. in lib. de decem legis præcept. Φύεται ἐκ πολυορκίας ψευδορκία καὶ ἀσέβεια. — *Sed Jupiter audiet.* Objectio hominis adhuc religionis metu retenti, ad quam statim respondet avaritia. C.

magna varietas codd. inest. Vet. schol. *Et quid agam? Rogitas? saperdas advehe Ponto.* Ita Casaub. et editt. recentiores. Ita quoque cod. n° 8050, cod. Thuanus, en. q. ag. rog. en saperd. adhibe Ponto. Codd. Colbert. I, et Pithoei II, en quid agam? Rogat? en saperdas advehe Ponto. Non male quoque. Codd. Mazarin. Pithoei I, Colbert. II, III, et alii ut nos. At vid. supra commentarium. Cod. noster: en q. ag. rogit. en sarpeda advehe.

V. 137. *Eheu.* Codd. multi, heu! heu! utrumque bene.

Varo, regustatum digito terebrare salinum
 Contentus perages, si vivere cum Jove tendis.
 Jam puer is, pellem succinctus, et œnophorum aptas 140
 Ocius ad navem: nil obstat, quin trabe vastâ
 Aegeum rapias, nisi solers luxuria ante

138. *Varo, etc.*] Sensus est: O stulte! si pietatem curas (respondet avaritia) permanebis adeo pauper, ut bene tecum agi existimaturus sis si, pulmentarii loco, salem cum pane habeas: qui fuit victus pauperrimorum hujusce ætatis. — *Varo.* Vet. schol. « Lin-
 « guâ Gallorum *barones*, vel *va-*
 « *rones* dicuntur servi militum,
 « qui utique stultissimi sunt,
 « servi videlicet stultorum. » Est
 igitur *varo* idem ac *bardus* et *vec-*
 « *cors*. — *Digito terebrare.* Hoc em-
 « phatice dictum; pro digito pre-
 « mtere salinum, ita ut perforare vi-
 « deatur. C.

139. *Contentus perages.*] Græcum est δ'ἀξεις, pro δ'ἀξεις τὸν βίον: quamdiu vives, semper eris pauper; si vivere cum Jove tendis, si bonâ conscientia et morum sanctitate, Jovem habere placatum et amicum intendis. Εἰ ἀξέσαι σοι ὁ κτὰ θεὸν βίος. C.

140. *Jam puer is, pellem succin-*

ctus.] Jam, inquit poëta, *puer*, id est, servus avaritiæ, *is*, pellem *succinctus*, accinctus ad iter suscipiendum, et *aptas œnophorum*, sarcinas, saccos, vasa vinaria, et alia necessaria peregrinationi longinquæ paras, et ad navem portas. Alii legunt: *jam pueris pellem, succinctus, et œnophor. aptas*, et explicant: jam paratus ad iter imponis pueris tuis pellem, sarcinas, saccos, in quibus res reponuntur, et *œnophorum*. Prior interpretatio nobis aptior visa est. — *Oenophorum.* Vox Græca οἶνος, vinum, et ἐξέω, porto. Vas vinarium. P. et A.

141. *Quin trabe Cypriâ Aegeum rapias.*] Rapide mare Aegeum seces. Horat. lib. I, od. 1:
 . . . . . Trabe Cypriâ
 Myrtoam pavidus nauta secet mare.

142. *Nisi solers luxuria ante.*] Introdicit poëta luxuriam, quæ mancipium suum et servum sibi pereuntem et elapsum pene videns, eum retinere tentat. — *Lu-*

V. 138. *Varo.* Ita omnes codd. præter Thuan. n° 6984, vet. schol. et n° 8050, qui habent *baro*. At parum distat inter *baro* et *varo*: cum litteræ *v* et *b* sæpe in pronuntiatione confundantur, ut fit vel hodie apud Vascones et Hispanos. Vet. scholion codicis 8050 est: *varones sunt servi militum, qui sunt valde stulti.*

V. 139. *Contentus.* Codd. Pithoei I, 8050, 8273, et noster, *contemptus.*

V. 140. *Jam puer is.* Restitui hanc lectionem ex omnibus codd. nostris et vet. schol. contra Casanb. Cod. Colbert. III, *pueris*, et vet. edit. Bri-
 tannici. Error facilis fuit in his nominibus scribendis.

Seductum moneat. Quo deinde insane ruis? Quo?
 Quid tibi vis? Calido sub pectore mascula bilis
 Intumuit, quam non exstinxerit urna cicutæ. 145
 Tun' mare transilias? Tibi tortâ cannabe fulto,
 Cœna sit in transtro, Vejentanumque rubellum
 Exhalet vapidâ læsum pice sessilis obba?

auria solers. Ingeniosa corrup-
 pendis hominum moribus. A.

143. *Seductum.*] Hic, separatim
 ductum, *tiré à l'écart.*—Quo deinde,
etc. Verba luxuriæ.—*Insane.* Qui
 tot pericula non vereris. P.

144. *Calido sub pectore mascula
 bilis intumuit.*] Numquid in tuo
 pectore, antea, meis auspiciis,
calido, tepente toties Bacchi donis
 et Veneris favoribus, nunc novus
 surgit masculus ardor? Bene lu-
 xuria virilem, masculum animum
 militanti in castris suis juveni
 criminis loco objicit, atque illi
 bilem tumere ait, id est, cum in-
 sanire pronuntiat. C.

145. *Quam non exstinxerit urna
 cicutæ.*] Bilis atræ fervorem, quo
 nunc ardes, vix exstinxerit cicutæ,
 quamvis largiter potæ, frigus. C.

146. *Tun' mare transilias?*] Te,
 nimirum, tam infido elemento
 committes, in quo sis, ut ait
 Juven. sat. XII, v. 58:

. . . . . Digitis a morte remotus
 Quatuor aut septem, si sit latissima
 tæda.

—*Tibi tortâ cannabe fulto, etc.* Va-
 ria navigationis recenset incom-

moda. Tune, inquit luxuria, cum
 sis mollis et delicatulus, super
 rudente sedens, cœnes in navium
 transtris? Qui autem divitias in-
 gentes construere optabant, navi-
 gationi plurimum operam dabant;
 quod vitæ genus quàm asperum,
 quàm miserum luxuria hîc ostendit,
 et Antiphanes in his:

Δύσπνος ὅς τις ζῆ θαλάττιον βίον·
 Ἐν γῆ πένεσθαι κρεῖττον ἢ πλουτοῦν-
 τα πλεῖν.

— *Cannabis.* Est genus plantæ e
 qua funes fiunt et rudentes.—
Tibi fulto cannabe tortâ. Ut apud
 Lucilium, *pulvino fultus,* et Juve-
 nalem, *fultusque toro meliore re-
 cumbet.* C. et P.

147. *Transtro.*] Trabs est trans-
 versa, scamnum et sedile remi-
 gum.—*Vejentanumque rubellum.*
 Ordo est: et obba sessilis exhalet
 Vejentanum rubellum læsum va-
 pidâ pice.—*Obba.* Vas ligneum, vel
 ex sparto, simile ei quod Galli vo-
 cant *baril,* latum habens ventrem
 et fundum, ita ut per se facile stet;
 unde hîc *sessilis* dicitur. C.

148. *Exhalet.*] Emittat, fundat
 vinum læsum pice.—*Vejenta-*

V. 145. *Exstinxerit.* Cod. noster, *exstingueret.*

V. 146. *Transilias.* Pithoeus I, et noster, *transilicis.*

V. 147. *Sit.* Vet. schol. et nonnulli codd. *fit.*

Quid petis? Ut nummi, quos hîc quincunce modesto

Nutrieras, pergant avidos sudare deunces? 150

numque rubellum. Vinum ignobile, ingrati saporis, ut patet ex Horatio quoque et Martiali.—*Læsum pice.* Infectum odore picis, quâ navis pariter et obba illitæ et obturatæ. C. et P.

149. *Quid petis? Ut nummi, etc.]* Quid petis, pergat luxuria? Vis nempe majore cum quæstu pecuniam tuam exercere. Potes in Urbe, in otio, quinos pro centenis lucrifacere quotannis; et hoc avaritiæ tuæ non sufficit? et undenos pro centenis periculo tuo, et labore nimio, cupis adjicere?—*Quincunce modesto.* Gravissima pridem usura erat *centesima*, quâ, pro centum nummis mutuo acceptis, pendebantur duodecim annui, singuli pro mensibus singulis. Huic proxima *deunx*, cum undecim reddebantur pro centum; sic et *dextana*, cum decem; *doctrana*, cum novem; *bessalis*, cum octo; *septunx*, cum septem; *semis*, cum sex; *quincunx*, cum quinque; quæ usura est mediocris, et jurisconsultis etiam dicitur levis; ut in lege *Tutor*. §. 10, Dig. leg. 17 de usuris et fructibus,

et Dig. de administrat. et periculo tutorum. P.

150. *Nutrieras.]* Fenore modesto auxeras, multiplicaveras, ut apud Horatium, *nummos pascere*, lib. I, epist. 18.—*Pergant avidos sudare deunces.* Ut nummorum tuorum redditus amplificetur, et ut nummi tui undenos tibi pro centenis afferant. — *Pergere sudare*, pro *sudare*, ut facere incipere, pro facere, et similia multa. *Sudare autem deunces* dixit, ut opponeret quincuncibus usuris, quæ nullo labore proveniebant. In eodem fere sensu, nostri dicunt: *faire travailler l'argent.* Quidam recentiores interpp. inter quos *Le Monnier* et *Sélys*, quibus hæc usura scil. undenorum pro centenis mediocris adhuc et honesta forsitan visa est, præ hodiernorum feneratorum rapacitate, eam multo majorem sine auctoritate finxerunt; et ita sunt interpretati, quasi poëta intellexisset undenos pro duodenis annui redditus, seu assem demptâ tantum unciâ pro asse integra, et, ad nostrum morem, 93 liv. 13 s. 4 d.

V. 150. *Pergant avidos sudare deunces.* Edit. vet. Britann. codd. Thuan. Mazarin. et tres alii, *peragant avidos sudore deunces*; et interpretantur: ut nummi quos, etc. *peragant*, præstent, exhibeant *deunces avidos*, inexplēbiles et avaros, quos avaritiâ nimium accumulari cupis, *sudore*, emphatice, labore tuo et periculo. Vet. schol. *peragant avidos sudare*; male omnino. Cod. Putean. *Pergant avidos sudore*, male quoque; non *peragant avido sudore deunces*, ut Casaubonus refert in commentario suo ad Persium, p. 448: nisi tamen alter fuerit codex Puteanus quo usus sit, quod prorsus ignoro. Alii codd. ut nos.

Indulge Genio : carpamus dulcia : nostrum est
Quod vivis. Cinis; et manes, et fabula fies.

Vive memor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est.
En, quid agis? Duplici in diversum scinderis hamo.

pro cent. ex quo statim sumpserunt $\frac{2}{3}$, *cent pour cent*. At, in eorum mente, non deberet quincunx reddere quinque nummos pro centenis; sed 41 liv. $\frac{2}{3}$ pro cent. cum quincunx cum asse collatus, quinque partes ejusdem assis, cujus *deunx* undecim, referat. Ita, hic quincunx, quem *modestum* vocat Persius erit ipse atrox usura, 41 $\frac{2}{3}$ pro 100, et illicita, quod constat ex legibus, versu præcedenti citatis. Forsan et aliquis mihi objiciet, hoc loco, non de fenore, sed de mercaturâ agi: huic respondebo, pauca esse commerciorum genera, nisi illicita, quæ modeste *nutriverint*, vel apud Romanos, 41 pro 100, et *sudaverint* assem pro asse. Hæc ita sint, necne, lector judicet: nos priori assentimur interpretat. A.

151. *Indulge Genio.*] Vid. sat. II, v. 3. — *Nostrum est quod vivis*. Ea demum pars vitæ tuæ quam mihi, id est, voluptatibus impendis, vera vita est. Ita luxuria, cui vivere bibere est, et edere, atque $\nu\delta\delta\upsilon\pi\alpha\theta\epsilon\iota\upsilon$.

152. *Cinis; et manes, et fabula fies.*] Antequam moriaris, fruire vitâ vitæque deliciis; nam brevi de te actum erit. Hoc ad mentem Epicureorum, qui cum corpore et animam interire putant: quod satis loquenti convenit luxuriæ. — *Fies cinis*. Nimirum, ex more

cremato corpore tuo post mortem, cinis tantum restabit. — *Manes*. Umbra levis per tumulum volitans. — *Fabula*. Redibis in prius nihilum: hæc est enim catastrophe vitæ quæ *fabulæ* in mundo velut in teatro et scena peractæ comparari solet. — *Fabula fies*. Id est, sola tui memoria restabit, et sermo forsân de te faciendus. P. « — *Cinis* non dicit, meo judicio, « in eodem sensu quo Horatius, « *pulvis et umbra sumus*, carm. IV, « 7; sed *cinis* est pro *mortuus*. Ita: « cûm mortuus eris, et in cine- « rem redactus, tunc *manes* et *fa- « bula fies*. Eleganter autem *vivis* « et *cinis* opponuntur. » *Eq. Croft*. Ego huic docto viro prorsus assentior; ut sit sensus, Gall. *une fois mort, il ne restera plus de vous qu'une ombre légère, un simple souvenir*. Ideo quoque interpunctio- nem mutavi. A.

153. *Vive memor leti.*] Horat. lib. II, sat. 6:

Vive memor quàm sis ævi brevis. . . .

— *Fugit hora*. Horat. lib. II, od. 5:

Currit enim ferox ætas.

— *Hoc, quod loquor, inde est*. Sic satiricus noster:

Le moment où je parle est déjà loin de moi. P. et A.

154. *En, quid agis?*] Hactenus prosopopœia et dialogus inter luxuriam et mancipium ejus; hic

V. 153. *Hoc, quod loquor*. Cod. Thuan. et nonnulli alii, hæc, pro hoc.

Hunc cecine, an hunc sequeris? Subeas alternus oportet
 Ancipiti obsequio dominos, alternus oberres. 156
 Nec tu, cum obstiteris semel, instantique negaris
 Parere imperio, rupi jam vincula, dicas.
 Nam et luctata canis nodum arripit: attamen illi,
 Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ. 160
 Dave, cito, hoc credas jubeo, finire dolores

sermonem Persius repetit, et hominem duobus libidinibus ita obnoxium interrogat: *quid ages? quo te convertes?*—*Duplici in diversum, etc.* Variâ duplicis servitutis necessitate oppressus quasi discinderis.—*Hamo.* Recte *hamus*. Metaphora a piscatione, in qua pisces *hano*, seu escâ diversâ et multiplici quandoque inescantur, ut capiantur alterutro. P.

155. *Subeas alternus oportet.*] Nomen pro adverbio. Id est, necesse est, ut hanc vel illam sequaris, et, alternis vicibus, vel avaritiæ, vel luxuriæ servias. A.

156. *Ancipiti obsequio, etc.*] Binas dominatrices vicissim sequens, dubius interim, utri potissimum te addicas. P.

157. *Nec tu, cum obstiteris semel.*] Ne, si quos forte ad virtutem impetus sumpseris, statim tibi persuadeas debellatum illud esse vitium, cui prius inserviebas: *μία γὰρ χεῖρ ἰδὼν ἔαρ εὐ πρῶτῃ*, nec te liberum affirmes. C.

158. *Rupi jam vincula dicas.*] Non rupisti vincula, sed rejecisti mox tibi rursus injicienda. Horatius, lib. II, sat. 7:

.... O toties servus! quæ bellua ruptis,
 Cum semel effugit, reddit se prava catenis. P.

159. *nam et luctata canis, etc.*] Quod probat a simili. Nam quamvis canis diu luctando dentibus lorum dissolverit, longa tamen pars catenæ, quæ erat ligata, pendet a collo illius, quando fugit; unde facilius a sequentibus rursus capiat; sic homo, naturâ perversus, ad damnatos mores semper revertitur. Sic, apud nos, de homine adhuc in servitutis vinculis irretito dicunt: *il traîne encore sa chaîne*. A.

161. *Dave, cito.*] Quam difficile sit homini vitioso ad virtutem reverti novo confirmat exemplo vitiosi pœnitentis, sed non bona fide, ideoque relabentis in cœnum. Hic autem insequens dialogus festivitatis plenus ex Menan-

V. 159. *Nam et luctata canis nodum arripit: attamen illi.* Codd. Fauchet. Colbert. II, III, et tres alii *abripit*. Nonnulli, *et tamen, ast tamen, pro attamen*. Codex noster:

Nam luctata diu nodum canis arripit: ast tamen illi.

Mendose omnino, nisi deleteretur *ast tamen*.

Præteritos meditor (crudum Chærestratus unguem
Abrodens ait hæc). An siccis dedecus obstem
Cognatis? An rem patriam rumore sinistro
Limen ad obscœnum frangam, dum Chrysidis udas 165
Ebrius ante fores extinctâ cum face canto?
Euge, puer, sapias: Dîs depellentibus, agnam

dro traducitur, si fidem veteri schol. adhibeamus; quem Terentius quoque, Menandri fabulæ, mutatis tantum nominibus, imitatus est. Eadem quoque non festive minus et facete forsân magis expressit comicus noster *J. B. Molière*, in comœdia cui titulus: *le Dépit Amoureux*. A. — *Hoc credas jubeo*. Adolescens Chærestratus in amoris vinculis retentus servum alloquitur. — *Finire dolores... meditor*. Hoc loco, remittere nuntium amoribus, qui tot mihi fuerunt dolorum causæ.

162. *Crudum... unguem abrodens*.] Præ ancipiti incertoque consilio cogitabundus totus, et secum ipse luctabundus, num ad eam redeat, an eam deserat. P.

163. *An siccis dedecus obstem?*] Ἡ τῶν ἐμῶν ζυγῆνέσι σὺ φρεσὶν εὖ-σιν ὄνειδος περιάψω; — *Siccis*. Latini temperantes sic appellant; et, per oppositionem, *ebrii* qui intemperantes. C.

164. *An rem patriam frangam?*] Patrimonium dilapidem, et effundam in meretricios amores? Lysiteles adolescens ille sapiens, in Trinummo Plauti:

. . . . Nam qui ab eo quod amat,
Quam extemplo suavis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. . . . .

— *Rumore sinistro*. Qui jam de me volat; nam, ait Horat. lib. I, sat. 2: . . . . Bonam deperdere famam, Rem patris oblimare, malum est... C. et P.

165. *Limen ad obscœnum*.] Ante fores impuræ et flagitiosæ mulieris, ad quam velut ad scopulum frangor et illidor. — *Dum Chrysidis udas ebrius ante fores*. Dum comesatum veniam ad limen januæ Chrysidis, et ibi de dura sorte mea conquerar. — *Udas*. Vet. schol. « Udas fores dixit, quas amatores « solent unguento (et vino etiam) « perfundere, et ante januam illarum noctem vigiliis, et cantu « transigere. » — *Chrysidis*. Famosum scortum, cujus meminit Athenæus, lib. XIII, cap. 3. P. et L.

166. *Exstincta cum face canto*.] Cùm pervencrant amatores ad ædes amicarum, facem exstinguiebant, ne agnoscerentur, et, ante januam, nocte sæpe integrâ, amatoria carmina cantabant. Horat. lib. III, od. 10.

167. *Euge, puer*.] Gratulatur Davus Chæretrato sanio rem mentem quam testatur, cumque ad propositum servandum hortatur. — *Sapias*. Ut apud Horat. pro *si sapias*. — *Dîs depellentibus*. Supple, tantum a te animi morbum. — *Agnam percute*. Qui ex ingenti periculo evaserat, Diis Avertuncis

Percute. Sed, censen', plorabit, Dave, relicta?

Nugaris. Soleâ, puer, objurgabere rubrâ.

Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses, 170

Nunc ferus, et violens: at, si vocet, haud mora, dicas,

Quidnam igitur faciam? Ne nunc, cùm accersor et ultro

agnam mactabat, ut facit Horat. ex alio genere periculi servatus. Lib. II, od. 17. P.

168. *Sed, censen', plorabit.*] Jam vacillat juvenilis animus, nec diu perstat ἐν πείσει, sed ad priorem affectum revertitur; veritus scilicet, ne doleat Chrysis, si eam relinquat: hoc prætegit nomine culpam. C. et P.

169. *Nugaris.*] Verba Davi. Nugator es, cùm dicis te velle priores dolores finire: nam ecce ad ingenium redis.—*Soleâ, puer, objurgabere rubrâ.* Intelligit eum vapulaturum sandalio meretriculæ: tale est illud Terentianum in Eunucho. act. V, sc. 8:

Utinam tibi commitigari videam sandalio caput!

Turneb. lib. XX, cap. 1: olim vero meretrices solitæ sic abuti stultorum juvenum patientiâ, ut, propter leves offensas, non solum colaphis eos cæderent et despuerent; sed sandalio illis caput commitigarent, ut in exemplo præcitato, atque etiam nates pulsarent, ut patet ex Juv. VI, 611.—*Soleâ rubrâ.* Delicatulæ mulieres purpureas amabant soleas, au-

ro etiam distinctas et gemmis. C.

170. *Ne trepidare velis.*] Pergit Davus. Hic, *trepidare*, non in eodem sensu quo apud Horat. lib. II, od. 4, accipitur pro festinare, nec in vulgari acceptione pro *tremere*; sed pro *luctari* et *jactare se* ad excutiendum jugum: Gall. *ne vous tourmentez pas tant*. Seneca, lib. III, de Ira: *Sic laqueos fera dum jactat astringit, sic aves dum viscum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt.*—*Atque arctos rodere casses.* Metaphora a feris retia quibus captæ sunt frangere conantibus. Affine est ap. Græc. τὸν γαλινὸν ἐνδ' ἀκείν, et Latinos, *frænum mordere*. C.

171. *Nunc ferus, et violens.*] O Chærestrate, nunc quidem, absente Chrysi, audacem violentemque te præstas: at, si illa te accerset, heu! mollis fractusque videbere. Propert. lib. II, eleg. 3:

Ac veluti primo taurus detractat aratra,
Mox venit assueto mollis ad arva jugo;

Sic primo juvenes trepidant in amore feroces:

Dehinc domiti, post hæc æqua et iniqua ferunt. P.

172. *Quidnam igitur faciam?*]

V. 172. *Ne nunc, cùm accersor.* Restitui ex nostris codd. Nonnulli tamen habent *accersor*. Cod. Colb. II, *accersat*, male. Vet. Schol. *accersat*. Bene. Vet. ed. Brit. *accersar*, melius. Editores omnes, præter Wedderb. *Ne nunc, cùm accersat*.

Supplicet, accedam? Si totus et integer illinc
 Exieras, nec nunc.... Hic, hic, quem quærimus, hic est;
 Non in festuca, lictor quam jactat ineptus. 175
 Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem

Ex Menandro et Terent. Eunuch. scen. 1. ex utroque Horatius, lib. II, sat. 3, et Persius ex illis. P.

173. *Si totus et integer, etc.*] Si toto, pergit Davus, exieras, et integro animo ex hoc insano meretricis amore; *nec nunc*, etsi accersat, accederes. L.

74. *Nec nunc.*] Hic locus, ut observat interpres Gallicus *Sélis*, mire torsit interpretes; sed perperam certe: nam nihil simplicius. Supradicta si τῶν *nec nunc* adjunxeris, sensus erit: dicis, quid faciam? Si me vocet mea amica, si ultro supplicet, ne nunc accedam? *Que ferai-je si ma bonne amie me rappelle? Si elle me supplie, aurai-je la dureté de la refuser?* Ita, certe, ô Chærestrate, si sanus et victor ex hoc conflictu animi tui exieras, si liber evaseras omnino, *nec nunc* (supple) accederes; sed in proposito tuo constanter stares. Tunc poëta concludit: *hic, hic, quem quærimus*, liberum, non Chærestratum adhuc vinculis amoris irretitum et nutantem; sed eum juvenem fortem animo et sapientem qui, etiamsi a sup-

plicanti et lacrymanti muliere revocetur, non accedit. — *Hic, hic quem quærimus.* Ea sunt verba Persii; scilicet: qui oblatam spernit occasionem explendæ libidinis, qui totus et integer exit e prælio, hic est liber quem quærimus. Et est alia lectio et interpretatio: *si totus et integer*, inquit poëta, *exieris*, si ex hoc conflictu animi tui victor et sanus evaseris; *nunc, nunc*, te liberum agnosco; *hic, hic est, quem quærimus*, pergit poëta, juvenis animo fortis et liber et sapiens. Hæc interpretatio priori anteponenda foret, nisi ingratam præberet tautologiam in his, *nunc, nunc, hic, hic*: sed videat lector. A.

175. *Non in festuca.*] Talis vero non est, quem prætor vindictâ facit liberum civili, quod unum potest, libertate. — *Festuca.* Vindicta Prætoris, κάρφος; unde *exfestucare*, in legibus Alemanorum et Saxorum, et historiis eorum temporum. C.

176. *Jus habet ille sui palpo, etc.*] Aliud exemplum proponit de ambitioso. An, inquit, talis homo habet sui potestatem et animi li-

V. 174. *Exieras, nec nunc.* Ita vet. schol. codd. Colbert. II, III (Colbert. I, non *nunc*), codd. quoque Fauchetii, Pithoei alter, Mentelianus. At vet. ed. Brit. codd. Puteani, Thuan. Mazarin. noster, et alii, *exieris; nunc, nunc.*

V. 176. *Ducit.* Ita omnes nostri codd. Vet. schol. solus, *tollit.*

Cretata ambitio? Vigila, et ciceringere large
 Rixanti populo, nostra ut Floralia possint
 Aprici meminisse senes. Quid pulchrius? At cum

bertatem? — *Palpo quem ducit hiantem.* Per periphrasim, designat ambitiosum. — *Palpo, onis.* Subst. nominativ. a verbo *palpare*, quod est proprie mulcere, leviter tractare, quia ambitiosus prensat manu cives, et auram popularem captat, ut eorum suffragia demereatur. — *Ducit.* Per tribus, circumducit, ad gratiam populi occupandam. P.

177. *Cretata ambitio.*] Mos erat magistratum aliquem ambientibus circumire in veste candida. Sæpe non contenti insito lanæ colore, cretam addebant in vestem, ut candesceret, immo splenderet: unde *κατ' ἐξοχήν* dicti, *candidati*. Hinc a vulgo discreti, cui alba quidem, sed non candida erat toga. Hæc erudite Just. Lips. Elect. lib. XIV, cap. 24. *Fit toga, addito quodam cretæ genere, candidior.* — *Vigila.* Inquit ambitio. Summo mane discurre, ante lucem, ito ad cives, eisque salutem diemque prosperam apprecare, operam tuam et officium sponde, ut eorum tibi pæres benevolentiam. De labore et vigiliis candidatorum Cicero, multis locis, quorum vitam in epist. ad Attic. *militiam urbanam* vocat. — *Et ciceringere large.* Legumina varii generis, cicer, fabam, lupinum, etc. in vulgus abundanter spargebant. Sic ædiles viam sibi muniebant ad superiores magistratus per missilia ejusmodi et congiaria

maxime in Florilibus. Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib. VI, cap. 8. Horum missilium seu congiariorum descriptio et imago extant adhuc in quibusdam numismat. Imp. ubi ex adversa parte, Imperator togatus in suggestu sedens, et tesseram manu tenens, juxta quem præfectus Prætorio stans: infra, duo vel tres figuræ stantes, quarum una scalam ascendit tesseram acceptura: circa inscribitur LIBERALITAS AUG. etc. Cæterum, hic non de congiariis, sed de missilibus agitur. A.

178. *Rixanti populo.*] Ita solitum fieri in collectione missilium Sueton. variis locis, et scriptores veteres testantur. — *Floralia.* Floralia edebant ædiles. De impudicitia illorum ludorum et origine, vid. Ovid. Fast. in Maio, Lactant. et quæ notavimus ad Juven. sat. VI, v. 250.

179. *Aprici.... senes.*] Apricatio senili ætati convenientissima et gratissima, ut tangit Cicero, de Senectute. Ausonius, Mosella: Tempus erit, cum me studiis ignobilis otii

Mulcentem curas senique aprica foventem,

Materiæ commendet honos. . . .

Solent igitur senes in sole hyberno apricantes, κατ' ἐπιθεροῦντες circa meridiem calidior, de nugis hoc genus garrire. Unde Græcorum proverbium, μεσημερινὸς λῆρος, apud Nicephorum Grego-

Herodis venêre dies , unctâque fenestrâ ,
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ ,

ram. Interdum et laudant tempora se pueris acta. Horat. ad Pison. — *Quid pulchrius*. Ironice hoc dictum a poëta ambiciosorum insaniam irridente. C.

180. *Herodis venere dies.*] Terrimum in extremo tangit servitutis genus sub domina potentissima superstitione. Quàm misera, quàm dura ea sit servitus, et supra omnes alias servitutes docet Plutarchus in libro quem de eo argumento scripsit : *οἱ δεῦλοι*, inquit, *τῶν δεσποτῶν ἐπιλανθάνονται καθεύδοντες*. et post pauca : *τοῦτο οὐ δίδωσιν εἰπεῖν ἢ δεισιδαιμονία*. *Μόνη γὰρ οὐ σπένδεται πρὸς ὑπνον, οὐδὲ τῆ ψυχῆ, τότε γούν, δίδωσιν ἀναπνεῦσαι, καὶ ἀναθάρσῆσαι*. Paulo aliter autem ac nos superstitionem definiebant veteres tum Græci, tum Latini. Apud nos, superstitio dicitur puerilis et nugatoria quarumdam piarum exercitationum observatio, quæ, etsi in veri numinis cultu originem habent, ab eo tamen ut et a sincera pietate abhorrent: hanc vero putârunt veteres esse Deorum peregrinorum, vel etiam suorum cultum, peregrinis, nec consuetis ritibus: quare inter præcepta eorum quibus de religione aliquid sanciebatur, primum semper illud erat, *Θεοῦ πατρῴου καὶ νομιζομένους σέβου κατὰ τὰ πάτρια*. Persius hic agens de superstitione exempla ponit eorum qui Judaicis aut Asiaticis et Aegyptiacis ritibus uterentur:

quæ religiones, etsi decreto senatûs admixtæ, nondum tamen viris probis, propter novitatem probabantur. — *Herodis dies*. Vet. schol. « Herodes apud Judæos « regnavit temporibus Augusti in « partibus Syriæ. Herodiani ergo « diem natalem Herodis obser- « vant, ut etiam sabbata: quo die, « lucernas accensas, et violis co- « ronatas in fenestris ponunt. » Herodiani autem, de quibus loquitur Vet. schol. quorumque mentio fit cum pharisæis in Evangelio, Herodem pro Christo colebant, decepti interpretatione pravâ prophetiæ Jacobi, Genesios, cap. XLIX, Versic. 10. Isti ergo, et Hierosolymis, et alibi Herodis festum magna solemnitate colebant. — *Unctâque fenestrâ*. Scil. ob exsudans oleum e lampadibus.

181. *Dispositæ pinguem, etc.*] Modum ostendit quo dies Herodis ab Herodianis colebatur. Festorum autem dierum alii, ut nunc, hilaritate atque epulis transigebantur, alii planctu, jejuniis et varia imitatione tristitiæ. Herodis dies inter lætos numerabatur; ergo pertinent eò lucernæ fenestris accensæ, flores et epulæ quarum hic meminit Persius. — *Pinguem nebulam vomuere*. Fumum densum et crassum instar nebulæ emittunt lucernæ in fenestris dispositæ. — *Lucernæ*. Apud nos hodie, in rebus lætis, tum publicis, tum privatis, cymbia fictilia, dicta *lampions*, fenestris

Portantes violas, rubrumque amplexa catinum

Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino;

Labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles.

æque disponuntur, sed diversa erat lucernarum veterum figura. Aeneæ enim et pensiles erant et catenulis suspendebantur. Earum et maximarum complures videre licet in Musæo Antiq. Bibliot. Imperial. servatas. Hunc autem morem qui etiam ad Christianos transiit, scil. lampades et lucernas festis diebus accendendi, damnat Lactantius, lib. VI, cap. 2: *Mactant opimas et pingues hostias Deo quasi esurienti, profundunt vina tanquam sitienti, accendunt lumina velut in tenebris agenti.* De eo more, vid. Juven. sat. XII, v. 92. Just. Lips. Elect. I, cap. 3, et alios. A.

182. *Portantes violas.*] Græci scriptores celebrationem diei festi duabus his vocibus designare solent, φωσι καὶ σεφανώμασι, luminibus et coronamentis. Coronabant autem aras et simulacra Deorum, et fores templorum, et januas domorum, quæ ideo dicuntur a Tertulliano *laureatæ* et *lucernatæ*, lib II, ad uxorem, cap. 6. Sed, præter laurum, flores etiam alios adhibebant, ac præcipue violas. Juven. sat. XII, 90. — *Rubrumque amplexa catinum, cauda natat thynni.* Jam de convivii loquitur ab Herodianis, hoc die, peractis. — *Cauda Thynni* est ὀβραῖον, quod nomen et genus salsamenti ex Athenæo et Plinio satis notum. — *Natat.* In jure conditum. — *Rubrum.... catinum.* Miniatum,

seu e terra rubra. Catini et vasa fictilia, quibus Romani utebantur. pleraque rubro colore erant, ut hodie sunt illi quos antiquarii servant, quosque vocant *vasa étrusques.* Vid. Mus. Antiq. Bibl. Imper. C. et A.

183. *Tumet alba fidelia vino.*] Plena scil. fidelia, vas vinarium ex argilla. Vid. sat. III, v. 22.

184. *Labra moves tacitus.*] Tu superstitiosus, te Judæis immisces, in eorum proseuchis, seu precationibus, et cum eis vota murmure tacito concipies: sic Prateus et Casaub. Ego vero hæc intelligo, non tam de votis quàm de precationibus et psalmis quos, stantes, talis leviter terram pulsantes, recitant, et labra tantum moventes, ut ipsemet sæpe sæpius in eorum proseuchis testis vidi. A. — *Recutitaque sabbata palles.* Cum Judæis colis sabbata, tremens, et stolide religiosus. Quantâ autem cum sedulitate, forte etiam nimîâ, Judæi sabbata semper coluerint, omnibus notum. — *Recutita.* Hypallage. Judæi recutiti dicebantur ob circumcisam præputii pellem. Sic, et Horatio Judæus dicitur *apella*, id est, sine pelle. — *Palles.* Nempè ob metum superstitionum, seu ob squalorem, et cinerem quo illi se conspergebant in quibusdam aliis festis. Quæ omnia ridet Juvenalis, sat. XIV, v. 96. et Persius, hic. C. et P.

Tum nigri lemures, ovoque pericula rupto :

185

Tum grandes Galli, et cum sistro lusca sacerdos,

185. *Tum nigri lemures.*] Alia commemorat deliræ superstitionis exempla. Persii *nigri lemures*, Platonicorum σκιώδη φαντάσματα, Gallorum *les revenants*, sunt mortuorum umbræ, quas viventibus apparere, et molestas esse credunt. Differentiam inter manes, lemures et larvas habes apud Apulcium, de Deo Socratis. Platonici multa de his lemuribus philosophati sunt docentes, animas quasdam esse ita corporum amantes, et originis suæ primæ oblitæ, ut, ne tum quidem, cùm morte se junctæ essent a corpore, separari tamen ab illo possent; hinc esse illa phantasmata et monstra quæ in sepulchris apparerent, et alibi etiam. Olympiodor. in Phæd. Plat. Ἐπὶ τῶν φιλοσοφῶντων ψυχῶν χωρίζεται μὲν τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, οὐ μὲν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος, ἀλλὰ σχετικῶς ἔτι σύνηπται αὐτῷ κατὰ τὴν ἡμίσετον σχέσιν· ἐξ ὧν καὶ τὰ σκιώδη φαντάσματα περὶ τοὺς τάρφους ἐνειλεῖται· ὡς καὶ ὁ ποιητῆς λέγει περὶ τῆς Πατρόκλου ψυχῆς. Ὁν πότμον γρόσσα, λιπῶσ' ἀνδρότητα καὶ ἦθελν. Apul. in Apologia : *At tibi duat Deus iste semper obvias species mortuorum, quicquid umbrarum est usquam, quicquid lemorum, quicquid manium, quicquid larvarum oculis tuis oggerat: omnia noctium occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta.* Vide Plinium,

lib. VII, epist. 27. — *Ovoque pericula rupto.* Vet. schol. « Sacerdotes, qui explorandis periculis sacra faciebant, observare solebant ovum igni impositum, utrum in capite, an in latere desudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum ei portendebat, pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus. » At aliud superstitionis genus de ovis ruptis narrat Plin. lib. XXVIII, cap. 1 : *Huc pertinet, inquit, ovorum, ut exsorbuerit quisque calices, cochlearumque protinus frangi, aut eosdem cochlearibus perforari.* Similis fere apud nos superstitio, si fuscina casu repertæ fuerint crucis formam habentes, si eversum fuerit salinum, aut si tredécim mensæ accubuerint, et alia ejusmodi. C. et A.

186. *Tum grandes Galli.*] Galli, sacerdotes matris Deum, *grandes* dicuntur ob stultitiam et insulsos mores, ut supra, *Calone... alto*, et infra, *Vulfenius ingens.* De Gallis, vid. quæ notavimus ad Juven. sat. VI, v. 512. — *Et cum sistro lusca sacerdos.* Vet. schol. « *Sistrum* (crepitaculum ex ære vel argento, cujus forma ex vet. monumentis satis nota. Vid. Musæum Bibl. Imper. Paris.) sacerdotēs Isidis portant. *Lusca* autem, ideo quòd nobiles deformes cùm maritos non invenerint, ad misterium Deorum se confe-

V. 185, 186. *Tum.* Ita codd. omnes, vel *tunc*. Vet. schol. *Tunc*, v. 185, et *hinc*; v. 186, quem secutus est Casaubonus.

Incussere Deos inflantes corpora, si non
 Prædictum ter mane caput gustaveris allii.
 Dixeris hæc inter varicosos centuriones,
 Continuo crassum ridet Vulfenius ingens,
 Et centum Græcos curto centusse licetur.

190

• rant. • Ita, τὸ *lusca* vet. interp. ad vitium corporis refert; alii vero, inter quos Casaub. ad vitium animi, ut Horatio et Persio passim *lippus*. De cultu supersticioso Isidis, Juven. VI, 526. A.

187. *Incussere Deos inflantes corpora.*] Injiciunt metum Syriæ Deæ, Cybeles et Isidis, levibus animis occinentes illam furore concutere; hanc plagis, ulceribus morbisque affligere corpora; quæ tamen incommoda et ægritudines ex causis naturalibus proficiscuntur, ut erudite disputat Aretæus, lib. de acutis morbis, cap. 9, ubi explicat cur Syrios Aegyptiosque hæc ulcera divexent potissimum. — *Inflantes corpora.* Tumorem et ulcera immittentes in corpus. — *Si non prædictum, etc.* Nisi observes quæ jubent sacrificuli illi ad placandos Deos suos. P.

188. *Ter mane caput gustaveris allii.*] Si jussum allium, scilicet tria allii capita mane non comederis. Hoc autem præceptum, de quo hic Persius, nobis aliunde non est notum.

189. *Dixeris hæc inter varicosos, etc.*] Epilogus satiræ hujus quæ stoicorum paradoxum illud tractavit; scilicet, liberum unum sapientem, servum vero vitiosum. Quod quidem non negat improbari a vulgo, præsertim ab his ho-

minibus agrestibus, quos vocat *centuriones varicosos*, quia plerumque totius virtutis atque honestatis expertes sunt hujusmodi militares. Ita, sensus est: tibi dixi hæc de vera libertate; sed, si eadem fatus fuerim centurionibus, ridebit crassum Vulfenius, et, etc. — *Centuriones.* Legio quæque in centurias dividebatur. Unicuique præerat dux, cui nomen *centurionis* erat, quem nostri vocant *capitaine*. — *Varicosos.* Qui habent in cruribus varices e labore militari, quique, ut corpore, sic animo intumescunt. P.

190. *Crassum ridet.*] Ingentes repente cachinnos tollit, et in risum effusum solvitur; vel potius quod Galli dicunt, *il pouffe d'un gros rire*, pro *d'un rire bête*. Π.α.τ.ὸν γέλωτα κατὰ γέει: τῶν τὰ ταιῶτα ζῴ.σσ.εφ'ὄντων. — *Vulfenius.* fictum nomen militis proceri et robusti.

191. *Et centum Græcos, etc.*] Et centum philosophos ita disserentes nolit emere centum assibus. — *Græcos.* Sic, sat. I, posuit *crepidas Græcas*. — *Curto centusse licetur.* Centussis est centum asses, quos curtos vocat, quasi summæ vel duo dempti fuissent; ita, quemque philosophum non æstimat unius assis. — *Liceri.* Verbum juris usitatum in auctionibus publicis. Gall. *mettre l'enchere*.

SATIRÆ SEXTÆ

ARGUMENTUM.

IN SEXTA HEREDI TAXAT NIMIUM CUMULANTEM.

Hæc ultimâ satirâ, Persius in avaros invehitur, qui, dum se victu fraudant, divitias cumulant in heredes avidos quibus, quod reliquum est de hereditate, nunquam satis est. Et primum, ad Cæsium Bassum, poëtam lyricum sibi que amicum, scribit, rogatque, quoniam Sabinos suos jam secesserit, quid agat, et quo in genere scribendi se exerceat: vicissim, quid ipse faciat, et quo loco sit versatus aperit. Hic; scilicet ruri, honestis artibus deditus, procul ab ambitione et avaritia remotus, vitam felicem degit, parum curans, an vicinus ditior sit, necne. (1 — 17). Longe aliter Romani vivunt. Hic eo usque avaritiæ devenit, ut vix natalibus suis aliquantulam partem suarum divitiarum attingat; ille grandia patrimonia improvide vorat (18 — 22). *Utar ego*, inquit poëta, *utar*: et quomodo utendum sit divitiis ostendit; id est, liberaliter: messe propriâ vivam; nec bona mea effundam; nec, si quis amicus naufragus auxilium a me petat, renuam, sed frangam aliquid de cespite vivo, et largiar inopi (22 — 33). Inde, ab hoc versu, usque ad finem, festivo cum herede dialogismo, Romanos docet, stultos esse eos qui se labore et inedia consumi patiuntur, ut ingratis heredibus amplas relinquunt divitias, quas illi male avaritia partas, male luxuria perdant. Is est ordo et *εἰς ἐνότητα* totius satiræ.

SATIRA VI.

IN AVAROS.

ADMOVIT jam bruma foco te, Basse, Sabino;
Jamne lyra, et tetrico vivunt tibi pectine chordæ?

1. *Admovit jam bruna foco.*] Interpretes plerique primum hunc versum cum interrogatione legunt, ut sit sensus: jamne, ô Basse, bruma te admovit foco Sabino? Jamne, ô Basse, mire artifex intendisse numeris veterum primordia vocum, etc. lyra tua et chordæ vivunt tibi pectine tetrico? Ita est phrasis totius ordo. At ego primum versum positive, neque aliter legendum censeo, eâ nempe fretus opinione, scilicet, extra verisimilitudinem esse Persium ad amicum scribentem nescire quo loco sit: ratus præterea, hanc interrogationem non adeo necessariam esse, quin, eâ sublatâ, nihilominus recte fluat oratio. Ita, nostro judicio: quoniam, ô Basse, jam bruma te admovit foco Sabino; jamne lyra tua vivit? vivuntne tibi chordæ pectine tetrico? mire opifex, etc. — *Foco.... Sabino.* Romani viri docti, qui tempora sua inter negotia et studia dividebant, a Vulcanibus, cum jam ceperunt noctes fieri productiores, circa Augusti finem, lucubrare incipiebant. Iidem ad villas, non tantum

valetudinis et otii causâ, et per ætatem scedere solebant, sed quovis tempore, ut studio et scriptis indulgerent, quod constat ex Tull. epist. ad Attic. Suet. in Aug. Horat. et aliis. Inde apparet huic Basso fuisse villam in regione Sabinorum. — *Basse.* Plures certe fuerunt hujus nominis viri. De Aufidio Basso, belli Germanici scriptore, loquitur Quintilianus, et de Saleio Basso, epico poëta, quem idem laudat, lib. X, cap. 1. A. Gellius C. Bassi meminit, lib. III, cap. ultimo, qui de vocabulorum origine scite et lepide scripsit. Hi porro non sunt ad quos Persius hanc satiram miserit. Ita autem vet. schol. « Hanc « satiram scripsit Persius ad Cæ- « sium Bassum, poëtam lyricum, « quem fama est in prædiis suis « positum, ardente Vesuvio mon- « te Campaniæ, et late ignibus « abundante, cum villa sua us- « tum esse. Hic ergo, dum viveret, « Româ ad Sabinos necessario « transibat ubi, brumali tempore, « in calido loco, carmina scribe- « bat. » A.

2. *Jamne lyra.*] Jamne lyricis

V. 1. *Admovit j. br. foco te, Basse, Sabino.* Cur interrogationis signum post hunc versum non posuerim, vid. sup. comment. — *Admovit.* Codd. duo, *admovet*: alii omnes, *admovit*.

Mire opifex numeris veterum primordia vocum,
 Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ;
 Mox juvenes agitare jocos, et, pollice honesto, 5

carminibus, more tuo, egregiam navas operam? — *Tetrico vivunt tibi, etc.* Janne pulsantur chordæ citharæ a te? *pectine tetrico*, id est, graves sonos reddente. — *Tetricus* in gravibus ac seriis argumentis usurpatur. P.

3. *Mire opifex, etc.*] Tu qui æque peritus es describere primordia vocum, atque intendere strepitum marem fidis Latinæ. — *Opifex intendisse primordia, etc.* Hellenismus, pro peritissimus in intendendo, etc. — *Veterum primordia vocum.* Vel quod antiquarius fuerit Cæs. Bassus, et antiquis dictionibus usus sit, vel quòd poëmata scripserit: nam, ante prosaicam dictionem, cujus apud Græcos primus auctor Pherecydes fuit, carmina condebantur. Lub. — *Vet. prim. vocum.* Id est, carmina, quæ ante solutam orationem et Græci et Latini fuisse testantur. « His verbis, inquit « Turneb. Advers. lib. XXX, « cap. 7, significari putò Bassum « poëtam esse lyricum. Lyrici autem primo Divos, et virtutem « victorum in sacris certaminibus « carmine extollebant; atque ea « sunt *veterum primordia vocum.* » Vid. infra var. lect. A.

4. *Atque marem strepitum.*] Solers scribere forte et generosum carmen lyricum in quo heroum nempe et virorum fortium præclara facta canuntur. Horat. de Arte Poët.

Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum
 Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
 Et juvenum curas, et libera vina referre. P.

— *Fidis Latinæ.* Apud Græcos, lyrici poëtæ novem memorantur, Stesichorus, Bacchilides, Ibycus, Pindarus, Simonides, Anacreon, Alcman, Alcæus, et Sappho; at, apud Latinos, duo tantum claruerunt, Horatius, et hic Cæsius Bassus, cujus sermo nunc est.

5. *Mox juvenes agitare jocos.*] Mox lyram tuam ad leviora argumenta intendis. Hæc spectant ad ἐρωτικὰ, quibus juveniles curæ, amores, ludi canuntur. — *Et, pollice honesto.* Et decore poëmate egregios senes eorumque sales, et convivium celebrare. Quæ igitur Horatio *libera vina*, hoc est, συμποτικὰ ἀσεισµατα, et laudes vitæ senilis otio et quieti reddite pulcherrime expressit Persius, his verbis, *et, pollice honesto, egre-*

V. 3. *Vocum.* Restitui ex codd. et editt. antiquis. vet. schol. et post eum editt. recentiores, *rerum*; ut sit sensus: mire opifex intendere primordia rerum, originem rerum pandere, θεολογίαν et κοσµολογίαν celebrare. Hæc explicatio minus ad rem mihi videtur, et vox *rerum* repositam opinor in cod. vet. schol. ab emendatore sciolo, qui vim prioris lectionis non penitus intelligebat. Quapropter codd. nostrorum lectionem recepi.

Egregios lusisse senes? Mihi nunc Ligus ora
 Intepet, hybèrnatque meum mare, qua latus ingens
 Dant scopuli, et multà littus se valle receptat.
Lunã portum (est operæ) cognoscite, cives.

gios lusisse senes; quæ omnia lyrici carminis partes sunt: et pulcherrimum, hoc loco, habes pœtæ encomium, qui æque peritus fuit canere Deorum laudes atque juvenum jocos. Boileau, Art Poétique, chant I:

Heureux qui, dans ses vers, sait d'une
 voix légère
 Passer du grave au doux, du plaisant
 au sévère!
 Son livre aimé du ciel, et chéri des
 lecteurs,
 Est souvent chez Barbin entouré d'a-
 chetens.

A.

6. *Mihi nunc Ligus ora.*] Vet. schol. « Seipsum Persius significat secessisse in Liguria fines; videlicet, propter Fulviam Senniam matrem suam, quæ, post mortem prioris viri, ibi nupta erat. » — *Ligus ora.* Hodie, *la côte de Génes.*

7. *Intepet.*] Temperatiorem, et mitiorem aërem præbet. — *Hybèrnatque meum mare.* Nam mare Ligusticum in cuius ora nunc sum, agitur, sævit, et a navi-

giis vacat, ut solet fieri tempestate hyberna. Tractum hoc a ratione physica: nam tepor maris, quo se modo frui dicebat, tum præcipuus, cum maria agitantur. Vid. Cic. de Nat. Deor. lib. II. Quod autem hyeme sit mare calidius, apud eundem, et philosophos alios sæpe legere est. *Hybèrnat mare*, ut Græci, *χειμῶνος ἡ θάλασσα*, et Horatius, lib. II, sat. 2: *Defendens pisces, hycnat mare.* C.

8. *Dant scopuli.*] Lunæ promontorii descriptio, de quo Ptolemæus, et Strabo, lib. V. — *Multà littus se valle receptat.* Ubi sinum natura fecit, et deflexum littus in formam *lunæ* curvatur, nomenque inde datum. P.

9. *Lunã portum, etc.*] Hunc locum commendaturus, inserit versum Ennii, qui et ipse, in principio Annalium suorum, *portum Lunæ* collaudavit. — *Lunã pro Lunæ, aī pro æ,* solemne apud veteres pœtas, Lucretio præsertim, ac Virgilio interdum *aguai,*

V. 9. *Lunã portum (est operæ) cognoscite, cives.* Hunc versum integrum restitui ex meo cod. cui assentiuntur codd. Thuan. Colbert. I et II, Fauchet. Pithoean. II, et septem alii. Vet. schol. hunc versum sic legit:

Lunã, pretium est operæ cognoscere, cives,

quæ lectio glossam redolet. Pntean. cod. vet. edit. Britanici, edit. Aldiæ, Casaub. Lub. et recentiores melius:

Lunã portum, est operæ cognoscere, cives.

Nostra lectio vividior est, et codicum auctoritate præstat.

Cor jubet hoc Ennî, postquam destertuit esse 10
 Mæonides Quintus, pavone ex Pythagoreo.
 Hic ego securus vulgi, et quid præparet Auster

aulâi, pictâi, etc. — *Lunæ* vero portus est maximus, seu, verius, est sinus inter portum Veneris et portum Erycis, ambitu viginti millia pass. patens; hodie *golfo della Spezzia*, sic denominatus ab urbe Spetia, quæ sita est in intimo recessu. — *Est operæ.* Subauditur pretium, ut sæpe fit apud bonos scriptores Latinitatis. P.

10. *Cor jubet hoc Ennî*] Id est, hoc nobis imperat Ennius, vir cordatus et sapiens. Nam, cor radix vitæ et fons, ponitur pro mente et sapientia. « Peut-être, » inquit Gallicus interpr. *Le Monnier*, Perse veut-il, en passant, « railler la folie d'Ennius, qui « avait prétendu avoir trois cœurs, « parce qu'il savait trois langues. « Dans ce cas, *cor* au singulier signifie, *Ennius* devenu sage, et « se contentant d'un seul cœur. » — *Ennius.* Poëta epicus, post Liv. Andronicum vetustissimus, annales pop. Rom. epico carmine scripsit. De eo vid. quæ notavimus initio prologi, v. 2. — *Postquam destertuit esse Mæonides.* Hellenismus, pro destertuit se esse Mæonidem. — *Destertuit.* Somniare desiit se Homerum esse, et ad se reversus, omissâ Pythagoræ de animarum in alia corpora trans-

migratione sentientiâ, Quintus Ennius sibi videri cæpit, non Quintus Homerus, ut antea. Ita Turneb. *Advers. Lib. XXX, cap. 7.* Somnium autem Ennii satis notum. Vid. prolog. v. 2. A.

11. *Mæonides.*] Sic dictus Homerus a Mæonia patria. — *Quintus, pavone ex Pythagoreo.* Id est, postquam factus est Quintus Ennius, ex pavone Pythagoreo. Ennius fluxerat immigrasse in se animam Homeri, a quo illa in pavonem, ac deinde in Pythagoram, postea vero in Ennium transiisset. Hæc sunt nugæ Pythagoræ de Metempsychosi, quas salse deridet poëta. P. et A.

12. *Hic ego securus vulgi.*] In portu Lunæ, inquit, versor, ut antea dictum, parum curans rumores populares; procul ab ambitione et vulgari strepitu. Securitas hæc de qua sentit Persius, illa est quam conciliat sui studiosis sola virtus, cujus propria laus est, quòd animos omni perturbatione affectuum liberatos, in securo tranquillitatis portu, ἀνυμύνοτο, collocat. Chrys. in Matth. homilia XXV. Τίς ἐστιν, αἰτ, ἢ ἰσχὺς τῆς ἀρετῆς; τὸ μετὰ ἀσφαλείας ζῆν· τὸ μηδενὶ τῶν δεινῶν ἐυχέριωτον εἶναι. — *Et quid præparet Auster,*

V. 11. *Mæonides Quintus, pavone ex Pythag.* Nonnulli codd. *ex pavone Pythagoreo*, male. Thuan. cod. *a pavone Pythagoreo*.

V. 12. *Fgo.* Male, et sine auctoritate, interpr. Gallicus *Le Monnier* legit *ago*.

Infelix pecori : securus et angulus ille
 Vicini, nostro quia pinguior: et si adeo omnes
 Ditescant orti pejoribus, usque recusem 15
 Curvus ob id minui senio, aut cœnare sine uncto,
 Et signum in vapidâ naso tetigisse lagenâ.
 Discrepet his alius. Geminos, horoscope, varo

etc. Et securus, parum curans quid, *etc.* Ait se tantum in studio virtutis profecisse, ut paratus sit ad congregiendum cum fortuna, quod ad opes pertinet. Atque ita ostendit quàm alienus sit a divitiarum cupiditate, avaritiâ et invidiâ. — *Auster infelix pecori.* Auster ventus meridionalis, suo calore pecoribus noxius; quippe qui eis morbos et sæpe perniciem creat; ideoque, hoc loco, dicitur infelix. C.

13. *Securus et angulus ille, etc.*] Invidiam a se avertit quæ fere comes esse solet avaritiæ, et πλεονεξίας. Lucilius: *Nulli me invidere, neque strabonem fieri sæpius delictis me istorum.* Non curo igitur, inquit poëta, si vicini mei angulus nostro longe pinguior est et fertilior. C.

15. *Ditescant orti pejoribus.*] Non invidiâ solum careo, inquit; sed ne justæ quidem indignationis ac νεμεσότησεως sensum habeo, etsi video mandari honores indignis, aut ignobilibus, pejoribus ortis, libertinis, equitibus Asianis, *etc.* — *Usque recusem, etc.* Et nunquam adducar, ut dolorem ex ea re nullum capiam, et, propter divitias acquirendas, senio minuar. C.

16. *Ob id.*] Quia quivis alius ditior me est. — *Minui senio.* He-

siodus: Αἴψα γὰρ ἐν κακότητι βροτῶν καταγρηθάζουσι. Nolo igitur senectutis incommoda accelerare per susceptos lucri causâ labores, et præ invidiâ meipsum discruciare. Ovid. I, de Pont. eleg. 5:

Jam vigor, et quasso languens in corpore vires

Confiteor facere hoc annos; sed et altera causa est,

Anxietas animi, continuusque labor.

— *Sine uncto.* Sine lautitiis; et, avarorum more, oleribus vesci, et defraudare Genium, ut divitias heredibus accumularem. — *Uncto.* Et delicato cibo. C. et P.

17. *Et signum in vapidâ, etc.*] Nec propterea minus liberaliter opibus meis fruar, nec unquam avarus, immo sordidus, fiam.

« Duplex nota, inquit Casaub. « minutissimarum sordium quam « hic recenset: prior, obsignare « lagenas in quibus non vinum « sit, sed vappa; id enim est *vapidâ lagena*: deinde, cum re- « signandæ sunt, tanto studio « observare an integra sint signa, « ut naso contingat lagenas. »

18. *Discrepet his alius.*] Ego quidem ita vivere volo: alii aliter vivant, nihil contradico; si quidem, *etc.* — *Geminos, horoscope, varo producis Genio.* O horoscope,

Producis Genio. Solis natalibus, est qui
 Tingat olus siccum muriâ vafer in calice emptâ, 20
 Ipse sacrum irrorans patinæ piper; hic bona dente
 Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar,

etsi unus idemque es gemellis fratribus, tamen producis eos diverso ingenio. — *Horoscope.* Astrum natale: quod omnibus notum. — *Varo.* Id est, vario ac dissimili. Vid. sat. IV, v. 12. Non similes fuisse etiam gemellis fratribus, multo minus aliis, animi affectus, id confirmatur multis exemplis, præsertim Castoris et Pollucis (Horat. lib. II, sat. 1.), et Commodi atque Antonini, M. Aurel. Antonini geminorum exemplo, in quorum vita nil fuit simile, etsi pares fore ex astrorum cursu promittebant mathematici, ut scribit Lamprid. A.

19. *Solis natalibus.*] Ex duobus gemellis, alter adeo parens et tenax erit, ut ne natalitio quidem die sibi quicquam indulgebit; et vix tinget, etc. De die natali, vid. passim apud Juvenalem et Persium, et Alex. ab Alex. A.

20. *Tingat olus, etc.*] Mirus est in hac phrasi verborum delectus, ad angendam vim satiricam, potissimum valens. Primo, non inpergit olus, sed tingit leviter, imbuat; 2º, adverte *olus siccum*, vetustate jam insulsum et rancidum; 3º, non oleo, aliisve condimentis lautioribus, sed *muriâ*, liquaminis genere vilissimo, ex sanie thunnorum confecto, vel potius aquâ salsâ, in qua aliquid ser-

vatum fuit aut maceratum: et tamen ille *vafer*, callidus in avaritia sua, muriam non nisi in vasculo coemit et comparat, unde et intincta olera sicca remanent saltem parte sui maximâ. A.

21. *Ipse sacrum piper, etc.*] Eadem descriptio avari emphatica producit. *Ipse*, non coquus, nec servus mediastinus, vel alia quævis diobolaris ancilla, *irrorat*, infundit parce et guttatum, unde et *guttus* est appellatus, *sacrum piper*, cui tanquam rei sacræ parcit. Confer hanc avari descriptionem cum præcedenti, sat. IV, v. 25 et seqq. — *Hic bona dente, etc.* Alter autem geminorum prodigus, opes abligurit et dilapidat in conviviis et in luxu. Exemplum prodigi contrarium superiori. C.

22. *Magnanimus... puer.*] Qui magnificentiam veram magnitudinem esse existimat. — *Puer.* Hic pro stulto, non ætate, sed moribus: quia, ut ait philosophus, διαφέρει οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρός. — *Peragit.* Absumit. Horat. *stringit*:

Præclaram ingrata stringit malus ingluvie rem;

et alibi, *oblumat.* — *Utar ego, utar.* Inquit Persius utar, sed non abutar, ut prodigi faciunt. C.

Nec rhombos ideo libertis ponere lautus ,

Nec tenues solers turdarum nosse salivas.

Messe tenus propriâ vive , et granaria , fas est , 25

Emole. Quid metuas ? occa : en seges altera in herba est.

23. *Nec rhombos ideo, etc.*] Non similis illis nepotibus et stultis, qui dum lauti volunt haberi, etiam libertis suis *rhombos* apponunt. Per *rhombos* intellige exquisitiores epulas. Romanorum autem multi libertos suos honore mensæ non dignabantur; aut certe diversa illis apponebant. Vid. Juven. sat. V.—*Lautus ponere*. Hellenismus, pro *lautus* in ponendis, etc. C.

24. *Nec tenues solers turdarum.*] Vet. schol. « Cognoscere turdarum sapes. Solent enim quidam gulæ dediti, tantæ subtilitatis habere palatum, ut dignoscant turdos, an cellarius, an terrarius sit: an masculus, an femina. *Turdarum* dixit abut sive, cum *turdorum* debuerat, « ut Horatius ponit:
« Pene macros arsit, dum turdos ver-
« sat in igni. »

— *Turdi*, inter volatilia celebrantur. Plin. lib. X, cap. 24, Athenæus lib. II, cap. 24, Aristot. et

Horat. lib. I, epist. 15.—*Salivam*. Pro gustu et sapore frequens Latinis ex ratione physica: nam, quando anima movetur appetitu aliquid edendi, propter partium sympathiam, statim saliva in ore nascitur, tanquam supplente, pro sua virili natura, defectum rei optatæ. C.

25. *Messe tenus.*] Quantum ex agris per annum colligis tantumdem tibi impende et aliis. Esto liberalis κατὰ τὴν εὐσίαν, id est, pro modo tuarum opum. Est enim ἐλευθέρις, inquit philosophus, ὁ κατὰ τὴν εὐσίαν δαπανῶν καὶ εἰς ἃ δεῖ. — *Messis*. Est annuus reditus. — *Granaria*. . . *emole*. Quid cogitas, ô stulte, dum assidue bona congeris in horreis et granariis? quin potius promissæ servas condita et amicis pauperibus illa elargiris? — *Emole granaria*. Δεινῶς, pro exhauri molendo, et largiter quotidie insumendo. C.

26. *Quid metuas.*] Quis est iste

V. 23. *Rhombos*. Codd. Thnan. Putean. Fauchet. Pith. I, et duo alii, *scombros*: et eam lectionem genuinam pene suspicarem; nihil tamen ibi mutandum judicavi.

V. 24. *Tenues salivas*. Restitui ex codd. Thnan. Putean. Colbert. I. Pithoei 8072, Mazarin. Fauchet. codd. 8050 et 8610, et tribus aliis. Vet. schol. et VII codd. *teuuein salivam*. At vet. schol. interpretatur *sapes*: ergo nostram lectionem in cod. veteris schol. insertam primo fuisse opinor. — *Turdarum*. *Turdorum* autem pro *turdarum* nonnulli codd. habent: forte melius.

V. 26. *Metuas*. Dimidia pars codd. *metuis*. Utrumque bene. — Et. Edit.

Ast vocat officium : trabe ruptâ, Bruttia saxa
 Prendit amicus inops, remque omnem, surdaque vota
 Condidit Ionio ; jacet ipse in littore, et una
 Ingentes de puppe Dei ; jamque obvia mergis 30

metus egestatis? quæ diffidentia? eum tua granaria segetibus sint referta? — *Occa*. Labora, atque interea certâ fruaris spe, non defore laboranti quod futurum sit satis; nam tibi jam secunda *messis in herba est*. — *Occa*. Proprie, ligone glebas frange. C.

27. *Ast vocat officium*.] In præcedentibus, bonum usum divitiarum ostendit. Præcepit, ut quisque opibus suis liberaliter frueretur, κατὰ τὴν εὐσίαν, et ex proventu annuo sibi indulgendo, et amicis largiendo: nunc de altero opum usu loquitur, quem definit necessitate, et calamitate inexpectatâ amici egestis, cujus gratiâ etiam prædia vult vendi et rem partam imminui. Ast, inquit, officium amicitiae et humanitatis me vocat, opibus meis frui sum ex proventu annuo, et, anno finito, nihil mihi superest de reditu, quo huic amico possim opitulari. En, sibi met respondet Persius, occasionem oblatam benefaciendi, καὶ τοῦ εὐεργετεῖν, frange aliquid de cespite vivo. Quidam hic dialogum inter avarum et Persium institui volunt, quasi avarus ad hæc, quæ antea poëta de liberali opum usu dixerat, avaritiam suam sub specie humanitatis prætexendi causâ, objecis-

set: *ast me vocat officium, etc.* Quæ minime necessaria est ista personarum suppositio. Simpliciter ergo et objectionem et responsum in ore poëtae reposuimus. A. — *Trabe ruptâ*. Describit naufragium in freto Siciliae. Nave ruptâ, inquit, amicus inops, etc.

28. *Prendit* (Bruttia saxa) *amicus inops*.] En, post naufragium, amicus inops; enatans evasit in littora Brutiorum. Virgilius, *Aeneid. VI*, de Palinuro:

Preasantemque unciis manibus capita
 ardua montis.

— *Surdaque vota*. Et cum opibus in mare condidit sua vota a Diis rejecta, non exaudita, quibus Dii surdi fuerunt. — *Ionio*. Subauditur mari.

29. *Et una ingentes de puppe Dei*.] Et cum eo jacent Dii navis tutelares, ablati de puppe, quos, homo pius, secum tulit. In puppe autem sacrarium fuisse, quo Deorum imagines et simulacra reconderentur in tutelam navis, omnibus notum. A.

30. *Jamque obvia mergis, etc.*] Jamque navis diffractæ ligna, et trabes super mare fluitantia, obvia feruntur marinis avibus ad ea advolantibus, ut inde prædam captent.

vet. Britannici, et nonnullæ edit. recentiores habent *en pro et*; non male, certe.

Costa ratis laceræ. Nunc et de cespite vivo
 Frange aliquid; largire inopi, ne pictus oberret
 Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris heres
 Negliget, iratus quòd rem curtaveris; urnæ
 Ossa inodora dabit, seu spirent cinnama surdum, 35
 Seu ceraso peccent casiæ, nescire paratus.

31. *Costa ratis.*] Pro lignis quibus navis latera intexuntur. — *Nunc et de cespite vivo.* Quid moraris, inquit pœta, amico infelici debes opitulari, non de prœventu annuo solum; sed et de ipsis fundis. — *Cespite vivo.* Hoc est, de segete ipsa, quæ adhuc in herba est. — *Cespes.* Est terra cum gramine. P.

32. *Ne pictus oberret, etc.*] Ne cogatur mendicando victum sibi quærere, sui naufragii exhibeus imaginem, ex more naufragorum. Vid. sup. sat. I, v. 90, et Juven. sat. XIV, v. 301.

33. *Cærulea in tabula.*] Tabula dicitur *cærulea*, propter colorem maris quod exhibet. — *Sed cœnam funeris heres, etc.* Tangit simul quorundam avarorum dementiam, qui, ait Senec. ut heredi suo procurant, sibi negant omnia; et aviditatem heredipetarum bonis futuris inhiantium, qui, cum suas spes delusas vident, funera amicorum negligunt. Respondet igitur avarus: at enim, si ita patrimonium effuderis, iratus heres, ob imminutam hereditatem, mortuo tibi justa non persolvit, sumptus omittet, et apparatus

funebres. Porro ridicula satis erat quorundam ambitio, qui, cum ingloriose vixissent, magnificentiam sibi funus duci et parari, imprimis ferale epulas et novendiales, instrui cuperent. — *Cœnam funeris.* Silicernium intelligit, quæ cœna in mortuorum solatium Diis Manibus inferebatur, et una cum funere cremabatur; vel potius epulas novendiales, circumrotationes, *περίδειπνα* dictas. quæ amicis et propinquis post exequias dabantur, in quibus mortui laudes recitari erat moris. P. et A.

34. *Quòd rem curtaveris.*] Quòd tantum de speratis bonis detractum sit. — *Urnæ ossa inodora dabit.* Cineres defunctorum urnæ immissos, in sepulchro solitos condi, nemini non compertum. — *Ossa inodora.* Sine ullis aromatibus. A.

35. *Seu spirent cinnama surdum.*] Ordo est: iratus heres, paratus nescire, id est, parum curans, a cinnama, etc. — *Cinnama et casia.* Synecdochice, pro omni aromate ponuntur. — *Spirent. . . surdum.* Odorem obtusum, insensibilem.

36. *Seu ceraso peccent casia.*] Vel

V. 31. *Ratis.* Navis pro ratis habet cod. Thuan. Male, propter metrum.

V. 32. *Ne.* Ita omnes optimi codd. Nonnulli *nec.* Tres alii, *nunc:* male, propter sensum.

Tunc bona incolumis minuas? Sed Bestius urget
 Doctores Graios: ita fit, postquam sapere Urbi
 Cum pipere et palmis venit nostrum hoc, maris expers,
 Fœnisecæ crasso vitiârunt unguine pultes. 40

adulteratæ fuerint gummi e ceraso. C.

37. *Tunc bona incolumis minuas?*] Dicit tibi heres tuus iratus. Debesne ita sanus, et nunc vivus, bona impendere tua?—*Sed Bestius urget.* Bestius cognomen Romanum apud Horat. lib. I, epist. 15, et alios: hic nomen *θετιζών* turpilucripidi hominis, hereditati alienæ inhiantis. — *Urget doctores Graios.* Bestius invehitur in philosophos Græcos, quòd secum attulerint artem liberaliter vivendi et honeste, quo fit ut hereditates minuuntur C. et P.

38. *Ita fit, etc.*] Hic locus perobscurus sane est, cujus difficultas inest in verbis, *nostrum hoc maris expers*, propter ambiguitatem verbi *expers*, sicuti verbi *maris*. *Expers* duas habet significaciones. Vulgo *expers*, ab *ex parte*, qui nullam habet partem, id est, qui caret. Aliquando etiam venit ab experiri, et locum tenet participii *expertus*, qui expertus est. Probat hoc vet. glossarum auctor, qui utramque notionem agnoscit, sic enim ille: *expers, ἀπειρος καὶ ἔμπειρος*. Ambigua etiam est, hoc loco, verbi *maris* significatio. Venitne a *mare*, *maris*; an, a *mas*, *maris*? Quæ cum ita sint, ne lectorem vanis quæs-

tionibus fatigemus, duas tantum afferemus interpretum sententias præcipuas. Illa sic: *Ita fit*, ait Bestius, *postquam nostrum hoc sapere*, id est, nostra hæc sapientia *maris expers*, masculo robore carens, mollis et effeminata, *urbi venit cum pipere, etc.* Altera, sic: *Ita fit, postquam sapere*, id est, sapientia Græcorum *venit cum pipere et palmis*: tunc *nostrum hoc*, id est, nostra propria sapientia a majoribus accepta, ut *maris expers*, id est, sine sale, insulsa, nullius pretii habita est, et contemni cœpit; tunc *Fœnisecæ vitiârunt, etc.* Illa Casauboni sententia, hæc Turnebi Advers. XXX, cap. 7, Casauboni quidem sententia simplex videtur, et rei accommodata. Alii tamen simplicius: postquam nostrum hoc sapere, *notre nouvelle sagesse*, maris expers, transmarina (vide notæ hujus superiorem partem), *qui a passé les mers*, venit, admissaque est in urbem; tunc *Fœnisecæ, etc.* A.

39. *Cum pipere.*] Ante piper inventum, baccas in usu fuisse testatur Plin. lih. XV, cap. 29.—*Palmis.* Pro earum fructibus, qui dactyli vocantur, Gall. *dattes*.—*Nostrum sapere.* Nostra sapientia.

40. *Fœnisecæ vitiârunt.*] Ex eo tempore, adeo depravata sunt

V. 39. *Venit nostrum hoc, maris expers.* Codex noster: *venit hoc nostrum, et maris expers.* Male omnino.

Hæc cinere ulterior metuas? At tu, meus heres,
 Quisquis eris, paulum a turba seductior audi:
 O bone! num ignoras? Missa est a Cæsare laurus

omnia, ut viliores rustici, quales sunt qui fœnum secant, lautitias quæsiverint. — *Vitiarunt.* Additis condimentis, quasi violarunt. — *Unguen.* Unctura, condimentum crassum. Vet. schol. « Solent rustici, cum oleum defuerit, pecudum adipe in pultem misso, « pro oleo uti. » — *Pultes.* Vide Juven. sat. XI, v. 58, XIV, 171.

41. *Hæc cinere ulterior metuas?* Avaro respondet: Has tu minas tui heredis metues, cum eris mortuus? Has igitur jure, cum eris cinere ulterior; sed nunc, vivus, quid metuas. — *Cinere ulterior.* Notandum est hoc loquendi genus, pro, cum fueris fato functus. Sic Græci, περιαιτέρω κένεως, ultra cineres, pro a morte. — *At tu, meus heres, etc.* Ubi alios reprehendit, quid ipse sentiat ostendit: quasi igitur dicat: Alius hoc timeat, scil. timeat alius, ne heredes sui funeris cœnam negligant; ego nihil timeo. Atque, ut tu, mi heres, quisquis eris, scias me vacuum ab hoc metu, narro tibi, si nescis, mihi in animo esse ludos edere magnificos, propter lætam de Germanis victoriam. Scis quanti sumptus rem moliar; sed nil me terret impensæ magnitudo: faciam. Quid tu igitur ad hæc? C.

42. *Quisquis eris.* Recte: nam heredes non habebat Persius. —

A turba seductior. Remotis arbitris: quia vulgo philosophia laborabat invidia atque odio.

43. *O bone! num ignoras?* Ὁ τ' ἄν' εἰσθ' ἔσσι λήξω; mire morata hæc oratio lectorem attentum detinet. — *Missa est a Cæsare laurus.* Num tu ignoras? A Caio Germ. Caligula Cæsare laurus, victoriæ index, cum litteris ad senatum missa est, ob egregiam Romanorum victoriam, et insignem cladem et stragem Germanæ pubis. Cui victori (Caligulæ) jam sacrificia et victimæ in triumphum parantur, et ab omnibus aris frigidus excutitur cinis, et altaria ad sacrificia præparantur. L.— Porro hæc ingeniose et satirice in Caligulam direxit poëta: is quippe, cum triumphare vellet de simulato hoste, victoriam finxit (conchas tantum, jussu ejus, milites in littore legerant); et, quasi Germanos longe lateque vicisset, laureatas litteras ad senatum misit; simulque suis procuratoribus mandavit, ut, minimâ impensâ, quàm magnificentissimum triumphum appararent, datâ iis licentiâ, ut in omnium civium bona, ad hoc munus exequendum, incurrerent. Vid. Suet. in vita Calig. cap. 46, 47. Quomodo usi sint procuratores, nos satis docet Persius hæc descriptione. Cæterum, Persius ad utrumque genus

Insignem ob cladem Germanæ pubis, et aris
 Frigidus excutitur cinis; ac jam postibus arma, 45
 Jam chlamydes regum, jam lutea gausapa captis,
 Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos:
 Dīs igitur, Genioque ducis centum paria, ob res

liberalitatis præstantissimâ hâc satirâ paratum auditorem tenuit. Hactenus, de privatis impensis egit; hoc loco, de publicis, quibus convenit magnificentia. Cùm autem, hoc infelicissimo sæculo, Romani, qui antea tam magnifice, hilariter, et libenter erga victores usi erant, ad maximas impensas inviti adigerentur a tyrannis quorum dominium essent, necesse erat eos præceptis instrui quæ animum adversus tales casus firmarent; quod, quasi aliud agens, hoc loco, efficit poëta. — *Laurus*. Laureata epistola in signum victoriae. Plin. lib. XV, cap. 10; Tit. Liv. lib. V; Martial. lib. VII, epig. 4, 5, 6, et alii. C. et A.

44. *Insignem ob cladem.*] Ironice. Vid. Suet. vit. Calig. cap. 46.

45. *Frigidus excutitur cinis.*] Postremi sacrificii residui cineres amoventur, novus ignis, nova sacra instaurantur. — *Jam postibus arma*. Tropæa militaria postibustemplorum et arcubustriumphalibus apponuntur. Virgilius, Aeneid. VII:

Multaque præterea sacris in postibus arma,
 Captivi pendent currus, curvæque securus.

P.

46. *Jam chlamydes regum.*] *Chla-*

mys. Militaris vestis pallio astrictior et brevior. — *Jam lutea gausapa captis*. Et *gausapa*, teste Varrone, vestes Gallorum villosæ, crocei coloris: stramenta, quibus utuntur in castris milites. Vid. sup. sat. IV, v. 37. L.

47. *Essedaque.*] *Esseda*, currus Gallorum, Belgarum et Rheni incolarum vehicula, quibus etiam utebantur in præliis: ex iis enim olim depugnant, et, rotarum ingruentium strepitu impetuque, hostium ordines protrebant, aut perturbabant. Virg. Georg. III: *Bellica vel molli melius feret esseda collo.* P.

— *Ingentesque locat Cæsonia Rhenos*. Cæsonia uxor, mulier perditissimæ libidinis. Vid. Juvénalem, sat. VI, v. 610 et 615. — *Ingentes Rhenos*. Rhenanos, Rheni accolæ. Rhenanos autem vocat quos Suet. Gallos fuisse ait: *conversus ad curam triumphi, præter captivos et transfugas barbaros, Gallorum quoque procerrimum quemque, et, ut ipse dicebat, ἀξιοτατάμειπτον, ac nonnullos ex principibus legit et seposuit ad pompam.* C.

48. *Dīs igitur, etc.*] Diis majoribus, Imperii patronis. — *Genioque ducis*. Caligulæ. Per Genium principis jurabant veteres,

V. 46. *Captis*. Pro *captis* habent nonnulli codd. *victis*: at parvi interest.

Egregie gestas, induco. Quis vetat? Aude.

Væ! nisi connives. Oleum, artocreasque popello 50

Largior. An prohibes? Dic clare. Non adeo, inquis:

et ipsi sacrificabant. — *Centum paria*. Centum paria gladiatorum, ut vult Turnebus: alii volunt hecatomben, minus bene. Cæterum, hos sumptus non esse unius privati recte observat Casaubonus: supplicationes enim, deinde triumphus, immolationes hostiarum et ludi gladiatorum, et largitiones in populum collatæ, e publico ærario, aut e fisco principis decerni solebant: hæc igitur largitio quam hic memorat, non erat collatio quædam usitata; sed per vim expressa a procuratoribus et Cæsonia: sicuti enim ædiles et alii magistratus, cum ludos ederent, ab amicis sublevabantur; ita Caius necessaria ad triumphum suum a civibus extorsit. — *Ob res egregie gestas*. Ob insignem victoriam Caii. Ironice, ut supra. C. et A.

49. *Induco*.] Verbum arenæ ac muneris *induco*, ut *produco*, id est, in medium affero. — *Quis vetat? Aude*. Num audes refragari, ò heres! et deterrere me a consilio quod cepi?

V. 51. *Non adeo, inquis*. Codd. Pntean. Colbert. II, III, Mazarin. Fauchet. cod. noster, et multi alii, *non audeo, inquis*; quæ lectio genuina, et ab auctore profecta nobis videretur; nisi metrum ei adversaretur: unde suspicor fuisse prius scriptum: *Largior. An prohibes? Clare. Non audeo, inquis*. — *Clare*. Subauditur *dic, parlez net*. — *Audeo*. Vocalis *o* non eliditur, per licentiam poeticam. At melius, nostro iudicio, vet. edit. Britan. *Non ausim, inquis*; ut sit versus spondaicus. Quæ lectiones variæ nostram interpretationem confirmant: non *audeo*, vel non *ausim* accipere tuam hereditatem; nam ager tuus *crossatus*, exhaustus est. IV codd. tantum habent: *non adeo, inquis*.

50. *Væ! nisi connives*.] Impendet tibi malum si forte non assentiaris: nam, aut Imperatorem infensorem invenies, aut ego eo majoribus sumptibus exauriam hereditatem, quo magis vetare conatus fueris. Paulo post:

... Nunc, nunc impensius unge,
Unge, puer, caules. . . . .

— *Oleum artocreasque popello*. Quin etiam oleum et *artocreas*, cibum ex pane et carne, atque adeo epulum et congiarium populo largior. — *Artocreas*. Ab ἄρτος et κρέας. Et hæc, ut recte observat Casaub. non privati hominis est impensa. Ita igitur jungenda sunt præcedentibus, et sunt exempla collationum quæ civibus fuerunt imperatæ a Caii procuratoribus, ad celebrandam victoriam ejus. Moris enim Romæ erat, ut epulum et visceratio darentur populo a triumphantibus, frumentum etiam viritum dividebatur, cum oleo et nummis. C.

51. *An prohibes?*] An tu, ò heres, illud fieri vetas? — *Dic clare*.

Exossatus ager juxta est. Age, si mihi nulla
 Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
 Nulla manet patruī, sterilis matertera vixit,
 Deque aviā nihilum superest; accedo Bovillas, 55

Quasi heres ringatur ad hæc, et murmuret. Ecquid hæc res tibi molesta est? L. — *Non adeo, inquis.* Perobscurus hic locus multas accipit interpretationes. Alii: non adeo fertilis et optimus est fundus tuus, ut hereditatis tuæ avidus sim, et vetare velim, quin prorsus in largitiones effundas; vel potius non ita dives es, ut his sufficere possis. Quæ interpretatio co contorta magis est, quod interpretes extra sensum explicant *exossatum*, fertilem: porro, *exossatum* significasse unquam *fertilem*, quis unquam credat? Alii: non adeo tuæ largitioni adversor; est enim tibi, juxta, ager fertilis. Eundem errorem creat verbum *exossatus*. Alii sensum separant, et dicunt: non adeo tuæ largitioni adversor: ad quæ poëta respondet: est mihi ager fertilis *juxta*, etc. Quæ interpretatio pene inepta est; nec hoc responsum poëtæ concordat cum heredis proposito; atque ut Galli dicunt, *c'est parler à bâtons rompus*. Alii demum: *non adeo* (verbum juris), non adeo, accipio hereditatem tuam; ager enim tuus his impensis, his lar-

gitionibus *exossatus*, exhaustus, ad nihilum pene redactus est. Porro, apud Romanos, prope infamis erat ille cujus hereditatem recusabant propinqui. *Age, ch bien! puisque tu n'en veux pas*, tu hereditatem meam non accipis, inquit dives, *age*, ita sit: alium heredem, quæram; nec mihi deerit. Hanc explicationem veluti genuinam et solam aptam propositioni recipio. Vide supra varias lectiones. A.

52. *Exossatus.*] Exhaustus, et jam sine succo et bonitate. Ita passim apud Plautum et alios, pro enervatus, debilitatus. — *Juxta.* Hoc loco, idem ac prope, pene; ut in Cæsare, *juxta ad seditionem ventum*. — *Age, si mihi nulla, etc.* Responsio divitis quæ, in nostro sensu, recte heredis verbis aptatur. Vid. sup. A.

53. *Amitis.*] Amita, patris soror. *Patruelis.* Hoc loco, consobrina: præterquam quod patruelis dicuntur ex duobus fratribus editi, consobrini vero ex duabus sororibus. P.

54. *Sterilis matertera vixit.*] Si matris meæ soror nullum reliquit.

55. *Deque avia nihilum superest.*]

V. 55. *Bovillas.* « *Bouillas* omnes codd. habent, inquit Casaubonus, « non *bohillas*; quo tamen modo nonnullos scripsisse ex Nonio constat. « Falluntur, qui eam scripturam tuentur, quia Græci scribunt βεῦλλαι: « nam est ut βεῦζ, *boves*, βῆζ, *ovis*, et ita semper. » Cod. noster, et alii quos vidimus, habent *houillas* (pro *bovillas*, u pro v), et omnes edd. præscæ.

Clivumque ad Virbî : præsto est mihi Manius heres.
 Progenies terræ? Quære ex me, quis mihi quartus
 Sit pater; haud prompte dicam. Tamen adde etiam unum,
 Unum etiam, terræ est jam filius : et mihi ritu

Hoc dictum, ut vel remotissimi gradus cognationis intelligantur.

—*Bovillas.* Vicus in Appia via, ad undecimum lapidem ab Urbe, ubi Clodius a Milone interfectus est. Sedes erat frequens mendicis, quia tritum iter est. P.

56. *Clivumque ad Virbî.*] Bovillæ et Aricia vicina admodum loca in via Appia : sed aliquando remotior ab Urbe Aricia, ubi *clivus Virbî*, id est, nemus Aricinum, et Nemorensis Diana. Vid. Strabonem, lib. V. C. — *Præsto est mihi Manius heres.* Hoc ironice accipiendum, id est, inter hos mendicos, qui Aricinos mendicant ad axes, et ad clivum Virbî, erit mihi heres, et quidem Manius, id est, vir fortis, strenuus, et similis Manio. Porro, Manius quidam, ut ait Festus, Dianæ agrum et lucum consecraverat, et, ne quis virtutis expers sacerdotium teneret, statuerat omnibus licitum fore sacerdotem interficere ac supplantare. Unde proverbium illud Romæ tritum, *multi Manii Aricinæ* : nam sacerdotium hoc solâ

virtute poterat parari et conservari. A.

57. *Progenies terræ?*] Responsio heredis. At Manius iste est *progenies terræ*, id est, obscurus homo, genere incertus, et, ut ait Juvenalis, sat. IV, v. 98, *fraterculus Gigantis*. — *Quære ex me, etc.* inquit poëta. Tu dicis Manium istum esse sine parente, ideoque heredem meum non esse posse; at, pete a me quis sit meus abavus, non facile dicam. Si gradum cognationis unum adjicias, alterum etiam, nihil dicam : *terræ filius erit*, id est, obscurus, et mihi prorsus incognitus : tam igitur Manius erit mihi heres et propinquus quispiam remota cognatione affinis, de quo perinde dubitare mihi fas sit ac de Manio. — *Quartus pater.* Abavus. A.

58. *Adde etiam unum.*] Atavum.

59. *Unum etiam.*] Tritavum. — *Terræ jam est filius.*] Probat cognatum sibi Manium esse. Cognati dicuntur, inquit Masuri rubricæ, qui in uno tertio conveniunt : porro, tritavus meus

V. 58. *Haud prompte dicam. Tamen adde.* Sic interpretari ex codice meo et edit. antiquis Britann. et Aldina. Vet. schol. Casanb et recentiores sic : *haud prompte, dicam tamen. Adde, etc.* Minus elegans forte est nostra lectio, sed lucidior et ad rem aptior.

V. 59. *Unum etiam, etc.* Hic versus in codd. Puteano et Pithoeano, 8072 abest, et reipsa, salvo sensu, potest rejici; quippe qui glossam redoleat. Ita legeremus : tamen adde etiam unum, *ajoutez y cependant un seul degré*, Manius exit tunc prope major avunculus, etc.

Manius hic generis prope major avunculus exit. 60

Qui prior es, cur me in decursu lampada poscas?

Sum tibi Mercurius: venio Deus huc ego, ut ille

et Manius filii terræ sunt; ergo inter se cognati; ergo quoque inter me et Manium exstat coguatio. Facetum argumentum. E terra autem natos homines docuerunt Empedocles et alii; ex aquis vero Thales. Hinc igitur terræ filii nuncupati, quorum genus ignorabatur. Vid. sup. 57. P.

60. *Manius... major avunculus exit.*] Ista ratione Manius mihi cognatus probatur esse; non ille quidem proximus, sed tamen cognatus. Major avunculus Festo et jurisconsultis est avi aut aviæ avunculus: at Suetonio est matris avunculus. C.

61. *Qui prior es.*] Ad legitimum heredem redit, et ait: tu qui mihi propinquior es quàm Manius, cur de me hereditate adeo sollicitaris. Alii interpretantur aliter *qui prior*; scil. tu qui es ætate major quàm ego sum, cur, etc. Sed, ut ait Casaubonus, nihil præcedit unde hoc eliciatur; neque semper verum est. — *Cur me in decursu lampada poscas.* In agonibus $\lambda\alpha\mu\pi\alpha\delta\eta\delta\epsilon\sigma\mu\acute{\iota}\alpha\varsigma$, cum accensas tædas manibus tenentes currebant, posterior cursor facem poscebat priorum; non contra: lampades autem tradebant non currentes, sed decursu stadio; sicut hereditatem

tradit, non qui vivit, sed qui vixit: ita versûs istius sensus est: tu qui mihi propior es heres, cur me, dum adhuc curro, dum vitæ curriculum ago, lampada poscas? Allegorice, pro cur, dum vivo, hereditatem meam a me petis. Lampadis autem tria erant festa apud Athenienses, ut ait Suidas, Panathenæa, Vulcania, Promethea. De Promethei sacris, hoc loco agitur, in quibus juvenes accensas tædas gestantes decurrebant, certabantque, quis prior ad scopum perveniret, non extinctâ facie. Primus defatigatus proximo, is postea defessus alteri, et deinceps alius alii tradebat ardentem facem. Vid. Alex. lib. V, cap. 8. Hujus consuetudinis meminere Varro, III, cap. 16, Cic. ad Heren. IV, et ante illos, Lucret. lib. II, v. 77:

Inque brevi spatio mutantur sæcla animantum, .
Et quasi cursores vitæ lampada tradunt. C. et P.

62. *Sum tibi Mercurius.*] Quo animo recipi debeant hereditates ostendit: scil. ut bona inexpectata, quæ forte in viis inveniuntur. Ne igitur meam hereditatem ut tibi debitam jam nunc intuere; sed finge me esse Mercurium, qui

V. 60. *Exit.* Ita omnes codd. et editt. antiquæ. Vet. schol. et editores, *exstat*: minus bene, nostro judicio.

V. 61. *Lampada.* Putean. et Mazarin. codd. *Lampade.* — *Poscis pro poscas* habent nonnulli.

Pingitur. An renuis? Vin' tu gaudere relictis?
Deest aliquid summæ. Minui mihi; sed tibi totum est,
Quidquid id est. Ubi sit, fuge quærere, quod mihi
quondam

65

Legârat Tadius; neu dicta repone paterna:
Fenoris accedat merces; hinc exime sumptus.

fortuitum tibi thesaurum annuntio et ostendo captandum: tunc mea hereditas, quantula sit tibi, ἐρμαῖον videri debet. — *Ut ille pingitur.* Mercurius crumenam gravidam et turgentem pecuniâ manu tenens pingebatur. Vid. Suidam. C. et P.

63. *An renuis.*] An non vis mea bona veluti gratis data accipere? Horat. lib. II, sat. 3:

..... Excors,
Rejectâ prædâ, quam præsens Mercurius fert.

— *Vin' tu gaudere relictis?* Visne potiri hereditate meâ, quantula fuerit? P.

64. *Deest aliquid summæ.*] At summæ aliquid a me consumptum est. — *Minui mihi.* In meum usum converti. Numquid ego non essem liber, et meorum bonorum ex lege possessor? Regula juris est: rem illi perire cujus est, si dolus absit aut lata culpa. Bona hereditatis ante mortem defuncti, sunt ipsius. Quicquid igitur, illo vivo, de bonis perit, ipsi perit, non futuro heredi: quomodo enim aliquid amittat quisquam, quod non habet? Bene igitur *minui mihi.* —

Sed tibi totum, quidq. id est. Quodcumque ego moriens reliquero, hoc tibi totum erit et integrum. C.

65. *Ubi sit, fuge quærere.*] Noli a me rationem petere bonorum meorum, sicuti solet herus a dispensatore servo suo. P.

66. *Tadius.*] E majoribus quispiam, vel alius quilibet testator. — *Neu dicta repone paterna.*] Nec patruus mihi esto, nec dicta imperiosa, censoria et paterna, quibus uti solent patres in repetenda rerum filiis creditarum ratione, mihi pro meis beneficiis et facultatibus, quas tibi relinquo, repone et retribue. — *Paterna.* De suo patre non loquitur Persius; nam puer patrem Flaccum amisserat. L.

67. *Fenoris accedat merces.*] Olim, cum relictam a me hereditatem administrabis, rem amplifica: et fenoribus auge tuam sortem. — *Fenoris merces.* Pro fenus, quod est merces mutuo datæ pecuniæ. — *Hinc exime sumptus.* Hinc, ex fenore, non ex sorte. — *Sumptus.* Τὰ ἐπιτρίθεια καὶ ἡμέραν, etiam apud Plautum: et Græcis ita, αἱ δαπάναι pro τρεφαί. Ita Casaub.

V. 63. *Vin' tu.* Codd. Putean. Colbert. I, et duo alii, *vis tu.*

V. 66. *Tadius.* Cod. noster, *Staius*, Fanchet. cod. et tres alii, *Stadius*: alii aliter, ut fit sæpe in nominibus propriis.

Quid reliquum est? Reliquum! Nunc, nunc impensius
unge,

Unge, puer, caules. Mihi festâ luce coquatur

Urtica, et fissa fumosum sinciput aure; 70

Ut tuus iste nepos olim satur anseris extis,

Ego vero, ita hanc phrasim interpreto: cum hereditatem meam possidebis vive ut voles: hinc fenus augeat divitias tuas, *hinc exime*, tolle, aufer sumptus nimios, et dives eris. Nonnulli hæc volunt dici ab avaro heredipeta parenti suo avaritiam suadenti et dicenti: rem fenore duplica, et exime sumptus tuos, ut bonorum tuorum major pars eveniat mihi. Male, meo iudicio. A.

68. *Quid reliquum est?*] Inquit avarus. Quomodo rem augere possim, cum nihil mihi relinquant? *Comment voulez-vous que je m'enrichisse et par le commerce, et par l'économie, si vous ne me laissez rien?* Ostendit quàm sit aviditas pecuniæ, vitium insanabile. — *Reliquum!* Hoc cum magna indignatione legendum. *Comment rien! Allons, enfants, allons etc.* Age, heres, deinceps curam hanc eximam tibi. — *Nunc, nunc impensius unge.* Quando video divitias meas pluris a te fieri quàm amorem meum, nihil impedit quin largiter et commode vivam. A.

69. *Unge, puer, caules.*] *Ungere,*

hic Græcorum λιπαίνειν, ut ἐλαίῳ λιπαίνειν μᾶζον, apud Synesium. C. — *Caules.* Posuit *caules*, pro quovis edulio. Horat. lib. II, sat, 3: Ungere si caules oleo meliore caput-
que
Cæperis. . . . . P.

— *Mihi festâ luce coquatur.* Scil. mihi prædiviti urtica apponetur, durum et agreste olus, et quidem die festo, meis natalibus, et exigua portio porcini capitis, in fumo per aurem perforatam suspensi, ut filius tuus abdomini suo et ventri serviens, etc? non ita sane erit. A.

70. *Urtica.*] Herba vilis, satis nota. — *Et fissa fumosum sinciput aure.* Porcinum videlicet. *Sinciput.* Pars anterior capitis. In satirico Arbitri: *Simul pannum de carnario detulit furca, in quo faba erat ad usum reposita, et sinciputis vetustissima particula, mille plagis delata.* Mox: *Dum illa carnis etiam paululum delibat, et coæquale natalium suorum sinciput in carnarium furca reponit, fracta est putris sella.* C.

71. *Ut tuus iste nepos.*] Nepos, ambigue et ingeniose dixit. Nam nepos significat unum e posteris,

V. 68. *Nunc, nunc impensius unge.* Colbert. I et III Mazarin. *nunc, nunc jam pensius unge.* Cod. noster et alii, *nunc, nunc impensius.*

V. 69. *Coquatur.* Codd. omnes, Puteano, Colbert III, et tribus aliis exceptis, habent *coquetur.* Cod. quoque noster, *coquatur*, quam lectionem prætulimus, utpote quæ magis concordet cum ordine ac serie phrasim.

Cùm morosa vago singultiet inguine vena,
 Patriciæ inmeiat vulvæ? Mihi trama figuræ
 Sit reliqua; ast illi tremat omento popa venter?
 Vende animam lucro, mercare, atque excute solers 75

item, luxuriosum ac nebulonem.
 — *Anseris extis.* Auscer olim in deliciis apud Romanos. Intelligit autem jecur. Horat.

Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albi. I.

72. *Cùm morosa vago sing. etc.]* Sensus est: ut, *cùm*, postquàm, vulgivagæ et plebeïæ Veneri diu, dum pauper esset, se dederit, nunc, dives factus hereditate meâ, in thalamos nobilium matronarum irruat. — *Morosa.... vena.* Ut supra, *penem amarum*, τὸ τῆς ἀνδρὸς μέριον, membrum virile. — *Vagum inguen.* Τὸ τῆς γυναικὸς, quodque vocat Horat. lib. I, sat. 4, *concessam Feurem.* — *Singultiet.* « Singultire, inquit Casaub. est « fastidire copiam alicujus rei: « nam, inter causas varias, singul- « tus est hæc, si imprudens ali- « quis, aut avidior quàm par erat, « majorem buccam diglutierit. » Nec mihi placet ista interpretatio. *Singultire*, proprie palpitare per intervalla. Hoc loco, verbum obscœnum, et mire pingens membri virilis singultus ac palpitationes in coitu. A.

73. *Patriciæ inmeiat vulvæ.]* Hoc non eget interpretatione. — *Mihi trama figuræ sit reliqua.* Ut sit mihi sola species hominis, et ego fiam ossa et pellis. — *Trama figuræ.* Audax metaphora simul et perfecta ab omni parte. *Trama*, apud

pannificos, constat filo duriore et retorto, qui, cùm pannus est vetustate attritus, apparet: sic nervi et ossa in corpore macilento et extenuato. *On ne verrait plus que la trame de ma figure, pour je serais maigre et décharné.* A.

74. *Ast illi tremat omento popa venter.]* Popa Latinis est θύραξ, victimarius, sacerdotis minister ad mactandas victimas. Porro, homines isti, ut apud nos lanii, coqui, et illi qui carnes tractant, obesi admodum sunt: ita quoque videntur *popæ* in nonnullis signis anaglyptis antiquis. Metaphorice autem *popa venter* significatur. Hoc loco, *popinonem* et *gulosum lurconem*: poetica enim licentiâ, tribuit ventri quod toti homini conveniebat. — *Omento.* Panniculus intestina ambiens et contegens. Hic pro adipe et pinguedine. Cæterum, hic versus picturam offert haud indignam Marone. A.

75. *Vende animam lucro.]* Concludit Persius: scilicet, ut placeas avaro heredi, *vende animam lucro, etc.* — *Vende animam lucro.* Redime omnes lucri faciendi occasiones, vel jacturâ animæ, id est, vitæ. Respicit Persius ad navigantium pericula, ut patet his verbis, *atque excute solers omne lat. mundi.* Peragra orbem terrarum, omnes orbis angulos scrutare, ut merces

Omne latus mundi; nec sit præstantior alter

Cappadocas rigidâ pingues pavisse catastâ.

Rem duplica. Feci: jam triplex, jam mihi quarto,

novas et aliis irreperitas compares, et huc advelas. C. et P.

76. *Nec sit præstantior alter.*] Nul-
lus esto tam turpis quæstus, qui
tibi sordeat. Mangonium igitur
exerce; et effice, ne quis paratior
sit ad coemenda mancipia. C.

77. *Cappadocas rigida pingues
pavisse catastâ.*] *Ut non sit præstan-
tior alter pavisse.* Hellenismus: ut
alter non sit præstantior in pas-
cendo, seu pascendis servis. —
Cappadocas. Vet. schol. explicat
de gladiatoribus: sed viri doctis-
simi intelligunt servos e Cappa-
docia venalitos: ex hac enim pro-
vincia pulcherrimi, robustissimi
et pingues adducebantur. — *Pa-
visse.* Alii legunt *clausisse*: at hæc
lectio glossam redolet. Alii *plau-
sisse*, non male et erudite; ut sit
sensus: palpasse manu servorum
membra, ad ostendendam empto-
ribus bonam corporis habitudi-
nem et nitorem, vel servos lau-
dando et applaudendo incitasse
ad saltandum, eâ consuetudine,
et cantandum, more patrio. Sed
has rationes e tam longinquo pe-
tiisse Persium quis credat? qua-

propter, lectionem codicum non-
nullorum prætulimus, veluti sim-
pliciolem et aptiorem. — *Rigidâ
catastâ.* Ob rigorem servitutis. —
Catasta. Locus in Romano foro
ubi servi venales exponebantur,
ἀπὸ τοῦ καθίστασθαι. Item, castata
erat lignea et tabulatis machina in
qua vincti prostabant servi ve-
nales. Martial. epigr. lib. IX, 60:
Quos arcana servant tabulata catastâ.
Similis autem huic erat catastâ in
qua martyres olim extendeban-
tur. P. et A.

78. *Rem duplica.*] Naturam mor-
bi de quo loquitur ob oculos po-
nit: nam ut temulenti sitim vi-
num, hydropici aqua irritat, non
sedat; sic avari animum non ex-
plet quod partum est, sed ad ma-
jora concupiscenda allicit. Iisdem
pene verbis sententiam expressit
eamdem D. Basilius in homilia ad
divites: Πλλων, αἰτ, ὑμᾶς ἐνδεεῖς
ποιεῖ τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀκρίρεσον.
τοῖς δέκα ταλάντοις δέκα ἕτερα
προσιθένα σπουδάξεις. ἐπειδὴν δ'
εἰκοσι γένηται, ἄλλα τσσαῦτα ἐπιζη-
τεῖς: καὶ αἰ σὺ τὸ προσιθέμενον
ὀχλὶ τῶν ἐρμῶν ἴσησιν, ἀλλ' ἀναχλέ-

V. 76. *Nec.* Restituï ex codd. Vet. schol. et post hunc recentiores
habent *ne*: utrumque bene.

V. 77. *Pavisse.* Ita Colbert. III, et Pithoei I: ita quoque edit. vet.
Britann. et Aldina. Cod. noster, et decem alii, *clausisse*. Vet. schol. Fau-
chet. cod. et duo alii, *plausisse*, quam lectionem recentiores acceperunt,
præter Lubin. Wedderburn. et nonnullos, qui habent *pavisse*. Cur autem
hæc aliis prætulerim, vid. sup. commentarium.

Jam decies redit in rugam. Depinge ubi sistam,
Inventus, Chrysispe, tui finitor acervi.

80

γὰρ τῆν ἑρεξίν. C. — *Feci*. Per propopœiam respondet avarus. Non solum duplicavi, sed rem auxi ter, quater, decies.

79. *Jam decies redit in rugam.*] Metaphora ducta a vestibus, quæ corrugantur proprie et plicantur: unde in similitudinem multiplicari opes dicuntur dum nummi nummis accumulantur et accrescunt. P. — *Depinge*. Id est, statue, perscribe. Alii legunt *de-punge*, ut sit metaphora a libra in qua certum pondus indicatur et notatur punctis. Sic, sat. V, v. 100, certo *compescere puncto*. B.

80. *Inventus, Chrysispe, tui, etc.*] Ἀδύνατον, ut vult Casaubonus, id est, ὀ Chrysispe, si potes præscribere, qua in propositione soritis quiescendum sit potissimum; si, inquam, id inveneris, et finem certum infinitæ propositionum congeriei statueris, tum ego meæ cupiditati et avaritiæ terminum inveniam; id est, nunquam. — *Chrysispe*. Hic stoicus fuit philosophus, Zenonis, vel, ut volunt alii, Cleanthis discipulus, vir acri ingenio: in dialectica excelluit: quoties contra Cleanthem disputarat, solitus dicere, fortunatum se adversus omnes, præterquam adversus Cleanthem: adeo vero superbus, ut

Ptolemæi regis amicitiam aspernatus sit, et jactaverit de se: *non esset Porticus, nisi esset Chrysispus*. Ex effuso risu mortuum nonnulli tradunt. Diog. Laert. lib. VII, Cic. I, de Natura Deorum. — *Acervi*. Soriten intelligit: quæ argumentatio est acervus, seu cumulus propositionum quæ in infinitum progredi posse videntur: unde per ironiam dixit Persius *finitor*; et addit, *tui*, quia dissolvendæ istius acervalis argumentationis rationem investigavit Chrysispus, et de ea quatuor libros scripsisse fertur. Horatius, lib. II, epist. I:

Dum cadat elusus ratione ruentis
acervi.

Exemplum soritis est apud Ciceronem, Tuscul. Quæst. V, n. 45, ubi solum honestum esse bonum sic probatur per quinque gradus: *Quicquid est quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum, id certe approbandum: quod vero approbaris, id gratum acceptumque habendum: ergo etiam dignitas ei tribuenda est: quod si ita est, laudabile sit necesse est: bonum igitur omne laudabile. Ex quo efficitur, ut quod sit honestum, id sit solum bonum. Et I, de Natura Deorum: Si Dii sunt, beati sunt; si beati, virtute præditi: si virtutis,*

V. 79. *Depinge*. Vet. schol. Codd. Mazariu. Fauchet. et duo alii, *de-punge*: non male certe, et forte elegantius. Pithoei I, *sed scribe*. Hæc lectio glossam redolet.

et rationis erunt capaces: unde con-
cluditur illic, Deos esse homini-
bus similes: quod ibidem refellit
Tullius. Et certe nôrunt omnes

soriten non tam esse argumenta-
tionem legitimam, rectam, cer-
tam; quàm argutiam et cavilla-
tionem. Ita disserit Prateus.

COMMENTARII VETERES

IN SATIRAS

A. PERSII FLACCI,

EX VETUSTISSIMO EXEMPLARI P. PITHOEL.

~~~~~

IN SATIRAM PRIMAM.

DE VATIBUS.

In prolog. v. 9. Verba nostra conari.] Et, blandiri, legitur.

V. 14. Pegaseium melos.] In aliis est, nectar.

In satiram I, v. 15. Quantum est in rebus inane.] Græcum est ἔσσεν τὸ κενόν.

V. 2. Quis leget hæc?] Hunc versum de Lucillii primo transtulit.

V. 4. Labeonem.] Labeo transtulit Iliada et Odysseam verbum ex verbo, ridicule (1) satis, quod verba potius quàm sensum secutus sit. Ejus est ille versus :

Crudum manduces Priamum, Priamique phisingos (2).

V. 6. Examenve improbum.] Examen est lingua (3), vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet. Castigare autem est digito libram percutere, ut temperetur, et præ agitatione post æquum conquiescat. Trutina vero est foramen, intra quod est lingula, de qua examinatio est.

V. 9. Nostrum istud vivere triste.] Figura Græca est, pro nostram vitam tristem.

*V. 11. Cùm sapinus patruos.] Sic Cicero: *Objurgavit Cœlium, ut quidam patruus Censor.**

V. 12. Petulanti splene cachinno.] Cachinno nomen est, et declinatur per omnes casus, hic Cachinno, hujus Cachinnonis. Cachinnus est cum voce risu lascivior, quem Græci μὲνεργεζόντας*

dicunt. Et secundum physicos dixit, qui tradunt homines splene ridere, felle irasci, jecore amare, corde sapere, pulmone jactari.

V. 14. *Animæ prælargus.*] Animæ prælargus dicit vento abundans.

V. 16. *Et natalitiâ t. c. s. albus.*] Ambiguitas in *natalitiâ*, utrum eam natali suo munere acceperit, an tantum eo die gerere soleat: quia quidam habent anulos, quos die tantum natali gerunt. Et, *albus*, aut festivâ veste indutus, aut recitandi pavore, ac meditandi et scribendi tædio perfunctus: vel veste candidâ, nondum purpureum adeptus vestimentum, quod lativestivum dicitur.

V. 18. *Patranti.*] Patratio est rei Venereæ perfectio, vel consummatio, unde et *patres* dicti, eo quòd patratiōne filios procreant.

Ib. *Ocello.*] Per ὑπερόρισμα: quia illum contrahendo minorem facit. Juvenalis:

. . . . . Oculosque in fine trementes.

V. 21. *Et tremulo scalpuntur.*] In libidinem excitantur. Juvenalis:

. . . . Quod enim non excitat inguen
Vox blanda, et nequam? digitos habet.

V. 26. *Usque adeone scire tuum.*] Hæc periodus apud Lucillum posita est, ut me scire volo mi mi conscius sum*, ne damnum faciam. Scire hoc se nescit, nisi alios id scire scierit.

V. 28. *At pulchrum est d. m.*] Hic requiritur historia Demosthenis, qui, cum transiret, et a mercenario tabernæ digito monstraretur, fertur lætatus esse, quod ab ignobilibus sciretur. Et Horatius, lib. IV carminum, sic posuit:

Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium.

V. 29. *Ten³ cirratorum.*] Occulte tangit Neronem, cujus carmina, quia imperabat, per scholas celebrabantur.

V. 39. *Nunc non e tumulo.*] Tumulus dicitur terræ aggestio, * ubi nulla est memoria.

V. 43. *Nec scombros met. car. nec tus.*] Quæ carmina nullum

periculum habeant apud salsamentarios et turarios. Per scom-bros significat salsamentarios, per tus pigmentarios (4).

V. 44. *Quisquis es, ó modo, quem.*] Mimica et comica exclamatio: quoniam poëtæ nonnunquam, omisso recto sermone, extra scenam soli loquuntur, sustinentes personam suam; aut aliquorum hominum verba interponunt.

V. 50. *Non est hic Ilias Accé.*] Accius Labeo Iliadem Homeri versibus fœdissime composuit.

V. 54. *Scis comitem horridulum.*] Scis birrum attritum comiti condonare. Lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites velabantur. Penula, pallium cum fimbriis longis.

V. 56. *Quí pote?*] Tractus sensus ex Græco versu (5), quo significatur, ex ventre crasso tenuem sensum non nasci.

V. 58. *Nulla ciconia.*] Tria genera sannarum: aut manu significare ciconiam, aut, opposito temporibus pollice, auriculas asininas, aut linguam sitientis canis. Sanna autem dicitur os distortum cum vultu, quod facimus, cum alios deridemus. Inde sanniones dicti, qui non rectum vultum habeant.

V. 72. *Palilia.*] Varro: palilia tam privata, quam publica sunt apud rusticos: ut, congestis cum fœno stipulis, ignem magnum transilient, his palilibus se expiari credentes.

V. 82. *Trossulus.*] Trossulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe a Volscis. Hoc equites Romani sine peditibus expugnaverunt, Numio quodam duce. Unde equites Romani Trossuli dicti sunt.

V. 86. *Librat in antithetis.*] Antitheta sunt hæc:

Fortia neglecti (6) velabant colla capilli:

Et per neglecti volitabant colla capilli.

Aut quotiens (7) umbra porrexi brachia mota:

Aut quotiens umbra reduxi brachia mota.

Antitheta autem ista sunt, quæ contra se ponuntur: ut, hinc pudor, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: istinc fraudatio, illinc fides.

V. 95. *Sic costam longo.*] Omnia epicorum carmina, ita fere sunt composita, ut proximus pes ab ultimo dactylus sit.

exceptis admodum paucis, quos *σπονδαίζοντες* appellant, ut apud Cornelium Severum :

Pinea frondosi coma murmurat (8) Apennini.

V. 97. *Subere coctum.*] Suber cortex arboris. Virgilius :

Huic nataám libro, et silvestri subere clausám.

V. 99. *Torva mimalloneis.*] Versus Neronis sunt.

Ib. *Mimalloneis.*] Mimallones dicuntur ministri Liberi patris, ἀπὸ τῆς μιμύσεως. Calandrus Illyriorum rex ad Macedoniam cum exercitu venit. Macedones, cum parvum exercitum haberent, plurimas mulieres cothurnis et thyrsis, in modum Baccharum, ornaverunt. Illi credentes exercitum adventare, discesserunt.

V. 101. *Bassaris.*] Bassarides, Bacchæ. Quibusdam videtur a genere vestis, quâ Liber pater utitur, demissâ ad talos, quam Thraces* Bassarin. Quidam a vulpibus, quarum pellibus Bacchæ succingebantur. Vulpes Thraces bassares (9) dicunt.

V. 119. *Nec cum scrobe.*] Midæ historiam tangit.

V. 122. *Nulla tibi vendo Iliade.*] Non tibi illud dem, si mihi Iliada Labeonis, aut Neronis Troïcon tradas. Scripsit Nero Troïcon.

V. 133. *Nonaria.*] Nonaria dicta meretrix, quia apud veteres a nona hora prostabant; ne, mane omissâ exercitatione, illo irent adolescentes.

IN SATIRAM SECUNDAM.

DE BONA MENTE.

V. 1. *Hunc, Macrine, diem.*] Alloquitur Plotium Macrinum, hominem sane eruditum, et paterno se affectu diligentem, qui in domo Servilii didicerat, a quo agellum comparaverat, indulto sibi pretio aliquanto.

V. 12. *Proximus... expungam.*] Tractum a militibus, qui expuncti dicuntur, dum foras a militia emittuntur. Item, metaphora a bello, in quo, cadente qui primus est, succenturiatur alius.

V. 14. *Nerio jam tertia.*] Nerius morte conjugum locupletatus, fenerator est factus notissimus: de quo Horatius, *scribe decem Nerio*. Dos enim a cive Romano data, non patrio dicta nomine, si repudium non intervenerit, post mortem uxoris ad maritum pertinet.

V. 19. *Vis Staiio.*] Staius tutor pupillarius fuit: Gutta et Albus, et cæteri præpositi, fuerunt iudices: qui in Juniano iudicio corrupti, Oppianicum damnaverunt.

V. 26. *An, quia non fibris.*] In usu fuit, ut augures, vel haruspices adducti de Hetruria, certis temporibus, fulmina transfigurata in lapides, infra terram absconderent; cujus in patratione rei oves immolabantur.

V. 27. *Bidental* (10).] Locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab haruspibus consecratur, quem calcare nefas est.

V. 36. *Nunc Licin' in campos.*] Licinius Crassus inter Romanos locupletissimus, ideo dives cognominatus. Alii volunt Licinium tonsorem ac libertum Augusti Cæsaris significari prædivitem: cujus monimentum est pretiosi operis via Salaria prope Urbem, ad lapidem secundum. De hoc non invenustum Varronis epigramma fertur:

Marmoreo Licinus tumulo jacet: at Cato parvo:
Pompeius nullo. Quis putet esse Deos (11)?

V. 39. *Non mando.*] Verbo usus est haruspico*. Cum eis dicitur:

Mando tibi, ut maximum Jovem audias.

Ut quemadmodum procurationis assertio fit, ita fiat et in sacris, et in prece.

V. 42. *Tucetaque crassa.*] Tuceta apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita, ac macerata: et ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad saturarum jura (12). Hinc Plotius, Virgiliti amicus, in eadem regione est nominatus Tuceta.

V. 56. *Nam fratres inter ahenos.*] Acron tradit quòd, in porticu Apollinis Palatini, fuerunt Danaidum effigies, et contra eas, sub divo, totidem equestres filiorum Aegisthi. Ex iis autem statuís, quædam dicebantur postulantibus per somnum dare oracula.

V. 59. *Saturniaque impulit æra.*] Aes in æde Saturni conde-
batur, nondum argento auroque signato: unde ærarium nomen
accepit. Fuit autem assis libralis, et dipondius, quod hodie in
usu remansit; et solebat pensari potius quàm numerari: unde
et dispensatores dicti prorogatores.

V. 70. *Donatæ a virgine puppæ.*] Solebant virgines, ante
quàm nubere, quædam virginitatis suæ dona Veneri conse-
crare. Hoc et Varro scribit (13).

V. 72. *Messalæ lippa propago.*] Cottam Messalinum dicit,
qui tam vitiosos oculos in senectute habuit, ut palpebræ ejus in
exteriorem (14) partem verterentur. Hic ab Aurelio Cotta ado-
ptatus, Aurelius Maximus dicebatur, originem trahens ab
Aurelio Messala, qui septies fuit consul: qui, cùm a quodam
Gallo ad monomachiam in prælio vocaretur, corvus super
galeam in capite ejus sedit, et, victo hoste, Corvinus vocatus est.

~~~~~

IN SATIRAM TERTIAM.

IN DESIDIOSOS.

V. 1. *Nempe hoc assidue.*] Hanc satiram poëta ex Lucillii
lib. IV transtulit, castigantis divitum luxuriam et vitia.

V. 10. *Bicolor membrana.*] Bicolor, quòd pars crocea (15),
pars glutinata apud antiquos erat.

V. 13. *Vanescat sepia.*] Sepiam pro atramento, a colore,
posuit: quamvis non ex ea ut Afri, sed ex fuligine (16) cæteri
conficiant atramentum.

V. 18. *Lallare.*] Nutrices infantibus, ut dormiant, solent
dicere sæpe, lalla, lalla, lalla. Aut dormi, aut lacte.

V. 21. *Contemnere.*] Hæc ab Horatio male translata intem-
pestiva* sunt:

. . . . . : . . . . . Quin tu
Invidiam placare paras, virtute relictâ?
Contemnere miser.

Ib. *Sonat.*] Ut Virgilius:

Nec vox hominem sonat.

V. 26. *Cultrixque foci.*] Quia delibantiæ dapes in ea positæ, ad focum feruntur.

V. 28. *Stemmata quòd Tusco.*] An oportet te arrogantiam inflatum dissilire, quòd in aliquo nobili Tusco stemmate, millesimus a magnò auctore numereris, et ramum aliquem ac lineam successionis a genealogò in stemmate numeratus obtineas? vel in equitum Romanorum recognitione trabeatum censorem donis militaribus insignis salutas? Cognitio enim equitum Romanorum Censoribus erat subjecta, quæ nunc Consulum est officii.

V. 37. *Ferventi tincta veneno.*] Metaphora a lana, quæ corrupta ad pristinum colorem reverti non potest:

V. 45. *Morituro verba Catoni.*] Merito, inquit, mihi lippitudinem arcessebam, ne Catonis deliberativam orationem recitarem, utrum moriatur, an non: aut quibus verbis uti potuit, cum se destinaret interficere.

V. 48. *Quid dexter senio.*] Senio major missus, ut Sceva (17), immerito, inquit, flebam istas, cum semper laudarem.

V. 89. *Inspice sodes.*] Sodes, antiquæ affectationis est: adeo ut soluto eo quidam usi sint, ut Plautus, qui per solutionem sic ait:

Dic mihi, si audes, quæ est, quam ducere vis uxorem?

V. 103. *Tandemque beatulus.*] Ambitionem irridet: non quia *μῆκρες* et *μυκρίνοι* dicuntur mortui; non est enim Romanæ consuetudinis; sed quia pretiosâ in funeribus veste stragulâ, cæterique, etiam pauperculi, exponebantur. Beatulus autem, qui nunquam splendidiore habitu fuit; aut certe, quia Romanæ consuetudinis fuit simpliciter sepelire.

V. 106. *Hesterni, capite induto.*] Hesterni, ait, a defuncto pridie manumissi, id est, liberti, et civis Romani facti.

Ib. *Capite induto.*] Quia manumissi ante manumissoris corpus pileati incedebant.

V. 112. *Populi cribro decussa farina.*] Farinam, panem non deliciosius cribro discussum, sed plebeium, de populi annona, id est, fiscalem, dicit.

VETT. COMMENTARII
IN SATIRAM QUARTAM.

DE MALIS PRINCIPIBUS.

V. 10. *Scis etenim justum.*] Revera scis justitiam in lance pensare, et ipsius lancis dubiæ rectitudinem calles discernere, et curvam regulam momentare, ubi inter curva subit, donec in liquido stet sententia. Regulam dicit ipsum momentanæ stylum.

V. 13. *Nigrum præfigere theta.*] Judices litteram theta apponunt ad eorum nomina, quos supplicio afficiunt. Merito $\theta\eta\tau\alpha$, ἀπὸ τοῦ θανάτου, eo quòd quasi habeat telum suum, ideoque triste intelligitur: vel mortis signum: unde quidam ait:

O multum ante alias infelix littera theta (18)!

V. 18. *Curata cuticula sole.*] Curata, scilicet a chromatariis. Nam chromatarii dicuntur colorarii, vel qui toto die in arena sunt, vel in sole. Antiqui enim ungebant se, et in sole erant, ut oleum corpus imbiberet: ut Juvenalis:

Nostra bibit vernum contracta cuticula solem,
Effugiatque togam.

V. 26. *Quantum non milvus oberret*] Secundum proverbium:
Quantum milvi volant.

V. 28. *Pertusa ad compita.*] Compita sunt loca in quadriiviis, quasi turres, ubi sacrificia, finitâ agriculturâ, rustici celebrabant. Merito pertusa, quia per omnes quatuor partes pateant, vel vetusta, vel compita non solum sunt in urbe loca, sed etiam viæ publicæ ad diverticula aliquorum confinium, ubi ædiculæ consecrantur patentes. In his juga fracta ab agricolis ponuntur, emeriti et elaborati operis indicium.

V. 44. *Cæcum vulnus habes.*] De gladiatoribus tractum qui, accepto vulnere, inaurato balteo tegunt.

V. 49. *Puteal.*] Feneratores ad puteal Scribonis Licinii (19), quod est in porticu Julia ad Fabianum arcum, consistere solebant.

IN SATIRAM QUINTAM.

AD CORNUTUM.

V. 1. *Cænanda Clyconi.*] Glycon tragædus populo mire placuit, et ideo a Nerone manumissus est, datis Virgilio tragædo domino ejus, pro parte dimidia, quam possidebat, sestertiorum tercentis millibus (20). Hic fuit stature longæ, fuscî corporis, labio inferiori demisso: ante quàm subornaretur deformis: nescius joculari, propter quòd eum iusulsum Persius dixit.

V. 14. *Verba togæ sequeris.*] Toga est purum pallium, forma rotunda et fusiore, atque inundante sinu: et sub dextro veniens, super humerum sinistrum ponitur: cujus similitudinem in operimentis simulacrorum, vel picturarum aspicimus, easque statuas togatas vocamus. Toga vero Romani in pace utebantur, in bello paludamentis. Mensura togæ justæ senas ulnas habebat.

V. 22. *Quandoque nostræ pars tua sit, Cornute, animæ.*] Sententia a Pythagora tracta, dimidiam animæ suæ partem dicit Cornutum, ut Horatius Virgilium:

Et serves animæ dimidium meæ.

V. 31. *Succinctis Laribus.*] Quia Gabino habitu, cinctuque (21) Dii Penates formabantur, obvoluti togâ super humerum sinistrum, dextro nudo.

V. 33. *Candidus umbo.*] Στυγερόχιτων pro toga. Alioquin et in prætexta candidus umbo est.

V. 47. *Nostra vel æquali.*] Hoc secundum astrologos dicit. et hic sensus tractus est ab Horatio:

Seu libra, seu me scorpius aspicit.

V. 52. *Mille hominum species.*] Et Horatius:

Quot capitum vivunt, totidem studiorum
millia.

Et Terentius:

Quot capita, tot sententiæ.

V. 53. *Velle suum cuique est.*] Et Virgilius:

. . . . Trahit sua quemque voluptas.

V. 54. *Sub sole recenti.*] Est hic sensus ab Horatio tractus :

Hic mutat merces surgente a sole.

V. 73. *Quisque Velind.*] Velina tribus numero aliarum trium accessit : et qui circa Velinum lacum habitabant, Romam translati sunt. Romæ autem erat consuetudo, ut qui ex manumissione cives Romani efficiebantur, in numero civium Romanorum frumentum publicum acciperent.

V. 75. *Quibus una Quiritem.*] Quos manumittebant, eos alapa percussos circumagebant, et liberos confirmabant. Unde manumissio dicta, quòd manumitteretur. Quiritem autem singulariter abusive dixit, licentiâ poëticâ. Nam sicut Pater Conscriptus non dicitur, ita nec Quiritem dicere possumus.

V. 88. *Vindicta.*] Virga est, quâ manumittendi a Prætoribus in capite pulsantur : ideo dicta, quod eum vindicat libertati. *Masurius* autem hic Sabinus legis consultus fuit : et rubricas, vocat minium, quo tituli legum annotabantur.

V. 100. *Certo compescere puncto.*] Non ad trutinam, sed ad stateram retulit, quæ punctis, et unciis signatur.

V. 104. *Frontem de rebus.*] Pudorem. Templum enim pudoris est frons.

V. 112. *Mercurialem.*] Ideo dixit, quia ipsum Deum lucri dicunt. Unde et cum sacello * pingitur, et a negotiatoribus plurimum colitur.

V. 119. *Digitum exere.*] Digito sublato ostende, victum te esse a vitiis. Tractum a gladiatoribus, qui victi, ostensione digiti veniam a populo postulabant.

V. 123. *Movcare Bathylli.*] Bathyllus pantomimus fuit, Mæcenatis libertus.

V. 137. *Verte aliquid.*] Negotiare, et speciem pro specie commuta.

V. 138. *Baro, regustatum.*] Lingua Gallorum barones, vel varones dicuntur servi militum, qui utique stultissimi sunt, servi videlicet stultorum.

V. 140. *Et œnophorum aptas.*] Oenophorum vas vinum ferens, *œνος* enim vinum est, de quo est illud :

Vertitur œnophoris fundus, sententia nobis.

V. 145. *Urna cicutaë.*] Cicuta (22) calorem in nobis frigoris sui vi extinguit: unde sacerdotes Cereris Eleusiniae liquore ejus ungebantur, ut a concubitu abstinerent.

V. 153. *Hoc quod loquor inde est.*] Horatius:

Dum loquimur, fugit invida ætas.

V. 161. *Dave, cito, hoc credas.*] Hunc locum ex Menandri Eunucho traxit, in quo Davum servum Chærestratus adolescens alloquitur, tanquam amore Chrysidis meretricis derelictus*: idemque tamen ab ea revocatus ad illam redit. Apud Terentium, personæ immutatæ sunt.

V. 165. *Et udas Chrysidis.*] Udas fores dixit, quas amatores solent unguento perfundere, et ante januam illarum noctem vigiliis, et cantu transigere.

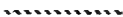
V. 177. *Vigila et cicer.*] Ludis Floralibus omnia semina spargebantur in populum, ut tellus velut muneribus suis placaretur.

V. 180. *Herodis venère dies.*] Herodes apud Judæos regnavit temporibus Augusti, in partibus Syriæ. Herodiani (23) ergo diem natalem Herodis observant, ut etiam sabbata: quo die lucernas accensas, et violis coronatas in fenestris ponunt.

V. 184. *Recutitaque sabbata.*] Instituta Judæorum significat, propter circumcisionem, quam, auctores suos* secuti, faciunt.

V. 185. *Ovoque pericula rupto.*] Sacerdotes qui, explorandis periculis, sacra faciebant, observare solebant ovum igni impositum, utrum in capite, an in latere desudaret. Si autem ruptum effluerat, periculum ei portendebat pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus.

V. 186. *Cùm sistro lusca sacerdos.*] Sistrum sacerdotes Isidis portant. Lusca autem, ideo quòd nobiles deformes, cùm maritos non invenerint, ad ministeria Deorum se conferant.

IN SATIRAM SEXTAM.

IN AVAROS.

V. 1. *Admovit.*] Hanc satiram scribit Persius ad Cæsium Bassum, poetam lyricum, quem fama est, in prædiis suis positum, ardente Vesuvio monte Campaniæ, et late ignibus abundante, cum villa sua ustum esse. Hic ergo, dum viveret, Româ ad Sabinos necessario transibat, ubi brumali tempore in calido loco carmina scribebat.

V. 6. *Mihi nunc Ligus ora.*] Seipsum Persius significat secessisse in Liguriæ fines, videlicet, propter Fulviam Sisenniam matrem suam, quæ post mortem prioris viri ibi nupta erat.

V. 7. *Hybernat.*] Sæviti; vel a navigiis vacat. Sicut enim naves hybernat dicimus; sic et mare, cum non navigatur.

V. 10. *Cur jubet hoc Enni.*] Hunc versum ad suum carmen de Ennii carminibus transtulit.

V. 24. *Turdarum nosse salivam.*] Cognoscere turdorum sapes. Solent enim quidam gulæ dediti, tantæ subtilitatis habere palatum, ut dignoseant turdos, an cellarius, an terrarius (24) sit: an masculus, an femina. Turdarum dixit abusive, cum turdorum debuerat, ut Horatius ponit:

Pene macros, arsit, dum turdos versat in igni.

V. 30. *Ingentes de puppe Dei.*] Navium tutelam dicit, quam in puppibus habent, vel pingunt.

V. 35. *Ossa inodora.*] Sine unguentis: vel *inhonora*, sepulturæ honore carentia.

V. 40. *Crasso vitiarunt unguine.*] Solent rustici cum oleum defuerit, adipem* pecudum in pultem misso pro oleo uti.

V. 55. *Accedo bovillas.*] Bovillæ (25) sunt vicus ad undecimum lapidem Appiæ viæ: quia aliquando in Albano monte ab ara fugiens taurus jam consecratus, ibi comprehensus est. Inde Bovillæ dictæ.

V. 56. *Clivunque ad Virbii.*] Quatuor millibus ab Urbe est Virbii clivus, quâ iter est ad Ariciam, et ad nemus Dianæ,

ubi Virbius colitur, id est Hippolytus, quòd bis in vitam prolatus sit. Nota autem apud Virgilium fabula est.

Ibid. *Mannius.*] Mannium dicit deformem et ignotum hominem, eo quòd Maniæ (62) dicuntur indecori vultus personæ, quibus pueri terrentur.

V. 61. *Qui prior es, cur me.*] Apud Athenas cùm juvenes ludos cursu celebrabant, qui victor esset, primus facem tollebat: deinde sequenti se* tradebat, et secundus tertio: similiter omnes, donec currentium numerus impleretur.

V. 67. *Fenoris accedat merces.*] Tractum est hoc a patribus (27), qui dicunt filiis suis; hoc, quod vobis lucri de fenore accessit, ad fructum, id est, ad usum vitæ vobis proficiat: reliquum vero pecuniæ reservate integrum.

V. 77. *Cappadocas rigida.*] Gladiatores dicit. Nam apud antiquos, venales gladiatores in catasta ponebantur, ut in eis possent omnia membra inspici. Vel quia Cappadoces dicerentur habere studium naturale ad falsa testimonia proferenda: qui nutriti in tormentis a pueritia, equuleum sibi facere dicuntur, ut in eo se invicem torqueant, et cùm in pœna perdurarent, ad falsa testimonia se bene venundarent.

Ibid. *Pavisse.*] Legitur et *plausisse*: quoniam venales, antequam in catasta imponantur, cantant universi pariter, more gentis suæ.

V. 80. *Inventus, Chrysippe.*] Chrysippus, philosophus stoicus, syllogismum *σωφίστην* vocavit, quem per adjectionem et detractionem ex acervi frumentarii similitudine ostendit.

P. PITHOEI JURISCONSULTI
IN VETT. COMMENTARIOS PERSII
EMENDATIONES.

N. B. Notæ asterisco signatæ ab editore profisciscuntur.

(1) *Ridicule satis.*] Al. ridiculose.

(2) *Priamum Priamique phisingos.*] Al. pisinnos, et in aliis glossis Pisinni, liberi.

(3) *Examen est lingua, vel lignum.*] Al. ligua, vel linum, et infra, intra quod est linum, de quo examinatio est.

* *Μονογέροντας.*] Mendose. Hic, forsân, μονογέλοντας, à μόνος, solus, et γελᾶω, rideo. A.

* *Mi mi conscius sum.*] Ita forte legendum: ut, me scire volo, mihi conscius sum. A.

* *Terræ aggestio, ubi nulla est mem.*] Hic, videtur aliquid deesse ad complementum propositionis. Lego: tumulus dicitur terræ aggestio; hoc loco, sepulchrum, ubi nulla est memoria. A.

(4) *Per tus pigmentarios.*] Al. unguentarios.

(5) *Ex Græco versu.*] Παχέϊα γαστήρ λεπτόν οὐ τίχτει νόον.

(6) *Fortia neglecti.*] Velabant, al. volitabant, et versu seq.

Et per neglectos volitabant colla capillos.

(7) *Aut quotiens.*] Ah! quotiens.

(8) *Coma murmurat Apennini.*] Sibilat, apud Charis.

* *Thraces Bassarin.*] Supple, vocant. A.

(9) *Vulpes Thrases bassares.*] Vide Hesychium.

(10) *Bidental.*] Κερυνεπλήξ. Artemid. lib. II.

(11) *Quis putet esse Deos?*] In quibusdam codicibus: *Credimus esse Deos?*

* *Aruspico.*] Lege cum Schrevelio, *Aruspicum*. A.

(12) *Aut ad saturarum jura.*] Al. ad assaturarum jura.

(13) *Hoc et Varro scribit.*] Fortassis, *Aboriginibus*. Nonius in Puppæ. Græci *ῥίντις* fictitio etiam verbo dixerunt. Zonar. Cedr.

(14) *In exteriorem.*] Al. dexteriorem. Cæterum, hic esse videtur Aurelius, cujus meminit Ovidius de Ponto.

(15) *Quod pars crocea.*] Isidor. lib. VI Etym. (Vid. apud Juven. sat: VII, v. 23, et ibi notam.)

(16) *Ex fuligine.*] Al. ex figulinis, male.

* *Intempeſtiva.*] Et, cur intempeſtiva sunt hæc verba: *effluis amens; contemnere?* Aut somniat vet. schol. aut ejus editor. A.

(17) *Sceva.*] Al. sena.

(18) *O multum!*] Isidor. lib. I Etym.

(19) *Scribonis Licinii.*] Al. Libonis, et, ad Fab. circum.

(20) *Tercentis milibus.*] Al. sexcentis.

(21) *Cinctuque.*] Al. cinctique.

* *Sacello.*] Legendum opinor *sacculo*.

(22) *Cicuta.*] Idem Tertull. Hieronym.

* *Tanquam amore Chrysidis meretricis derelictus.*] Lege cum Schrevelio: *Tanquam amorem Chrysidis meretricis derelicturus*.

(23) *Herodiani.*] Hinc illa lucem accipient, quæ de Herodianis in sacra historia legimus, Matt. XXII, Marc. III et XII. Quod sequitur de circumcissione, non videtur ab homine christiano scriptum.

* *Auctores suos.*] Intellige patres suos. A.

(24) *An terrarius sit.*] Al. vivarius.

* *Adipem.*] Male et contra leges sermonis. Lege ergo, *adipe*. A.

(25) *Bovillæ.*] Nonius, in Hillas. (Quid voluerit Nonius his verbis, nescio. Mendosa certe est hæc lectio. A.)

(26) *Maniæ.*] Fest. sic et Manius legendus accipiendusque in epigrammate Augusti apud Martialem.

* *Se tradebat.*] Inutile omnino, et ingratum τὸ *se* opinor. A.

(27) *Tractum a patribus.*] Et illud Isidor. lib. X Etym. De tutore in consuetudine vulgari dicitur: *Quid me mones?* et tutorem et

pædagogum pridem obrui, est ex satir. III, v. 96. Adeo plerisque veteribus similitudine quadam ingenii Persius in deliciis fuit, ut, inter majorum gentium scriptores, suos commentatores habuerit, etiam ante tempora Hieronymi: qui et ejus verbis frequenter utitur, Juvenalem ne nominat quidem, quod meminerim: etsi apologetico ad Domnionem versus illum usurpet: *et nos sæpe manum ferulæ subduximus*, ut et Macrob. lib. III, Saturn. c. 10. Adscribam sancti viri verba ex apologia adversus Rufinum, quod aliis etiam locis usui esse possint, et ad hunc quodammodo pertineant. « Pato, inquit, « quòd puer legeris Aspri in Virgilium et Sallustium commentarios, « Vulcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos ejus, et in « Terentii comœdias præceptoris mei Donati, æque in Virgilium, et « aliorum in alios, Plautum, Lucretium, Flaccum, Persium, atque « Lucanum. Argue interpretes eorum, quare non unam expla- « nationem secuti sunt, et in eadem re quid vel sibi, vel aliis « videatur, enumrent. »

SULPICIAE SATIRA.

VITA SULPICIAE
EX L. GREG. GYRALDI
DE LATINIS POETIS

DIALOGO IV.

FUIT et per hæc tempora Sulpicia, ex nobilissima Sulpiciorum familia, quæ nitida admodum et casta poëmata scripsit. Virum habuit Calenum, cum quo annos XV amantissime et conjunctissime vixit. Mariti et uxoris meminit Sidonius Apollinaris, sic inquires :

Non quòd Sulpiciæ jocos Thaliæ
Scripsit blandiloquos suo Caleno.

Exstat et elegans Martialis Epigramma, maximum pudicitiae et poëticae hujus Sulpiciæ testimonium :

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Uni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos asserit furorem,
Diri prandia nec refert Thyestæ,
Scyllam, Byblida nec fuisse credit :
Sed castos docet et pios amores,
Lusus, delicias, facetiasque.
Cujus carmina qui bene æstimârit,
Nullam dixerit esse sanctiorem.
Tales Aegeriæ jocos fuisse
Udo crediderim Numæ sub antro.
Hæc condiscipula, vel hæc magistra,
Esses doctior et pudica Sappho ;
Sed tecum pariter simulque visam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.
Frustra : namque ea nec Tonantis uxor,
Non Bacchi, nec Apollinis puella,
Erepto sibi viveret Caleno.

Exstat et poëma hexametris versibus conscriptum, de Domitiani Cæsaris temporibus, quod huic ipsi Sulpiciæ adscriptum est; tametsi alicubi inemendatum adeo, ut dubitari possit. Hactenus Gyraldus: cui et alterum quoque ejusdem poëtæ epigramma, Caleno Sulpiciæ marito inscriptum, adsuas licebit.

O molles tibi quindecim, Calene,
 Quos cum Sulpicia tua jugales
 Indulsit Deus, et peregit annos!
 O nox omnis, et hora, quæ nota est
 Caris littoris Indici lapillis!
 O quæ prælia, quas utrinque pugnas
 Felix lectulus et lucerna vidit
 Nimbis ebria Nicerotianis!
 Vixisti tribus, ô Calene, lustris.
 Aetas hæc tibi tota computatur,
 Et solos numeras dies mariti.
 Ex illis tibi si diu rogatam
 Lucem redderet Atropos, vel unam
 Malles, quàm Pyliam quater senectam.

De eadem Sulpicia, Principis viri J. Cæsaris Scaligeri
 elogium (*Ex ejusdem Poëtices libro VI, qui Hyper-*
criticus inscribitur.

A femina incipiendum est: aiunt enim Sulpiciam fuisse temporibus Domitiani. Ejus satira falso Ausonio attributa fuit: satis enim patet a femina factos versus, in quibus Musam cultricem appellat suam; quæque ait sese primam docuisse Romanas mulieres posse cum Græcis poëtriis comparari:

Primaque Romanas docui contendere Græis.

In ea multum dexteritatis, ad satiricam amarulentiam aspirantis. Numeri vero, ut in eo genere poëmatis, non contemnendî. Igitur, ut tam laudabilis heroinæ ratio habeatur, non ausim objicere ei judicii severitatem.

SULPICIAE SATIRICON CARMEN,

SIVE ECLOGA DE EDICTO DOMITIANI

QUO PHILOSOPHOS URBE EXEGIT.

MUSA, quibus numeris heroas et arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium: quare, nec carmine curro Phaleuco,
Nec trimetro iambo, nec qui pede fractus eodem 5
Fortiter irasci didicit duce Clazomenio.
Cætera quin etiam, quot denique millia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Graiis,
Et salibus variare novis, constanter omitto:
Teque, quibus princeps et facundissima calles, 10

4. *Phaleuco.*] Scribe *Phalæo*, quanquam in hujus nominis scriptura, apud Athenæum, Hephæstionem, Victorinum, Diomedem, Terentianum, Ausonium, magna est varietas. *V. schol.*

5. *Nec qui pede fractus eodem.*] Fractum versum vocat scazontem, cujus Hipponax auctor est. Si quidem, testimonio Halicarnassæi, constat Hipponactem infregisse trimetrum Archilochium in scazontem, quo inimicos pungeret acerbius: Σκάζουσι μέτροις ὑπόθετον ἔπη. *Hadr. Jun.*

6. *Duce Clazomenio.*] Hipponacte. Suidas vero hunc in modum de eo memoriæ prodidit: *Hipponax patre Pythæo, et matre Protide natus, Ephesius fuit, sed ex-*

pulsus a tyrannis Athenagora et Coma, Clazomenas habitatum concessit. Quia autem extorris patria Clazomenas, Ioniæ urbem, commigraverat, a Sulpicia epitheto Clazomenius vocatur. Idem scripsit in Bupalum et Athenin statuarios celebres; quòd ipsius imagines ad ludibrium expressissent (erat enim notabili fœditate vultus). Unde dicitur, Horat. epod. 6, *acer hostis Bupalò, et Politian.* in Nutritia sua:

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus,
Bupalon, et stratum morsu laniavit Athenin.

Vide Hadrian. Jun. Animadv. lib. I, cap. 16.

10. *Teque, etc.*] Sic distinguen-

Aggredior. Precibus descende clientis, et audi.
 Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum
 Cogitat? An terras et patria sæcula mutat?
 Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?
 Nosque jubet tacitos, etiam rationis egenos 15
 Non aliter, primo quàm cum surreximus ævo,
 Glandibus, et puræ rursus procumbere lymphæ?
 An reliquas terras conservat amicus, et urbes,
 Sed genus Ausonium, Remulique exturbat alumnos?
 Quid reputemus enim? Duo sunt quibus extulit ingens
 Roma caput; virtus belli, et sapientia pacis. 21
 Sed virtus agitata domi, et socialibus armis,
 In freta Sicania, et Carthaginis exiit arces,
 Cæteraque imperia, et totum simul abstulit orbem.
 Deinde, velut stadio victor qui solus Achæo 25
 Languet, et immotâ secum virtute fatiscit;
 Sic itidem Romana manus, contendere postquam
 Destitit, et pacem longis frenavit habenis,
 Ipsa domi leges, et Graia inventa retractans,
 Omnia bellorum terrâ quæsita, marique 30
 Præmia consilio, et molli ratione regebat.
 Stabat in his, neque enim poterat constare sine ipsis,
 Aut frustra uxori, mendaxque Diespiter olim,
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.
 Nunc igitur qui res Romanas imperat inter, 35

dum. Carmina Calliope libris heroica mandat. Cæterum, et ante Sulpiciam, sub Augusto, Cornificia versus scripserat, sed non Phalæcos, jam Scæzontas Hippo-
 nactios, et alios lyricos, quibus prima Sulpicia poëtriæ nomen inter Latinos meruit. *V. schol.*

19. *Remulique, etc.*] Vulgo, *Remique*, unde malim, *Romique*, quod et Vineto nostro placuit. *V. schol.*

33. *Aut frustra, etc.* Est hoc vitium memoriæ, majorum etiam gentium scriptoribus, eo usque frequens, ut nonnunquam affectasse videri possint. *V. schol.*

Non trabe, sed tergo prolapsus, et ingluvie albus,
 Et studia, et sapiens hominum nomenque genusque
 Omnia abire foras, atque Urbe excedere jussit.
 Quid facimus? Graios, hominumque reliquimus urbes,
 Ut Romana foret magis his instructa magistris: 40
 Nunc Capitolino veluti turbante Camillo
 Ensibus et trutinâ Galli fugere relictâ,
 Sic nostri palare senes dicuntur, et ipsi,
 Ut ferale suos onus exstirpare libellos.
 Ergo Numantinus, Libycusque erravit in isto 45
 Scipio, qui Rhoido crevit formante magistro,
 Cætera et illa manus bello fecunda secundo,
 Quos inter prisci sententia dia Catonis
 Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis,
 An magis adversis staret Romana propago. 50
 Scilicet adversis: nam, cùm defendier armis
 Suadet amor patriæ, et captiva Penatibus uxor;
 Convenit, ut vespis, quarum domus arce Monetæ,
 Turba rigens strictis per lutea corpora telis.

44. *Ferale.*] Funestum, infelix. *Ed. n.*

46. *Qui, etc.*] Scribe *Rhodio*, ut de Panætiopotius minore quàm de Ennio intelligatur. Male vet. schol. *rudio. Ed. n.*

47. *Bello fecunda, etc.*] Sic malo, quàm *facunda*. Vide Aulum Gellium, lib. XIX, cap. 21. *V. sc.*

53. *Convenit, ut vespis.*] Hujus loci ordo est et sensus: nam, cùm amor patriæ suadet defendier armis, cùmque captivæ sunt nostræ uxores intra Penates suos, id est, cùm Annibal stat contra muros, nobis, sicuti vespis, con-

venit ut simus semper strictis telis, parati ad congregiendum cum hoste. Gall. *Pour soutenir notre vertu, il nous faut l'ennemi à nos portes.* Juven. sat. VI, v. 287:

Prætabat castas humilis fortuna Latinas

Quondam, nec vitii contingi parva sinebant

Tecta labor, somnique breves, et vellere Tusco

Vexatæ duræque manus, ac proximus Urbi

Annibal, et stantes Collinâ turre mariti.

Nunc patimur longæ pacis mala, etc.

Ed. not.

Ast ubi apes secura redit, oblita favorum 55
 Plebs, materque una somno moriuntur obeso.
 Romulidarum igitur longa et gravis exitium pax.
 Hæc fabella modo pausam facit. Optuma posthac
 Musa, velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
 Vivere, uti quondam Lydus, dum Smyrna peribat, 60
 Nunc itidem migrare velint; vel denique quidvis
 Ut Dea, quære aliud: tantum Romana Caleno
 Mœnia, jucundos pariterque adverte Sabinos.
 Hæc ego: tum paucis Dea me dignatur, et infit:
 Pone metus æquos cultrix mea, summa tyranno 65
 Hæc instant odia, et nostro periturus honore est.
 Nam laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem,
 Et comite Egeria ridemus inania cœpta.
 Vive, vale, manet hunc pulchrum tua fama dolorem
 Musarum spondet chorus, et Romanus Apollo. 70

56. *Plebs, materque una, etc.*] bem, opifices et matres: quod
 Vulgo, *fraterque*. Plinius craban vespis quoque conveniat, vi-
 brorum duo genera facit, ple- dendum est. *V. schol.*

V. 64. *Me dignatur et infit.* Alii, *me dignarier infit.* *V. schol.*

JANI DOUSAE

NORDOVICIS

AD SULPICIAE SATIRAM

SCHEDIASMA.

SULPICIAE Poëtriæ Romanæ satiram, quæ de edicto Domitiani inscribitur, ad finem novissimæ Petronianæ editionis appensam, percursitare obiter stat sententia: facto (quod bonum siet) ab ipsis usque carceribus auspicio. Sic igitur illa condigna Caleno conjux:

Vers. 1. Musa, quibus numeris heroas et arma frequentas.]

Frequentas, pro *concelebras*, proinde ut Carus loquitur, hoc est, celebres concinnas, reddisque honoratos ac insignes.

v. 2. Fabellam permitte mihi detexere paucis.]

Eleganter sane, pro *pertexere*, et ad exodium usque perducere, estque metaphora a tela, ad rei patrandæ consilium. Titinnius Fullonib.

Quæ, inter decem annos, nequisti nam togam detexere.

Adde a comico nostro:

Neque exordiri primum nude occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.

Pergamus cum Sulpicia:

v. 10. Teque quibus princeps, et facundissima calles,
Aggredior.]

Quid hoc sibi velle dicam, nescio: nihil enim ineptius, indigniusve adeo laudabili ac pererudita Sulpiciæ gentis heroide,

cujus existimationis rationem si pro personæ matronalis dignitate habere voluerimus, totam pene prioris hemistichii partem, retexamus necesse erit. Sed enim, hoc absque auctoribus libris infirmum, neque adeo tutum satis: quos quidem ego suffragatores si haberem mihi, libenter hercule reposuerim.

Teque tuosque, præes queis facundissima, colles
Aggredior.

Vel etiam, *calles*. Habes protenus:

v. 12. Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum
Cogitat?]

Mirum, nî ad aureum illud, atque ex omni parte beatum Flavii patris, ac Titi Vespasiani filii sæculum respexerit Poëtria nostra, cujus adeo memoria, immò sublata ex oculis desiderium potius recens etiam tum mortalium animis observabatur, ac tantum non impressum residebat; et quidem eo firmitus, ac propius medullis, quò major Reipublicæ mutatio facta, Domitiani successoris insolentiâ maxime, terribilis cunctis et invisî. Merito: quippe quem non solum magnæ, sed et callidæ inopinatæque sævitæ Imperatorem fuisse, perhibet Suetonius.

v. 13. . . . . Patria sæcula mutat?]

Patria ergo sæcula, haud alia utique, quàm Saturnia illa omnium poëtarum præconiis celebrata.

v. 15. Nosque jubet tacitos, etiam rationis egenos.]

Hoc est, inopes bonæ mentis, sive consilii, nec jam rationis amplius, vel judicii ullius sanioris compotes, veluti muta (hoc enim τὸ *tacitos* vult sibi) pecora sub jugum missa, vel (cum Flacco ut dicam)

. . . . . Iniquæ mentis asellos,
auriculas demittentes,

Cùm gravius dorso subiere onus.

Eâdem illâ, quam memoravi modo, tyrannicâ Domitiani dominatione oppressos, ac modo non redactos ad extremissimam rerum omnium penuriam ac desperationem. An hoc potius quærit Sulpicia, quod sequentia confirmant oppidò, utrumne Jovi decretum sit, consentientibus Fatis, artium, doctrinarum,

ac disciplinarum omnium universo mortaliū generi oblivionem inducere aliquando, vitæque istius melioris præmia cultumque; Atticæ, inquam, philosophiæ *bonæque mentis* ac humanitatis studia, divinitus antea dilargita nobis, in perpetuum porro dediscere jubere, ad primi illius ac rudis ævi infantiam et plus quàm brutam stupiditatem revocatos? videlicet, ut omnis agriculturæ expertes, Cereri ac Libero renunciantes, ad glandes rursus ac Acheloia pocula, post tot sæculorum sæcula, nescio quo postliminii jure, versoriam denuo capiamus? an magis necessitatem istam fatalem nobis, hoc est, uni Italicæ genti solisque Romuli nepotibus interminatur Jupiter, quos summis opibus atque industriis, reliquarum etiam nationum, immo hostium salute maxime, exterminatos perditosque expetit, Capitolio ipsius suo iratus infestusque, ultoris scilicet, ne dicam prædatoris cognomine assumpto sibi, custodis ac conservatoris deposito: ubi tamen legendum forte:

v. 19. . . . . Remulique exturbat alumnos.]

Non uti in exemplari nostro viditur *Romulique*, repugnante numerorum ratione. Romulum enim et Remum identidem a pœtis confundi videmus, alterumque pro altero promiscue nominari: interdum utrosque pariter conjungi simul, ut æquum est fratres, et quidem germanos geminos: sicuti apud Catullum:

At vobis mala multa Dii Deæque
Dent opprobria Romuli Remique!

Propertius autem, *regna Remi* pro urbe Roma posuit, cùm ait:

Regnave prima Remi aut muros Carthaginis altæ.

Habes non longe ab hoc loco:

v. 22. Sed virtus agitata domi, et socialibus armis.]

Bene addit *socialibus*, ad externorum bellorum et Asiaticorum discrimen, quæ quidem non pro vera gloria aut reipub. salute, sed pro præda scelerumque ac flagitiorum omnium impunitate suscepta videri poterant, jam inde a Sullanis temporibus maxime, quæ teterrima luxuriæ omnis ac nequitiae fomenta victoribus subministrarunt. Quod vero ibidem subjungit protenus, *virtutem eam*, seu fortitudinem populi Ro-

mani, quam domi, ac socialium bellorum procellis acriter multumque ac diu exercitam memoraverat modo, in *freta demum Sicanice, et Carthagini arces exiisse*, hoc est, desiisse, modumque in hostem pugnandi, et quasi pausam fecisse sibi, innuit a Romanis post Siciliam, *longumque ac magnum* illud Mediterraneum pelagus in Imperii unius dominationem reductum, Carthaginemque eversam, Punicæque æmulationis omnes reliquiarum reliquias extinctas; omni Galliâ denique cis Rhenum, atque inter mare supra dictum atque Oceanum, nisi quæ a paludibus invia fuit, perdomitâ, sic, quasi effeta parente (id quod in Catilina conqueritur Crispus), nihil præclarum postea aut memorabile quod esset, belli militiæque patratum; quippe quibus hostis nullus exercitor superesset jam amplius, in quo oppugnando vera et antiqua illa Romana virtus enitescere posset; ideoque, depositâ armorum curâ, ad litterarum studia, pacisque artes, ac sapientiæ præcepta in tempore devolutos animum tandem requieti adjecisse; atque ita optime constitutam rempublicam in otio ac tranquillitate sustentasse facillime.

Antequam ulterius progrediamur, telamque, quam conatu majore quàm successu, pro ingenii nostri captu, satis tamen commodule exorsi sumus, ad terminos porro deducere properemus, sustinendum prius hic etiam paulisper nobis, donec Sulpicianorum versuum ordinem, qui in codicibus nostris, quantum est Formulariis, nusquam non transpositus ac perturbatus legitur, in pristinam aliquando reduxerimus dignitatem, qui quidem nobis ad hoc exemplum reconcinnandus videtur.

Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum
 Cogitat? An terras et patria sæcula mutat?
 Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?
 Nosque jubet tacitos, etiam rationis egenos,
 Non aliter, primo quàm cum surreximus ævo,
 Glandibus, et puræ rursus procumbere lymphæ?
 An reliquas terras conservat amicus, et urbes,
 Sed genus Ausonium, Remulique exturbat alumnos?
 Quid reptemus enim? Duo sunt quibus extulit ingens
 Roma caput, virtus belli, et sapientia pacis.
 Sed virtus agitata domi, et Socialibus armis

(*Cætera quæ imperia, et totum simul abstulit orbem*)
 In freta Sicaniæ, et Carthaginiæ exiit arces,
 Deinde velut stadio victor qui solus Achæo
 Langnet, et immota secum virtute fatiscit;
 Sic itidem Romana manus contendere postquam
 Destitit, et pacem longis frenavit habenis,
 Ipsa domi leges, et Graia inventa retractans,
 Omnia bellorum terrâ quæsita marique
 Præmia consilio, et molli ratione regebat.
 Stabat in his, etc.

In quibus ordinandis, Petronianæ editionis œconomiam secuti sumus, usque ad illius hexametri finem :

Sed virtus agitata domi, et Socialibus armis.

post quem, ordine duorum inter se versuum commutato, *cætera quæ* (ita enim potius quàm *cæteraquæ* restituendum censuimus)

Imperia, et totum simul abstulit orbem
 In freta Sicaniæ, etc.

Protinus sequi fecimus comparationem illam Circensem de equo senescente, *deinde velut stadio, etc.*; versu, qui in medio erat, indidem in locum commodiorem, hoc est, in sedem suam pristinam, unde, nullo suo merito, per vim exturbatus fuerat, postliminiûm restituto, non sine necessaria correctione, qua in postremis illis usi, pro

Omnia consilio, et molli ratione regebat,
 Præmia consilio, etc.

emendare instituimus, Scaligeri fiduciâ maxime, in cujus catalectis ordinem a nobis supra repræsentatum post similitudinem illam, *deinde, velut stadio, etc.* in novissima hac superiorum carminum parte manifesto ac palam deprehendimus, non item in priore, ubi tergemini hexametri illi (*quid reputemus enim, etc.* usque ad hemistichii istius exitum *et socialibus armis*), parenthesi inclusi leguntur, medii inter versus quos ponam :

Nosque jubet tacitos, etiam rationis egenos,
 Non aliter, etc.

Ille vero :

In freta Sicaniæ et Carthaginiæ exiit arces,
 non post *armorum socialium* mentionem, et *virtutem illam Romanam, cætera quæ imperia, et totum simul abstulit orbem, sed*

post *exturbatos illos alumnos Remuli*, loco, hercule, alienissimo collocati; inibique *exigit pro exiit*, nullo existente idoneo sensu, incogitanter suppositum. Nec minor in editione Ausoniana turbatio, quæ *exilit* habet, et versus gemellos illos proxime memoratos, ante tres istos, quos in catalectis parenthesi interclusos diximus, *quid reputemus enim?* etc. perperam dispositos repræsentat, cum post eopse istos collocari debeant. Idem etiam de versu illo dictum cupio,

Omnia bellorum terrâ quæsita, marique,

qui, propter omnem verborum ac sententiarum ordinem, non bene præmissus legitur hexametro isti,

Ipsa domi leges, et Graia inventa retractans, etc.

qui, si modo recte rationem instituere velimus, eundem antecedere debuerat. Ad ulteriora porro gradum capessamus.

v. 35. Nunc igitur qui res Romanas imperat inter.]

Mira Latinitatis ratio, et non nostri stomachi ægre hanc ipsam coquentis: quamobrem, tempus fuit, cum *res istas Romanas* ita interpolandas putarem:

Nunc igitur qui rex Romanos imperat inter,

ut invidiose Domitiani plusquam regium dominatum sugillet poëtria nostra: tum phrasim illam, *imperat inter Romanos*, sic dictam interpretemur, quomodo Propertii istud:

Ut regnem mixtas inter conviva puellas.

nisi si quis, *temperat* rescribi maluerit, quod etiam sine ulla præpositionis virtute, *Romanis* ipsis, accusandi casu positus, temperandis sat esse possit. Sed vero, *inter* istud, tantum non cerebrum excutit nobis: et mirum ni, ratione poëticâ, retro cum *rex* construendum, ut ne id quidem Domitiano dignum habeat Sulpicia, quem vel legitimum regem appellet, innuens, puto, principatum ejus brevi dilapsurum, id quod etiam Calliopen suam vaticinantem inducit postea, neque multo secus, quam si cum interregiâ potestate summæ rerum præfuisset modo, imperio excisurum.

v. 39. Quid facimus? Graios, hominûmq; reliquimus urbes.]

Salsum ac satiricum, quasi vero non alia natio quam Græca

in hominum lustro reponi digna, solique Achivi modo humanitatis laude censi possint.

v. 41. Nunc, Capitolino veluti turbante Camillo,
Ensibus et trutinâ Galli fugere relictâ, etc.]

Camillus enim Gallos in captivo auro pendendo deditos atque occupatos de improvise adortus Româ pepulit. Proin, *turbante*, hoc loco, absolute positum observabis: sic Cœlius ad M. Tullium: *M. Servilius, postquam ut cœperat, in rebus omnibus turbârat*. Sed clarius aliquanto Plautus noster Bacchid.

Turbat equus lepide ligneus:

et passim alibi. Etiam, *ensibus* scripsi, spretâ earum editio-num scripturâ, quæ *lancibus* habent, ut respiciat ad illud scilicet, quòd, Româ captâ ab iisdem Senonibus illis quos dixi, Brennus eorum rex, dum aurum ex pacto appenditur, de iniqua ponderum exactione quærenti Ap. Claudio, adjecto ad pondera gladio, responderit: *Væ victis!*

v. 47. Cætera et illa manus fecunda (al. *facunda*) secundo.]

Bellum Punicum secundum intelligit, quâ tempestate efflorescere maxime, ac sese extollere cœperunt Romana ingenia, juxta veteris illam poëtæ sententiam:

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit se bellicosam Romuli ingentem feram.

Habes porro:

v. 48. Quos inter Prisci sententia dia Catonis.]

Prisci, hic non epithetum est, sed cognomentum quo a Romanis insignitus Cato, auctor Plutarchus; eo dico, ne quis hoc ipsum ad censorii illius ætatem falso pertinere persuadeat sibi: neque aliter Horatii locus accipiendus, libri III, od. 21:

Narratur et Prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.

ubi *Prisci Catonis virtutem* pro Catone ipso summa virtute prædito positam operæ pretium est observare. Proinde et capitali littera utrobique scribendum. Sed et postremum hexa-

metri hujus hemistichium quis ab Horatio esse non videt ita,
lib. I, sat. 2, scriptitante :

..... Macte
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.

Ad imitationem Luciliani illius maxime :

Valeri sententia dia.

Pergit Sulpicia :

v. 49. .... Utrumne secundis,
An magis adversis staret Romana propago.
Scilicet, adversis.]

Hoc est, facile scias adversis potius quàm secundis consistere majestatem Imperii Romani : est enim *scilicet*, scire licet : quomodo et *videlicet* apud Plautum, pro *videre licet*. Neque quicquam hâcce sententiâ verius : unde et Nasica ille, ad reprimendam nequitiam, servandosque optimos illos, hoc est, antiquos mores (quibus *rem Romanam stare* potissimum Ennio quoque persuasum fuerat jam olim), cujusmodi scilicet in populo Romano, inter secundum et postremum bellum Carthaginense, maxime viguisse, non quidem amore justitiæ, sed formidine infidæ pacis, cognitum nobis ex fragmentis Sallustianis ; Nasica ille inquam cordatus, quamvis Catone adversante, ut metu vitia cohiberentur, Carthaginem nolebat everti ; quod ut, cum iis quæ sequuntur, rectius etiam intelligatur, nonnulla argumento huic consentanea ex Catonis ipsius censoria pro Rhodiensibus oratione apud A. Gellium lecta, huc oblatâ bellissimâ occasione transcribam ; sunt vero hæc ex V. Originum ejusdem libro a politissimo illo Atticarum noctium auctore nobis quasi per manus tradita :

Scio solere plerisque hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellentem atque superbiam, atque ferocitatem augescere atque crescere (ubi item notabis duarum linearum spatio conjunctionem atque iteratam plus minus quinques), quod nunc mihi magnæ curæ est, quod hæc res tam secunde processerit, ne quid in consulendo adversi eveniat, quod nostras secundas res confricet, neve hæc lætitia nimis luxuriose eveniat. Adversæ res se domant, et docent quid facto opus

sit. *Secundæ res lætitiâ transvorsum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo.*

Et deinde postea :

Atque haud scio, an partim eorum fuerint, qui non nostræ contumeliæ causâ id voluerunt evenire; sed enim metuere, si nemo esset homo quem vereremur, quicquid liberet, faceremus.

Ad Sulpiciam tandem reveniamus.

v. 51. . . . . Nam cùm defendier armis
Suadet amor patriæ, et captiva Penatibus uxor,
Convenit ut vespis.]

Convenit pendere a Penatibus videtur, ut dicat satirica Penatibus, hoc est, cultoribus Penatium et domorum Urbis statim, ubi quid adversi coortum est, convenire inter se concorditer, unoque animo in hostem pergere quamvis inimicissimis antea. Cæteroque, quonam convenit istud alio referri possit, non video.

v. 55. Ast ubi apes secura redit oblita favorum,
Plebs, fraterque una somno moriuntur obeso.]

Quid est frater? nescio equidem, neque ego istud verbum emissim titivilitio. Itaque, non dubito, quin plebs, patresque scripserit Sulpicia apum situ marcessentium Rempublicam concilia, ducesque ac vulgus, senatui populoque Romano (quos quidem plebis, ac patrum nomine comprehendit) jam murcido prorsus, incultuque proinde ac socordiâ torpescenti, aptissimâ utique similitudine componens ac circumscribens.

v 58. Hæc fabella modo pausam facit.]

Malim potius :

Hoc fabella modo, etc.

v. 62. . . . . Tantum Romana Calenos
Mœnia, jucundos pariterque adverte Sabinos.]

Emendandum Caleno, item averte Sabinos, non adverte. Unum enim hoc deprecatur Sulpicia, ne conjugii suo (a quo tenerrime amari sese, certissimis experimentis cognitum ac provisum habebat) in tanta Reipublicæ perturbatione, Musis scilicet, cum omni disciplinarum cœtu, importunissimâ tyran-

nici edicti proscriptione procul emigrantibus, carissimo Caleno, inquam, Romæ porro lubeat permanere, cœli Sabini desiderium, atque urbanum illud togatæ comitatis otium uxoriis complexibus præferenti. Subjicit eadem haud multo post ex persona Calliopes respondentis sibi :

v. 67. Nam Laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem,
Et, comite Aegeriâ, ridemus inania cœpta.]

Quo non inscite accommodare poteris illa Juvenalis, ex sat. III, de Umbratio Româ itidem emigrante, et quidem iisdem pene temporibus, de quibus apud Musam suam, tanta cum indignatione, queritur heroina hæc nostra :

Substitit ad vêtères arcus, madidamque Capenam :
Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, et delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
Arbor, et ejectis mendicat silva Camœnis.
In vallem Aegeriæ descendimus, etc.

Concludit porro præ sagitiones suas Calliope Sulpiciana, aiens :

v. 69. Vive, vale : manet hunc pulchrum tua fama dolorem.]

At concinnior exstitura sententia videtur, si, *sua*, potius rescribatur. Addit postremo promissi sui præstationem :

Musarum spondet chorus, et Romanus Apollo.

Propter ædem Apollinis Palatini scilicet, ac bibliothecam inibi ab Augusto jam pridem consecratam : qua de re plura commentariolum nostrum Horatianum, qui volet, consulito.

CAII LUCILII

SUESSANI AURUNCANI

EQUITIS ROMANI

SATIRARUM QUAE SUPERSUNT

FRAGMENTA

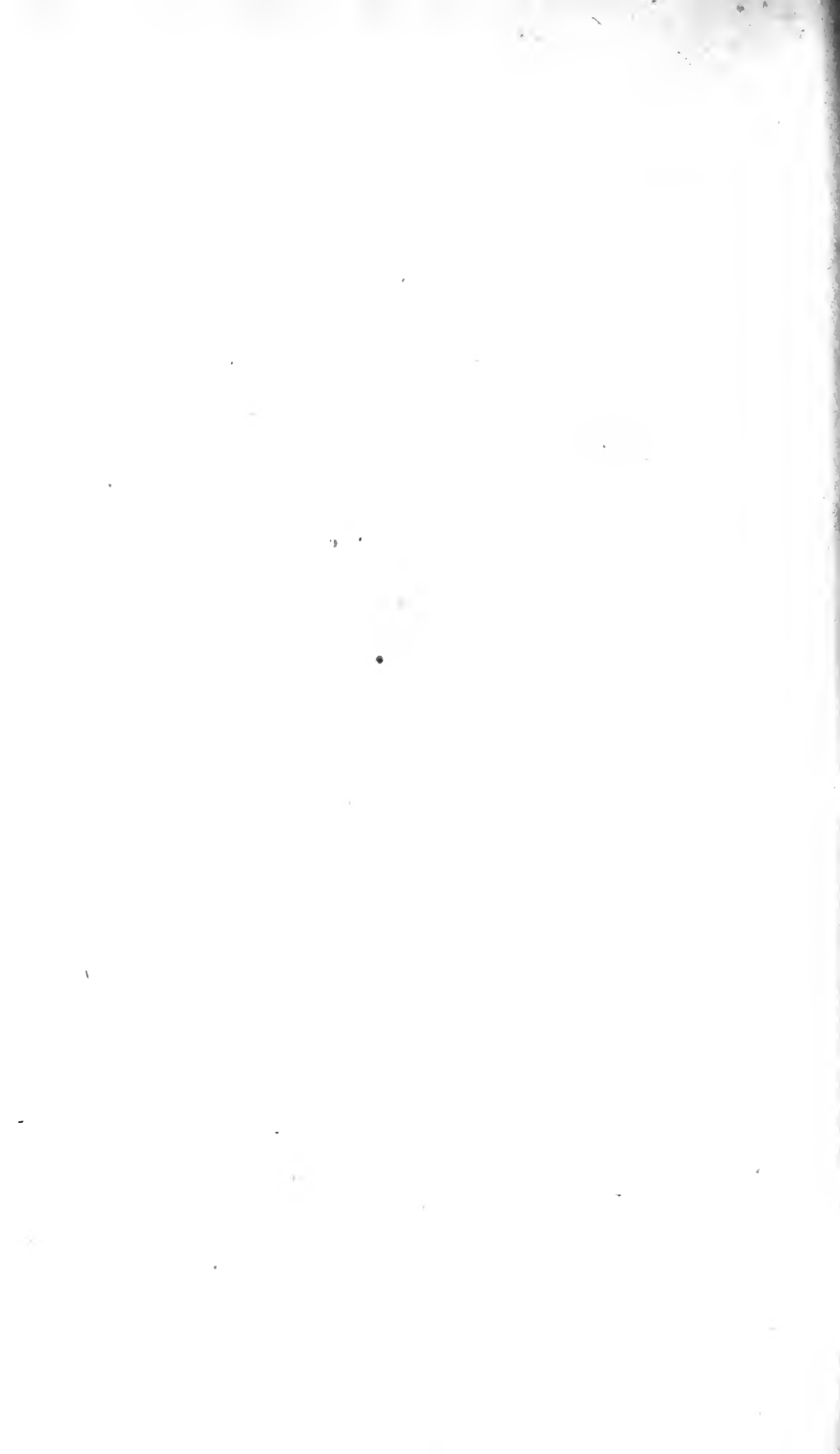
EX RECENSIONE FRANCISCI JANI F. DOUSAE.

PARISIIS

SUMPTIBUS ET TYPIS FIRMINI DIDOT.

MDCCCXI.

C. LUCILII VITA

E FRANCISCI DOUSAE NOTIS EXCERPTA.

ANTEQUAM operam meam reliquis Lucilii commodem, res ipsa postulare videtur, ut pauca prius de ipso, genere, vita, ac denique scriptis ejus, quæ fortean cui negotium facessere possent, expediām. Primum itaque moneo nomen ipsius LUCILIUS simplici / ubique rescribendum, non LUCILLIUS, ut jam passim receptum video. Testes omnes veteres libri tam formis excusi, quàm manu exarati, Ciceronis, Horatii, Festi, Nonii, et aliorum, qui testimonia ejus sæpius advocant: in quibus semper LUCILIUS disertim expressum invenies, neque unquam aliter in lapidibus prisca; ad cujus rei fidem stabiliendam hanc insuper auctoritatem addebat vir omni laude et invidia major Josephus Scaliger, cùm ei meam mentem aperuissem. Siquidem, veteres haud aliter I productam, quàm EI diphtongum enuntiare solitos, quod ex antiquorum monumentorum inscriptionibus probare supervacuum fuerit, atque hinc LUCELIUS eadem ratione quâ SERVEILIUS scribi veteribus consuevisse, itaque rescribendum apud Martialem hunc ipsius Lucilii versum:

Luceili Columella heic situ Metrophanes.

quo salebrosior quodammodo sit, et antiquitatem magis resipiat, cujus gratiâ eum laudat Martialis. Eamdē porro rationem in SERVILIO obtinere probant nummi veteres, quos exstare non paucos vidi, cum his notis: C. SERVEILIUS; nam vocem hanc secunda syllaba productam legi debere satis indicat, præter Silium Italicum apud quem sæpicule eam reperias, Claudianus, lib. I, in Eutropium, hoc versu:

Indomitos curru Servilius egit Isauros.

unde manifesta suspicio est versum illum Ennii, quem, inter alios, A. Gellius, lib. XII, cap. 4, producit:

Hunc inter pugnas compellat Servilius sic.

magistellorum audaciâ, an imperitiâ, fœde interpolatum esse, ac fortean restituendum ad hoc exemplum :

Hunc inter pugnas Serveiliu' sic compellat.

illos enim verisimile est asperitate carminis offensos, dum ei rei consultum ire cupiunt, numerorum rationem nullam habuisse. Ne vero quis eorum sententiæ accedat, qui temere Lucii prænomen faciunt Lucilio nostro: nam Caium semper vocant Cicero, Quintilianus, alii. Luciliam gentem duplicem fuisse, patriciam unam, alteram plebeiam ex diversis scriptoribus colligo, præter eorum opinionem, qui plebeïæ ejus tantum meminerunt. At patriciæ quidem fuit poëta noster, cujus nobilitas vel ex solo Paterculo plana est, qui eum equidem sub P. Africano militasse scribit; cui accedant testimonia Horatii, quamvis ab invito expressa, et in eodem genere scribendi æmulo, hæc de semet, sat. I, alterius Sermonum libri, coram C. Trebatio jurisconsulto profitentis :

..... Me pedibus delectat claudere verba.

Lucili ritu, nostrum melioris utroque.

et statim post :

..... Quidquid sum ego, quamvis

Infra Lucili censum, ingeniumque.

ad quæ Porphyrius vetus interpres : *Constat enim Lucilium majorem avunculum Pompeii Magni fuisse; etenim avia Pompeii soror Lucilii fuerat.* At Acron alter interpres eum *avum Magni Pompeii* facit: quorum utri potius accedam nescio, cum nihil ea de re certi legendo potuerim comperire. Certe Velleius Paterculus eum magnum avunculum, sed ex fratris filia, non sorore, ut vult Porphyrius, videtur agnoscere; ita enim capio verba ejus de Cn. Pompeio, qui postea Magni cognomen sortitus est, *fuit hic genitus matrem Lucilia, stirpis senatoriæ; cui conjecturæ meæ vir ampliss. Ant. Augustinus subscribere videtur: ille enim in libro de gentibus ac familiis Romanorum, matrem Cn. Pompeii Magni ex fratre C. Lucilii poëtæ natam autumat. Nec enim, si ea filia poëtæ nostri fuisset, C. Velleium rem tam insignem silentio præteriturum fuisse verisimile existimo.*

In Lucilia gente plebeia, varias familias fuisse comperio, ut Balbos, Bassos, Rufos, Secundos, Longos, Capitones, de quibus singulis consulendi Cicero in Bruto; Epistolarum Famil. lib. III, epist. 5; ad Atticum, lib. XII, epist. 5; Tacitus, lib. XI Histor. Pomponius J. C. de Origine Juris; Inscriptiones veteres, alii.

Natus est Lucilius, Sp. Posthumio Albino, L. Calpurnio Pisone coss. anno *V. C.* DCV, bello Punico tertio, Olympiade CLVIII, Suessæ Auruncorum; unde satiræ ejus *Camæna Suessa* ab Ausonio dicuntur, et *magnus Auruncæ alumnus* a Juvenale vocatur, observante magno Scaligero. Sub P. Scipione Africano minore, bello Numantino (quod incipit in annum *V. C.* DCXX), stipendia meruit, quo quidem tempore, eum ad annos maxime natum sexdecim colligimus. Ejusdem Scipionis vitam privatam postea descripsit, in quo Pseudoporphyrionem manifesti erroris convincit parens meus, qui *Lucilium vitam privatam Scipionis, Ennium vero bella descripsisse* annotat: ubi male nomina Scipionum inter se confusa. Ennium enim Scipionis majoris res gestas cecinisse constat. Lucilius autem ut ejusdem vitam privatam descriperet, ratio temporum plane vetat. Amicos ac familiares Lucilii hos fuisse potissimum reperio: P. Scipionem Africanum minorem, C. Lælium, M. Licinium Crassum, Sp. Albiuum, L. Aelium Stilonem, Q. Vec-tium, Archelaum, P. Philocomum, Lælium Decimum, Q. Granium Præconem.

Nominatim carpsit et exagitavit in satiris, quantum quidem ex pauculis his fragmentis odorari possumus, Mutium Scævola, T. Albutium, Q. Cæcilium Metellum, P. Rutilium Lupum, Torquatium, M. Carbonem, L. Tubulum, P. Gallonium, C. Cassium, L. Cottam, Claudium Asellum, Q. Opi-mium, Nomentanum; C. Cœlium Judicem, Trebellium, P. Pavum Tuditanum, alios; quin universum quoque populum Romanum tributum, ut inquit Horatius, arripiens, hoc est, omnes XXXV tribus urbis antiquæ, probrosis carminibus laceravit: ac, ne a poëtis quidem mortuis Euripide, Ennio, Cæcilio, Pacuvio, Accio, aliisque item illustribus obtrectandis temperare potuit sibi, quominus scriptis uniuscujusque sæpius

detraheret. Hinc ei libertatem et acerbitatem summam Quintilianus adscribit : qui locus non patitur me oblivione præterire alium similem de Lucilio locum, sed corruptum, cujus auctor vetus Horatii interpres, apud quem ita legitur : *Satira Horatii inter Lucilii satiram et Juvenalis media est; nam et asperitatem habet, qualem Lucilius; et suavitatem qualem Juvenalis*: ubi audacter repono, *acerbitatem*, quam apte suavitati opponi, quæ statim Juvenali tribuitur, nemo negabit; et acerbitas cæteroqui propria satirographorum. Sic enim Horatius de se, lib. II sermonum, sat. I :

Sunt quibus in satira videar nimis acer.

Amavit Lucilius Collyram puellam, ejusque nominis titulo decimum sextum librum inscripsit. Servum habuit nomine Metrophanem, cujus fidem ac probitatem publice epitaphio ei condito testatus est. Habitavit Romæ in domo, quæ Antiochi regis filio obsidi publice ædificata fuerat. Neapoli mortuum ac publico funere elatum ait Eusebius, anno ætatis suæ quadragésimo sexto : cui annorum rationi vide an non repugnet Horatius, qui eum senem facit illis versibus :

.....Quo fit, ut omnis
Votivâ pateat veluti descripta tabellâ
Vita senis.

quod quo pacto cum Eusebianis chronicis conciliari possit nullus hercule video, nisi si solemnem illam Servitulliani lustrationem sequendam ducamus, quâ, ut lib. X, cap. 28, ex Tuberone docet A. Gell. *juniores* ad annum usque quadragésimum sextum, supraque eum *seniores* fuerint appellati. Lucilium autem primum omnium se ac elegantissimum ingenium suum in hoc scribendi genere exercuisse, ac satirica carmina scribere cœpisse, ex Horatio liquido apparet; qui modo illum *Inventorem* ejus facit, modo *ausum*, ait, *primum in hunc operis componere carmina morem*. Nam quòd Ennium aut Pacuvium quis objiciat nobis, quorum etiam satirarum libri a grammaticis laudantur, minus nihilo est. Titulo tenus quidem iis cum Lucianis satiris conveniebat, re ipsa dissimillimis. Nam præter quòd diversis metrorum generibus eos conscriptos comperimus,

variis etiam rebus confertos fuisse (si quidem satiræ titulus id promittere videbatur), nec quidquam fellis, aut amarulentia in se continuisse satis patet ex Diomede scribente, lib. III *Grammat. Satira est carmen apud Romanos, non quidem apud Græcos, maledicum et ad carpenda hominum vitia Archææ comœdiæ caractere compositum, quale scripserunt Lucilius et Horatius et Persius: sed olim carmen quod ex variis poematibus constabat satira vocabatur, quales scripserunt Pacuvius et Ennius.* Possem eidem rei firmandæ advocare testimonia Quintiliani, Donati, et veterum interpretum Horatii; sed ea ut minime in re certa et indubitata necessaria, et quia partim alibi ea collocavi, hic sciens prætereo. Hinc etiam manifesto liquere arbitror vanitatem illorum, qui Lucilium iambicos et trochaicos heroicis versibus immiscuisse persuadere conati sunt nobis. Nec vero iambico ac trochaico carmine eum omnino usum fuisse negaverim: nam id, præter ipsas Lucilii reliquias, Diomedis auctoritate confutare facillimum sit, qui eum cum Catullo, Horatio, Bibaculo inter præcipuos iambici carminis scriptores recenset: sed, sicubi iis usus est, nullum præterea aliud metri genus ibidem usurpasse affirmare ausim. Sic igitur de scriptis ejus in universum habeto. Triginta libros satirarum eum reliquisse, quorum XX priores hexametris totos constitisse ipsa fragmenta indicium pariter ac fidem faciunt; reliqui omnes, præter trigesimum (qui denuo ex heroicis compositus fuit), aut iambicis, aut trochaicis numeris constituti fuisse videntur. Si quos vero in iisdem libris aliquando versus heroicos offendas, eos ab aliis aberrasse putato incuria librarium maxime: quàm frequenter enim ab iis in numeris peccatum sit, ei qui aliquando veteres codices cum recentioribus contulerit liquido constare arbitror. Idem erroris commissum scias, quoties fragmenta aliqua ex libris XXXVI, aut XXXIX apud Nonium citata invenias: illa enim in emendationibus libris ad XXVI, aut XXIX referuntur, ac similis mendæ Charisium manifestum puto, apud quem ex XLIII Lucilii vox *calx* adducitur. Quid enim, obsecro? An verisimile sit ex tanto librorum numero, quot inter XXX et XLIII reliqui sunt, nullum ab ullo grammaticorum verbum productum? Existimo proinde

nota deceptos librarios pro XXIII nobis XLIII succidaneum fecisse. Nominatur et *comœdia Lucilii* apud veterem interpretem Horatii, et *Lucilius comicus* apud Fulgentium de prisco sermone, quem non esse eundem cum nostro poëta pene præstare ausim; idque eo magis quòd in veteri libro Fulgentii *Lucretii comici* nomen exstabat. Illustriss. autem Scaliger *Rutilium* reponendum putabat, quem citat idem Planciades, et est ille, cujus meminerunt Cicero I de Finib. libro: item Velleius Paterculus. Ego aut *Luscium*, aut *Liciñium*, aut etiam *Turpiliū* utrobique substituendum putabam, quorum omnium comœdiarum, præter alios, Volcatius Sedigitus apud A. Gellium meminit, et vicinitas litterarum facile imposuerit, non satis attento librario. Uno item loco, apud Nonium, *Lucilius Serrano* citatur, quo nomine Varro satiram Menippæam scripserat, ut probat idem grammaticus, diversis testimoniis ex eo productis; unde suspicatus fui semper has voces perperam scriptoris librarii oscitantia coaluisse, ac desiderari ibidem exemplum Lucilii, et nomen Varronis, et quidem id genus errores in Nonio a negligentibus librariis, locis prope infinitis, commissos, et alii animadverterunt, et nos jam sæpe observavimus: qualem etiam illum puto, quandocumque *Lucilius Hymnis* citatur; nam Hymnidem fabulam ex Menandro Latinam fecerat Cæcilius, ex qua testimonia aliquoties advocantur a Nonio et Festo, ejusdemque meminit Cicero. Sed hactenus: nec plura addo de ipso; transeo ad reliquias.

Quod spectat ad testimonia veterum de Lucilio, nihil, hoc loco, nobis dicendum arbitror: ea enim sunt innumera. Omnes scriptores Latini Lucilium satirographorum principem nobis proposuerunt legendum. De eo vide imprimis Ciceronem, lib. I, de Oratore, lib. II, ibidem, Academ. Quæst. lib. II; Horatium, lib. I Serm. sat. 4, sat. 10, lib. II Serm. sat. 1; Persium, sat 1; Quintilianum, lib. X, cap. 1 Instit. Orat. ibid. lib. I, cap. 6; Juvenalem, lib. I, sat. 1; Plinium, lib. I, Nat. Hist. Martialem, epigram. lib. XII, et alios.

CAII LUCILII
SATIRARUM QUAE SUPERSUNT
FRAGMENTA.

~~~~~

EX INCERTO LIBRO.

I.

VIRTUS, Albine, est pretium persolvere verum,
Queis in versamur, queis vivimu' rebu' potesse :
Virtus est homini, scire id, quod quæque habeat res.
Virtus, scire homini rectum, utile, quid sit honestum ;
Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum :
Virtus, quærendæ rei finem scire modumque :
Virtus, divitiis pretium persolvere posse :
Virtus, id dare, quod re ipsâ debetur honori :
Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum,
Contra defensorem hominum morumque bonorum,
Magnificare hos, his bene velle, his vivere amicum :
Commoda præterea patriæ sibi prima putare,
Deinde parentum, tertia jam postremaque nostra.

II.

Nunc vero, a mane ad noctem, festo atque profesto,
Totus item pariterque dies, populusque patresque
Jactare indu foro se omnes, decedere nusquam,
Uni se atque eidem studio omnes dedere et arti ;
Verba dare ut caute possint, pugnare dolose,
Blanditiâ certare, bonum simulare virum se,
Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes.

1. Lactantius, Divinarum Institutionum, lib. VI, cap. 5.

2. Lactantius, Divinarum Institutionum, lib. V, cap. 9.

III.

Græcum te, Albuti, quam Romanum atque Sabinum,
 Mûnicipem Ponti, Titii, Anni Centurionum,
 Præclarorum hominum, ac primorum; signiferumque
 Maluisti dici: Græce ergo, Prætor Athenis,
 Id quod maluisti, te, cùm ad me accedi', saluto:
 Χαῖρε (inquam) Tite: lictores, turma omni', cohorsque
 Χαῖρε, hinc hostis Muti Albutius, hinc inimicus.

IV.

Quam lepide lexeis compostæ? ut tesserulæ omnes,
 Arte, pavimento, atque emblemate vermiculato?

V.

Crassum habeo generum, ne rhetoricotero' tu sis.

VI.

..... Corneliu' Pobliu' noster
 Scipiades dictus, tempusque intorquet in ipsum
 Oti et deliciis, Luci effictæ, atque cinædo.
 Et sectatori adeo ipsi suo, quo rectiu' dicas,
 Ibat forte domum: sequimur multi atque frequentes.

VII.

Quo facetior videare, et scire plus quàm cæteri,
 Pertisum hominem, non pertesum dicere ferunt:
 Nam genus.

VIII.

Quid? Decius, Nuculam, an confixum vis facere? inquit.

IX.

Nam si tu fluctus undasque e gurgite salso
 Tollere decreris, ventum prius Hæmatium tu
 Ventum, inquam, tollas t. c. q. i. l.

X.

Armamenta tamen, malum, vela omnia servo;

3. Cicero, de Finib. bonor. lib. I.

4 et 5. Cic. de Oratore, lib. III.

6. Festus: Scurræ vocabulum
 Verrius ineptissime aut ex Græco
 tractum ait, quod est σκροάζειν
 (lege συγχορεῖν.), aut a sequendo.

7. Festus: *Pertisum non pertesum*
 dixerunt Antiqui.

8. Cicero, lib. II, de Oratore.

9. Julius Rufinianus, de Figuris.

10. Nonius: *Anquinæ*, vincula
 quibus antennæ tenentur.

Funis enim præcisu' cito, atque anquina soluta est.

X I.

Hanc catapiratem puer eodem deferat, uncum,
Plumbi paxillum rodus, linique metaxam.

X II.

Queis hunc currere equum nos atque equitare videmus;
His equitat, curritque: oculis equitare videmus:
Ergo oculis equitat.

X III.

Pisticem validam si nummi suppeditabunt,
Addas empleuron, mamphulas quæ sciat omnes.

X IV.

Et velut in fabricam fervens cum marculu' ferrum
Multorum magnis tuditantium ictibu' tundit.

X V.

Quidni? Et scruta quidem ut vendat scrutariu' laudat,
Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatam.

X VI.

Anrum atque ambitio specimen virtutis utrique est:
Quantum habeas, tanti ipse sies, tantique habearis.

X VII et X VIII.

Ante fores autem, et triclini limina quidam
Perditu' Tiresia tussi grandævu' gemebat.

X IX.

Querquera consequitur febris, capitisque dolores,
Infesti mihi, tanquam Rondes Icadionque.

X X.

Tum laterali' dolor certissimu' nuntiu' mortis.

11. Isidorus, Orig. XIX, 4. *Catapirates*, linea cum massa plumbea quâ maris altitudo tentatur.

12. A. Gellius, Noct. Att. XVIII, 6.

13. Festus: *Mamphula* appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano, autem quam percoquatur, decedit in carbones, cineremque.—*Empleuron*. Ἐμπλεϋρον, validam, latera plena habentem.

14. Isidor. *Marculus*, malleus pusillus.

15. A. Gellius, lib. III, cap. 14.

16. Vet. schol. in Juven. sat. 3.

17 et 18. Donatus, Eunn. act. II.

19. Festus: *Querqueram febrem*, gravem et magnam.—*Rondes Icadionque*. Nomina sævissimorum piratarum.

20. Maximus Victorinus.

XXI.

Nos esse arquatos? Surgamus, camus, agamus.

XXII.

Inguen ne existat; papulæ, tama, ne boa noxiter.

XXIII.

Hæc odiosa mihi vitiligo est, non dolet, inquit.

XXIV.

..... Nondum etiam hæc omnia habebit.

Formosus, dives, liber, rex solu' vocetur.

XXV.

Si me nescire hoc nescis, quod quærere dico,
Quare divinas quidquam, aut quare debes ipse.
Et si scis q. b. e. scire hoc d. te.

XXVI.

..... Ut me scire volo mihi conscius sum, ne damnum faciam: scire hoc se nescit, nisi alios id scire scierit.

XXVII.

..... Sponte ipsa suapte
Adducta, ut tunicam et cætera rejiceret.

XXVIII.

..... Per mihi lectum
Imposuique pedem pellibus habes.

XXIX.

..... Quibu' mendæ
Omnibus in rebus fiunt, fierique potis sunt.

XXX.

..... Velut olli
Auceps ille facit cum improviso, insidiisque.

21. Nonius: *Arquatus* morbus dictus est, qui regius dicitur.

22. Festus: *Tama* dicitur, cum labore viæ sanguis in crura descendit et tumorem facit.—*Boa*, serpens aquatilis.

23. Festus: *Vitiligo* in corpore hominis macula alba, quam Græci *ἀλγιστὸν* vocant, a quo nos album.

24. Porphyrio, I, sat. 3. Horat.

25. Julius Rufin. Enthymema fit, cum periodus orationis ex contrariis sententiis adstringitur.

26. Vet. schol. Persii sat. I.

27. Varro, lib. V, de Ling. Lat.

28. Janus Doussa legit:

..... Lectum
Permixi, imposuique pudendam pellibu' lahem.

29. Non. *Menda* feminino genere.

30. Servius Petri Danielis.

XXXI.

Luna alit ostrea, et implet echinos, muribu' fibras
Et pecui addit.

XXXII.

Uno oculo, pedibusque duobus, dimidiatus
Ut porcus.

XXXIII.

Vis est vita, vides, quæ nos facere omnia cogit.

XXXIV.

Nequam et magnus homo, laniorum immani' canes ut.

XXXV.

Nunc ad te redeo, ut quæ res me impendet agatur.

XXXVI.

Hæc te imbubinat, et contra te imbulbitat ille.

XXXVII.

Quem præclarus helops, quem Aegypto sargu' movebit.

XXXVIII.

Et pedibus lævâ Sicyonia demit honesta.

XXXIX.

Suasa quoque omnino dirimit non solla dupondi.

XL.

Nequam aurum est, auris quod vi vehementius ambit.

XLI.

Sicuti mechanici, cum alto exsiluere petauro.

XLII.

Ut petimen naso, aut lumbos cervicibu' tangat.

31. A. Gellius, lib. XX, cap. 8.

32. A. Gellius, lib. III, cap. 14.

33. Varro, de Ling. Lat. lib. IV.

34. Varro, de Ling. Lat. lib. VI.
— *Canes et canis* idem.

35. Festus: *Me*, pro mihi.

36. Festus: *Bubinare* est menstruo mulierum sanguine inquinare; *imbulbitare*, est puerili stercore inquinare.

37. Festus: *Sargus*, piscis genus, qui in Aegypto mari fere nascitur.

38. Festus: *Sicyonia*, genus calceamenti.

39. Festus: *Sollo* Osce dicitur id, quod nostotum vocamus. *Suasa* quoque o. d. non solla d. id est, non tota.

40. Festus, in voce *nequam*.

41. Festus: *Petauristas* Lucilius a *petauro* appellatos existimare videtur. Vid. Juven. sat. XIV, v. 265.

42. Festus: *Petimina* in humeris jumentorum ulcera et vulgus appellat.

XLIII.

Tum spara, tum rumices portantur, tragula porro.

XLIV.

Varronum, ac rupicum squarrosa, incondita rostra.

XLV.

Ut veles bonu', sub vitem qui sumicit hastas.

XLVI.

Si vero das, quod rogat, et si suggeri' suppus.

XLVII.

Tapullam rident legem concerae Opimi.

XLVIII.

Nemo hic vindicias, numen, neque sacra veretur.

XLIX.

Pascali pecore ac montano, hirtio atque soloce.

L.

Uti esurienti leoni ex ore exsculpere praedam.

LI.

Intereunt, labuntur, euntur omnia versum.

LII.

Velle tolutum hic semper incœpturu' videtur.

LIII.

Hærebat mucro gladium in pectore totum.

LIV.

Saxa et stridor ubi atque erunt, dum sibilus institis.

43. Festus: *Spara*, minimi generis jacula, a *spargendo* dicta. — *Rumex*, genus teli.

44. Festus: *Squarrosi*, ab eadem squamarum piscium similitudine dicti, quorum cutis exsurgit, ob assiduam illaviem. — *Rupices*, duri et agrestes.

45. Paulus ex Festo: *Sub vitem hastas jacere* dicitur veles, cum eas sub manu sursum mittit.

46. Festus: *Suppus* antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus ex Græco.

47. Festus: *Tapullam legem con-*

viviale ficto nomine conscripsit jocoso carmine Valerius Valentinus.

48. Festus: *Vindiciae* appellantur res eæ, de quibus controversia est.

49. Festus: *Solox*, lana crassa, vel pecus lanâ contactum.

50. Non. *Exsculpere*, extorquere.

51. Nonius: *Interfici* et occidi ad inanimata veteres vehementi auctoritate posuerunt.

52. Nonius: *Tolutim* dicitur, quasi volutum, vel volubilter.

53. Non. *Gladium* neutri generis.

54. Nonius: *Sibilus*, masculino genere.

L V.

Durum, molle voras; fragmenta interfici' panis.

L VI.

Concilio antiquo sapiens vir solu' fuisti.

L VII.

Qui campos, collesque gradu perlabitur uno.

L VIII.

Non tango, quòd avarus homo est, quòdque improbu' mitto.

L IX.

Vellem cum primis, fieri si forte potisset.

L X.

Vicimus, ô socii, et magnam pugnavimu' pugnam.

L XI.

Rhodos Carpathium in pelagus se inclinat apertum.

L XII.

Carpathium mare transvectus cœnabis Rhodi.

L XIII.

Judicis Hortensii est ad eam rem nata palæstra.

L XIV.

Ut prætori' cohors, ut nostris dixit haruspex.

L XV.

Principio exitu' dignus, exodiumque sequetur.

L XVI.

Magna penus parvo spatio consumpta peribit.

L XVII.

Si tibi porro isthæc res idcirco est cordi, quod rere utilem.

55. Nonius, ut supra, ad 51.

56. Servius Petri Danielis Aurelii.

57. L. Apuleius Florid. lib. IV.

58. Julius Rufinianus.

59. Asconius Pædianus in Divinat. Cicer.

60. Donatus, in Eunucho Terentii, act. V, sc. 2.

61. Porphyrio, in Horat. carm. I, od. 7.

62. Junius Phylargyrius in IV, Georg. Virgil.

63. Porphyrio. in Horat. carm. I, od. 27.

64. Porphyrio. in lib. I, sat. 7 Horatii.

65. Vetus schol. in Juven. sat. 3.

66. Priscian. lib. VI: *penus* quoque et masculini, et feminini, et neutri generis.

67. Nonius: *Cordi est*, honeste dictum.

LXVIII.

Sanctum ego a Metello Romam repedabam munere.

LXIX.

Caput collo sustentatur, truncus sustinetur a coxendicibus.

LXX.

Quenam vox ex te resonans meo gradu remoram facit?

LXXI.

Neque prodire in altum, præliari procul sub vite.

LXXII.

Quod mihi commodum est, aut uda vestimenta deposueram.

LXXIII.

Mihi necesse est loqui: nam scio Amyclas tacendo periisse.

LXXIV.

Homini amico ac familiari non est mentiri meum.

LXXV.

Quin amplexetur, qui velit, ego non sinam me amplectier.

LXXVI.

Pro obtuso ore pugil, piscinensis res est.

LXXVII.

Tirei leontado et Pomani et thermo Parnime.

LXXVIII.

Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.

LXXIX.

Pulchre invitati sumus, acceptique benigne.

LXXX.

..... Et ventrem et gutturem eundem.

68. Nonius: *Repedare*, pede iterare.69. Nonius: *Coxendicas*, coxas.70. Festus: *Remeligines et remoræ*, a morando dictæ sunt.71. Festus: *Sub vitam præliari* dicuntur milites, cum sub vinea militari pugnant.

72. Donatus in Phorm. Terent. act. IV, sc. 3.

73. Servius, in X Aeneid. ad illud Virg. *Ettacitis regnavit Amyclis*.74. Lactantius, *Instit. Divin.* lib. VI, cap. 18.75. Priscianus, lib. VIII: *Amplexetur*, περιπλεξέσθω.76. Festus: *Piscinæ publicæ* hodieque nomen manet.77. *Hic locus plane inextricabilis*.

78. Acron in Horat. lib. I, sat. 4.

79. Nonius: *Invitare*, pro repleri.80. Nonius; *Guttur* masculini generis.

LXXXI.

Asparagi molles, sed viride cyma.

LXXXII.

Nam tam algu atque nigrore majus.

LXXXIII.

Verna acer cupit hæc.

LXXXIV.

..... Hippocampi elephanto camelos.

LXXXV.

Si argenti indiges.

LXXXVI.

Atque omnes mandonum gulæ.

LXXXVII.

Andronius Flacci teget utria.

LXXXVIII.

Impermistum lymphorem.

LXXXIX.

..... Palmisque misellam

Depuvit me.

XC.

..... Non omnibu' dormio.

XCI.

..... Agipes vocem mittere cœpit.

XCII.

Jactans me ut febris querquera.

81. Nonius: *Cyma*, neutro genere.82. Nonius: *Algu*, pro algore.83. Nonius: *Vernas* veter. appellabant, qui vere sacro fuerant nati.84. Nonius: *Hippocampi* equi marini a flexu caudarum, quæ piscosæ sunt.

85. Nonius: Genitivus casus positus pro accusativo.

86. Nonius: *Mandonæ*, edaces.87. Nonius: *Utria* generis neutri.88. Nonius: *Lympha*, aqua genere fem. ut sæpe masculino.89. Festus: *Depuere*, cædere: Græce, *πάειν*.90. *Non omnibu' dormio*. Proverbium natum a Cipio quodam, qui Pararhenchon dictus est, quòd simularet dormientem, quò impunitius uxor ejus mœcharetur.91. Festus: Pedarium senatorem significat Lucilius, cùm ait: *Agipes vocem*, etc.92. Paulus ex Festo: *Querqueram*; frigidam cum tremore, a Græco *κίττις*, certum est dici.

XCIII.

..... Mantisa oponsia vincit.

XCIV.

Equum pedibus stlembum.

XCV.

Vinum crucium.

XCVI.

Qui schedium facit inconditum et inelaboratum.

XCVII.

Terra abiit in nimbos, imbresque.

XCVIII.

..... Cæcilius Prætor ne rusticu' fias.

XCIX.

Ergo Prætorum est ante præire.

C.

..... Quantum hinnitum atque equitatum.

CI.

..... Quadranti' ratiti.

CII.

Persium non curo legere hæc; Lælium Decimum volo.

CIII.

Priusquam Theognis nasceretur.

CIV.

Lactentia coacla cum melle bibi.

CV.

Huic Terentiæ Orbiliæ.

93. Festus : *Mantisa* additamentum dicitur linguâ Tuscâ, quòd ponderi adjicitur.

94. Fest. *Stlembus*, gravis, tardus.

95. *Crucium*, vinum insuave.

96. Festus : *Schedia*, genus navigii inconditi, trabibus tantum iuter se connexis facti, quo mercimonia circumferunt post amissam navem.

97. Varro, de Ling. Lat. lib. IV.

98. Varro, de Ling. Lat. lib. VI.

99. Varro, de Ling. Lat. lib. IV.

100. Varro, de Ling. Lat. lib. VI.

101. Varro, de Ling. Lat. lib. IV.

Opilius Aurelius dictum putat, quòd in quadrante et in triente *ratitis* fuerit effigies, ut navis in asse.

102. Cicero, de Oratore, lib. II,

103. A. Gellius, lib. I, cap. 3.

104. *Coacla*. Forte, *Coa clam*.

105. Martiannus Capella, lib. III :

Lucilius in dativo *a* et *e* conjungit.

CVI.

Mænius columnam cùm peteret.

CVII.

..... Valeri sententia dia.

CVIII.

..... Murexque marinus.

CIX.

..... Echinus
Cinnabari infectus.

CX.

..... Gustavi crustula solus.

CXI.

..... Brutace bilingui.

CXII.

..... Efflantque elati naribu' lucem.

CXIII.

Gnatis parce tuis.

CXIV.

..... Horret et alget.

CXV.

..... Et vellit mappas, mantella, merumque.

CXVI.

At quidem te senium, atque insulse sophista.

CXVII.

Tuam ut memoriam retineas.

CXVIII.

..... Myconi calva omni' juvenus.

106. Porphy. in Horat. lib. I,
sat. 3.

107. Idem, in Horat. lib. I, sat. 6.

108. Acron, in Horat. lib. II,
sat. 4.

109. Acron, in Horat. lib. I,
sat. 6.

110. Acron, in Horat. lib. I, sat. 1.
Vide quoque Juven. sat. IX, v. 5.

111. Porphy. in Horat. lib. I,
sat. 10. — Brutace, pro Brutiate.

112. Marius Victorinus, lib. de
syllabis.

113. Servius, in X Acneidos.

114. Servius, in XI Aeneid.

115. Servius, in lib. IV Georg.

116. Donatus, in Eunnuch. act. II,
scen. 3.

117. Donatus, in And. Act. V,
sc. 4.

118. Donatus, in Hecyr. act. III,
sc. 4.

CXIX.

..... Carcer vix carcere dignus.

CXX.

..... Lecti omnes: Atticon hoc est.

CXXI.

..... Animo ac virtutibus.

CXXII.

Centum genera solœcismorum.

CXXIII.

A me auxiliatus si est.

CXXIV.

..... Anseris herbili' virus.

CXXV.

..... Stat sentibu' fundus.

CXXVI.

Ex facie florem delegeris.

CXXVII.

Pedetentim hunc resalutem.

CXXVIII.

..... Fici comeduntur et uvæ.

CXXIX.

..... Exta acceptoris et unguis.

CXXX.

..... Gibbere magno.

CXXXI.

Cùm illa fora itant.

CXXXII.

Plure foras vendunt.

CXXXIII.

Assiduas ficos.

119. Donat. in Adelp. act. III,
sc. 2.

120. Donat. in Phorm. act. I, sc. 2.

121. Donat. in Adelp. act. II,
sc. 1.

122. Isidorus, Orig. lib. I, cap. 32.

123. Priscianus, lib. II et VIII.

124. Servius Petri Danielis: *Virus*,
id est, fœtor.

125. Donat. in Andr. act. IV, sc. 2.

126. Donat. in Euu. act. IV, sc. 4.

127. Charisius, lib. II.

128. Charisius, lib. I.

♦ 129. Charisius, lib. I. *Acceptor*,
et accipiter idem.130. Char. lib. I. *Gibber*, ut *tuber*.

131. Charisius, lib. I.

132. Char. Ibid. *Plure* aut minore
emptum antiqui dicebant.

133. Charisius, lib. I.

CXXXIV.

..... Legem
Vitemus Licini.

CXXXV.

..... Fanni, centussisque misellos.

CXXXVI.

Anu noceo.

CXXXVII.

..... Prodes amicis.

CXXXVIII.

..... Primum facie quod honestas
Accedit.

CXXXIX.

Scinde, puer, calam, ut caleas.

CXL.

..... Resultantes ædesque lacusque.

CXLI.

Ecquem Pamphilum quæris.

CXLII.

..... Χίστε δύναστε.
Οἶνος.

CXLIII.

Uxori legata penus.

CXLIV.

Apollo Pulcher dici non vult.

CXLV.

Scorta pyrgentia.

CXLVI.

Vultis? empta est: noltis? non empta est.

CXLVII.

Et suffocare conatur.

134. A. Gellius, lib. II, cap. 24.

135. A. Gellius, lib. II, cap. 24.

136. A. Gellius, lib. IV, cap. 16.

Lucil. in dat. casu *anu* dicit, non *anui*.

137. Macr. de different. lat. serm.

138. A. Gellius, lib. I, cap. 14.

139. *Calas veteres dicebant fustes*.

140. *Lacus*, idem ac *laquear*.

141. Servius, in I Aeneid.

142. Servius, in II Georg.

143. Servius: Hic, hæc et hoc
penus.

144. Servius P. Danielis Aurelii.

145. Servius ejusdem.

146. Diomedes: *Noltis*, non *vultis*.

147. Diomedes, lib. I.

CXLVIII.

..... Pergit capulare cadaver.

CXLIX.

Serenu' fuit.

CL.

Subulo , pullipremo.

CLI.

..... Viscus aprinum.

CLII.

..... Agrariu' mergus.

CLIII.

Oleum cassinas.

CLIV.

Carissam.

CLV.

Ἄλγη ἐθικασεν.

CLVI.

Ninguis.

CLVII.

Strigilim.

CLVIII.

Jugerum.

CLIX.

Ἐσθωνα.

CLX.

Canaliculam.

CLXI.

Corolla.

148. Fulgentius Planciades de prisco sermone : *Capularem* nominari volunt senem jam morti contiguum ; quia et reos capulares dicebant, qui capulo digni fuerant.

149. Quintil. Instit. Orat. IX, 4.

150. *Subulones*, pædicones dicti. — *Pullipremo*. Puerorum plagiarius.

151. Charisius, lib. I.

152. Jul. Capitol. Vit. Pertinacis.

153. Priscianus, lib. VII: *Oleum cassinas*, neutrum pro *cassinate*.

154. Festus: *Carissam* apud Lucilium *vafram* significat.

155. Servius, in X Virg. Aen.

156. *Ninguis*. Vetus verb. pro *nivis*, a *nix*.

157. Charisius, lib. I.

158. Charisius, lib. I.

159. Consultus Chirins Fortunatianus, Rhetor. lib. III.

160. Non. *Canalis* feminino: Lucil.

ἡπικασεριστικῶς *canaliculam* dixit.

161. Isidor. Orig. lib. XIX, c. 32.

CLXII.

Vappones.

CLXIII.

Aquilum.

CLXIV.

Gulioca κερυστόμα. Gulliocæ.

VERSUS

Aliquot citati quidem omisso auctoris nomine, aut perperam adscripto, a doctis tamen LUCILII esse existimati.

CLXV.

..... Cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert, dictis ignoscat Mutius, an non?

CLXVI.

..... Granius autem
Non contemnere se, et reges odisse superbos.

CLXVII.

Quid? Puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse,
Ut frontem ferias.

CLXVIII.

Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore.

CLXIX.

O domus antiqua! heu quàm dispari dominare domino!

CLXX.

Sustineat currum, ut bonu' sæpe agitator, equosque.

CLXXI.

Atque aliquos ibus ab rebus clepsere foroque.

162. Probus in Catholicis nominum.

163. Glossarium: Aquilum μέλαν, ὡς Ασκήλιος.

164. Glossarium: Gullioca, κερυστόμα Gulliocæ κέρυα μακρὰ πικρὰ Ασκήλιος.

165. Juvenalis, lib. I, sat. 1.

166. Cic. ad Attic. lib. VI, ep. 3.

167. Cic. ad Attic. lib. I, ep. 1.

168. Cic. ad Attic. lib. II, ep. 18.

169. Cicero, de Officiis, lib. I.

170. Cic. ad Attic. lib. XIII, ep. 21.

171. Varro, lib. VI, de L. Lat.

Clepsere dixit, unde etiam alii clepsere, id est, corripere.

CLXXII.

Tantidem quasi feta canes sine dentibu' latrat.

CLXXIII.

Non frustillatim, nec minutatim dari.

CLXXIV.

Priverno Oufentina venit, fluvioque Oufente.

CLXXV.

Græcia Sulpicio sorti data, Gallia Cottæ.

CLXXVI.

Ructantur juvenes, et sputis omnia fœdant.

CLXXVII.

..... Ore salem exspiravit amarum.

CLXXVIII.

..... Quaquam fuit ipse.

CLXXIX.

..... Clopo
Subsidio occurrat.

CLXXX.

..... Næ ridicule mihi cillus.

EX LIBRO I SATIRARUM.

SERVIVS in X Aen. Virgilii, ad illum locum:

Accipite ergo auimis, atque hæc mea figite dicta.

«Totus hic locus de Primo Lucilii translatus est, ubi indu-

172. Varro, lib. IV, de L. Lat. Utrum primum *una canis*, an *canes* sit appellata.

173. Nonius: *Frustatim* et *frustillatim*, per *frusta*, ut *minutatim*.

174. Festus: *Oufentinae tribus*, initio causa fuit nomen fluminis *Oufens*, quod est in agro Priver-nate, iuter in mare et Terracinam. Postea deinde a Censoribus alii quo-que diversarum civitatum eidem tri-bui sunt adscripti.

175. Isidorns, Orig. lib. I, cap. 35.

176. Nicol. Perottus in Martia-lem, ad epigr. 116 in Fescenniam.

177. Hieron. Columna in expli-cationibus fragmentorum Ennii.

178. Cic. ad Attic. lib. IV, ep. 7.

179. *Clopo*, vel *cloppo* pro *clippo*, quod in MSS. legitur δὲ συγκροπῆς, pro claudipus, ut clausus pede, ap-pellatur claudus. Forte quoque ex Græco, χωλὸς τοὺς πόδας.

180. *Cillus*, Idem ac cilium.

« cuntur Dii habere concilium, et agere primo de interitu Lupi
 « cujusdam judicis rei, postea sententias dicere. » Sed hoc, quia
 indignum erat heroico carmine, mutavit Virgilius, et induxit
 primo Jovem loquentem de interruptis fœderibus, cujus ora-
 tionem interrupt Venus : post secuta Junonis verba sunt,
 quibus redarguit Venerem.

I.

Concilium summis hominum de rebus habebant.

II.

Vellem concilio vestrum, quod dicitis, olim
 Cœlicolæ; vellem, inquam, adfuissemu' priore
 Concilio.

III.

Ut nemo sit nostrum, quin Pater optimu' Divum,
 Ut Neptunu' Pater, Liber, Saturnu' Pater, Mars,
 Janu', Quirinu' Pater, nomen dicatur ad unum.

IV.

..... Tubulus si Lucius unquam,
 Si Lupus, aut Carbo Neptuni filiu' Divos
 Esse putasset, tam impius, aut perjuru' fuisset?

V.

Quo pacto populum atque urbem servare potissit
 Ampliu' Romanam.

VI.

..... Ut multos mensesque diesque,
 Non tamen ætatem tempestate hâc scelerosi
 Lætentur.

VII.

Hæc ubi dicta dedit, pausam facit ore loquendi.

VIII.

Nec si Carneaden ipsum ad nos Orçu' remittat.

1. Servius in IX Aen. v.

2. Jul. Rufinianus de figuris sen-
 tentiarum et elocutionis.

3. Lact. lib. IV, cap. 3, Div. Inst.

4. Neptuni filius, id est, ferus,
 auct. Gellio, lib. XV, 21.

5. Charisius, lib. XI. Amplius.

6. Donatus, in Enn. act. V, sc. 5.

7. Nonius: *Pausa* est quies alicu-
 jus rei.

8. Lactantius, lib. V, cap. 15,
 Divin. Inst.

IX.

Per satiram, Aedilem factum qui legibu' solvat.

X.

Cui, si conjuret, populus vix totu' satis sit.

XI.

Munu' tamen fungi, et muros servare potissent.

XII.

Si non amplius, ad lustrum hoc protolleret unum.

XIII.

Ad cœnam adducam, et primum hisce abdomina thynni
Advenientibu' priva dabo, cephalæaque atarnæ.

XIV.

Porro quæcumque, et cuicumque, ut diximus ante,
Obstiterit, primo hoc minuendi refert res.

XV.

..... Ut contendere possem
Thestiadæ Ledæ, atque Ixionas Archilochio.

XVI.

Has res ad te scriptas, Luci, misimus, Aeli.

XVII.

Quis leget hæc? Min' tu istud ais? Nemo, hercule, nemo.

XVIII.

Serpere uti gangræna mala, atque herpestica posset.

XIX.

Vultus item ut facies, mors, icteru' morbu', venenum.

XX.

Infamem, honestam, turpemque odisse popinam.

9. *Satira*. Hoc loco, lex, quæ uno rogatu multa comprehendit.

10. Charisius, lib. II.

11. Nonius: Accusat. pro ablat.

12. Nonius: *Protollere* est differre.

13. A. Gellius, liv. X, cap. 20: Veteres *priva* dixerunt, quæ nos singularadicimus.—*Atarne*, piscis genus.

14. Nonius: Ablativ. pro genitivo.

15. Nonius: *Contendere*, significat comparare.

16. Auctor *Rhetoricæ* ad Herennium, lib. IV, de ornamentis.

17. Veter. Glos. in Persium, sat. 1.

18. Nonius: *Gangræna* est cancer.—*Herpestica*. Forsan, *herpes ita*.

19. Nonius: Vultus et facies hoc distant: *vultus* est voluntas quæ pro motu animi in facie ostenditur; *facies* ipsa oris species.

20. Nonius: Popinones, vel hi quos nunc dicimus tabernarios, a

XXI.

Prætextæ, ac tunicæ Lydorum opu' sordidum omne.

XXII.

Siplæ atque amphotapæ villis ingentibu' molles.

XXIII.

Irritata canes quod, homø quam, planiu' dicit.

XXIV.

Nodum in scirpo insane facere vulgus.

XXV.

Et mercede meret relligiones.

XXVI.

..... Miracla cient elephantes.

XXVII.

..... Arutænas et aquales.

XXVIII.

Vulturius.

EX LIBRO II SATIRARUM.

I.

Quem cum vidissent Hortensiu', Posthumiusque,
Cæteri item in capulo hunc non esse, aliumque cubare.

II.

..... Hostilibu' contra
Pestem perniciemque, catax quam et Manliu' nobis.

popinis, vel luxuriosos, qui se popinis dedunt.

21. Nonius: *Tunica* est vestimentum sine manicis.

22. Nonius: *Amphotapæ* vestes dicuntur utrimque habentes villos. — *Sipla*, tapeta ex una parte villosa.

23. Nonius: *Irritare* dictum est propr. provocare: tractum a canibus, qui, cum provocantur, irriunt.

24. Donatus: in Andr. Terent. act. V, sc. 4: *Scirpus*, palustris res et levissima.

25. Nonius: *Meret* humillimum et sordidissimum quæstum capit.

26. Nonius: *Mira* et *miracuta* verteres pro monstris et horrendis ponebant.

27. Charisius, lib. I.

28. Charisius, lib. I: Vultur dixit Virgilius in VI; sed et *vulturius* Lucilius in Primo.

1. Nonius: *Capulum* dicitur, quidquid aliquam rem intra se capit.

2. Nonius: *Catax* dicitur, quem nunc coxonem vocant.

III.

..... Quæ horis sublata duabus
Omnia sunt, sole occaso, ductoque.

IV.

Injuriatum hunc in fauces invasse, animamque
Elisisse illi.

V.

Nunc Nomentani quæ ex testibus ipse rogando
Exsculpo, hæc dicam.

VI.

Quæ nunc Aemilio præcanto, atque exigo, quæque
Excanto.

VII.

Non dico, vincat licet et vagus exsulet, erret
Exlex.

VIII.

Nunc Prætor tuus est meu', si discesserit hornò,
Gentilis.

IX.

Si natibus natricem impressit crassam et capitatam.

X.

Stulte saltatum te inter venisse cinædos.

XI.

Succussatoris tetri, tardique caballi.

XII.

Homo impudicus et impune est rapinator.

3. Priscianus, lib. IX: Ab occido
occasus pro ὁ δύνωζ.

4. Nonius: *Elidere* excludere si-
gnificat.

5. Nonius: *Exsculpere* est extor-
quere.

6. Nonius: *Excantare* significat
excludere.

7. Nonius: *Illex* et *exlex* est qui
sine lege vivit.

8. Donatus, in Andr. act. V, sc. 6.

9. Nonius: *Natrices* dicuntur an-
gues natantes.

10. Nonius: *Cinædi* dicti sunt
apud veteres saltatores, vel panto-
mimi ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὸ σῶμα.

11. Nonius, *Caballus*. Idem: *suc-
cussare* est sursum frequenter excu-
tere.

12. Nonius: *Impune* quod est im-
pudenter. Idem: *rapinators*, pro
raptoribus.

XIII.

Ricini et aurati, ricæ et oraria mitræ.

XIV.

Quid dicis? Cur est factum, quod conjicis istuc?

XV.

Qui te, Nomentane, malum, jam cætera perdat.

XVI.

Tum ferto omnia sunt circumlata.

XVII.

..... In vulgam penetrare pilosam.

XVIII.

..... Vix vivo homine ac monogrammo.

XIX.

Duceret has greges.

XX.

..... Ut jure peritus.

XXI.

..... Lustratu', piatus.

XXII.

..... Noctiluca : medica.

EX LIBRO III SATIRARUM.

Porphyrion in Horat. lib. I, sat. 5: « Lucilius, lib. III, descripsit iter suum, quod Româ fecit Capuam, et inde ad fretum usque Siciliense. » Hunc imitatus Horatius iter suum ab urbe

13. *Ricinum*, genus vestis.—*Rica* est quod sudarium dicimus.—*Oraria*, quibus os obvolvebatur.

14. Nonius: *Conjicere*, furari.

15. Donat. in Phorm. act. I, sc. 2.

16. Nonius: *Circunferre*, lustrare.

17. Nonius: *Vulga* capacitas, vel sinus cum laxitate.—Forte, *vulvam*.

18. Nonius: *Monogrammi* dicti sunt homines macie pertenues ac

decolores: tractum à pictura.

19. Charisius, lib. I: Feminina omnia monosyllaba sunt, excepto *grege*, *rege*, quorum alterum ex diverso genere constat.

20. Charis. lib. I: Jurisconsultus dici debet, non jureconsultus.

21. Nonius: *Lustrare*, expiare.

22. Festus: *Noctilucam* Lucilius cum dixit, obscœnum significat.

Roma descripsit Brundisium usque, commemorans ejus itineris incommoda.

I

Millia porro bis quina octoginta videbis
Commoda de Capua. Hinc quinquaginta atque bis octo.

II.

Ad portam mille, a porta est sex inde Salernum.

III.

Inde Dicæarchum populos, Delumque minorem.

IV.

Campana Capua.

V.

..... Longe tria millia passuum.

VI.

Verum hæc ludus ibi, susque omnia deque fuerunt,
Susque et deque fuere, inquam, omnia, ludu' jocusque:
Illud opus durum ut Setinum accessimu' finem;
Αἰγῶπιαι montes Aetnæ omnes, asperi Athones.

VII.

Præterea omne iter hoc est labosum atque lutosum.

VIII.

Porro homines nequam malus ut quartariu' cippos
Colligere omnes.

IX.

Mantica cantheri costas gravitate premebat.

1. Nonius: *Commodum*, integrum, totum.

2. A. Gellius, lib. I, cap. 16: *Mille* numero singulari dictum est.

3. Festus: *Minorem Delum* Puteolos esse dixerunt, quòd Delus aliquando maximum emporium fuerit totius orbis terrarum.

4. Porphyr. in Horat. lib. I, sat. 6.

5. Charisius, lib. II: *Longe*, pro præcipue, maxime.

6. Gellius, lib. XVI, cap. 9: Significat autem *susque deque ferre* animo æquo esse, et, quod accidit,

non magni pendere, atque interdum negligere et contemnere.

7. Nonius: Ab eo quod est *labos*, *labosum* facit, non laboriosum.

8. Festus: *Quartarios* appellabant antiqui muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. — Et, quia mali muliones sua jumenta in cippos eminentes, non per rectam viam ducebant, unde ea vel caderent, vel everterent vehicula, ideo dicuntur *colligere cippos*.

9. Porphyrio, in Horat. lib. I, sat. 6. *Mantica*, pera est.

X.

Promontorium remis superamu' Minervæ.

XI.

Quattuor hinc Silari ad flumen, portumque Alburnum.

XII.

Hinc mediâ remis Palinurum pervenio nox.

XIII.

..... Et sæpe quod ante
Optasti, freta Messanæ, et Rhegina videbis
Mœnia, tum Liparam, et Fasceliti' templa Dianæ.

XIV.

Hic.... summi superat carchesia mali.

XV.

..... Viamque
Vis degrumari, ut castris mensor facit olim.

XVI.

..... Et spatium curando corpori honestum
Sumemus.

XVII.

Ostrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris.

XVIII.

Asparagi nulli.

10. Servius P. Danielis Aurelii.

11. Probus, in IV Georg. Virg. Silaram flumen est Lucaniæ; portus Alburnus, et ejus nominis mons ad sextum a primis tabernis.

12. Nox; ἀγχιθῶς, pro noctu.

13. Probus, de vita Virgiliti et bucolici carminis ratione: Orestes post parricidium furens, responso didicit quod deponeret furorem ita demum, si, recuperatâ sorore Iphigeniâ, ablueretur fluvio, qui septem fluminibus confunderetur. Diu vexatus, cum in Taurica Iphigeniam reperisset, venit ad fines Rheginorum; ibique invento flumine elutus, trajecit in Siciliam: et juxta Syra-

casas a somnio admonitus, simulacrum Deæ, quod secum de Taurica advexerat, templo posito consecravit, quam appellavit *Fascelitim*: sive quod fasce lignorum tectum de Taurica simulacrum extulisset.

14. Nonius: *Carchesia*, aliâs summa pars mali. Item foramina quæ summo mali funes recipiunt.

15. Nonius: *Grumæ* sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur et conveniunt viæ.

16. Nonius: *Sumere* etiam significat eligere.

17. Nonius: *Ostrea* generis feminini.

18. Charisius, lib. I. Sicut et fas-

XIX.

..... Ergo,
E somno pueros cum mane expergitu' clamo.

XX.

Cernuus extemplo plantas convestit honestas.

XXI.

Broneus novit lanius, dente adverso, eminulo, hic est
Rhinoceros velut Aethiopus.

XXII.

..... Ille alter abundans,
Cum septem incolumis pinnis redit, ac recipit se.

XXIII.

Romanis ludis forus olim ornatu' lacernis.

XXIV.

Symmachu' præterea jam tum depostu' bubulcus
Exspirans animam pulmonibus æger agebat.

XXV.

Crebræ ut scintillæ; in stricturis quod genus olim
Ferventi ferro.

XXVI.

Non peperit, verum posticâ parte protundit.

XXVII.

Conturbare animam potis est, quicumque adoritur.

XXVIII.

..... Labosas
Tantalu' qui pœnas ob facta nefantia luvit.

ces dicuntur *asparagi*, quamvis *asparagos* pluraliter dicamus.

19. Diomedes, lib. I: *Expergor*, *expergitus*.

20. Nonius: *Cernuus* dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat.

21. Nonius: *Bronci* sunt producto ore, et dentibus prominentibus.

22. Donatus, in Phorm. Terent. *Abundare* dicitur, qui successu prospero affluit.

23. Nonius: *Forus* generis masculini.

24. Nonius: *Deponere* est desperare, unde et *depositi* desperati dicuntur.

25. Nonius: *Stricturæ* dicuntur proprie scintillæ, quæ de ferro ferventi exeunt.

26. Nonius: *Posticam* feminino genere consuetudine appellamus.

27. Priscianus: *Adoriri*.

28. Nonius: *Nefantia*, pro nefau-

XXIX.

Vertitur œnophoris fundus, sententia nobis.

XXX.

Illud ad incita cùm redit, atque interneccionem.

XXXI.

Exhalat placidos tum demum pectore ructns.

XXXII.

Malas tollimu' nos atque utimur rictu.

XXXIII.

..... Caupona hic tamen una
Syræ.

XXXIV.

Student hi ligna videre.

XXXV.

Et pulvino fultus.

XXXVI.

Ut pote.

EX LIBRO IV SATIRARUM.

Veteres glossæ in Persii satir. lib. III : « Hanc satiram poëta
ex Lucilii libro quarto transtulit, castigantis divitum luxuriam
« et vitia. »

I.

O lapathe, ut jactare necesse est, cognitu' cui sis ?
In quo Læliu' clamores sophos ille solebat
Edere, compellans gumias ex ordine nostros !
O Publi! ô gurges Galloni! es homo miser, inquit.
Cœnasti in vita numquam bene, cùm omnia in ista

da.—*Labosas*, ut supra, fragment. 7.

29. Nonius: *Sententia*, sensibilitas.

30. Nonius: *Incita* dicitur egestas.

31. Nonius: *Ructus* a ructando
dictus.

32. Nonius: *Rictum* ferarum dici
volunt, cùm Lucilius etiam auctor
sit hominis dici debere.

33. Priscianus, lib. VI: *Caupona*
feminini generis a *caupo*; ut a leo
leæna.

34. Charisius, lib. I: *Ligna* plu-
raliter dicit.

35. Servius P. Danielis.

36. Charisius, lib. II.

1. Cicero, lib. II, de Finib.

Consumis squilla, atque acipensere cum decumano.
Læliu' præclare et recte sophos, illaque vere.

II.

Quod sumptum atque epulas victu præponis honesto.

III.

Nam quid mutino subrectoque huic opu' signo?
Ut lurçaretur lardum, et carnaria furtim
Parum conficeret.

IV.

Fingere præterea adferri quod quisque volebat.
Illum sumina ducebant, atque altilium lanx,
Hunc pontes Tiberinu' duo inter captu' catillo.

V.

Illi præciso, atque epulis capiuntur opimis.

VI.

Thynnos captato, cordulum exclude: minores
Occidunt, Lupe, saperdæ te, et jura siluri;
Sumen te, atque amia.

VII.

..... Vinum
Defusum quibus e pleno fiet œnophoro, cui
Nil dempsit hir, et cui sacculus abstulerit nil.

VIII.

..... Editque bibitque
Jucunde atque ἀδιδῶς; nec solum id, sed bene cocto, et
Condito sermone bono, et, si quæri', libenter.

IX.

Vivite lurcones, comedones, vivite ventres.

2. A. Gellius, lib. IV, cap. 16. Lucilius in dativo casu *victu* dicit non victui.

3. Nonius: *Lurcare* est cum aviditate cibum sumere.—*Mutinum*, est σαρραφίη, vel φυλακτῆριον. Nam pudentia pro amuletis suspendi e collo pueris, auctor est Varro.

4. *Catillo*, lupus, piscis exquisitus.

5. Nonius: *Præcisum* et *omasum* partes carnis et viscerum.

6. Varro, de Ling. Lat. lib. VI: Piscium nomina sunt, eorumque in Græcia origo.

7. *Hir*, siphon, vel *Ir*, vola manus, et sumitur pro haustu.

8. Cic. ad Att. lib. XIII, epist. 50.

9. Nonius: *Lurcones* a lurcando.

X.

Aeserninu' fuit, Flaccorum munere, quidam
 Samnis, spurcus homo, vitâ illâ dignu' loquere;
 Cum Placideiano hic componitur, optumu' longe
 Post homines natos gladiator qui fuit unus.

XI.

Occidam illum equidem, et vincam, si id quæritis, inquit :
 Verum illud credo fore, in os prius accipiam ipse
 Quàm gladium in stomacho ; surâ ac pulmonibu' sisto.
 Odi hominem ; iratus pugno ; nec longin' quidquam
 Nobis, quàm dextræ gladium dum accommodat alter :
 Usque adeo studio, atque odio illius efferor ira.

XII.

..... Quamvis bonus ipse
 Samnis in ludo, ac rudibus cuivis satis asper.

XIII.

Quòd si nulla potest mulier tam corpore duro
 Esse, tamen tenero maneat succussa lacerto,
 Et manus uberior lactanti in sumine sidat.

XIV.

Tisiphone residet pulmonibus, atque ad id unguen
 Excoctum attulit Eumenidum sanctissima Erinny.

XV.

Assequitur nec opinantem, in caput insilit, ipsum
 Commanducatur totum complexa, comestque.

XVI.

Hæret verticulis adfixum in posteriore
 Parte, atque articulis, ut nobis talu' genusque.

10. Nonius : *Spurcum*, sævum
 vel sanguinarium.

11. J. Scaliger totum hunc locum
 ita refingendum nobis indicavit :

..... In os prius occipiam ipse
 Quàm gladium stomacho, sicam pulmonibu'
 sisto.

12. Cicero, de Oratore, lib. III.

13. Nonius : *Sunen*, proprie a

sugendo dictum. Nam et mulieris
 mammam *sunen* veteres dicebant.

14. Nonius : *Sebum* et *unguentum*
 habent hanc diversitatem. *Se-*
bum fit ex adipe ruminantium.

15. Nonius : *Commanducatur*.
Idem : *Comest* pro comedit.

16. Nonius : *Genu* masculini ge-
 neris. Festus : *Verticulus* cum dixit

XVII.

Hi præ se portant ingentes munere pisces
Triginta numero.

XVIII.

Tu partem laudis caperes, tu gaudia mecum
Partisses.

XIX.

..... Ne agitare,
Nam tu pessulus, hunc vectem, possis cuneo ipso.

XX.

Longior hic quàm grus, grue totà cùm volat olim.

XXI.

Concursaret agros, catulos, fetumque ferarum.

XXII.

Cùmque hic tam formosus homo, ac te dignu' puellus.

XXIII.

Sufficit huic: clavis fulmentas quattuor addet.

XXIV.

Nam omnibus unus. . . . dolor receptu' labosque.

XXV.

Qui edit se, hic comedit me.

XXVI.

Obtursi ebrius.

Lucilius, articulos intelligi voluit.

17. Servius P. Daniélis.

18. Nonius: *Partiret*, pro partiretur.

19. Non. *Vectis* generis masculini.

20. Non. *Grues*, genere feminino.

21. Nonius: *Catuli*, non solum canum diminutive, verum omnium animalium appellantur.

22. Festus: *Puelli*, per diminutionem a pueris dicti sunt. Nonius:

Puellos, pueros. Priscianus, lib. VI, *puellus* et *puella*.

23. Nonius: *Fulmenta*, feminino genere. *Fulmenta* autem sunt $\kappa\kappa\tau\tau\omicron\mu\alpha\tau\alpha$. Id est, quatuor clavis fulmentas addet.

24. Servius P. Daniélis.

25. Priscianus, lib. X: *Vetustissimi*, *edo*, *edis*, *edit*, dicebant, correpta primâ syllabâ.

26. Priscianus, lib. IX: *Turgeo*.

EX LIBRO V SATIRARUM.

I.

Quo me habeam pacto, tamen etsi haud quæri' docebo.

Quando in eo numero mânsti, quo maxima nunc est
Pars hominum, ut periisse velis, quem nolueris, cùm

Visere debueris. Hoc nolueris, et debueris te

Si minu' delectat, quod ἄτεργον Isocratiæ est

ὄλη. η̄ρ̄ωδ̄ε̄ς; que simul totum ac συμμειρακιωδ̄ε̄ς;

Non operam perdo. Si tu hic.

II.

Nam si, quod satis est homini, id satis esse potisset,

Hoc sat erat: nunc cùm hoc non est, qui credimu' porro

Divitias ullas animum mi explere potisse?

III.

Sicuti cùm primos ficos propala recenteis

Protulit, et pretio ingenti dat primitu' paucos.

IV.

Si tam corpu' loco validum, ac regione maneret,

Scriptores quam vera manet sententia cordi.

V.

..... Dic, quam cogitat, vis ire minutim

Per commissuras rimarum nocti' nigrore?

VI.

Sanute soli mihi in magno mœrore,

Tristitia in summa, creperaque inventu' salutis.

VII.

..... Hic solus vigilavit, opinor,

Et cùm id mi visus facere est, tum retia nexit.

1. A. Gellius, lib. XVIII, cap. 8.

2. Nonius: Multum et satis dis-
tant; quod multum infinitum est,
satis finitum.

3. Nonius: Dare, petere.

4. Nonius. Sententia, sensibilitas.

5. Nonius: Minutim, pro miute.

6. Nonius: Crepera, res dubia.
— Ex F. Dousa lege:

Sane tu solus magno in mœrore metuque.

7. Priscianus, lib. I et lib. IX. A
necto, nexui, protulerunt plerique.

VIII.

..... Et Divos thure precemur,
Consilium facsint placeat; tu impune lupervis.

IX.

..... Cecidisse senem veterum tamen unum
Tiresiam æqualem constat.

X.

Nec designati rostrum Prætori', pedesque
Spectet.

XI.

Liviu' pauperem ait se ingentia munera fungi.

XII.

Lippus edendâ acri assiduo cepariu' cepâ.

XIII.

Intybu' præterea pedibus perserspsit equinis.

XIV.

Flebile cepe simul, lacrymosæque ordine tallæ.

XV.

Urceus, et gemina longus mistarius ansa.

XVI.

Macte, inquam, virtute simulque his versibus esto.

XVII.

Deficit alma Ceres, nec plebes pane potitur.

XVIII.

Lascivire pecus jussit rostrique repandum.

8. Non. *Lupari*, ut scortari, vel prostitui. Alii, *superbis*, male.

9. Nonius: *Æquales* sunt similes, et ex æquo.

10. Nonius: *Rostrum* hominis dici non debere consuetudo præsumpsit.

11. Nonius: Accusativus positus pro ablativo.

12. Nonius: *Cepe* feminini generis. Priscianus, lib. VI: Quamvis antiquissimi *cepa* in a quoque sin-

gulari feminino genere recte protulisse inveniuntur.

13. Nonius: *Intybus* generis masculini. Charisius, lib. I, *intyba*, neutro genere.

14. *Talla*, allii folliculum, vel cepe.

15. Nonius: *Mistarium*, quo miscemus.

16. Non. *Mactare*, magis augere.

17. Priscianus: *Potior*.

18. Nonius: *Pecus*, non solum

XIX.

Postquam præsidium castris educere crevi.

XX.

Major erat natu; non omnia possumus omnes.

XXI.

Custodem classis catapulta instila sarissas.

XXII.

Possitne elabi, an porro prodenda dies sit.

XXIII.

Scutam ligneolam cerebro infixit.

XXIV.

..... Interea stat sentibu' pectus.

XXV.

..... Et cruribu' crura

Dilaxat.

XXVI.

Adipatam pultem.

XXVII.

Fiscina fallaci cumulo.

EX LIBRO VI SATIRARUM.

I.

Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
Bulgam, et quidquid habet nummorum, secum habet ipse:

quadrupes animal, verum omnia animalia *pecudes* vocantur.

19. Nonius: *Cernere*, rursum disponere.

20. Macrobius, libro VI, cap. 1, Saturn. ad illud Virgil.

Dicite Pierides, non omnia possumus omnes.

21. Nonius: Catapulta, jaculum celer, vel sagitta.

22. Nonius: *Prodere*, differre, vel excludere.

23. Priscianus, lib. III: Hoc *scutum*, vel hæc *scuta*, id est, forma rotunda *scutula* et *scutella*.

24. Nonius: *Stat* etiam quod plenum est dicitur.

25. Porphyrius in Horat. lib. I, sat. 11: Hoc est, quod Lucilius ait in quinto: *et cruribus crura dilaxat*.

26. Charisius, lib. I: Similiter et opus pistorium, quod adipe conficitur, omni genere dici potest, et hic *adipatus*, quo intelligitur paus, aut aliud aliquid, hæc *adipata*, hoc est, pars, et hoc *adipatum*, opus scilicet.

27. Servius P. Danielis.

1. Nonius: *Bulga*, est folliculus

Cum bulga cœnat, dormit, lavit: omnis in una
Spes hominis bulga, hâc devincta est cætera vita.

II.

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

III.

Hic, inquam, rudet e rostris atque ejulabit
Concursans uti arenarius, clareque quiritans.

IV.

..... Peccare impune rati sunt
Posse, et nobilitate facul propellere iniquos.

V.

..... Thaumomeno, inquit, valva sororem
Lanificam dici siccam atque abstemiam ubi audit.

VI.

..... Si hic vestimenta elevit luto,
Ab eo risum magnum ad cachinnum imprudens subjicis.

VII.

..... Qui te bonu' Juppiter, inquit
Crasso Mutium cùm cœnabat dominum fortem.

VIII.

Verum et mercaturæ omnes, et quæsticuli insti-
Tuti.

IX.

Nequitia occupat os, petulantia, prodigitasque.

X.

Si nosti, non magnus homo est, nasutu', macellus.

omnis, quam et *crumenam* veteres
appellarunt: et est sacculus ad bra-
chium pendens.

2. Nonius: *Protelare*, rursus ad-
juvare.

3. Nonius: *Quiritare*, est clamare,
tractum ab iis, qui Quirites invocant.

4. Nonius: *Facul*, pro faciliter.

5. Nonius: *Abstemius*, qui vino
abstinet.

6. Nonius: *Elevit*, maculavit.

7. Nonius: *Dominus* rursus ap-
pellatur convivii exhibitor.

8. Nonius: *Mercatura* feminini
generis habetur.

9. Nonius: *Prodigitas*, dicta pro-
fusio.

10. Nonius: *Macellum*, dic-
tum pro macilentum, Lucilius pro-
bat.

XI.

Id solum adversæ fortunæ, reique resistit.

XII.

Hortare illorum si possim capi sortiri.

XIII.

Tres a Deucalione grabati restibu' tenti.

XIV.

Pluma atque Amphitapæ, et si aliud quid deliciarum.

XV.

Zonatiim circa impluvium cinerari' cluebat.

XVI.

Hoc tu apte, credit quanquam latrina petisse.

XVII.

Pretium emit, qui vendit equum musimonem.

XVIII.

Suam enim invadere atque innubere censent.

XIX.

..... Non te porro procedere porcent.

XX.

..... Salvere jubere.

XXI.

Date bibere ab summo.

XXII.

Sardinensem terram.

11. Nonius : *Ablativum* pro genitivo. *A re procul videtur ista interpretatio.*

12. Non. Genitivus pro ablativo.

13. Nonius : *Tenta* dictum pro extensa.

14. Nonius : *Amphitapæ* vestes dicuntur utrimque habentes villos.

15. Nonius : *Zonatiim*, per gyrum.

16. Nonius : *Latrina*, genere feminin. Et est *lavatrina*, quod nunc balneum dicitur.

17. Nonius : *Musimones*, asini, muli, aut equi breves.

18. Nonius : *Innubere* positum pro transire, quod hæ, quæ nubunt, ad domos maritorum transeant.

19. Nonius : *Porcere*, prohibere sæpius legimus.

20. Nonius : *Jubere* est velle.

21. Donatus, in Andr. act. III, sc. 11 : Consuetudine magis quam ratione dixit, pro date ei potionem.

22. Porphyriion in Horat. lib. I, sat. 3 : Annotandum *Sardum* et *Sardinensem* dici posse.

~~~~~

EX LIBRO VII SATIRARUM.

I.

Hanc ubi vult male habere, ulcisci pro scelere ejus,
 Testam sumit homo Samiam, sibi que illico telo
 Præcidit caulem, testesque unâ amputat ambo.

II.

Dixi, ad principium venio, vetulam atque virosam
 Uxorem cædam potius, quam castrem egomet me.

III.

Qui te diligit, ætati facieque tuæ se
 Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

IV.

Aptari caput. atque comas fluitare capronas
 Altas, frontibus immissas, ut mos fuit illis.

V.

..... Servorum est festu' dies hic,
 Quem plane hexametro versu non dicere possis.

VI.

Rador, subvellor, desquamor, pumicor, ornor,
 Expilor, pingor.

VII.

Huncine ego unquam Hyacintho hominem Cortinipotentis
 Deliciis contendi?

VIII.

Quinque hastæ, aureolo cinctu rorarii' velox.

1. Nonius: *Samiu* acutum, unde et *samiare* dicitur acuere, quòd in Samo hoc genus artis polleat.

2. Nonius: *Virosæ* mulieres, dicuntur virorum appetentes.

3. A. Gellius, lib. IX, cap. 14: In casu antem dandi, qui purissime locuti sunt, non *faciei*, uti nunc dicitur, sed *facie* dixerunt.

4. Nonius: *Capronæ* dicuntur

comæ, quæ ante frontem sunt, quasi a capite prouæ.

5. Porphyrius in Horat. sat. 5, lib. I: Equotutium significat.

6. Nonius, *Desquamor*, squamis exspoliatur.

7. Nonius: *Contendere* significat comparare. *Cortinipotentis*, Apollinis.

8. Nonius: *Rorarii* appellantur milites, qui ante quàm congressæ

IX.

Primum fulgit, uti caldum ex fornacibu' ferrum.

X.

Simavit taxim ad nares, delphinus ut olim.

XI.

Hunc molere, illam autem ut frumentum vannere cunnis.

XII.

Aetatem et faciem, ut saga et bona conciliatrix.

XIII.

Phryne nobilis illa ubi amatorem improbius quem.

XIV.

Ne auriculam obsidat caries, ne vermiculique.

XV.

Quis oculi non sunt, neque nasum, equalia sunt.

XVI.

Tristes, difficiles sumu', fastidimu' bonorum.

XVII.

Solam auram adversam segetem immutasse, statumque.

XVIII.

Caldissima, ac bene plena jam solorum, atque anseri' collus.

XIX.

..... Rate ad catulos accedere inultum.

XX.

Muginamur, molimur, subducimur.

essent acies, primo non multis jaculis inibant praelium.

9. Nonius: *Fulgit* pro fulget.

10. Nonius: *Simat*, deprimit.

11. Nonius: *Evannetur* dictum est ventiletur, vel moveatur, a *vanno*, in qua legumina ventilantur.

12. Nonius: *Sagæ* mulieres dicuntur feminae ad libidinem virorum indagatrices.

13. Non. *Nobilis* dicitur est notus.

14. Nonius: *Caries* est vetustas, vel putrilago.

15. Nonius: *Nasum* genere neutro.

16. Nonius: Genitivus casus positus pro accusativo.

17. Nonius: *Segetem* etiam ipsam terram dicimus.

18. Nonius: *Collus*, masculini generis.

19. Nonius: *Catuli*, non solum canum diminutive, verum omnium animalium appellantur.

20. Nonius: *Muginari*, murmurare.

XXI.

Eodem pacto gannis.

EX LIBRO VIII SATIRARUM.

I.

Gallinaceu' cum victor se gallus honeste
Sustulit in digitos, primoresque erigit ungues.

II.

Cum poclo bibo eodem, amplector, labra labellis
Fingens compono, hoc est, cum ψωλεχοπεσμεζι.

III.

Verum flumen uti, atque ipso divortio aquarum,
Ilignis pedibus cercurum concinit æquis.

IV.

..... Quod gracila est, pernix, quod pectore puro,
Quod puero similis.

V.

Quarum et abundemus rerum, et quarum indigeamus.

VI.

Tum compone latus lateri, et cum pectore pectus.

VII.

Si omne iter evadit, stadiumque acclive tolitim.

VIII.

Sallere murænas, mercem in frigidaria ferre.

21. Nonius: Etiam humanam vocem nonnulli *gannitum* vocaverunt.

1. Nonius: Priores et *primores* hanc habent diversitatem: priores enim comparativi sunt gradus; *primores*, summæ quæque res.

2. Nonius: *Fingere* est jungere. Idem: *Componere* est conjungere.

3. Nonius: *Cercurus* navis est Asiana prægrandis.

4. Nonius: *Gracila* pro gracilis.

5. Nonius: *Genitivus* positus pro ablativo.

6. Nonius: *Componere*, conjungere.

7. Nonius: *Tolitim* dicitur quasi volutim et volubiliter.

8. Priscianus, lib. X: *Sallere*, non a salio, sed *sallo*. — *Frigidaria*, pro frigidaria.

IX.

Inde parectato chlamides, ac barbula prima.

X.

Hiberam insulam fomento omnicolore colustra.

XI.

Pistrinum appositum, posticum, sella, culina.

XII.

A læva lacrymas mutoni absterget amica.

XIII.

Intu' vero modo stet rectus subtegmine panus.

XIV.

Hic est Macedo, si agron longiu' flaccet.

XV.

Anicula aspera atque præcox est fuga.

XVI.

..... Gigeriæ sunt,
Sive adeo hepatica.

XVII.

Lentet opus.

XVIII.

Vinibua.

EX LIBRO IX SATIRARUM.

Isidorus : Orthographiam, id est, scripturam rectam contra imperitiam librariorum Lucilius poëta primum scripsit. Terent.

9. Nonius : *Parectati* hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem.

10. Nonius : *Colustra*, lac novum in mammis.

11. Non. *Posticum*, neutro genere.

12. Porphyrius, in Hor. lib. I, sat. 2 : *Muto*, membrum virile.

13. Priscianus, lib. III : *Panus*, a quo panula, vel panicula.

14. Nonius : *Flaccet*, languet, deficit. Hunc versum ita jungit cum n° 12, Scaliger :

Hic est Macedo. Si lorum longiu' flaccet,
Læna manu lacrymas mutoni abstergit amica.

15. Nonius : *Præcox* et præcoqua, quod est immatura.

16. Nonius : *Gigeria*, ° intestina gallinarum cum his et ita cocta.

17. Priscianus, lib. VIII : Nam a *lenteo*, *lentesco*, derivatur, cum a *dureo*, *duresco*, et a *vireo*, *viresco*.

18. Non. *Buas* potionem positam parvulorum. Lucil. l. VIII, cum vinolentus diceret, *vinibuas* designavit.

Scaurus : Lucilius in IX satirarum de Orthographia præcipiens.
 Velius Longus : Lucilius in IX de litteris disputat.

I.

A primum est; hinc incipiam, et quæ nomina ab hoc sunt.
A, primum longa et brevi' syllaba: nos tamen unum
 Hoc faciemus, et uno eodem, ut diximu', pacto
 Scribemus *Pacem*, *Placide*, *Janum*, *Aridum*, *Acetum*,
 Ἄρεος, Ἄρεος Græci ut faciunt.

II.

At non multum ab hoc cacosyntheton, atque caninâ
 Si linguâ dico, nihil *ar* me; nomen hoc illi est.

III. .... AI. ....

IV.

..... Atque *Accurrere* scribas,
 D ne, an T, non est quod quæras atque labores.

V.

Abire multum est D sive, an B habet.

VI.

Jam *puerei* venire: E postremum facito, atque I,

1. Q. Terentius Scaurus, de Orthographia: Singulares vocales et produci et corripri possunt; unde etiam Lucilius, IX satirarum, de orthographia præcipiens, ait: *A primum est, etc.*

2. Velius Longus, de Orthographia: Inveni sunt tamen, qui et sine vocali putent posse syllabam fieri.

3. Quintilianus, lib. I, cap. 13: AI syllabam, cujus secundam nunc E litteram ponimus, varie per A et I efferebant, quidam semper, ut Græci, quidam singulariter tantum, cum in dativum vel genitivum casum incidisset. Unde, *pictai vestis*, et *aulai*, Virgilius amantissimus vestustatis carminibus inseruit.

4. Velius Longus, de Orthogr. Videmus autem prope in omnibus

verbis quæ a P littera incipient; hanc præpositionem cogi ut, B littera omissâ, P geminent, ut ab eo quod est paret, apparet; et in eo quod est ponit, opponit; et in pungit, oppungit: sic in his partibus orationis, quæ incipiunt a C littera, non facile potest hæc, præpositione admotâ, sonare D littera, hæc similiter littera geminatur, in eo quod est capio, accipio: itaque Lucilius: .... Atque *accurrere scribas D ne, an T, etc.*

5. Velius Longus: *Abire* etiam quidam, geminatâ B, maluerunt et dicere et scribere, ut intermissâ D. Et in hoc nullam differentiam putat esse Lucilius, qui ait, *Abire multum est, etc.*

6. Quintilianus, lib. I, cap. 7.

Ut plures puerei fiant. I si faci' solum
 PUPILI, PUERI, LUCILLI: hoc uniu' fiet.
 Hoc illi factum est uni: tenue hoc facies I.
 Hæc ille fecere: addes E, ut pinguiu' fiat.
Meile hominum, duo *meillia*, item huic utroque opu', *meiles*,
Meilitiam, tenues I, *pilam* quã ludimu': *pilum*
 Quo pinso, tenues I; plura hæc feceri', *peila*
 Quæ jacimus, addes E, *peila*, ut pleni' fiat.
Mendacei fureique addes E, cum dare *furei*
 Jusseris.

VII.

Quare servandi numeri, et versus faciendi,
 Nos CAELI, NUMERI, numerum ut servemu' modumque.
 ..... Porro hoc si filiu' LUCI.
 ..... Ferit collum ut CORNELI, CORNICIQUE.

VIII.

S nostrum et semi-Græce quod dicimu' sigma
 Nil erroris habet.

IX.

..... L liciendo congeminat L.

X.

Quid tibi ego ambages *ambivi* scribere coner.

7. Charisius, lib. I: Lucius, Aemilius et cætera nomina, quæ ante U habent I, duplici II genitivos singulares finire debent, ut necesse sit adversus observationem nominativo non minorem fieri genitivum, idque Varro tradens adjecit vocativum singularem quoque talium nominum per duplex II scribi debere, sed propter differentiam casuum corripit. Lucilius tamen et per unum I in genitivo scribi posse existimat.

8. Velius Longus: Sed scilicet si hoc sectentur, possent etiam plærasque consonantes, et omnes semi-vocales pro syllabis ponere; nam

apud Lucilium in IX (in quo de litteris disputat) omnes vicem syllabarum implent, cum dicit: *S nostrum et semi-Græce*, etc.

9. Velius Longus: *Per*, præpositio omnibus integra præponitur, nisi cum incidit in L litteram, ad finem consonantem, quam elegantis sermonis viri geminare magis voluerunt, quam R litteram exprimere, ut *compellabor* malim dicere quam *comperlabor*, nec aliter apud Lucilium legitur in præpositione *per*: *L liciendo* (quod est inducendo) *congeminat L. Pellicere malunt quam perlicere*.

10. Varro, de Ling. Lat. lib. VI:

XI.

Ut perhibetur *iners*, ars in quo non est ulla.

XII.

Nam velut *intro* aliud longe esse atque *intu'* videmus :
Sic et *apud te*, longe aliud est, neque idem valet *ad te* :
Intro nos vocat ad sese, tenet intus apud se.

XIII.

Porro *Chenopodas*, sic *Clinopodas* *lychnosque*
Diximu' $\sigma\epsilon\mu\pi\omega\varsigma$; ante *pedes lecti* atque *lucernas*.

XIV.

Fervit aqua, et fervet, fervit nunc, fervet ad annum.

XV.

Fervere ne longum vero hoc lectoribu' tradam.

XVI.

Nunc hæc quid valeat, quidve huic intersiet illud
Cognosces : primum hoc quod dicimus esse poëma,
Cujusvis operis pars est non magna, poëma,
Pars est parva poëma, proinde ut epistola quævis :
Illa poësis opus totum, ut tota *Ilias*, una
Est $\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma$, *Annalesque Enni*, atque istoc opus unum,
Est majus multo, quàm quod dixi ante poëma.
Quapropter dico : nemo qui culpat *Homerum*
Perpetuo culpat, neque, quod dixi ante poësin
Versum unum culpat, verum *enthymema malignum*.

XVII.

Quòd deformi' senex, ac pædidus, ac podagrosus;

Profectum a verbo *ambio*, quod est
in *ambitu* et *ambitioso*.

11. Servius, in IV Georg. Virg.
Iners ponitur et pro eo qui sine arte
sit. Junius Philargyr. ibidem.

12. Charisius, lib. I: *Intro* est in
locum, *intus* in loco dicimus : ut
etiam apud Græcos $\epsilon\acute{\iota}\sigma\omega$, $\epsilon\acute{\iota}\sigma\omega$, $\kappa\alpha\iota$
 $\epsilon\upsilon\delta\epsilon\upsilon$; ideoque Lucilius ait : *Nam*
velut intro aliud, etc.

13. Macrobius, Saturn. lib. VI,
cap. IV : Inseruit operi suo Virgilius
et Græca verba : sed non primus hoc

ausus : auctorum enim veterum au-
dacious secutus est. *Dependent ly-*
chni laquearibus aureis.

14. Quintilianns, lib. cap. 10.

15. Nonius : Ab eo quod est
fervit, breviato accentu, *fervere* fa-
cit.

16. Nonius : *Poësis* et *poëma* hanc
habent distantiam. *Poësis* est textus
scriptorum ; *poëma*, inventio parva,
quæ paucis verbis expeditur.

17. Nonius : *Ranices* dicuntur
pulmones, vel herniæ.

Quòd mancus, miser, exilis, ramice magno.

XVIII.

Arripio rostrum, labiasque hujus Zephyri, atque im
Percutio, denteisque adversos excutio omnes.

XIX.

Nam laterem qui ducit, habet nihil amplius unquam,
Quam commune lutum e paleis, cœnumque aceratum.

XX.

Si nihil ad faciem, et solum lupa, prostibulumque
Nummi opus atque assis.

XXI.

..... Quid ego, si cerno ostrea,
Cognorim fluvium, limum ac cœnum sapere ipsum?

XXII.

Frumentarius est, modium hic secum atque rutellum
Unà affert.

XXIII.

..... Labora
Discere, ne te res ipsa, ac ratio ipsa refellat.

XXIV.

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

XXV.

Tu milli nummùm potes uno quærere centum.

18. Nonius: *Rostrum* hominis dici.—*Im*, id est, eum.

19. Nonius: *Acerosum* et *aceratum* utrumque nove positum, sed distante proprietate signatum. *Acerosum* namque panem farre minus purgato, nec sordibus a candido separato dicendum veteres putaverunt. *Aceratum* vero est lutum paleis mistum, ut laterarii usus est.

20. Non. Genitiv. positus pro abl.

21. Non. *Ostrea*, generis neutri. Juven. sat. VIII:

Dignus morte perii, cœneli licet ostrea centum.

22. Non. *Rutrum*, dictum a radendo.

23. Nonius: *Discere* est ignotam rem meditando assequi.

24. Nonius: *Passum*, est proprie rugosum vel siccum.

25. A. Gellius, lib. I, cap. 16: *Uno milli nummùm*, pro unis mille nummis: aperteque ostendit *mille* et vocabulum esse, et singulari numero dici, ejusque plurativum esse *millia*, et casum etiam capere ablativum; neque cæteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraque vocabula; quæ in singulos tantum casus, quædam etiam, quæ in nullo declinentur.

X X V I.

Scaberat ut porcus contritis arbore costis.

X X V I I.

Hinc ancilia , ab hoc apices , capidasque repertas.

X X V I I I . .

Præsul ut amptruat , inde et volgu' redamptruat olli.

X X I X.

..... Ipsa si se corio omnia lora.

X X X.

Ut discrepat hac quem rapuit Apollo fiat ergo.

EX LIBRO X SATIRARUM.

Veteres glossæ in vita A. Persii : Sed mox ut a schola et magistris diverterat , lecto libro Lucilii decimo , vehementer satiras componere studuit , ejus libri principium imitatus est , sibi primo , mox omnibus detrectatis , cum tanta recentium poëtarum et oratorum insectatione , ut etiam Neronem culpa- verit.

I.

..... Honorum est

Judicium Crassis , ut nos describimus ante.

Hoc est , quid sumam , quid non , in quoque locemus.

I I.

Pone : paludatus stabat rorariu' velox

26. Priscian. lib. X, *scabo*, *scabi*.

27. Priscianus, lib. VI: *Capis*, *capidis*, unde diminutivum *capidula*, vasis genus pontificale. — More Græco, in *as* protulit accusativum pluralem.

28. Festus: *Redamptruare* dicitur in Saliorum exsultationibus, cum *præsul amptruavit*, quod est, motus edidit, et referuntur invicem iidem motus.

29. Charisius, lib. I: *Lora*, cor-

reptâ primâ syllabâ, et feminino genere dicenda est; productâ autem, neutraliter e corio vincula, ut et Lucilius in IX. .... *Ipsa si se*, etc.

30. Porphyrius, lib. I, sat. 9.

1. Nonius: *Sumere*, eligere.

2. Nonius: *Rorarii* appellantur milites, qui antequam congressæ essent acies, primo non multis jaculis inibant prælium: tractum quòd ante maximas pugnas cælum rorare incipiat.

III.

Quamvis desubito trinis deducere scalis.

IV.

Tonsillas quoque prævalidis in funibus aptas.

V.

Fluctibus a ventisque adversis firmiter essent.

VI.

Languor et oppressit, pigror, torporque quietis.

VII.

Næ in arce bovem discerpsi magnifice, inquit.

VIII.

Improbu', confidens, malus et nequam videatur.

EX LIBRO XI SATIRARUM.

I.

Quintus Opimius ille Jugurthini pater hujus,
Et formosus homo fuit, et famosus, utrumque
Primo adolescens, posterius directiu' sese.

II.

Cassiu' Caius hic operariu', quem Cephalonem
Dicimu' sectorem, Furiumque, hunc Tulliu' quidam
Judex heredem facit, et damnati alii omnes.

III.

Luciu' Cotta senex Crassi pater hujus Panæti
Magnus trico fuit nummariu', solvere nulli
Lentus.

3. Nonius: *Desubito*, pro subito.

4. Nonius: *Aptum*, connexum et colligatum significat.

5. Nonius: *Firmiter*, pro firme.

6. Non. *Pigror*, generis masculini.

7. Don. in Andr. act. II, sc. 1: *Næ*, valde, ant, ut quidam volunt, ò quam.

8. Nonius: *Confidentia*, rursus temeritas, audacia.

1. Nonius: *Famosum*, infamem.

2. Non. *Dannare*, est exheredare.

3. Nonius: *Tricones*, morosi et ad reddendum duri. Idem: *Lentum*, facile. — Vel potius, *lentus solvere nulli*, archaismus est: duæ negationes pro una: *lentus, non promptus solvere nulli*, id est, nulli promptus solvere.

IV.

Prætor noster adhuc quàm spurcu' st ore, quod omnes
Extra castra, ut sterco', foras eiecit ad unum.

V.

Scipiadae magno improbus objiciebat Asellus,
Lustrum, illo censore, malum infelixque fuisse.

VI.

..... Et jam
Conjicere in versus dictum præconi' volebam
Grani.

VII.

Conventus pulcher, bracæ, saga, fulgere torques
Magni.

VIII.

..... Viamque
Sternendam et jaciendum huc aggerem, et id genu' rudus.

IX.

Annos hic errat jam plures miles, hyberna
Nobiscum meret.

X.

Inde venit Romam tener ipse etiam atque puellus.

XI.

Nec mihi amatore hoc opu', nec tricone vadato.

XII.

Non laudare hominem quemquam; neque mu facere unquam.

4. Nonius: *Spurcum*, etiam scetidum.

5. A. Gellius, lib. IV, cap. 17: *Objiciebat*, o littera producta multos legere audio; idque eo facere dicunt, ut ratio numeri salva sit.

6. A. Gellius, lib. IV, cap. 17: In hoc prima verbi præpositio producitur.

7. Nonius: *Fulgere*, pro fulgère.

8. Nonius: *Rudus*, stercus quod raditur.

9. Nonius: *Meret*, militat.

10. Priscianus, lib. VI: Non est tamen ignorandum, quòd etiam hic *puerus*, hic et hæc *puer*, vetustissimi protulisse inveniuntur, et *puellus* et *puella*.

11. Nonius: *Tricæ* sunt impedimenta et implicationes, et *intricare*, impedire, morari: dictæ quasi *terricæ*; quòd pullos gallinaceos involvant et impediunt capilli pedibus implicati.

12. Charisius, lib. II: *Mu facere*, pro mutire.

XIII.

Hic strigosu', bovinatorque, ore improbu' duro.

XIV.

Crissavit, ut si frumentum clunibu' vannat.

XV.

Hic ubi consessum, pellesque ut in ordine tentæ.

XVI.

Qui in latrina lacuque.

EX LIBRO XII SATIRARUM.

I.

Huic homini Quæstore aliquo esse opus atque chorago,
Publicitus qui mi atque Episeo præbeat aurum.

II.

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

III.

Firmiter hoc, pariterque tuo sit pectore fixum.

IV.

Insignis varis est cruribus atque petilis.

V.

Quibus fructibus me decollavi.

VI.

Assensus sum homini.

13. A. Gellius, lib. XI, cap. 7 :
Tergiversatorem *bovinatorem* dicit.
Nonius : *Bovinatores*, quos nunc
malitiosos et tergiversatores dicimus.

14. Nonius : *Evannetur* dictum est
ventiletur, vel moveatur, a vanno,
in qua legumina ventilantur.

15. Nonius : *Tenta*, pro extensa.

16. Nonius : *Latrina* genere femi-
nino, et est *lavatrina*, quod nunc
balneum dicitur.

1. Nonius : *Publicitus*, pro pu-
blice.

2. Nonius : *Protelare* rursus ad-
juvare.

3. Nonius : *Firmiter*, pro firme.

4. Nonius : *Petilum* tenue et
exile.

5. Diomedes, lib. I : *Decollo*, *de-
collavi* : hoc verbum apud veteres
decipio significat.

6. Priscianus, lib. VIII : *Sentio*
nentrum : ex eo *assentio* et *assentior*,
et *dissentio* et *dissentior*, in una eâ-
eâdemque inveniuntur significa-
tione.

VII.

Diomedes, lib. III: Alii a vino tragœdiam dictam arbitrantur; propterea quòd olim dictabatur τρῶξ, a quo τρῶγντες hodieque vindemia est, quia, *Liberalibus apud Atticos, die festo Liberi patris, vinum cantoribus pro corollario dabatur, cujus rei testis est Lucilius in duodecimo.*

EX LIBRO XIII SATIRARUM.

I.

Si forte omnino, ac Fortunâ vincere bello:
Si forte ac temere omnino; quid cursum ad honorem?

II.

Cui parilem Fortuna locum, fatumque tulit fors.

III.

His itidem in cœna dabis ostrea millibu' nummùm
Empta.

IV.

Acribus inter sese armis conflagere cernit.

V.

Primum dominia atque sodalitia omnia tolluntur.

VI.

Adde Syracusis sola, pasceolum, alutam.

VII.

... Unu' modo, de multis qui ingenio sit.

1. Nonius: <i>Fors</i> et <i>fortuna</i> hoc distant. <i>Fors</i> est casus temporalis; <i>Fortuna</i>, Dea. 2. Nonius, <i>ibidem</i>. 3. Nonius: <i>Ostrea</i>, generis neutri. 4. Nonius: <i>cernere</i> rursus, disponere. 5. Nonius: <i>Dominus</i> appellatur	convivii exhibitor, unde et <i>dominia</i> convivia. 6. Nonius: <i>Pasceolus</i>, ex aluta sacculus. 7. Nonius: Veterum memorabilis scientia <i>paucorum</i> numerum pro bonis ponebat; <i>multos</i> contra malos appellabat.

EX LIBRO XIV SATIRARUM.

I.

Idne ægri est magis, an quòd pane et viscere privo,
Quòd viscus dederas tumidum, hos in viscera largi.

II.

Quin potius vitam degas sedatu' quietam,
Quàm tu antiquiui', quàm facere hoc, fecisse videris.

III.

Publiu', parvu' mihi Tuditanus Quæstor Ibera
In terra fuit lucifugus nebulo, id genu' sane.

IV.

Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare, et
Calces: delectes te, hilo non rectiu' vivas.

V.

Nam paucis malle ac sapientibus esse probatum,
Ἡ πᾶσιν νεκέεσαι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

VI.

Si mihi non Prætor siet additus, atque agitet me,
Non male sic ille, ut dico, me extenderat unus.

VII.

Nam vetus ille Cato dignum quemcumque lacessim
Appellare, quod ipse sibi non conscius esset.

1. Nonius: *Viscus*, positum pro viscere. Idem: *Largi*, pro largire.

2. Nonius: *Antiquus* et *antiquior*, ut gradu, ita et intellectu distant. Nam *antiquus* significat vetus: *antiquior*, melior.

3. Nonius: *Nebulones*, et tenebriones dieti sunt, quia mendacis et astutiis suis nebulam quamdam et tenebras obijciant: aut quibus ad fugam fugitivis et furta, hæc erant accommodata et nitilia.

4. Priscianns, lib. VI: *Hilum*,

pro ullam vetustissimi proferebant.

5. Non. Vid. supr. lib. XIII, frag. 7.

6. Macrobius, lib. VI, cap. 4, Saturnal.

7. Priscianns, lib. X: *Lacesso*, *laccessivi*: sic Probus, et videtur mihi melius dicere *laccessivi*, quàm *laccessi*. Participium enim passivum *laccessitus*. Caper tamen *laccessi* dicit esse, ut *facessi*, et profert exemplum Lucilii, quo usus est in XIV: *Nam vetus ille Cato lacessisse appellari, quòd conscius ipse non erat sibi.*

VIII.

Ad regem legatu' Rhodum, Ecbatanam, ac Babylonem
Ibo, cercurum sumam.

IX.

..... Nam sumptibu' magnis,
Et structam ampliter, atque cum accumbimu' mensam.

X.

Idem epulo cibus, atque epulae Jovis omnipotentis.

XI.

Et non pauper uti Samio, curtoque catino.

XII.

Cœnam, inquit, nullam, neque Divo prosiciem ullam.

XIII.

Cum illud quid faciat, quod manducamur in ore.

XIV.

Dilectum video studiose vulgus habere.

XV.

Ipsè equu' non formosu', gradarius, optimu' vector.

XVI.

Quem metuas sæpe, interdum quem utare libenter.

XVII.

Puncto una hora. . . . et qui quoque invasit.

XVIII.

Caseus allia molliet.

8. Nonius: *Cercurus*, navis est
Asiana prægrandis.

9. Nonius: *Ampliter*: Priscianus,
lib. 15: *Ampliter*, pro ample.

10. Nonius: *Epulum* generis neu-
tri est. Feminini Lucilius satir.
lib. XIV: *Idem epulo cibus, atque
epulatio Jovis omnipotentis*. Qui ver-
sus utrumque designat.

11. Nonius: *Sanium*, est testum.

12. Nonius: *Prosecta* exa, quæ
aris dantur ex fibris pecudum dis-
secta, generis feminini.

13. Nonius: *Manducatur*, pro
manducat.

14. Nonius: *Vulgus* neutro ge-
nere solum dici putat Lucilius.

15. Nonius: *Gradarius* est molli
gradu, et sine succussatura nitens.

16. Nonius: Pro, quo utare li-
benter.

17. Donatus, in Phorm. Terent.
act. I, sc. 4, ad illud:

Tum temporis punctum mihi ad hanc rem est.

Punctum, pro momentum: ut Luci-
lius in decimo quarto: *Puncto una
hora*, etc.

18. Charisius, lib. I: *Caseus* mas-
culini generis est.

XIX.

Macrosque palumbos.

EX LIBRO XV SATIRARUM.

I.

Multa homines portenta in Homero versificata
Monstra putant, quorum in primis Polyphemu' ducentos
Cyclops longu' pedes, et porro huic maju' bacillum,
Quàm malus navi in corbita maximus ulla.

II.

Hunc milli passum qui vicerit atque duobus
Campanus sonipes succussor nullu' sequetur
Majori spatio; ac diversu' videbitur ire.

III.

Præterquam in pretio primus semisse, secundus
Nummo, tertiu' jam pluris, quàm totu' medimnus.

IV.

In numero quorum nunc primu' Trebelliu' multo
Obmarcessabat febris, senium, vomitus, pus.

V.

Cum tectum est, quidvis satis est. Visuri alieni
Sunt homines? spiras, pallam, redimicula promit.

VI.

Penula, si quæris, canteriu', servu', segestre
Utilior mihi, quàm sapiens.

19. Non. *Palumbi*, masculine.

1. Nonius: *Corbita*, est genus
navigii tardum et grande.

2. A. Gellius, lib. I, cap. 16:
Milli passum dixit pro mille passibus.

Macrob. lib. I, cap. 5. Nonius: *Suc-*
cussare, sursum frequenter excutere.

3. Non. *Medimnus*: generis mascul.

4. Nonius: *Senium* est tedium et

odium: dictum a senectute, quod
senes omnibus odio sint et tædio.

5. Nonius: *Palla* est honestæ
mulieris vestimentum, hoc est, tu-
nicæ pallium.

6. Nonius: *Penula* est vestis,
quam supra tunicam accipimus. —
Segestre. Crassum operimentum, ut
sagorum erat crassior pannus.

VII.

Adde istos sacer illoto colfo fax syrofenix
Quid facere est solitus?

VIII.

..... Non ergastulus unus, et alius iudicem
Opposivit.

IX.

Ut nemo sententiam libere, quasi ergastulus, possit dicere.

X.

..... Dum miles Hyberus
Terras, ac meret ter sex ætate quasi annos.

XI.

Te primum cum istis insanum hominem et cerebrosum.

XII.

Scit pœticon esse, videt tunica, et toga quid sit.

XIII.

Trulleu' postomis huic ingens de naribu' pendet.

XIV.

Tintinnabulum abest hinc, sirpiculæque holerorum.

XV.

Subjicit hinc humilem, et sufferctus posteriorem.

XVI.

Rugosum atque fami plenum.

7. Nonius : *Sacrum* etiam scelestum et detestabile, ita et consecratum.

8. Nonius : *Ergastulum* et *ergastulus*, ut genere, ita et intellectibus differunt. Nam neutro, *carceris* locus est; masculino, custos pœnalis loci.

9. Nonius : *Ergastulum* et *ergastulus*.

10. Nonius : *Meret*, militat.

11. Nonius : *Cerebrosi* dicuntur ad insaniam faciles, quibus frequenter cerebrum moveatur.

12. Nonius : *Tunica*, est vestimentum sine manicis.

13. Nonius : *Postomis* dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus, vel morsui imponitur, Græce ἀπὸ τοῦ στόματος.

14. Nonius : *Holerorum*, pro holerum. — *Tintinnabulum*. Hoc loco, genus vehiculi ut magnus observat Scaliger. *Sirpicula*, idem.

15. A. Gellius, lib. IV, cap. 17 : *Subjicit. U*, litterâ longâ, legunt, quia primam syllabam brevem esse in versu heroico non convenit.

16. A. Gellius, lib. IX, cap. 14 : Sic autem *dies, dii*, a veteribus declinatum est, ut *Fames, fami*.

XVII.

..... Aut qui nummos tristic inuncat.

XVIII.

..... Nemo est halicariu' posterior te.

EX LIBRO XVI SATIRARUM.

Porphyrion in Horat. ad illud lib. I, od. 20 : *Dum meam canto Lalagen*. Id est, carmen in Lalagen amicam, ejus nomine compositum. Sic et liber Lucilii decimus sextus Collyra inscribitur, eo quòd de Collyra amica sua scriptus sit.

I.

Ibat forte aries, inquit : jam quod genu' ! quantis
Testibu' ! Vix uno filo hæc se herere : putares
Pelliculâ extremâ ex aptum pendere onus ingens.

II.

..... Lysippi Juppiter ista
Transivit, quadraginta cubita altu', Tarento.

III.

Rex Cotys ille duos ventos Austrum atque Aquilonem
Novisse ajebat solos se demagis istos
Ex nimbo austellos, nec nosse putare necesse.

IV.

Legavit quidam uxori mundum omne penumque.
Quid mundum ? quid non ? nam quis dijudicet istuc ?

V.

Fundi, delectat virtus te, villicu' paullo
Strenuior si evaserit.

17. Nonius : *Inuncare*, quasi uno invadere et arripere.

18. Charisius, lib. I : Alicam sine aspiratione dictam Verrius tradit, et sic multi dixerunt : nisi quod Lucilius in XV : *Nemo est halicariu' p. t.* cum aspiratione dixit.

1. Nonius : *Aptum*, rursum conexum et colligatum significat.

2. Nonius : *Cubitum*, neutri generis.

3. Nonius : *Demagis*, valde magis.

4. A. Gellius, lib. IV, cap. 1.

5. Prisciaanus, lib. III.

VI.

Hi quos divitiæ producunt, et caput unguunt
Horridulum.

VII.

Cur tam ignaviter hoc præsertim tempore quæris.

VIII.

Publicitis vendis tamen, atque extrema ligurris.

IX.

Hoc aliud longe est, inquit, qui cepe serebat.

X.

Media e pistrina.

EX LIBRO XVII SATIRARUM.

I.

Num censes καλλιπλόκαμον καλλίσφυρον illam
Nonlicitum esse uterum, atque etiam inguina tangere mammis?
Compernem aut varam fuisse Amphitruonis ἀκραιπύην
Alcmenam atque alias, Ledam ipsam denique nolo
Dicere, tute vide, ac dissyllabon elige quodvis.
Τυρὸ εὐπατέρειαν aliquam rem insignem habuisse,
Verrucam, nævum pictum, dentem eminulum unum.

II.

Cætera contemnit, et in usura omnia ponit
Non magna: proprium vero nil neminem habere.

III.

Villicum Aristocratem mediastinum atque bubulcum

6. Nonius: *Horrendum* et *horridum* habent plurimam diversitatem. Est enim *horrendum* tetrum et vitabile; *horridum* plerumque exstans, et prominens et incultum.

7. Nonius: *Ignaviter*, pro ignave.

8. Nonius: *Publicitus*, pro publice.

9. Nonius: *Cepe*, generis neutri.

10. Charisius, lib. I: *Pistrinum*, neutraliter dicitur, sed Lucilius, in XVI, feminine extulit.

1. Nonius: *Compernes*, dicuntur longis pedibus. Idem: *Vari*, dicuntur obtortis plantis.

2. Nonius: *Proprium*, significat rursum perpetuum.

3. Nonius: *Mediastinos*, non so-

Commanducatus corrumpit, ad incita adegit.

IV.

Nupturum te, nupta, negas, quòd vivere Ulyssem
Speras.

V.

Si non it, capito, inquit, eum: et si calvitur, ergo
Endo manum jacito.

VI.

Si messes facis invisas, si vendi' Lavernæ.

VII.

..... Magna ossa, lacertique
Apparent homini.

EX LIBRO XVIII SATIRARUM.

I.

Millia ducentùm frumenti tolle medimnum,
Vini mille cadùm.

II.

Denique uti stulto nihil est satis, omnia cùm sint.

III.

..... Nam vel regionibus illis
Incrustatu' calix crucio caulique bibetur.

IV.

..... Aequè fruniscor ego ac tu.

lum balnearum, sed ædium quoque
ministros et curatores legimus.

4. Priscianus, lib. IX.

5. Nonius: *Calvitur*, dictum est
frustratur, dictum a calvis mimis,
quòd sint omnibus frustratui.

6. Nonius: *Laverna* Dea, cui sup-
pliciant fares.

7. Macrobius Saturn. lib. VI, cap. 1.

1. Nonius: *cadi* vasa, quibus
vina conduntur.

2. Nonius: *Multum* et *satis* eo dis-
tant; quòd *inultum*, infinitum est;
satis, finitum: avaris illud, hoc
parce se continentibus applican-
dum.

3. Porphyrius, in sat. III, lib. I
Horatii, ad illud, *sincerum cupinus*
vas incrustare. *Vas* autem *incrustari*
dicitur cùm aliquo vitioso succo il-
linitur atque inquinatur.

4. Nonius: *Frunisci*, pro frui.

EX LIBRO XIX SATIRARUM.

I.

Sic tu illos fructus quæras, adversâ hyeme, olim
Queis uti possis, hæc delectare domi te.

II.

Aurum vis, hominemve? habeas hominem: quid ad aurum?
Quare, ut dicimu', non video hic quid magnopere optem.

III.

Ut pueri infantes faciunt mulierculam honestam.

IV.

Sic singillatim nostrum unusquisque movetur.

V.

Sume diem, qui est visu' tibi pulcherrimus unus.

VI.

Peniculamentum vere reprehendere noli.

VII.

Latere pendens, saxa spargens tabo et sanguine atro.

VIII.

Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste.

IX.

Scalprorum forcipumque millia viginti.

X.

..... Et uncis
Forcipibus dentes evelleret.

1. Nonius: *Olim*, temporis futuri.
2. Nonius: *Optare*, eligere.
3. Nonius: *Infantes*, a noni fau-
do dicti sunt.
4. Nonius: *Singulatim* et *singil-
latim*, a singulis.
5. Nonius: *Sumere* etiam signi-
ficat eligere.

6. Nonius: *Peniculamentum*, a
veteribus pars vestis dicitur.
7. Nonius: *Spargere*, madefacere.
8. Priscianus, lib. X: *Rausi*, *rau-
sum*.
9. Charisius, lib. I: Medicorum
forcipes dicit lib. XIX. *Scalpror*, etc.
10. Charisius, lib. I.

EX LIBRO XX SATIRARUM.

I.

Terricolas Lamias, Fauni quas, Pompillique
 Instituere Numæ; tremit has, hic omnia ponit.
 Ut pueri infantes credunt signa omnia athena
 Vivere, et esse homines: et sic isti omnia ficta
 Vera putant, credunt signis cor inesse athenis.
 Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.

II.

Tempestate sua, atque eodem uno tempore, et horæ
 Dimidio, tribu' confectis duntaxat eandem
 Et quartam.

III.

Pulmentaria ut intybus, aut aliqua id genus herba.
 Et jus mænarum bene habet, sed mictilis, hoc est
 Merx.

IV.

Calpurni sævam legem Pisoni' rependi,
 Eduxique animam in primoribu' naribus.

V.

Jam disrumpetur medius, jam ut Marsu' colubras
 Disrumpit cantu, venas cum extenderit omneis.

VI.

Illuvies, scabies oculos huic, deinceps petigo
 Conscendere.

VII.

Nugator quidam; ac nebulo, sit maximu' multo.

1. Lactantius, lib. I, cap. 22.

2. A. Gellius, lib. III, cap. 14: Jam in vicesimo manifestus Lucilius dimidiam horam dicere studiose fugit: sed, pro dimidia, dimidium ponit in his vers. tempestate suâ, etc.

3. Nonius: Mictilis, pauperula pulmentaria. Idem: Intybus, generis masculini.

4. Nonius: Priores et primores hanc habent diversitatem. Priores enim comparativi sunt gradus; primores, summæ quæque res.

5. Nonius: Colubra, generis feminini.

6. Nonius: Illuvies, sordes. Idem: Petigo, genus morbi.

7. Nonius: Nebulones et tenebrio-

VIII.

Tum ephebum quemdam, quem vocant parectaton.

IX.

Purpureo tersit tunc latas gausape mensas.

X.

Proras detundete et despoliate gubernas.

EX LIBRO XXI SATIRARUM.

Nihil superest.

EX LIBRO XXII SATIRARUM.

I.

..... Mercede quæ
 Conductæ flent alieno in funere præficæ,
 Multo, et capillos scindunt; et clamant magis.

II.

Servu' neque infidus domino, neque inutili' quoiquam
 Luceilii columella heic situ' Metrophanes.

III.

Zopyrion labias discidit utrumque secutus.

IV.

Nasum rectiu' nunc homini est, suræ nec pedes dici.

nes dicti sunt, quia mendaciis et astutiis suis nebulam quamdam et tenebras objiciant.

8. Nonius: *Parectati* hî, qui de pueritia veniunt ad pubertatem; a Græco vocabulum sumptum.

9. Priscianus, lib. IX: *Tersi*, a tergeo.

10. Marius Victorinus, lib. I.

11. Nonius: *Præficæ* dicebantur

apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, ut et flerent, et fortia facta laudarent.

2. Donatus, in Phormion. act. I, sc. 5: *Columen*, culmen, an *columen*, columna. Unde *columellæ* apud veteres dicti servi majoris domûs.

3. Nonius: *Labia*, rursus femini generis.

4. Nonius: *Nasum*, nentri generis.

EX LIBRO XXIII SATIRARUM.

I.

Cupiditas ex homine; cupido ex stulto nunquam tollitur :
quòd cupiditas pars quædam sit temperatior defluens ex cupidine.

II.

Jucundasque puer qui lamberat ore placentas.

III.

Tongere.

IV.

Calx.

EX LIBRO XXIV SATIRARUM.

Nihil superest.

EX LIBRO XXV SATIRARUM.

I.

Quæ gallam bibere, ac rugas conducere ventri
Farre aceroso, oleo decumano, pâne Cumano coegit.

II.

Solus jam vim de classe prohibuit Vulcaniam.

III.

Idecirco omnes evasuros censent ægritudinem.

IV.

Arabus artemo.

1. Nonius : *Cupiditas et cupido* diversa sunt; nam *cupiditas* levior est.

2. Priscianus, lib. X : *Lambo, lambi.*

3. Glossarium Fornerii : *Tongere*, et d. et v.

4. Charisius, lib. I : *Calx* masculino genere dixit.

1. Festus : *Gallam bibere, ac rugas conducere ventri*, cum ait Lucilius, præmonet parcimonia esse utendum, neque gulæ indulgendum, ventremque coarctandum

2. Nonius : *De*, pro *ab*.

3. Nonius, *Evadere est liberari.*

4. Charisius, lib. I.

EX LIBRO XXVI SATIRARUM.

I.

Homines ipsi hanc sibi molestiam ultro atque ærumnam offerunt; ducunt uxores, producunt quibus hæc faciant liberos.

II.

At enim dicis clandestino tibi quod commissum foret, neu mutires quidquam, neu mysteria efferres foras.

III.

Ferri tantum, si roget me, non dem quantum auri petit; si se cupit, et si quoque a me, quæ roget, non impetret.

IV.

At Libertinus Tricorius Syrus ipse ad mastigias, Quicum versipellis fio, et quicum commuto omnia.

V.

Squallitate, summâ scabie, summa in ærumna obrutam, Neque inimicis invidiosam, neque amico exoptabilem.

VI.

Publicanus vero ut Asiæ fiam scripturarius pro Lucilio, id ego nolo; et uno hoc non muto omnia.

VII.

Ut populus Romanus victus vi, et superatus præliis Sæpe est multis, bello vero nunquam, in quo sunt omnia.

VIII.

Depeculassere aliqua sperans me ac deargentassere. Decalanticare eburneo speculo depeculassere.

1. Nonius: <i>Producere</i>, instituere. 2. Non. <i>Clandestino</i>, abscondite. 3. Nonius: <i>Rogare</i>, poscere. 4. Nonius: <i>Versipelles</i> dicti sunt quolibet genere se commutantes. 5. Nonius: <i>Summum</i>, extremum. Idem: <i>Invidiosum</i>, quod sit vitabile ad videndum. 6. Nonius: <i>Scripturarios</i>, quos	nunc tabellarios dicimus, dici volunt veteres, quod scripturis et commentariis omnia vel urbium, vel provinciarum complectantur. 7. Nonius: <i>Bellum</i> et <i>prælium</i> hoc differant: quòd <i>prælia</i> partes sunt belli, hoc est, in bello congressiones. 8. Nonius: <i>Depeculassere</i>, ac <i>deargentassere</i>, et <i>decalanticare</i>.

IX.

Aggere in jaciendo, si quo est vineis actis opus,
Primum id dant operam, ut quam primum appellant.

X.

Ut si eluuiem facere per ventrem velis curare,
Omnibus distento corpore expiret vis.

XI.

Curet ægrotum, sumptum homini præbeat,
Genium suum defrudet, alii parcat.

XII.

Audivi, quem febris una, atque una ἀπειρία,
Vini, inquam, hiatus potuit unus tollere.

XIII.

Si misereantur se ipsi, vide ne illorum caussa superiore loco
collocaverit.

XIV.

Nunc itidem populum istum scriptoribus volumus capere
animum illorum.

XV.

Non te multitudinem tuorum, quam in album inclyta dextra
conficit sibi.

XVI.

Quare hoc colere est satius, quam illam studium omne hic
consumere.

XVII.

Principio physici omnes homines ex anima et corpore con-
stare dicunt.

XVIII.

..... Redisse

9. Nonius: *Jacit*, facit. Idem: *Actum*, admotum. Idem: *Apellare*, est applicare.

10. Nonius: *Eluuiem*, purgationem. Idem: *Exspirare* dictum est, vel ab spiritu effuso, vel a spiraminibus.

11. Nonius: *Genium*, parsimoniam.

12. Nonius: *Tollere*, occidere.

13. Nonius: *Dativus*, pro accusativo.

14. Nonius: *Capere*, delectare.

15. Nonius: *Conficere*, colligere.

16. Nonius: *Colere*, diligere.

17. Nonius: *Constat* compositum est.

18. Non. *Repedare*, pede iterare.

Ac repedasse, ut Roma vitet gladiatoribus.

XIX.

Et quod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet

XX.

Summis niti naturæ opibus; at ego contra ut dissimilis siem.

XXI.

Suspendatne se, an gladium incumbat, ne cælum videat.

XXII.

Rem cognoscas simul, et dictis animum attendas postulo.

XXIII.

Ut ego effutiam, quod ego te imprimis cupere apisci intelligo.

XXIV.

Contra flagitium nescire vinci bello, a barbaro viriato Annibale.

XXV.

Sin autem hoc vident, bona semper petere sapientem putant.

XXVI.

Veterem historiam, inductus studio, scribis ad amores tuos.

XXVII.

Ego si quis sum, et quo folliculo nunc sum indutus non queo.

XXVIII.

Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

XXIX.

Neque prius, quam venas hominis tetigit ac præcordia.

XXX.

Munifici, comesque amicis nostris videamur viri.

19. Nonius: *Cordi est*, honeste dictum animo sedet.

20. Nonius: *Niti*, fultum esse.

21. Nonius: *Accusativus* pro dativo.

22. Nonius: *Cognoscere* est audire, æstimare. Idem: *Attendere* est intendere.

23. Nonius: *Apisci*, adipisci.

24. Nonius: *Viriatum*, dictum est magnarum virium.

25. Nonius: *Petere*, cupere, appetere.

26. Nonius: *Induci*, delectari.

27. Nonius: *Folliculum* Lucilius posuit pro corpore.

28. Non. *Confectum*, defessum.

29. Nonius: *Tangere*, inspicere.

30. Nonius: *Munès* apud veteres dicebantur non a largitione, quæ ignota erat, sed consentientes ad ea, quæ amici velint.

XXXI.

Quidni et tu idem illitteratum me atque idiotam diceres?

XXXII.

Rauco concionem sonitu, et curvis cogant cornibus.

XXXIII.

Depugnabunt pro te ipsi, et morientur, ac se ultro efferent.

XXXIV.

Ego ubi quem ex præcordiis versu effero.

XXXV.

Non idcirco extollitur, vel iræ, vel gaudii dator.

XXXVI.

Ita ut quisque nostrum e bulga est matris in lucem editus.

XXXVII.

Tu si voles per aureis pectus irrigarier.

XXXVIII.

Qui sex menses vitam ducunt, Orco spondent septimum.

XXXIX.

Facile deridemur, scimus capital esse irascier.

XL.

Pars diffilatur vento, pars autem obrigescit frigore.

XLI.

Paucorum atque hoc pacto si nihil gustat inter nundinum.

XLII.

Præterito tepido glutinator glutino.

31. Nonius: *Idiotas*, a Græco tractum ἰδιώτης, inutiles, quasi sibi tantum, non plurimis utiles.

32. Nonius: *Cogere*, in unum colligere. — Lipsius putat Lucilium respexisse ad morem Romanum, quo classicum in celeberrimis urbis locis canebat, cum civi rei capitalis dies dicta esset.

33. Nonius: *Efferre*, subdere.

34. Nonius: *Efferre* significat proferre.

35. Nonius: *Efferre*, edere, provehere.

36. Nonius: *Bulga* est folliculus omnis, quam et crumenam veteres appellarunt; et est sacculus ad brachium pendens.

37. Non. Accusativus pro ablat.

38. Nonius, de differentia temporis per accusativum et ablativum expressi.

39. Nonius: *Capital* dictum est capitis periculum.

40. Nonius, *Diffilare*, est flatu disturbare.

41. Non. *Nundinus*, mascul. gen.

42. Nonius: *Glutino*, pro glutine.

XLIII.

Quapropter deliro, et cupide officium fungor ruderum.

XLIV.

Si quod verbum inusitatum, aut ζητημάτων offenderam.

XLV.

Tuam probatam mihi et spectatam maxime adolescentiam.

XLVI.

Cum studio in gymnasio duplici corpus siccassem pila.

XLVII.

Malis necesse est lautum, e mensa pure capturus cibum.

XLVIII.

Nunc ignobilitas his mirum ac monstrificabile.

XLIX.

Quid tibi cavendum censes, quid vitandum maxime?

L.

Hunc laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat.

LI.

Quod is intelligebat, posse haud paucos rettuli.

LII.

Quàm fastidiosum ac vescum cum fastidio edendi vivere!

LIII.

Mihi quidem non persuadetur, publice ut mutem meos.

LIV.

Denique adeo male me accipiunt decimæ et proveniunt male.

LV.

Animoque ægrotat, vidimus corpore hunc signum dare.

43. Nonius: *Delirare*, est de recto decedere. *Lira* autem est fossa secta, quæ contra agros tuendos ducitur, et in quam tiligo terræ decurrat.

44. Nonius: *Offendere*, invenire.

45. Nonius: *Probatum* et *spectatum* vis majoris est.

46. Nonius: *Siccum*, exercitum.

47. Nonius: *Lautum*, nudum. Idem: *Capere*, accipere.

48. Nonius: *Monstrificabile*.

49. Nonius: Inter *cavere* et *vitare*

Lucilius esse distantiam voluit, et plus esse *vitare*.

50. Nonius; *Sumere*, suscipere.

51. Nonius: *Referre*, perferre, indicare.

52. Nonius: *Vescum*, nimis obscurum.

53. Nonius: *Mutare*, derelinquere.

54. Nonius: *Proventum* etiam malarum rerum dici veteres voluerunt.

55. Nonius: *Dare*, ostendere.

LVI.

Percrepa pugnam Pompili factam Corneli cane.

LVII.

Luporum exactorem malvanum et fulguritatem arborum.

LVIII.

Quòdque te in tranquillum ex sævis transfert tempestatibus.

LIX.

Porro amici est bene præcipere, bene prædicare.

LX.

Quandoquidem reperi magnis combibonum ex copiis.

LXI.

Conjugem infidam, flacitam familiam, impuram domum.

LXII.

Nec minimo et proferatur pax, quòd Cassandram signo deripuit.

LXIII.

Domuitionis cupidi imperium regis pene imminuimus.

LXIV.

Evadat saltem aliquid aliquà, quod conatus sum.

LXV.

Illuc oculi deducunt ipsi, atque animum spes illuc rapit.

LXVI.

Vestimentis frigus atque horrorem exacturum putat.

LXVII.

Nisi portenta, anguesque volucres ac pinnatos scribitis.

LXVIII.

Ego enim contemnificus fieri, et fastidire Agamemnonis.

56. Nonius: *Crepare*, sonare.

57. Nonius: *Fulgurivit*, fulgorem fecit, et fulmine afflavit.

58. Non. *Sævum* dicitur immitte.

59. Nonius: *Præcipere* est jubere, vel monere.

60. Nonius: *Combibones*, compositores a combibendo dicti.

61. Nonius: *Impurus*, est aliquo vitio maculatus.

62. Nonius: *Proferari*, impetrari.

63. Nonius: Domuitionem.

64. Nonius: *Evadere*, exire, tendere.

65. Nonius: *Deductum*, delectatione ductum.

66. Non. *Exigere* est excludere.

67. Nonius: *Portenta ostenta*, quæ aliquid imminere significant.

68. Nonius: *Contemnificum*.

LXIX.

..... Hic cruciatur fame,
Frigore, illuvie, inbalnitie, improfundie, incuriâ.

LXX.

Cribrum, incerniculum, lucernam in laterem in telam licium.

LXXI.

Dii monerint meliora, atque amentiam averruncassint tuam.

EX LIBRO XXVII SATIRARUM.

I.

Id bonis porro, seu proprium, est viris,
Si irati, seu cui propitii sunt ii, ut
Ditius eadem una maneant in sententia,
Non cum benignitate sollicitarier proposito.

II.

Coquus non curat caudam insignem esse, illa dum pinguis siet:
Amici quærunnt animum sic, parasiti autem divitias.

III.

Facit idem quod illi, qui inscriptum e portu exportant clan-
culum, ne portorium dent.

IV.

..... Salutem fictis versibus Lucilius,
Quibus potest, impertit, totumque hoc studiose et sedulo.

V.

Tu Lucilium credis contenturum, cum me ruperim, summa
omnia fecerim.

69. Nonius: *Illuvies*, sordes.

70. Nonius: *Cribrum*.

71. Nonius: *Averruncare*, aver-
tere.

1. Nonius: *Propitios* et *placatos*
homines dici vetustas voluit.

2. Nonius: *Insigne* dicitur ma-
gnum et præstans.

3. Nonius: *Portorium* dicitur
merces, quæ portoribus datur.

4. Nonius: *Fingere*, componere.
Idem: *Impertire* est participare, et
partem dare. Idem: *Sedulo* significat
sine dolo.

5. Nonius: *Contenturum*. Idem:
Rumpere, defatigare.

VI.

Nam hic quidem reditum suum talem portendebant, neque alia in re ulla offendere.

VII.

..... Has e fenestris in caput
Dejiciunt, qui prope ad ostium aspiraverunt.

VIII.

Nulli me invidere, neque strabonem fieri sæpius delictis meis istorum.

IX.

Ille contra omnia inter plures sensim et pedetentim foris, ne quem lædat.

X.

Nec sic, ubi Græci, ubi nunc Socratici charti, quicquid quæritis petimus.

XI.

Facio, ad lenonem venio, tribus in libertatem millibus
Destinet.

XII.

Ardum, miserrimum, atque infelix lignum sambucum vocant.

XIII.

Paulo hoc melius, quàm mediocre; hoc minus malum, ut quàm pessimum.

XIV.

..... Proferat ergo
Jam vester ordo scelera, quæ in se admiserit.

XV.

Potius, quàm non magnum messem esse, non probam vindemiam.

6. Nonius: *Offendere*, lædere.

7. Nonius: *Dejicere* dicitur mittere.

8. Nonius: *Strabones* sunt, quos *strabos* nunc dicimus. Varro *Flexab. Multi enim*, qui limina intrarunt integris oculis *strabones* sunt facti.

9. Nonius: *Pedetentim* et *pedepressim* dictum est caute, quasi lentâ et tardâ itione.

10. Nonius: *Chartum*, generis masculini.

11. Nonius: *Destinare*, emere.

12. Nonius: *Ardum*, pro aridum.

13. Nonius: *Medioeritas* medium dici voluit.

14. Nonius: *Proferre*, palam facere.

15. Nonius: *Messem*, generis masculini.

XVI.

Quòd si paulisper captare, atque observare hæc volueris.

XVII.

Cæterum quicquid sit, quid non sit, fero æquo animo ac fortiter.

XVIII.

Quòd si observas hominem, qui pro commodo et regno gaudeat.

XIX.

Quæ pietas? monogrammi quinque adducti pietatem vocant.

XX.

Cùm pacem peto, cùm placo, cùm adeo, et cùm appello meam.

XXI.

Tamen aliti verruca, aut cicatrix medius papillæ differunt.

XXII.

Mordicus petere aurum e flamma expediat, e cœno cibum.

XXIII.

Ad quod animum induxit semel, et ut ille omnino putat.

XXIV.

Cùm mei me adeunt servuli, non dominam ego appellem meam?

XXV.

Insanum vocant, quem maltam, ac feminam dici vident.

XXVI.

Nec si paulo minus usuras, et magna adjutatus diu.

XXVII.

Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.

16. Nonius: *Captare*, capere.

17. Nonius: *Ferre*, pati.

18. Nonius: *Observare*, captare.

19. Nonius: Vide supra, lib.

20. Nonius: *Aditus*, interpellatio.

21. Nonius: *Differre*, distare.

22. Nonius: *Mordicus*.

23. Nonius: *Inducere*, instituere, confirmare.

24. Nonius: *Appellare*, est familiariter respondere.

25. Nonius: *Maltas* veteres molles appellari voluerunt, a Græco quasi $\mu\alpha\lambda\alpha\kappa\acute{o}\varsigma$.

26. Nonius: *Adjutatur*, pro adjutat.

27. Nonius: *Collus*, mascul. generis. Idem: *Cernuus* dicitur proprie inclinatus, quasi quod terram cernat.

XXVIII.

Consilium patriæ, legumque oriundu' rogator.

XXIX.

Certa sunt sine detrimento, quæ inter se commodent.

XXX.

Si facies præstat facie; si corpore corpus.

XXXI.

Parcant illi magis cui possint, cui fidem esse existiment.

XXXII.

..... Cùm sciam

Nihil esse in vita proprium mortali datum.

XXXIII.

Fuimus pernices, æternum id nobis sperantes fore.

XXXIV.

Lignum cædat, pensum faciat, ædeis verrat, vapulet.

XXXV.

Si tamen hoc ad te non redivit, hoc carebis commodo.

XXXVI.

Trado ergo alias minimo porro, quod mihi constat carius.

XXXVII.

Metuo ut fieri possit; egoque ab Archilocho excido.

XXXVIII.

Quam non solum devorare se omnia ac deverrere.

XXXIX.

Jam quâ tempestate vivo certo fine ad me recipio.

XL.

Et si maxume, quod spero, mutuum hoc mecum facis.

28. Nonius: *rogare*, instituere.
 29. Nonius: *Commodare*, est mutare.
 30. Non. *Præstare*, antecellere.
 31. Nonius: *Parcere*, servare.
 32. Nonius: *Proprium*, perpetuum.
 33. Nonius: *Pernix* significat celer.
 34. Nonius: *Cædere*, excidere. Idem: *Verrere*, mandare.

35. Nonius: *Redire* manifestam habet significantiam.
 36. Nonius: *Constat*, valet, consistit.
 37. Nonius: *Excidere*, dissentire.
 38. Nonius: *Verrere*, ferire, percutere.
 39. Nonius: *Tempestat* est turbo ventorum.
 40. Nonius: *Mutuum*, pro mutuo.

XLI.

Primum, quâ virtute servitutem excluserit.

XLII.

Quanti vellet, quam cānicis a pulte et maconis manu.

XLIII.

At metuis porro aspectu et forma capiare

Altera.

XLIV.

Re in secunda tollere animos, et in mala demittere.

XLV.

Rerum explicatorem mittam, miserum mendicum petam.

XLVI.

Ego enim a pueritia; ut me amare expediat.

XLVII.

Viginti domi, an triginta, vel centum cibicidas alas.

XLVIII.

Idola atque atomos vincere Epicuri volam.

XLIX.

Hymnis velim te id, quod verum est, credere.

L.

In re jactanda ipsa ridicula id atque assederet.

EX LIBRO XXVIII SATIRARUM.

I.

Concedat homini id, quod vult, deliniat,
Corrumpat prorsus, ac nervos omnes eligat.

41. Nonius: <i>Excludere</i> , liberare.	47. Nonius: <i>Cibicidas</i> .
42. Nonius: <i>Canicas</i> veteres fures esse voluerunt.	48. Nonius: <i>Volam</i> , pro velim.
43. Nonius: <i>Capere</i> , decipere, circumvenire.	49. Nonius: <i>Credere</i> est fidem habere dictis vel factis.
44. Nonius: <i>Demissum</i> , humile, miserandum, abjectum.	50. Nonius: <i>Jactare</i> , ambitiosius gloriari.
45. Nonius: <i>Petere</i> , sequi.	1. Nonius: <i>Concedere</i> , dare vel promittere. Idem: <i>Eligere</i> , defatigare.
46. Nonius: <i>Expedire</i> , utile esse.	

II.

Orationem facere compendi potest ;
Solvi dum salvo in tergo , et tergi non licet.

III.

Polemon et amavit Cratem , et huic transmisit suam scholam ,
quam ducunt.

IV.

Quapropter certum est facere contra et persequi ,
Et nomen deferre hominis.

V.

Omnia viscatis manibus leget , omnia sumet ,
Crede mihi , presse auferet omnis.

VI.

Ut si progeniem antiquam , quâ est Maximu' Quinctus ,
Quâ varicosu' vatrax.

VII.

..... Sospitat ,
Impertit salutem plurimam , et plenissimam.

VIII.

Doctior cæteris isasamitis mutes aliquo tecum sacra facta
vitia.

IX.

Socraticum quid ante tyranno misisse Aristippum autumant.

X.

Concedere unum , atque in eo dicere , quo superatur manus.

XI.

Vel si alio opus sit forte , si hinc aliquo cesseris.

XII.

Hinc ad me , hinc licet anus rursus ad armillum.

XIII.

Minitari aperte capitis dicturum diem.

2. Nonius : *Terga* , dorsa.

3. Nonius : *Transmittere* , tradere ,
derelinquere.

4. Non. *Deferre* , celatum prodere.

5. Nonius : *Legere* , surripere.
Idem : *Sumere* est accipere , tollere.

6. Nonius : *Vatrax* et *vaticosus* ,
pedibus vitiosis.

7. Nonius : *Impertit*.

8. Nonius : *Mutare* , transferre.

9. Nonius , *Autumare* est dicere.

10. Nonius : *Concedere* , credere
vel consentire.

11. Nonius : *Cedere* , recedere.

12. Nonius : *Armillum*.

13. Nonius : *Dicere* , denunciare.

XIV.

Nullò honore, defletu', nullo funere.

XV.

Cùm cognoveris, vitam sine cura exigas.

XVI.

Summittas alios, si quos possis censeas.

XVII.

Ne hoc faciat, atque ex hac ærumna exeatis.

XVIII.

Quid me fiet, siquidem non vis te improbis committere.

XIX.

Commovet se nusquam, neque committet, ut pereat sibi.

XX.

Hic tum conventus, tela, insidiasque locavi.

XXI.

Piscium magnam, atque altitium vim interfecisti, ut nego.

XXII.

Adde eodem tristis ac severus philosophus.

XXIII.

Cæde ostium, gnate, urge; restant; perimus.

XXIV.

Agite, agite fures, mendacia argutamini.

XXV.

Sed fuga fingitur, timido vadit pede percitus.

XXVI.

Quid sic balistas jactas centenarias?

14. Nonius: *Honor*, sepultura.

15. Nonius: *Exigere*, significat agere.

16. Nonius: *summittere*, subdere, supponere.

17. Nonius: *Exire*, evadere, liberari.

18. Nonius: *Committere*, conjungere, sociare.

19. Nonius: *Committere*, facere.

20. Nonius: *Convenire*, interpellare. Idem: *Locare*, parare.

21. Nonius: *Interficere*, consumere.

22. Nonius: *Tristis*, doctus.

23. Nonius: *Cædere*, frangere. Idem: *Urgere*, insistere.

24. Nonius: *Argutum*, audax, malitiosum.

25. Nonius: *Fingere*, parare.

26. Nonius: *Balistræ*, saxa majora et graviora quibus jaciuntur.

XXVII.

Primo redundat aurum, ac thesauri patent.

XXVIII.

Persuade, et transi, vel da, quamobrem transeas.

XXIX.

Puer præterea nostris qui subeant jubet.

XXX.

Malo, hercle, vestro confectores cardinum.

XXXI.

Lucilius si in amore irritarit suo.

XXXII.

Utrum anno, an horno te abstuleris a viro.

XXXIII.

Anno vertente, dies tetri, miseri, ac religiosi.

XXXIV.

Præterea hæc subsiciva si quando voles operam.

XXXV.

Vitam, ac fortunas cui crediderim meas.

XXXVI.

Cui sæpe imposui mille plagarum in diem.

XXXVII.

Sarcinatorem esse summum, suere centonem optume.

XXXVIII.

Tanti temporis se montes et fœdera tollent.

XXXIX.

Verum tu quid agis? interpella me, ut sciam.

XL.

Prospiciendum ergo in senecta, nunc adolescentia est.

27. Nonius: *Redundare*, abundare, superesse.

28. Nonius: *Da*, dic.

29. Nonius: *Subire* significat ingredi.

30. Nonius: *Conficere*, frangere.

31. Nonius: vide supra.

32. Nonius: *Hornum* ipsius anni.

33. Nonius: *Religiosi* dies infames dicuntur et infausti.

34. Nonius: *Subsicivum*, secundum, sequens.

35. Non. *Credere*, fidei committere.

36. Nonius: *Genitivus* casus positus pro accusativo.

37. Nonius: *Sarcinator*, sutor.

38. Nonius: *Tollere* est elevare.

39. Nonius: *Interpellare*, dicere, ducere.

40. Non. *Senecta* pro Senectute.

XLI.

In medium Chremes, in summum ire Dæmenetus.

XLII.

Aquam te in animo habere intercutem.

XLIII.

Quare pro facie, pro statura status.

XLIV.

..... Quæque aspectu sunt spurca et odore.

XLV.

Fulmentas eis atque æneis subcudere.

XLVI.

Nec par vocat ullo pretio.

XLVII.

Conjice te intro, ac bono animo es.

XLVIII.

Nihil parvi ac pensi, uti littera doceas lutum.

XLIX.

Hymnis ego animum sic induco, quod tu ab insano auferas.

EX LIBRO XXIX SATIRARUM.

I.

..... Hoc cùm feceris,
 Cum cæteris reus una tradetur Lupo:
 Non aderit: ἀρχαίς hominem et σογείαις simul.
 Privabit, cùm igni et aqua interdixerit, duo
 Στοιγῆα habet, id maluerit: privatis tamen.

41. Nonius: *Ire* est ambulare.

47. Nonius: *Es*, pro esto.

42. Nonius: *Aqua intercus* hydropum morbus: quasi aqua inter cutem.

48. Nonius: *Pensum* significat exæquatam, quòd sine inclinatione sunt, quæ penduntur.

43. Nonius: *Statura*, gener. fem.

49. Nonius: *Inducere*, persuadere.

44. Nonius: *Spurcum*, fetidum.

1. Probus, in Virgilio eclog. VI:

45. Nonius: *Fulmenta*, feminino.

Si ergo cælum pro igni acceperimus,

46. Nonius: *Pretium* dicitur, quod re emptà datur.

superest in eo quod ait: *Spiritus intus alit*, aërem dictum præsumma-

II.

Habeasque animo mihi admodum caussam gravem
Fore, quæ me ab ullo commodo abducat tuo.

III.

Qui mihi quantum est inter humanum genus
Rerum, quod inter se conjungat, communicat.

IV.

Apoll' st nomen, qui te antiquis non sinet
Deliciis maculam atque ignominiam imponere.

V.

Dejerat enim scripsisse, et post non scripturum redi in con-
sortionem.

VI.

Si Socrates in amore, et adolescentulis meliore paulo facie
signat, nihilque amaret.

VII.

Et amabat omnes: nam discrimen non facit, neque signat
linea alba.

VIII.

..... Tu quid iræ indulges nimis?
Manus a muliere abstinere melius est.

IX.

Prius non tollas, quàm Tullî animum ex nomine, atque
hominem ipsum interfeceris.

X.

Amicos hodie cum improbo illo audivimus
Lucilio advocasse.

mus. Hic est etiam, qui nobis vivendi
spiritum ac comæatum largitur.
Hoc illum et Ennius appellavit in
Annalibus: item Lucilius in XXIX
satirarum: *Hoc cùm feceris, etc.*

2. Nonius: *Grave*, necessarium.

3. Nonius: *Conjungere*, copulare,
dictum est a jugo.

4. Nonius: *Ignominia* est nomi-
nis nota.

5. Nonius: *Consortio*, feminin.

6. Nonius: *Signare* est designare,
ostendere.

7. Nonius: *Discrimen*, separatio,
a discernendo. Idem: *Signare*, dis-
cernere, separare.

8. Nonius: *Indulgere*, augere.

9. Nonius: *Interficere*, occidere.

10. Nonius: *Advocasse*, provo-
casse.

XI.

Præterea ut nostris animos attendere dictis,
Atque adhibere velis.

XII.

Hic corpus solidum invenies, hîc stare papillas
Pectore marmoreo.

XIII.

Sic, inquam, veteratorem illum, vetulum lupum
Annibalem acceptum.

XIV.

At non sunt similes, neque dant : quid, si dare vellent ;
Acciperesne ? doce.

XV.

Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum
Deportem.

XVI.

Quiete poscente minus, et præbent rectius multo,
Et sine flagitio.

XVII.

Si retinere hunc voles, si longius te producturum, et diutius.

XVIII.

Cohibet et domi mæstus se Albinus; repudium quòd filiaë
remisit.

XIX.

..... Ventrem alienum
Mæstum fovere ex molito hordeo, uti cataplasmo.

XX.

Certum scio esse ita, ut dicis : nam mihi erant de illo ex-
plorata omnia.

11. Nonius: *Attendere*, intendere.

12. Nonius: *Stare*, erigi, pro-
minere.

13. Nonius: *Accipere*, decipere.

14. Nonius: *Docere*, dicere.

15. Nonius: *Collare*, est vinculi
genus, quo collum astringitur.

16. Non. *Flagitium*, periculum.

17. Nonius: *Producere*, dicitur
longius ducere.

18. Nonius: *Mæstum*, triste, mi-
serandum. Idem: *Remissum*, missum.

19. Nonius: *Mæstum*, enectum
fame. Idem: *Fovere*, est nutrire,
provehere.

20. Nonius: *Explorare*, probare.

XXI.

Aetatem tibi istuc laturam, et bellum, si hoc bellum putat.

XXII.

Primum ex advorso, si quod est cœnaculum,
Quo recipiat te.

XXIII.

..... Gymnasioque,
Ut schema antiquo spectatores retineres.

XXIV.

..... Ubi erat scopus
Ejicere istum abs te, quàm primum et perdere amorem.

XXV.

Hic me ubi videt, subblanditur, palpatur, caput scabit,
pedes legit.

XXVI.

Quid mihi proderit, quem satias jam omnium rerum tenet?

XXVII.

Nunc tu contra venis, vel qui in nuptiis, vel se seneces, nec
sine pernicie.

XXVIII.

Perge amabo, ac, si potes, face dignam me ut vobis putem.

XXIX.

Hoc invenisset unum ad morbum homini illum vel bellis-
simum.

XXX.

Hæc est ratio: perversa æra: summa et subducta improbe.

XXXI.

Eodem uno hi modo rationes subducent suas.

XXXII.

Age nunc summam sumptus ducatque æris simul atque alieni.

21. Nonius: *Bellum*, melius, elegans, prudens.

22. Nonius: *Recipere*, revocare.

23. Nonius: *Schema*, neutro gen.

24. Nonius: *Ejectum*, exclusum.

25. Nonius: *Palpatur*, pro palpat. Festus: *Pedes* dicuntur, quos diminutive dicimus pediculos.

26. Nonius: *Satias*, pro satietas.

27. Nonius: *Pernicies*, periculum, exitium.

28. Nonius: *Putare*, æstimare.

29. Nonius, *Vel*, pro etiam.

30. Nonius: *Aera*, numeri nota.

31. Non. *Subducere*, supputare.

32. Id. *Ducere*, volvere, pertractare.

XXXIII.

Tyroneo et non mortifero affectus vomica, et vulnere.

XXXIV.

Magno, et non magnâ mercede, magno quidem conduxeris.

XXXV.

In mellis spem esse omnem, quovis possem emungi volo.

XXXVI.

Non rediret ad se, atque illam exterminaret miseram.

XXXVII.

Nato quid actum est? depilati omnes sumus.

XXXVIII.

Dividant, differant, dissipent, distrahant.

XXXIX.

Colligere auxilium, tametsi est indignum ut feram.

XL.

Favito rem me tibi, amicum, amatorem putes.

XLI.

Ut nunc hac re mihi opem atque auxilium offeras.

XLII.

Vos interea lumen auferte, atque aulae obducite.

XLIII.

Quod te intromisi, gratiam referat mihi.

XLIV.

Tum illud epiphoni, quod etiam tum nobile est.

XLV.

Crus lapide, nihil est, credam, si te offenderit.

33. Nonius: *Vomica*, concava loca, vetustate exesa.

34. Nonius: *Conducere*, est sicuti usu.

35. Nonius: *Emungi*, manifestâ significatione manat.

36. Nonius: *Exterminatum*, est extra terminos missum.

37. Nonius: *Depilati*, dictum raris facti.

38. Non. *Distrahere*, est vendere.

39. Nonius: *Ferre*, afferre.

40. Nonius: *Favito rem*, fauto rem.

41. Nonius: *Offerre*, afferre.

42. Nonius: *Obducere*, aperire.

43. Nonius: *Referre*, reddere.

44. Nonius: *Nobilis* dicitur et notus.

45. Nonius: *Offendere*, est percutere.

XLVI.

Nemo hos ancipites ferro effringat cardines.

XLVII.

Vecte atque ancipiti ferro effringam cardines.

XLVIII.

Hyemem unamquamque carpam.

XLIX.

Pluteos excutit, tectaque et testudines reddit.

L.

Adde alios omnes meo periculo ex ordine.

LI.

Paulisper cui me dem, edet hæc se, ut polypus ipsa.

LII.

Surge, mulier, ducito filium non malum.

LIII.

Cùm ipsi in locum descendant, cùm alios detrahant.

LIV.

Huc, alio cùm iter haberet, præteriens venit.

LV.

Quid? quas partiret ipse pro doctrina boni?

LVI.

Ut si quod concupisset, non aptus.

LVII.

Nec ventorum flamina flando suda secudent.

LVIII.

Unde domum vix redeat, vixque hoc exuat se.

46. Nonius: <i>Anceps</i> , duplex.	53. Nonius: <i>Detrahere</i> , extra-
47. Nonius: <i>Anceps</i> , acutum ex	here.
utraque parte.	54. Nonius: <i>Habere</i> , dirigere.
48. Nonius: <i>Carpere</i> , celeriter	55. Nonius: <i>Partiret</i> , pro parti-
præterire.	retur.
49. Nonius: <i>Reddere</i> , facere.	56. Nonius: <i>Aptus</i> , significat
50. Nonius: <i>Periculum</i> , est sa-	adeptus.
lutis discrimen.	57. Nonius: <i>Sudum</i> dicitur, quasi
51. Nonius: <i>Polypus</i> , generis fe-	semiudum, ut est aer post pluvias
minini.	sereus, et liquidus.
52. Non. <i>Filum</i> , oris lineamentum.	58. Nonius: <i>Exui</i> , liberari.

LIX.

Urget gravedo sæpius culpa tua.

L X.

Deletionem nostri ad unum exercitus.

L X I.

Detrusus tota, vi dejectusque Italiâ.

L X II.

Hoc tum ille habebat, et fere omnem Apuliam.

L X III.

Utrum tristis contorto aliquo ex Pacuviano exordio.

L X IV.

Deum rixa vertat verba obscœna.

L X V.

Habes omnem rem : timeo ne accuser.

L X VI.

Insulta miserum te quoque in me.

L X VII.

Primum Chrysi cùm negat signatam reddere.

L X VIII.

Supplantare aiunt, Græci ὑποσκαμίζειν dicunt.

L X IX.

Dissociat atque omnia, ac nefantia.

L X X.

Quis tu homo es? Nemo sum homo.

59. Nonius : *Urgere*, est premere, cogere.

60. Nonius : *Deletio*.

61. Nonius : *Dejicere*, præcipitare.

62. Nonius : *Habere*, tenere, occupare.

63. Nonius : *Exordium*, est initium.

64. Nonius : *Obscœnum*, vitabile.

65. Nonius : *Habere*, audire.

66. Nonius : *Insultare*, injuriosius aliquid dicere.

67. Nonius : *Signatam*, integram

virginem vetustas voluit dicere.

68. *Supplantare* dictum est, quasi pedem supponere.

69. Nonius : *Nefantia*, pro nefanda.

70. Charisius, lib. I : *Nemo* in homine proprium est; quia significat, ne homo. Antiqui et pro nullo posuerunt; ideoque *nemo* dicentes quasi minus significarent, et *homo* addebant, ut Terent. *Numquis hinc me sequitur? Nemo homo est.* Et Lucilius, XXIX, *nemo est.* Ideo dixit: *Quis tu homo es? Nemo sum homo.*

EX LIBRO XXX SATIRARUM.

I.

Illo quid fiat Lamia, et Pytho oxyodontes,
Quod veniunt genuæ illæ, vetulæ, improbæ, ineptæ.

II.

..... Leonem
Aegrotum ac lassum.

III.

Deductâ tunc voce leo: cur tu ipsa venire
Non vis huc?

IV.

Quid sibi vult? quare fit? ut intro versus, et ad te
Spectent, atque ferant vestigia se omnia prosurs.

V.

Scito etenim bene longinquum mortalibu' morbum
In vino esse, ubi qui invitavit dapsilium se.

VI.

Cui vultu ac facie, ludo, ac sermonibu' nostris
Virginis hoc pretium, atque hunc reddamus honorem.

VII.

Tunc jugo jungas me ante? et succedere aratro
Invitum, et glebas subigas proscindere ferro?

VIII.

Continuo, simul ac paullo vehementius aura
Inflarit, fluctus erexerit; extuleritque.

1. Nonius: *Genuæ*, gulosi.

2. Nonius: *Lassum* dicitur fatigatum.

3. Nonius: *Deductum*, diminutum, suppressum.

4. Nonius: *Spectare*, dirigere. Idem: *Ferre*, dirigere, ducere.

5. Nonius: *Invitare* significat repleri.

6. Nonius: *Pretium*, pro præmio. Idem: *Honor*, præmium.

7. Nonius: *Subigere*, cogere.

8. Nonius: *Efferre*, erigere, levare.

IX.

Omnia tumendo mucro videas fervente micare.

X.

..... An ego te acrem atque animosam ;
Thessalam ut indomitam frenis subigam ante domemque
Bellando.

XI.

Aut cùm iter est aliquo, et caussam commentavi,
Ut apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam.

XII.

Improbior multo, quàm de quo diximus ante :
Quanto blandior, hoc tanto vehementiù' mordet.

XIII.

Qui non exspectans, spectandi studio, sed hominis tetri im-
pulsu ingressus.

XIV.

Sperans ætate eamdem hæc proferre potesset
Mansum ex ore daturum.

XV.

..... Sic ubi ab aureis
Fama tuam pugnam claram allatam dicasset.

XVI.

..... Curare domi sint
Gerdius, ancillæ, pueri, zonariu', textor.

XVII.

Cui ubi deciminutia meæ epiteginæ appepeli longe opera
ante alia omnia.

9. Nonius : *Micare*, per vices sine ordine movere.

10. Nonius : *Anima* iterum significat iracundum, vel furiosum : uude et auimosi dicuntur iracnudi. Idem : *Subigere*, molliri vel exercere.

11. Nonius : *Apud*, ad. — Sic Juven. sat VI :

Ad mæchum veniet lotâ cute : quando videri
Vult formosa domi ? mæchis foliata parantur.

12. Nonius : *Improbum*, sævum.

13. Nonius : *Tetrum* dicitur illuviosum, fœtidum.

14. Nonius : *Mansum*, mandendum aut mansatum.

15. Nonius : *Dicare*, indicare, nuntiare.

16. Nonius : *Gerdius*. Glossarium : Γέρδιος ὑφαντής, textor.

17. Nonius : *Longe*, ctiam valde.

XVIII.

Quin totum purges, debelles me atque decaures, exsultes,
sollicites.

XIX.

Maximu' si argenti sexcentum, ac mille reliquit
Imberbi androgyni, barbato mœchocinædo.

XX.

Quid vero est, centum ac ducentum possideas si
millium?

XXI.

Omnia alia, in quibus efferimur rebus, ne ego multis loquar.

XXII.

..... Quid quærimus acre
Inductum cantu, custoditum.

XXIII.

Hic ut muscipula contenta, ut scorpiu' caudâ
Sublatâ.

XXIV.

Quantasque modo ærumnas, quantosque labores
Exanclaris.

XXV.

..... Ut pecudem te asinumque, ut denique nasci
Præstiterit.

XXVI.

Hic in stercore humi, fabulisque, fimo, atque sucerdis.

XXVII.

Deblaterat plenus, bonu' rusticu' concinit una.

XXVIII.

Quantum haurire animus Musarum e fontibu' gestit.

18. Nonius: *Exsultare*, est gestu,
vel dictu injuriam facere.

19. Nonius: *Sexcentum*: pro sex-
centorum. Idem: *Imberbi*, pro im-
berbo.

20. Nonius: *Ducentum*, pro du-
centorum.

21. Nonius: *Efferre*, extollere.

22. Nonius: *Induci*, est aliquibus
fallaciis decipi.

23. Nonius: *Tenta*, dictum pro
extensa.

24. Nonius: *Exanclare*, etiam
significat perpeti.

25. Nonius: *Præstat*, utile est.

26. Nonius: *Sucerdæ*.

27. Nonius: *Deblaterare*, est
obloqui, confingere.

28. Nonius: *Haurire*, exhaurire,
implere. Idem: *Gestire*, cupere.

XXIX.

Et sola ex multis nunc nostra poemata ferri.

XXX.

Nunc Cai quoniam incilans nos lædi' vicissim.

XXXI.

Et sua perciperet retro relicta jacere.

XXXII.

Cum me hoc tempore nugator cognoscere non vis.

XXXIII.

Summatim tamen experiar rescribere paucis.

XXXIV.

Idque tuis sævis factis, et tristibu' dictis.

XXXV.

Neminis ingenio quemquam confidere oportet.

XXXVI.

Si liceat facere, atque hoc versibu' reddere, quod do.

XXXVII.

Sicuti te, quia ea, quæ speciem vitæ putamus esse.

XXXVIII.

Secus cum e medio ac ludo bene potu' recessit.

XXXIX.

Calvu' Palatina, vir nobilis, ac bonu' bello.

XL.

Et sævo, ac duro in bello multo optimus hostis.

XLI.

Quod tuas laudes culpas, non proficis hilum.

29. Nonius: *Ferre*, laudare.30. Nonius: *Incilare*, est increpare vel improbare.31. N. *Jacet*, sordet, nec lætus est.32. Nonius: *Nugator*, turbator.33. Nonius: *Experiri*, tentare.34. Nonius: *Sævum*, durum.Idem: *Triste*, crudele, immite.35. Priscianus, lib. VI: *Nemo* quoque, sive ex hoc compositum, ut quibusdam videtur, seu non, communis est generis, et similiter oin *i* convertit in genitivo, ut *nemo*, *neminis*. Nonius: *Neminis*, positum pro nullius.36. Nonius: *Da*, dic.37. Nonius: *Speciem*, specimen vel exemplar.38. Nonius: *Potus*; a bibendo.39. Nonius: *Bonus* et fortis et pius dici potest.40. Nonius: *Sævum* dicitur immitte. Idem: *Durus*, nocens.41. Non. *Hilum*, breve quoddam.

XLII.

Sed tamen hoc dicas, quid est, si nenu molestum est?

XLIII.

Lanæ opus omne perit, pallor, tineæ omnia cædunt.

XLIV.

Planta una est pedibus cariosis mensulibano.

XLV.

Non datur; admittit nemo; nec vivere ducunt.

XLVI.

Cuja opera Troginu' calix per castra cluebat.

XLVII.

Gratia habetur utrisque illis quæ sibi quæ simitu.

XLVIII.

Culcitulæ accedunt privæ centonibu' binis.

XLIX.

Quid tu istuc curas, ubi ego oblinar, atque voluter?

L.

Quid servas, quo eam, quid agam? quid id attinet ad te?

LI.

Quid dare, quid sumpti facere, ac præbere potisset.

LII.

Si laqueis, manicis, pedicis mens irretita est.

LIII.

Gaudes, cum de me ista foris sermonibu' differs.

LIV.

Et maledicendo multis sermonibu' differs.

42. Nonius: *Nenu*, pro non.

43. Nonius: *Cædere*, consumere.
Idem: *Pallorem*, vetustatem, negligentiam.

44. Nonius: *Caries* est vetustas.
— *Mensulibano*. Forte, *mensa libano*, vel *mensa Liboni*.

45. N. *Ducere*, existimare, iudicare.

46. Nonius: *Cuja*, pro cujus.
Idem: *Cluet*, nominatur.

47. Nonius: *Simitu*, pro simul.

48. Nonius: *Primum*, est proprium uniuscujusque.

49. Non. *Volutari* dicitur volvi.

50. Nonius: *Servare*, sollicite et suspiciose observare.

51. Nonius: *Sumpti*, pro sumptus.

52. Nonius: *Manicæ*, quibus manus vinciuntur.

53. Id. *Differre*, diffamare, divulgare.

54. Nonius: *Differre*, dividere, vel scindere.

L V.

Hæc dum me insimulas, nonne ante in corde volutas?

L VI.

Ipso cum domino calce omnes excutiamus.

L VII.

Ut semel in cœli pugnâs te invadere vidi.

L VIII.

Virtutis hæc tuæ artis monumenta locantur.

L IX.

His te versibus interea contentu' teneto.

L X.

Producunt me ad te, tibi me hæc ostendere cogunt.

L XI.

Quanti nos faciant socii, cum parcere possunt.

L XII.

Et virtute tuâ, et claris conducere chartis.

L XIII.

Quod sua committunt mortali claustra Camœnæ.

L XIV.

Hoc etiam accipe quod dico: nam pertinet ad rem.

L XV.

Publicâ lege ut mereas, præsto est tibi Quæstor.

L XVI.

Accipiunt leges, populus quibus legibus exlex.

L XVII.

Aut operatu' aliquo in celebri cum æqualibus fano.

55. Nonius: *Volutare*, cognitione perquirere.56. Nonius: *Excutere*, excludere, dejicere.57. Nonius: *Invadere*, est appetenter incipere.58. Nonius: *Locare*, constituere.59. Nonius: *Contentus* dicitur, cui res etiam parva abunde est.60. Nonius: *Producere*, foras ducere.61. Nonius: *Parcere*, est veniam dare.62. Non. *Conducere*, convertere.63. Nonius: *Committere*, credere.64. Nonius: *Accipere*, audire.65. Nonius: *Meret*, pro meretur.66. Nonius: *Exlex*, est qui siue lege vivit.67. Nonius: *Operari*, est Deos religiose, et cum summa veneratione sacrificiis litare, vel convivari.

LXVIII.

Quem scis scire tuas omnes maculasque, notasque.

LXIX.

Hæc vestimentis maculosis tum aspicit ipse.

LXX.

Quem sumptum facis in lustris, circum oppida lustrans.

LXXI.

Juratam se uni, cui sit data deque dicata.

LXXII.

Præservit, labra delicit, delinit odore.

LXXIII.

Sensu nutricatum sane caput obruit ipse.

LXXIV.

Euplocamo digitis, discerniculumque capillo.

LXXV.

Et circum volitant ficedulæ, turdi, curatus coci.

LXXVI.

Sed quid ego hæc animo trepidanti dicta profundo?

LXXVII.

Nolito, tibi me maledicere posse, putare.

LXXVIII.

Tristem, et corruptum scabie, et porrigini' plenum

LXXIX.

Quæ quondam populi oris aures, pectora rumpit.

LXXX.

Nemo istum ventrem pertundet, delicet uti, atque videbis.

68. Nonius: *Macula*, turpido.

69. Nonius: *Maculosum*, sordidum, immundum.

70. Nonius: *Lustrari*, dicimus et scortari, a lustris.

71. Nonius: *Dicare*, tradere.

72. Nonius: *Delinitus*, delectatus.

73. Nonius: *Nutricatur*, pro nutricat.

74. Nonius: *Discerniculum*, acus

quæ capillos mulierum ante frontem dividit, dictum a discernendo.

75. Nonius: *Curatum*, cum delectu apparatus.

76. Nonius: *Trepidare*, metuere.

77. Nonius: *Nolito*, pro noli.

78. Nonius: *Porrigo*, morbi genus.

79. Nonius: *Rumpere*, defatigare.

80. Nonius: *Delica*, est aperi et explana.

LXXXI.

Hoc missum facies, illo me utere libente.

LXXXII.

Sublatus pudor omni', licentia, fenu' refertur.

LXXXIII.

Et illud quoque mite malum, blandum atque dolosum.

LXXXIV.

Contra hæc invitasse, aut instigasse videntur.

LXXXV.

Omnes formosi, fortes, tibi ergo improbus esto.

LXXXVI.

Vir mare metitur magnum, et se fluctibu' tradit.

LXXXVII.

Quis totum scis corpus jam perolesse bisulcis.

LXXXVIII.

Et mutoni' manum perscribere posse tagacem.

LXXXIX.

Nonnunquam dabit ipsa ætas, quod possit habendo.

XC.

Inde canino ritu oculisque involem.

XCI.

Multis inductis sermonibu' concelebrarunt.

81. Nonius: *Mittere*, omittere.82. Nonius: *Sublatum*, dicimus remotum.83. Nonius: *Mitis*, tranquillus et lenis.84. Nonius: *Invitare*, apertam habet significantiam.85. Nonius: *Fortis*, etiam dives. Idem: *Improbum*, turpe.86. Nonius: *Metiri*, est transmeare.87. Priscianus, lib. IX: *Perolesse*, pro perolevisse.88. Festus: *Tagax*, furunculus a tangendo dictus, cujus vocabuliLucilius meminit: *Et mutoni' inanum*, etc. Nonius: *Tangere*, est circumvenire.

89. Servius, lib. II Georg. ad illud Virgiliti:

Et quos aut pecori malint submittere habendo. id quod habetur, ut Lucilius in XXX: *Nonnunquam dabit*, etc. Jun. Philargyrius.90. Nonius: *Involare*, est irruere, insilire, aut a volatn, aut a vola, id est, mediâ manu dictum.91. Nonius: *Concelebrare*, diu amare, dictum a celebritate.

XCII.

Inesperato abiit, quem unâ angina abstulit horâ.

XCIII.

Unus consternit nobis vetu' restibus aptus.

XCIV.

Neu quis te ignoret famulis subducere.

XCV.

Quòdque adeo fuerint, qui temnere superbum.

XCVI.

Præstringatque oculorum aciem splendore micanti.

XCVII.

..... Ruis hæc, et colligis omnia furtim.

XCVIII.

..... Quandoque ex pectore cessit.

XCIX.

..... Neque barbam immiseris istam.

C.

..... Conficit ipse, comestque.

EPODIS HYMNIS.

I.

Sine eugio ac destina.

SERRANO.

I.

Cœli nomine et salis fretus.

92. Nonius: *Angina*, genus morbi, eo quòd angat.

93. Nonius: *Aptum*, rursus conexum et colligatum significat.

94. Nonius: *Subducere*, est surripere.

95. Non. *Temnere*, contemnere.

96. Nonius: *Præstringere*, dictum est valde stringere, et claudere.

97. Nonius: *Ruere*, irruere sine cautela. Idem: *Colligere*, auferre.

98. Nonius: *Cedere*, significat secundum consuetudinem abire superatum, et locum victori dare.

99. Nonius: *Immittere*, dimittere ad prolixitatem.

100. Nonius: *Comest*, pro comedit.

1. Nonius: *Eugium*, media pars inter naturalia muliebria.

1. Nonius: *Fretus*, masculini generis.

NUMMULARIA COMOEDIA.

I.

Nescio quorsum mihi eveniunt tua verba tam delenifica.

II.

Porphyriion in Artem Poëticam Horatii : Pythias persona comica in comœdia Lucilii : quæ inducitur per astutias accipere argentum a Simone domino suo in dotem suæ filiæ.

FRAGMENTORUM FRAGMENTA.

SUPERIORIBUS ADDENDA.

I.

..... Sanctu' Serapis,
Isis, et Harpocrates, digito qui significat sr.

II.

At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit.

III.

Cretatumque bovem duci ad Capitolia magna.

IV.

Vidimus vinctum thomicæ cabina.

V.

A. Gellius, Noct. Attic. lib. VII, cap. 3: Recte: inquit (Tiro Tullius M. Ciceronis Libertus), hoc vitio dat Lucilius poëta

1. Fulgentius, de Prisco sermone : *Delenificus*, blandiloquus. Lucilius Comicus nummularia : *Nescio quorsum mihi, etc.*

1. Varro, de Ling. Lat. lib. IV: Principes Dei, Cœlum et Terra : hi dii iidem qui in Aegypto *Serapis et Isis; et sr Harpocrates digito significat.*

2. Julius Rufinianus de schemate

Dian. Exuthenismos : figura hæc fit, eum rem aliquam extenuamus, et contemptam facimus, ut apud Lucilium : *At magnum fecit, etc.*

3. Commentarius in Juvenalem, sat. X, ad illa :

Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum Cretatumque bovem.

4. Festus : *Thomiccs*, Græco no-

Euripidi, quòd cùm Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quòd ipse ante consilium de nece ejus cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum versibus eluserit :

Εἰ γὰρ σε ἔμαλεν, ὡς σὺ φῆς, κτείνειν πόσις,

Χρῆ καὶ σε μέλλειν, ὡς γρόνος παρὴν δῆθεν.

At hoc enim, inquit, plane stultitiæ plenum est, eo consilio atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod velis.

VI.

Decuis, sive decussis est.

VII.

Servius, ad illa Virgilii, lib. IX Aen.

Emathiona Liger, Chorinenum sternit Asylas;

Hic jaculo bonus, hic longe fallente sagittà :

Ortygium Cæneus, victorem Cænea Turnus,

Turnus Itin.

Ut ait Lucilius, *bonum schema est, quoties sensus variatur iteratione verborum.*

mine appellantur canabi impositi et sparto leviter tortæ restes, ex quibus funes fiunt.

6. Varro, de Ling. Lat. lib. VIII: Et illud putant esse causæ cur non sit analogia, quod Lucilius scribit,

Decuis sive decussu est: qui errant: quod Lucilius non debuit dubitare, quod utrumque: nam in ære usque ab asse ad centussis numerus æs adsignificat, et ejus numero finiti casus omnes a dupondio sunt.

CENTONES ALIQUOT

LUCILIANI

EX DISJUNCTISSIMIS POETAE ILLIUS FRAGMENTIS
NOVITER CONCINNATI

A JANO DOUSA NORDOVICE.

I.

MULTIS inde loci sermonibu' concelebrabit
Aetatem et faciem, ut saga, et bona conciliatrix:
Quòd gracila est, pernix pedibus, quòd pectore puro,
Quòd puero similis: neque uti Pyrgentia scorta.
Hic (1) corpus solidum invenies, hic stare papillas
Pectore marmoreo.....
Sic singillatim nostrum unusquisque movetur.
Sicuti, cum primas ficus propala recentes
Protulit, et pretio ingenti dat primitu' paucas.
Quidni? et scruta quidem ut vendat scrutariu', laudat
Præfractam strigilim, soleam improbu' dimidiatam.
Est illud quoque mite malum, blandum, atque dolosum,
Cum poclo bibo eodem, amplector, labra labellis
Cum figens compono, hoc est, cum ψωλοκοποῦμαι.
Læna manu lacrymas mutoni absterget amicâ,
Componetque latus lateri, tum cruribu' crura
Dilaxans, dabit in vulgam penetrare pilosam,
Crissatura, uti si frumentum clunibu' vannat.
Hæc, ut muscipulæ tentæ, atque ut scorpiu' cauda
Sublata, non te porro procedere porcent?

II.

..... Legem (2)

(1) Verba conciliatricis Lænæ.

(2) Id est, pœnam legis.

Vitemus Licini Fanni centusse misello,
 Quæ gallam bibere, ac rugas conducere ventris
 Farre aceroso, oleo, et Cumano pane coëgit.
 Ostrea nulla fuat, non purpura nulla Pelori;
 Pulmentaria, ut intybus, aut aliqua id genus herba,
 Asparagi molles, fici comedantur et uvæ,
 Flehile cepe simul, lacrymosæque ordine thallæ,
 Et jus mænarum: bene habet, sin mictyris hæc merx,
 Caseus allia mollibit, cum pulte adipata.
 O lapathe, ut jactare necesse est, cognitu' cui sis!
 In quo Læliu' clamores sophos ille solebat
 Edere, compellans gumias ex ordine nostros:
 O Publi, ô gurges Galloni! es homo miser, inquit,
 Cœnasti in vita nunquam bene, cùm omnia in isto
 Consumis, squilla, acipensere cum decumano.
 Læliu' præclare, et recte σφῶς, illaque vere.
 Occidunt, Lupe, saperdæ te et jura siluri,
 Sumina te atque amiæ, turdi te, et viscus aprinum.

III.

Firmiter hoc, probiterque tuo si pectore fixum,
 Ejicere istum abs te quamprimum, et perdere amorem;
 Vicimus, ô socii, et magnam pugnâvimu' pugnam:
 Virtutisque tuæ hæc ergo monumenta locamus.
 Macte proin virtute, simulque his versibus esto.
 Sin laqueis, manicis, pedicis mens irretita est,
 Nolito tibi me maledicere posse putare.
 Vis est vita (vides) quæ nos facere omnia cogit.
 Sic singillatim nostrum unusquisque movetur:
 Nemini ingenio quemquam confidere oportet.
 Sicuti te, quem æque speciem vitæ esse putamus,
 Corporis e signis animo ægrotare videmus,
 Nec posse infamem, turpemque odisse popinam.
 Sed tamen hoc dicas: Quidnam est, si nenu molestum est,
 Quamvis desubito trinis deducere scalis?
 Quid tu istuc curas, ubi ego oblinar atque voluter?
 Serus cùm e medio lustro, ac bene potu' recessi.

IV.

Lippus edunda acri assidue cepariu' cepa
 Liviu' pauper, ait, se ingentia munia fungi,
 Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste.
 Quantum haurire animus Musarum e fontibu' gestit.
 Tum paucis malle, ac sapientibus esse probatum,
 Ἡ πᾶσιν νεκῶσσαι καταρβιμέναισιν ἀνάσσειν.
 Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus,
 Bulgam, et quidquid habet nummorum, secum habet ipse.
 Cùm bulga cœnat, dormit, lavat, omnis in una
 Spes hominis bulga, hâc devincta est cætera vita.
 Peniculamentum vero reprehendere noli.
 Scis παιητικὸν esse; vides tunicam, et toga quid sit.
 Adde Syracusis sola, pasceolumque, et alutam.
 Id solum advorsæ Fortunæ, reique resistit,
 Quod sua committunt mortali claustra Camœnæ.
 Cætera contemnit, et in usura omnia ponit
 Non magna, proprium vero nil neminem habere.

V.

Quare, ut diximu', non video, hic quid magnopere optem:
 Naumachiam licet hæc, inquam, alveolumque putare, et
 Calces, delectes te, hilo num rectiu' vivit
 Maximu', si argenti sexcentum, ac mille relinquat
 Imberbi androgyno, ac barbato mœchocinædo?
 Sic singillatim nostrum unusquisque movetur:
 Tristes, difficiles sumu', fastidimu' bonorum,
 Hic tricosu', bovinatorque, ore improbu' duro,
 Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
 Ducere protelo validis cervicibu' possent.
 Tu milli nummum potes uno quærere centum,
 Sallere murænas, mercem in frigidaria ferre.
 Durum, molle vorans, fragmenta interfici' panis.
 Volturius ruis hinc, et colligis omnia furtim:
 Hinc mare metiris magnum, et te fluctibu' tradis.
 Fundi delectat virtus te, villicu' paullo
 Strenuior si evaserit.....

VI.

Nunc vero a mane ad noctem, festo atque profesto,
 Toto itidem pariterque die, populusque patresque
 Jactare indu foro se omnes, decedere nusquam:
 Uni se, atque eidem studio omnes dedere et arti,
 Verba dare ut caute possint, pugnare dolose;
 Blanditiâ certare, bonum simulare virum se;
 Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes.
 Sublatus pudor omni', licentia, fenu' refertur:
 Nemo hic vindicias, numen, neque sacra veretur:
 Tapullam rident legem congerræ Opimi:
 Idola, atque atomos Epicuri credere malunt,
 Non epulo Divorum aliquem, neque proficie ulla
 Dignant: hinc se peccare impune rati sunt
 Posse, ac nobilitate facul propellere iniquos.
 In quo toto etiam mihi cœlo errare videntur:
 Namque videtis, uti multos mensesque diesque,
 Non tamen ætatem tempestate hæc scelerosi
 Lætentur.....

VII.

Cùm tecum est, quidvis satis est, visuri alieni
 Sint homines, spiras, pallam, redimicula promit;
 Euplocamo digitos, discerniculumque capillo.
 Ut cùm iter est aliquo, et caussam commenta viai,
 Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam:
 Aut operandum aliquo in celebri cum æqualibu' fano.
 Tum vero ricini aurati, et nitet aurea mitra.
 Hæc vestimentis maculosis aspicias ipse;
 Quòd deformi' senex, quòd pedidus, ac podagrosus,
 Quòd mancus, macer, exilis, cum ramice magno.
 Si vero des, quod rogat, et si suggeri' suppet,
 Magna penus parvo spatio consumpta peribit.
 Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet;
 Crede mihi, presse auferet omnia.....

VIII.

Huic homini Quæstore aliquo est opus, atque chorago,
 Publicitus qui mi, atque e fisco præbeat aurum.

Nam si, quod satis est homini, id satis esse potisset,
 Hoc sat erat: nunc cùm hoc non est, qui credimur porro
 Divitias ullas animum mi explere potesse?
 Denique uti stulto nihil est satis, omnia cùm sint:
 Sic tu illos fructus quæras, advorsâ hyeme olim
 Queis uti possis, ac delectare domi te.
 Quid vero est, centum ac ducentum possideas si
 Millia, divitiis pretium si solvere nescis?
 Quin potius vitam degens sedatur quietam, in
 Tranquillum ex sævis te tempestatibus transfers.

IX.

Quid multis? nemo est halicariu' posterior te.
 Est qui præciso, atque epulis capiatur opimis,
 Et non, pauper uti, Samio, curtoque catino,
 Quem præclarus helops, quem Aegypto sargu' movebit.
 Si argenti indigus est, se conficit ipse comestque:
 Si vero das, quod rogat, et si suggeri' suppum,
 Magna penus parvo spatio consumpta peribit.
 Quod sumptum atque epulas victu præponit honesto.
 Intereunt, labuntur, eunt rursus omnia vorsum.
 Nam quid mutino, subrectoque huic opu' signo?
 Ut lurcaretur lardum, et carnaria furtim
 Patrum conficeret? .....

X.

Phryne nobilis illa, ubi amatorem improbius quem
 Multis inductum sermonibus concelebravit,
 Quid dare, quid sumpti facere, ac præbere potisset,
 Præservit, labra delicat, hinc delenit amore.
 Assequitur, nec opinantem in caput insilit, ipsum
 Commanducatur totum complexa, comestque.
 Si vero das, quod rogat, et si suggeri' suppum,
 Magna penus parvo spatio consumpta peribit.
 Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet,
 Crede mihi, presse auferet omnia.....

XI.

Vir mare metitur magnum, et se fluctibus tradit,
 Continuo simul ac paullo vehementius aura

Inflarit , fluctus erexerit , extuleritque :
 Flamina nec flando ventorum suda secudent :
 Omnia tum endo mari videas fervente micare.
 Proras despoliate , ac detundete gubernas ,
 Tonsillas quoque prævalidis in funibus aptas ,
 Fluctibus a ventisque adversis firmiter ut sit.
 ..... Tanti
 Se tempestatis montes ad sidera tollunt.
 Armamenta tamen , malum , vela omnia servo :
 Funis enim præcisus cito , atque anquina soluta est.

XII.

Mantica cantheri costas gravitate premebat ,
 Succussatoris tetri , tardique caballi.
 Verum hæc ludus ibus , susque omnia deque fuerunt ,
 Susque hæc deque fuere , inquam , omnia , ludu' jocusque :
 Illuc opus durum , ut Setinum accessimu' fines ,
 Αἰγύπτου montes Aetnæ omnes , asperi , Athones.

XIII.

..... His viscus aprinum ,
 His itidem in cœna dabis ostrea millibu' centum
 Empta (satis magnam nam piscium , et altilium vim
 Interfecisti , ut video) : γῆρας θυνάρας
 Vinum defusum e pleno dabit œnophoro , cui
 Nil dempsit hir , et cui sacculus abstulerit nil.

XIV.

..... Nam sumptibu' magnis
 Ampliter exstructam simul atque accumbimu' mensam ,
 Malas tollimus hinc ambas , atque utimu' rictu.
 Pulchre invitati nimis , acceptique benigne.
 Vertitur œnophoris fundus , sententia nobis.
 Idem epulo cibus , atque epulæ Jovis omnipotentis.

XV.

..... Quid ego? simul ostrea cerno ,
 Non norim fluvii limum , ac cœnum sapere ipsum ?
 Rugosi , passique senes eadem omnia quærunt ,
 Hi quos divitiæ producant , et caput unguent

Horridulum, quandoquē pudor de pectore cessit,
Nequitia occupat hos, petulantia, prodigitasque.

XVI.

..... Nostris
Munifici ut, munesque viri videamur amicis,
Ad cœnam adducam, et primum hisce abdomina thynni
Advenientibu' priva dabo, cephaleaque atarnæ.
Dans bibere ab summo.....

XVII.

..... Cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Sic vetus ille Cato dignum quemcumque lacessim
Appellare, quod ipse sibi non conscius esset.

XVIII.

..... Ille alter abundans
Cum septem incolumis pinnis redit ac recipit se:
Gallinaceu' ceu victor se gallus honeste
Sustulit in digitos, primoresque erigit ungues.

AUCTORES

EX QUIBUS

LUCILII FRAGMENTA

COLLECTA SUNT.

A ELIUS DONATUS, in Terentium.	Cornutus.
Ammianus Marcellinus.	Diomedes.
Apuleius.	Festus.
Arnobius.	Fulgentius, de prisco sermone.
Asconius Pædianus.	Glossaria Henrici Stephani.
Auctor Rhetoricæ, ad Herennium.	Glossarium Fornerii.
Aulus Gellius.	Glossæ Veteres in Persium.
Ausonius.	Helenius Acron, in Horatium.
Cæcilius Vindex.	Hieronymus.
Calpurnius Piso.	Isidorus.
Caper.	Julius Capitolinus.
Censorinus.	Julius Rufinianus.
Cicero.	Junius Philargyrius.
Commentator vetus, in Horatium.	Juvenalis.
Commentarius in Juvenalem.	Lactantius.
Consultus Chirius Fortunatianus.	Macrobius.
	Marius Victorinus.
	Martialis.
	Martianus Capella.

Maximus Victorinus.	Quintilianus.
Nonius Marcellus.	Servius, in Virgilium.
Paulus, Festi abbreviator.	Sinnius Capito.
Plinius.	Sosipater Charisius.
Porphyrion, in Horatium.	Terentius Scaurus.
Priscianus:	Varro.
Probus, in Virgilium.	Velius Longus.

FRAGMENTORUM LUCILIANORUM FINIS.

INDEX

VOCABULORUM OMNIUM,

QUAE IN SATIRIS PERSII

LEGUNTUR.

Prior numerus Satiram; posteriores versum indicant.

A.

- A**, II, 70; V, 88, 160; VI, 42.
 A tergo, I, 58.
 Ab, V, 4, 46.
 Abaco, I, 131.
 Ablatura, I, 100.
 Abrodens, V, 163.
 Ac, I, 8, 66; V, 114, *bis*; VI, 45.
 Accedam, V, 173.
 Accedas, I, 6.
 Accedat, VI, 67.
 Accedo, VI, 55.
 Accersor, V, 172.
 Acci, I, 50, 76.
 Accipio, V, 87.
 Acerrà, II, 5.
 Acervi, VI, 80.
 Aceti, IV, 32.
 Aceto, V, 86.
 Acre, IV, 34; V, 127.
 Acri, II, 13; III, 23; V, 14.
 Actus, V, 99.
 Ad, IV, 28; V, 123, 126, 131, 141, 165; VI, 56.
 Ad sacra, *Prolog.* 7.
 Ad morem, III, 31.
 Ad populum phaleras, III, 30.
 Adde, VI, 58.
 Addita, I, 92.
 Adductis, III, 47.
 Adeo, VI, 14, 51.
 Adhuc, III, 58.
 Admissus, I, 117.
 Admoveam, II, 75.
 Admovit, VI, 1.
 Adsit, III, 7.
 Adsigna, V, 81.
 Advehe, V, 134.
 Adverso, I, 44.
 Aduca, IV, 40.
 Aedes, II, 36.
 Aedilis, I, 130.
 Aegæum, V, 142.
 Aegris, III, 88.
 Aegro, V, 129.
 Aegroti, III, 83.
 Aequali, V, 47.
 Aera, II, 59; III, 39.
 Aerumnis, I, 78.
 Aerumnosique, III, 79.
 Afferro, *Prolog.* 7.
 Afferre, I, 69.
 Afflate, I, 123.
 Agam, V, 134.
 Agaso, V, 76.
 Age, II, 17, 42; VI, 52.
 Agedum, II, 22.
 Agendo, V, 97.
 Ager, VI, 52.
 Agis, III, 5; V, 154.
 Agitare, VI, 5.
 Agitet, V, 129.

- Agnam, V, 167.
 Alienos, II, 56.
 Ais, I, 2.
 Ait, I, 40, 85; III, 7; V, 163.
 Alba, I, 110; V, 183.
 Albas, I, 59.
 Albata, II, 40.
 Albo, III, 98.
 Albus, I, 16; III, 115.
 Alea, V, 57.
 Argente, III, 111.
 Alges, III, 115.
 Alià, III, 36.
 Alienis, I, 22.
 Aliquem, I, 129.
 Aliquid, I, 125; III, 60; V, 137;
     VI, 32, 64.
 Aliquis, I, 32; III, 8, 77.
 Aliud, IV, 19; V, 68.
 Alius, V, 83; VI, 18.
 Alli, V, 188.
 Alter, I, 27; VI, 76.
 Altera, V, 67; VI, 26.
 Alternus, V, 155, 156.
 Alto, III, 33, 103; V, 95.
 Amarum, IV, 48.
 Ambages, III, 20.
 Ambiguum, V, 34.
 Ambitio, V, 177.
 Amho, V, 43.
 Amhorum, V, 45.
 Amens, III, 20.
 Amice, V, 23.
 Amicis, III, 47; V, 109.
 Amico, I, 116.
 Amicus, VI, 28.
 Amitis, VI, 53.
 Amo, I, 55.
 Amomis, III, 104.
 Amplexa, V, 182.
 An, I, 41, 87; III, 19, 27; V,
     83, 125, 155, 163, 164; VI,
     51, 63.
 Ancipiti, V, 156.
 Ancipitis, IV, 11.
 Angues, I, 113.
 Angulus, VI, 13.
 Angustæ, III, 50.
 Angustas, III, 2.
 Anhelanti, V, 10.
 Anhelet, I, 14.
 Animæ, I, 14; II, 61; V, 23.
 Animam, VI, 75.
 Animi, II, 73.
 Animo, V, 65.
 Animus, IV, 7; V, 39.
 Anne, III, 39.
 Annos, II, 2; V, 36, 69.
 Annuere, II, 43.
 Anseris, VI, 71.
 Ante, I, 74; II, 33; IV, 5, 15;
     V, 115, 142, 166.
 Anticyras, IV, 16.
 Antiopa, I, 78.
 Antithetis, I, 86.
 Anus, IV, 19.
 Apennino, I, 95.
 Aperto, II, 7.
 Apponit, II, 2.
 Apposita, V, 38.
 Appula, I, 60.
 Aprici, V, 179.
 Aptas, V, 140.
 Aptaveris, V, 95.
 Aptior, II, 20.
 Aptius, I, 45, 46.
 Aqualiculus, I, 57.
 Arat, IV, 26.
 Arator, V, 102.
 Aratra, I, 75.
 Aratro, IV, 41.
 Arcadiæ, III, 9.
 Arcanà, V, 29.
 Arcanaque, IV, 35.
 Arcesilas, III, 79.
 Arcensis, II, 45.
 Arctos, V, 170.
 Arcum, III, 60.
 Areti, I, 130.
 Argenti, II, 11, 52.
 Argento, III, 69.
 Aris, VI, 44.
 Aristas, III, 115.
 Arma, I, 96; VI, 45.
 Arripit, V, 159.
 Ars, V, 105.
 Articulos, V, 59.
 Artifex, *Prolog.* II.
 Artificemque, V, 40.
 Artifices, I, 71.

- Artis, *Prolog.* 10.
 Artocreasque, VI, 50.
 Arundo, III, 11.
 Asper, III, 69.
 Aspexi, I, 10.
 Aspice, I, 125.
 Assem, I, 88.
 Assensère, I, 36.
 Assidue, III, 1.
 Assiduo, IV, 18.
 Assonat, I, 102.
 Ast, II, 39; VI, 27, 74.
 Astringas, V, 110.
 Astrum, V, 51.
 Astutam, V, 117.
 At, II, 5, 68; III, 16, 96, 105;
 IV, 33; V, 62, 171, 178;
 VI, 41.
 Attinge, III, 108.
 Atque, II, 32; III, 98; V, 44,
 94, 131, 170; VI, 4, 75.
 Attamen, II, 48; V, 159.
 Attin, I, 93, 105.
 Avaritia, V, 132.
 Audaci, I, 123.
 Aude, VI, 49.
 Audi, VI, 42.
 Audiat, II, 8.
 Audiet, V, 137.
 Audire, I, 84.
 Audiret, III, 47.
 Audis, I, 125.
 Avia, II, 31; VI, 55.
 Avias, V, 92.
 Avidos, V, 150.
 Avis, I, 46.
 Auratis, III, 40.
 Aurea, II, 58.
 Aure, I, 126; VI, 70.
 Aurem, II, 21; V, 86, 96.
 Aures, IV, 50; V, 63.
 Auriculas, I, 59, 108, 121;
 II, 30.
 Auriculis, I, 22, 23.
 Auro, II, 53, 55; IV, 44; V,
 106.
 Aurum, II, 59, 69.
 Ausim, V, 26.
 Auster, VI, 12.
 Aut, III, 68; VI, 16.
 Avunculus, VI, 60.
 Axe, V, 72.
- B.
- Baccam, II, 66.
 Balanatum, IV, 37.
 Balba, I, 33.
 Balnea, V, 126.
 Balteus, IV, 44.
 Barba, II, 58.
 Barbam, I, 133; II, 28.
 Barbatum, IV, 1.
 Bassaris, I, 101.
 Basse, VI, 1.
 Bathylli, V, 123.
 Baucis, IV, 21.
 Beatulus, III, 103.
 Belle, I, 49, *bis*.
 Bellum, I, 87, *bis*.
 Bene, I, 111; IV, 22, 30.
 Bercyntius, I, 93.
 Bestius, VI, 37.
 Beta, III, 114.
 Bibulas, IV, 50.
 Bicipiti, *Prolog.* 2.
 Bicolor, III, 10.
 Bidental, II, 27.
 Bile, II, 14; IV, 6.
 Bilis, III, 8; V, 144.
 Bis, terque, II, 16.
 Blandi, V, 32.
 Blando, IV, 15.
 Bombis, I, 99.
 Bona, II, 5, 8, 63; VI, 21, 37.
 Bone, II, 22; III, 94; VI, 43.
 Boni, IV, 17.
 Bove, II, 44.
 Boves, I, 74.
 Bovillas, VI, 55.
 Braccatis, III, 53.
 Brevis, V, 121.
 Briseis, I, 76.
 Bruma, VI, 1.
 Bruttia, VI, 27.
 Bruto, V, 85.
 Buccas, V, 13.
 Bullaque, V, 31.
 Bullit, III, 34.
 Buxum, III, 51.

C.

- Caballino, *Prolog.* I.
 Cachinno, I, 12.
 Cachinnos, III, 87.
 Cadat, V, 91.
 Cadunt, III, 102.
 Cæco, I, 62.
 Cæcum, IV, 44.
 Cædimus, IV, 42.
 Cædit, I, 106.
 Cærulea, VI, 33.
 Cæruleum, I, 94.
 Cæsare, VI, 43.
 Cæso, II, 44.
 Cæsonia, VI, 47.
 Cætera, V, 122.
 Calabrum, II, 65.
 Calamo, III, 12, 19.
 Calcaverit, II, 38.
 Calces, III, 105.
 Calet, III, 108.
 Calice, VI, 20.
 Calidæ, IV, 7.
 Calido, V, 144.
 Calidum, I, 53.
 Calidumque, III, 100.
 Callem, III, 57.
 Calles, IV, 5; V, 105.
 Callidior, III, 51.
 Callidus, I, 118; V, 14.
 Callirhoën, I, 134.
 Caloni, V, 95.
 Calve, I, 56.
 Camelo, V, 136.
 Camœna, V, 21.
 Camino, V, 10.
 Campo, V, 57.
 Campos, II, 36.
 Candela, III, 103.
 Candida, III, 110.
 Candidus, II, 2; IV, 20; V, 33.
 Canicula, III, 5, 49.
 Caninâ, I, 109.
 Canis, I, 60; V, 65, 159.
 Canis, ἀπὸ τῆς *canus*, V, 65.
 Canitiem, I, 9.
 Cannabe, V, 146.
 Cano, I, 83.
 Cantare, *Prolog.* 14.
 Cantas, I, 89.
 Cantaverit, IV, 22.
 Cantet, I, 88.
 Canthum, V, 71.
 Canto, V, 166.
 Capillis, III, 10.
 Capite, III, 80, 106; V, 18.
 Capiti, I, 83.
 Cappadocas, VI, 77.
 Caprificus, I, 25.
 Captis, VI, 46.
 Caput, I, 100; II, 16; III, 58; V, 188.
 Carbone, V, 108.
 Caret culpâ, III, 33.
 Carmen, *Prolog.* 7.
 Carmina, I, 20, 43, 63; V, 2.
 Carminis, V, 5.
 Carpmus, V, 151.
 Casiæ, VI, 36.
 Casiam, II, 64.
 Casses, V, 170.
 Castiges, I, 7.
 Castoreum, V, 135.
 Catasta, VI, 77.
 Catenæ, V, 160.
 Catino, III, 111.
 Catinum, V, 182.
 Catoni, III, 45.
 Cauda, V, 183.
 Caudam, IV, 15.
 Caules, VI, 69.
 Causas, III, 66.
 Cautus, IV, 49; V, 24.
 Cedo, *pro da*, II, 75.
 Cedro, I, 42.
 Celsâ, I, 17.
 Censen', V, 168.
 Censoremque, III, 29.
 Centenas, V, 26.
 Centeno, V, 6.
 Centum, I, 29; V, 1, 2, *bis*, 191; VI, 48.
 Centuriones, V, 189.
 Centurionum, III, 77.
 Centusse, V, 191.
 Cepe, IV, 31.
 Ceraso, VI, 36.

- Cerdo, IV, 51.
 Certe, V, 51.
 Certo, V, 45, 100.
 Certum, V, 65.
 Cervice, I, 98.
 Cervices, III, 41.
 Cespitæ, VI, 31.
 Cessas, V, 127.
 Cesses, IV, 33.
 Cessit, V, 30.
 Ceves, I, 87.
 Chærestratus, V, 162.
 Χάρης, *Prolog.* 8.
 Charisque, III, 70.
 Chartæ, III, 11.
 Chartis, V, 62.
 Chiragra, V, 58.
 Chlamydes, VI, 46.
 Chordæ, VI, 2.
 Chrysidis, V, 165.
 Chrysippe, VI, 80.
 Cicer, V, 177.
 Ciconia, I, 58.
 Cicutæ, IV, 2; V, 145.
 Cinere, VI, 41.
 Cinis, I, 36; V, 152; VI, 45.
 Cinnama, VI, 35.
 Cippus, I, 37.
 Circum, *præp.* I, 32, 117.
 Cirratorum, I, 29.
 Citius, V, 95.
 Cito, V, 161.
 Citreis, I, 53.
 Cives, VI, 9.
 Cladem, VI, 44.
 Clam, I, 119.
 Clamet, II, 22, 23.
 Clare, II, 8; VI, 51.
 Clarum, III, 1.
 Claudere, I, 93.
 Clauso, V, 11.
 Cleanthæ, V, 64.
 Clientis, III, 75.
 Clivumque, VI, 56.
 Coa, V, 135.
 Cocta, III, 22.
 Coctum, I, 97.
 Cœlestium, II, 61.
 Cœna, V, 147.
 Cœnam, VI, 33.
 Cœnanda, V, 9.
 Cœnare, VI, 16.
 Cognoscite, III, 66; VI, 9.
 Colligis, I, 22; V, 85.
 Collo, III, 50.
 Collueris, I, 18.
 Comitem, I, 54.
 Comites, V, 32.
 Comitum, III, 7.
 Committere, II, 4.
 Commotâ, IV, 6.
 Compage, III, 58.
 Compescere, V, 100.
 Compita, IV, 28; V, 35.
 Compositas, III, 91.
 Compositum, II, 73.
 Compositus, III, 104.
 Conari, *Prolog.* 9.
 Cognatis, V, 164.
 Concessit, V, 119.
 Conchæ, II, 66.
 Concordia, V, 49.
 Condidit, VI, 29.
 Conditur, II, 14.
 Connives, VI, 50.
 Consentire, V, 46.
 Consumere, V, 41.
 Consumpsimus, V, 68.
 Contemnere, III, 21.
 Contentus, V, 139.
 Continet, V, 98.
 Continuo, V, 190.
 Contra, V, 96.
 Convivæ, I, 38.
 Coquatur, VI, 69.
 Coquit, III, 6.
 Coquitur, V, 10.
 Cor, I, 78; II, 54; III, 111;
 VI, 10.
 Corbes, I, 71.
 Cornea, I, 47.
 Cornicaris, V, 12.
 Cornua, I, 99.
 Cornute, V, 23, 37.
 Corpora, V, 187.
 Corpusque, II, 41.
 Corrupto, II, 64.
 Cortice, I, 96.
 Corvos, *Prolog.* 13.
 Corymbis, I, 101.

- Costa, VI, 31.
 Costam, I, 95.
 Coxit, II, 65.
 Cras, V, 66 *bis*, 68 *bis*.
 Crassa, II, 42.
 Crassi, II, 36.
 Crassisque, III, 104.
 Crasso, VI, 40.
 Crassos, V, 60.
 Crassum, V, 190.
 Crassus, III, 12.
 Craterras, II, 52.
 Cratero, III, 65.
 Cratino, I, 123.
 Credam, IV, 47.
 Credas, *Prolog.* 14; III, 9; V, 161.
 Crede, IV, 1.
 Credens, I, 129.
 Credere, V, 80.
 Crepet, II, 11; V, 25.
 Crepidas, I, 127.
 Crepuere, III, 101.
 Cretâ, V, 108.
 Cretata, V, 177.
 Cribro, III, 112.
 Crimina, I, 85.
 Crispante, III, 87.
 Crispini, V, 126.
 Crudi, I, 51.
 Crudis, I, 92.
 Crudo, II, 67.
 Crudum, V, 162.
 Crura, IV, 42.
 Cubito, IV, 34.
 Cui, I, 32; III, 19; V, 84.
 Cuinam, II, 19.
 Cuiquam, II, 19.
 Cuique, V, 53.
 Cuivis, II, 6.
 Cujus, IV, 25.
 Culpâ, III, 33.
 Culpam, V, 16.
 Cultor, V, 63.
 Cultrixque, III, 26.
 Cùm, I, 11, 45; IV, 12, 22, 37, 46; V, 32, 58, 67, 72, 113, 115, 122, 157, 160, 172, 179; VI, 72.
 Cùmque, V, 34.
 Cùm primum, V, 30.
 Cum, *præpos.* I, 16; IV, 30; V, 18, 139, 166, 186; VI, 39.
 Cumini, V, 55.
 Cunis, II, 31.
 Cur, III, 16, 85; V, 89; VI, 61.
 Curas, *nomen*, I, 1.
 Curata, IV, 18.
 Cures, II, 18.
 Curibus, IV, 26.
 Curo, III, 78.
 Curras, V, 72.
 Currere, III, 91.
 Curta, IV, 52.
 Curtaveris, VI, 34.
 Curto, V, 191.
 Curva, IV, 12.
 Curvæ, II, 61.
 Curvos, III, 52.
 Curvus, VI, 16.
 Custos, V, 30.
 Cuticula, IV, 18.
 Cutis, III, 63.
 Cynico, I, 133.

D.

- Da, II, 45, 46; IV, 45.
 Dabit, VI, 35.
 Dabitur, II, 50.
 Dama, V, 76, 79.
 Damnosa, III, 49.
 Damus, II, 71; V, 22.
 Dant, VI, 8.
 Dare, II, 71; V, 20, 93.
 Dat, I, 68.
 Datum, V, 124.
 Datus, III, 68.
 Dave, V, 161, 168.
 De, I, 33, 55, 109; III, 77, 84, 92; V, 92; VI, 30, 31.
 Deque, VI, 55.
 Debilis, V, 99.
 Deceat, III, 27, 71, 114.
 Decenter, I, 84.
 Deceptus, II, 50.
 Decerpere, V, 42.
 Decies, VI, 79.

- Decipe, IV, 45.
 Decoctius, I, 125.
 Decoquit, V, 57.
 Decor, I, 92.
 Decorus, IV, 14.
 Decursu, VI, 61.
 Decussa, III, 112.
 Dedecus, I, 81; V, 163.
 Dederam, V, 118.
 Dedit, V, 105.
 Deduxit, III, 56.
 Deest, VI, 64.
 Defecerit, III, 76.
 Defensis, III, 74.
 Defer, V, 126.
 Defigere, V, 16.
 Dei, *pro* Dii; VI, 30.
 Deinde, IV, 8; V, 143.
 Delphin, I, 94.
 Delumbe, I, 104.
 Demorsos, I, 106.
 Demersus, III, 34.
 Demum, I, 64.
 Denique, I, 52.
 Dentalia, I, 73.
 Dente, VI, 21.
 Dentes, III, 101.
 Deorum, II, 29.
 Deos, V, 187.
 Depellentibus, V, 167.
 Depinge, VI, 79.
 Deposcere, V, 26.
 Deprendere, III, 52.
 Deradere, IV, 29.
 Descendere, IV, 23.
 Desinis, IV, 16.
 Despuat, IV, 35.
 Despumare, III, 3.
 Destertuit, VI, 10.
 Deterius, III, 96; IV, 21.
 Detonsa, III, 54.
 Detonsis, IV, 38.
 Deunces, V, 150.
 Deus, III, 71; VI, 62.
 Dexter, III, 48.
 Dextram, III, 107.
 Dextro, II, 11; III, 57; V, 114.
 Dia, divina, I, 31.
 Dic, II, 22; IV, 3; VI, 51.
 Dicam, I, 56; VI, 58.
 Dicas, I, 23; V, 17, 158, 171.
 Dicat, III, 42, 78; IV, 46.
 Dicenda, IV, 5.
 Dicere, I, 8, 44, 68, 128; III, 46; IV, 2.
 Dicier, I, 28.
 Dicusque, III, 117.
 Dicit, III, 90.
 Dicite, II, 69.
 Dicito, I, 55.
 Dicta, VI, 66.
 Dictarunt, I, 52.
 Dictata, I, 29.
 Dictaturam, I, 74.
 Didicisse, I, 24.
 Didicit, I, 93.
 Diducit, V, 35.
 Diem, II, 1; IV, 15; V, 67.
 Dies, III, 15; V, 46, 60, 180.
 Digits, I, 28; II, 33; V, 138.
 Digitum, V, 119.
 Digna, I, 42.
 Dignoscere, V, 24, 105.
 Dis, II, 63; IV, 27; V, 167; VI, 48.
 Diluis, V, 100.
 Dilutas, III, 14.
 Dinomaches, IV, 20.
 Dira, III, 36; IV, 2.
 Dirigat, I, 66.
 Dirigis, III, 60.
 Dirimebat, I, 94.
 Disce, III, 73; V, 91.
 Discedo, I, 114.
 Discernis, IV, 11.
 Discincti, III, 31.
 Discincto, IV, 22.
 Discite, III, 66.
 Discolor, V, 52.
 Discrepet, VI, 18.
 Discutitur, II, 25.
 Disponimus, V, 43.
 Dispositæ, V, 181.
 Dissolvit, II, 64.
 Dissutis, III, 59.
 Ditescant, VI, 15.
 Diversum, V, 154.
 Dives, IV, 26.
 Dividit, V, 49.
 Divis, II, 4.

- Divùm, II, 31; III, 35.
 Dixeris, V, 113, 189.
 Dixit, V, 81.
 Do, I, 134.
 Docet, III, 53.
 Doctas, I, 86.
 Doctores, VI, 38.
 Doctus, V, 16.
 Docuit, *Prolog.* 9.
 Dolores, V, 161.
 Dolosi, *Prolog.* 12.
 Domini, V, 130.
 Dominos, V, 156.
 Dominum, V, 125.
 Dominus, V, 78.
 Domo, III, 92.
 Domum, I, 75.
 Domusque, II, 25.
 Dona, II, 53.
 Donant, V, 82.
 Donare, I, 54.
 Donas, V, 67.
 Donata, V, 31.
 Donatæ, II, 70.
 Donaveris, IV, 50.
 Donec, II, 50.
 Dubites, V, 45.
 Ducentis, V, 4.
 Ducere, II, 63; V, 83.
 Duci, *verbum*, V, 46.
 Ducis, *verbum*, III, 28.
 Ducis, *nomen*, VI, 48.
 Ducit, V, 40, 176.
 Dulcia, V, 151.
 Dulcis, V, 23, 109.
 Dum, IV, 21; V, 10, 92, 165.
 Duo, I, 3.
 Duorum, V, 49.
 Duos, I, 113.
 Duplica, VI, 78.
 Duplici, V, 154.
 Durum, III, 112.
- E.
- E manibus, I, 38; III, 101.
 E tumulo, I, 39.
 E sitiente camelo, V, 136.
 Ebum, V, 135.
 Ebria, I, 51.
 Ebrius, V, 166.
 Ebullit, II, 10.
 Ecce, I, 30, 69; II, 31; V, 68.
 Echo, I, 102.
 Edictum, I, 134.
 Effluis, III, 20.
 Effundat, I, 65.
 Egerit, V, 69.
 Egit, V, 131.
 Ego, I, 45; V, 26, 124; VI, 12, 22, 62.
 Egregie, VI, 49.
 Egregios, VI, 6.
 Egregium, IV, 46.
 Eheu, V, 137.
 Eia, V, 132.
 Elargiri, III, 71.
 Elegidia, I, 51.
 Elevet, I, 6.
 Eliquat, I, 35.
 Elixasque, IV, 40.
 Emaci prece, II, 3.
 Emeris, II, 30.
 Emeruit, V, 74.
 Emole, VI, 26.
 Empta, VI, 20.
 En, I, 26; III, 5; V, 154.
 Enarrabile, V, 29.
 Enim, I, 47, 63; V, 63.
 Enni, VI, 10.
 Ensis, III, 40.
 Epulis, III, 98; V, 42.
 Equidem, I, 110; V, 19, 45.
 Erat, III, 49; V, 93.
 Ergennaque, II, 26.
 Ergo, IV, 6.
 Eris, VI, 42.
 Erit, I, 41; V, 69.
 Eritis, I, 111.
 Error, V, 34.
 Es, I, 44; III, 23; IV, 51; V, 109; VI, 61.
 Escam, I, 22.
 Esse, I, 48; III, 71, 79, 118; VI, 10.
 Essedaque, VI, 47.
 Est, I, 1; III, 25; IV, 34; V, 1, 76, 151, 153, 174; VI, 9, 19, 26, 52, 56, 59, 64, 68.
 Estne, II, 18.

- Esto, II, 42; IV, 20; V, 113.
 Et, *Prolog.* 13; I, 3, 4, 9, etc.
 Et quid opus, III, 65.
 Etenim, III, 48; IV, 10; V, 41.
 Etiam, VI, 58, 59.
 Euge, I, 49, 75, 111; V, 167.
 Euion, I, 102.
 Eupolidem, I, 124.
 Evitandumque, II, 27.
 Ex, II, 63; VI, 11, 57, 59.
 Ex adverso, I, 44.
 Ex humero, I, 90.
 Ex tempore, III, 62.
 Examen, V, 101.
 Examene, I, 6.
 Excepto, V, 90.
 Exclamet, V, 103.
 Excussit, III, 115.
 Excusso, I, 118.
 Excute, I, 49; VI, 75.
 Excutias, II, 54.
 Excutienda, V, 22.
 Excutit, III, 101.
 Excutitur, VI, 45.
 Exemit, II, 32.
 Exere, V, 119.
 Exhalante, III, 99.
 Exhalet, V, 148.
 Exieras, V, 174.
 Exierit, I, 25.
 Exime, VI, 67.
 Exis, V, 130.
 Exit, I, 45, 46; V, 78; VI, 60.
 Exoptas, II, 44.
 Exossatus, VI, 52.
 Expedit, *Prolog.* 8.
 Expers, VI, 39.
 Expiat, II, 34.
 Exporrecto, III, 82.
 Expungam, II, 13.
 Exspecta, IV, 19.
 Exspes, II, 50.
 Exstat, IV, 38.
 Exstet, I, 57.
 Exstincta, V, 166.
 Exstinxerit, V, 145.
 Exsultat, I, 82.
 Exsuperat, III, 89.
 Extendit, III, 2, 105.
 Extis, II, 48; VI, 71.
 Extra, I, 7, 113.
 Extremumque, I, 48.
 Extrinsecus, V, 128.
- F.
- Fabula, V, 3, 152.
 Face, III, 116; V, 166.
 Facere, V, 97.
 Faciam, I, 12; V, 172.
 Facies, *nomen*, II, 56.
 Facimus, I, 10.
 Facis, IV, 48.
 Facisque, III, 117.
 Facit, II, 69; V, 76.
 Fæcem, IV, 32.
 Fagi, V, 59.
 Falernum, III, 3.
 Fallere, V, 37.
 Fallier, III, 50.
 Fallit, IV, 12.
 Fama, II, 8.
 Far, III, 25; V, 74.
 Farina, III, 112.
 Farinæ, V, 115.
 Farragine, V, 77.
 Farrata, IV, 31.
 Farre, II, 75.
 Farto, II, 48.
 Fas, I, 8, *bis*; III, 69; V, 98.
 Fas est, I, 44; VI, 25.
 Fasque, II, 73.
 Fata, V, 49.
 Fauces, III, 113.
 Faucibus, III, 89.
 Favilla, I, 39.
 Faxit, I, 112.
 Feci, VI, 78.
 Fecisse, IV, 7.
 Felix, I, 37.
 Fenestrâ, V, 180.
 Fenestras, III, 1.
 Fenoris, VI, 67.
 Feram, *verbum*, II, 53.
 Ferat, III, 62.
 Fermentum, I, 24.
 Ferret, III, 48.
 Fert animus, IV, 7.
 Ferrum, V, 4.
 Ferveat, I, 126.

- Fervebit, V, 9.
 Ferventi, III, 37.
 Ferventis, II, 67.
 Fervescit, III, 116.
 Fervet, IV, 6.
 Ferus, V, 171.
 Festâ, VI, 69.
 Festuca, V, 175.
 Flaccus, I, 116.
 Flagellas, IV, 49.
 Flagello, *nomen*, III, 51.
 Flammis, II, 47.
 Flexura, I, 101.
 Flexus, III, 68.
 Floralia, V, 178.
 Fiat, II, 38.
 Fibra, I, 47; II, 45; V, 29.
 Fibris, II, 26; III, 32.
 Fictile, II, 60.
 Fidele, II, 41.
 Fidelia, III, 22, 73; V, 183.
 Fidelibus, V, 48.
 Fides, *nomen*, II, 8.
 Fierent, I, 103.
 Fies, V, 152.
 Fiet, V, 66, *bis*.
 Figas, IV, 33.
 Figentes, III, 80.
 Figit, IV, 28.
 Figuræ, VI, 73.
 Figuras, I, 86.
 Filius, VI, 59.
 Findor, III, 9.
 Fine, III, 24.
 Finem, V, 65.
 Finemque, I, 48.
 Fingendus, III, 24.
 Finire, V, 161.
 Finitor, VI, 80.
 Fissâ, VI, 70.
 Fistula, III, 14.
 Fit, VI, 38.
 Fixi, V, 27.
 Fixum, V, 111.
 Fluere, I, 64.
 Flumine, II, 16.
 Foci, III, 26.
 Foco, VI, 1.
 Focus, I, 72.
 Fœdere, V, 45.
 Fœnisecæ, VI, 40.
 Fæno, I, 72.
 Fætum, II, 46.
 Folle, V, 111.
 Fonte, *prolog.* 1.
 Forcipe, IV, 40.
 Forent, V, 107.
 Fores, *nomen*, V, 166.
 Forte, I, 45, 108, 125; III, 109.
 Fortunare, II, 45.
 Fortunatâque, I, 39.
 Fossor, V, 122.
 Fractâ, I, 89.
 Fractus, I, 18.
 Frangam, V, 165.
 Frange, VI, 32.
 Frangimus, V, 50.
 Fratres, II, 56.
 Fregerit, I, 130; V, 59.
 Fregit, I, 115.
 Fretus, IV, 3.
 Frigent, III, 109.
 Frigescant, I, 109.
 Frigidus, VI, 45.
 Fronte, V, 116.
 Frontem, V, 104.
 Frontemque, II, 32.
 Fruge, V, 64.
 Frustra, III, 63; V, 71.
 Fuëris, V, 115.
 Fuge, VI, 65.
 Fugit, V, 153, 160.
 Fuisse, I, 29.
 Fulta, I, 78.
 Fulto, V, 146.
 Fumo, V, 20.
 Fumosa, I, 72.
 Fumosum, VI, 70.
 Funde, II, 3.
 Fundo, *nomen*, II, 51.
 Funemque, V, 118.
 Funeris, VI, 33.
 Funus, II, 10.
 Fur, I, 85.

G.

- Galli, V, 186
 Garrit, V, 96.
 Gaudere, I, 132; VI, 63.
 Gausapa, VI, 46.
 Gausape, IV, 37.
 Geminâ, IV, 10.

- Geminos, V, 49; VI, 18.
 Gemuerunt, III, 39.
 Generis, VI, 60.
 Generoso, II, 74.
 Generum, II, 37.
 Genio, II, 3; V, 151; VI, 19.
 Genioque, IV, 27; VI, 48.
 Gente, III, 77.
 Genuinum, I, 115.
 Germanæ, VI, 44.
 Gestas, VI, 49.
 Gestit, I, 127.
 Gigni, III, 83.
 Gignimur, III, 67.
 Glutto, V, 112.
 Glyconi, V, 9.
 Græce, I, 70.
 Græcos, V, 191.
 Graiorum, I, 127.
 Graios, VI, 38.
 Grana, V, 55.
 Granaria, V, 110; VI, 25.
 Grande, I, 14; V, 7.
 Grandes, I, 68; II, 42; V, 186.
 Grandi, III, 55.
 Grandia, III, 45; VI, 22.
 Grave, V, 12.
 Gravem, V, 50.
 Gravis, III, 89.
 Gregibus, II, 46.
 Gurgite, II, 15.
 Gurgulio, IV, 38.
 Gustaveris, V, 188.
 Guttas, II, 54; III, 14.
 Guttur, I, 17.
 Gutture, III, 99; V, 6.
- H.
- Habes, IV, 44.
 Habet, I, 50, 121; III, 70; V, 176.
 Habita, IV, 52.
 Hæc, V, 73.
 Hæc, II, 15; IV, 19, 39; V, 5, 82, 87, 108, 113, 122, 163, 189; VI, 41.
 Hæreat, V, 121.
 Hæres, *verbum*, II, 19.
 Halitus, III, 89.
 Hamo, V, 154.
 Haud, II, 6; III, 36, 52, 114; IV, 19; VI, 58.
 Haud mora, V, 171.
 Hedera, *Prolog.* 6.
 Helicone, V, 7.
 Heliconiadasque, *Prolog.*, 4.
 Helleborum, III, 63; V, 100.
 Heminas, I, 130.
 Herba, VI, 26.
 Hercule, I, 2; II, 12.
 Heres, *nomen*, II, 12; VI, 33, 41, 56.
 Herilis, V, 131.
 Heroas, I, 69.
 Herodis, V, 180.
 Hesterni, III, 106.
 Hesternum, III, 59; V, 68.
 Heu, V, 75.
 Heus, II, 17; III, 94.
 Hianda, V, 3.
 Hiantem, V, 176.
 Hic, *pronomen*, I, 13, 28; III, 98, 108; V, 1, 54, 56, 57, 76, 86, 131, 174, *ter*; VI, 21, 60.
 Hic, *adverb.* I, 19, 32, 50; V, 149; VI, 12.
 Hinc, III, 103; V, 17, 64; VI, 67.
 Hircosa, III, 77.
 His, III, 26; V, 26; VI, 18.
 Hoc, I, 24, 112; II, 70; III, 27, 85; IV, 1, 9, 30; V, 19, 28, 45, 66, 82, 124, 153, 161; VI, 10, 39.
 Hoc pacto, IV, 43.
 Hominis, III, 118.
 Hominum, I, 1; V, 52, 98.
 Honesto, II, 74; VI, 5.
 Honore, I, 129.
 Hora, V, 48, 153.
 Horoscope, VI, 18.
 Horridulum, I, 54.
 Hortante, V, 21.
 Hos, V, 69.
 Hospes, II, 8.
 Huc, III, 8; VI, 62.
 Huccine, III, 15.
 Humana, III, 72.
 Humero, I, 90.
 Humeros, I, 32.

- Humilesque, II, 6.
 Humor, III, 12.
 Hunc, II, 1, 19, 37, 38; III, 97;
 IV, 27, *bis*; V, 57, 78, 155.
 Hunccine, V, 155.
 Hyacinthina, I, 32.
 Hybernatque, VI, 7.
 Hypsipylas, I, 34.
- I.
- I, IV, 19; V, 126.
 Id, II, 71; III, 95; V, 97; VI,
 16, 65.
 Idcirco, II, 28.
 Idem, V, 66.
 Ideo, VI, 23.
 Idonea, V, 20.
 Igitur, I, 98; II, 21; IV, 14;
 V, 172; VI, 48.
 Ignoras, V, 125; VI, 43.
 Ignoscite, I, 11.
 Ignotus, IV, 34.
 Ignovisse, II, 24.
 Ilex, II, 24.
 Iliac, IV, 43.
 Iliade, I, 123.
 Ilias, I, 50.
 Illa, II, 9; V, 108.
 Ille, I, 13; V, 57, 176; VI, 13,
 62.
 Illi, V, 159; VI, 74.
 Illinc, V, 173.
 Illis, *Prolog.*, 5; I, 38, 115; II,
 58.
 Illita, III, 53.
 Illud, II, 55; IV, 9 *bis*.
 Illum, III, 105.
 Imagines, *Prolog.*, 5.
 Imitata est, I, 59.
 Immeiat, VI, 73.
 Immittere, II, 62.
 Immurmurat, II, 9.
 Imo, II, 51.
 Impallescere, V, 62.
 Impellere, II, 21.
 Impellit, V, 128.
 Impello, II, 13.
 Impensius, VI, 68.
 Imperio, V, 158.
 Implerunt, I, 99.
 Imprimet, I, 37.
 Improbe, IV, 47.
 Improbum, I, 6.
 Impulit, II, 59.
 Impune, V, 32.
 Impunitior, V, 130.
 Imus, III, 41, 42.
 In, I, 1, 67, *bis*, 105; II, 61,
 69; III, 49, 72, 105, 113;
 IV, 23, 35, 48; V, 2, 49, 58,
 72, 77, 96, 121, 129, 147,
 154, 175; VI, 17, 20, 26,
 29, 33, 61, 79.
 Inque, III, 11, 15; IV, 42; V,
 111.
 Inane, I, 1.
 Inanes, II, 61.
 Inclusi, I, 13.
 Incolumis, VI, 37.
 Incoctum, II, 74.
 Increpuit, V, 127.
 Increvit, III, 32.
 Incurvasse, I, 91.
 Incusaque, II, 52.
 Incussere, V, 187.
 Inde, I, 126; V, 153.
 Indomitum, III, 3.
 Induco, VI, 49.
 Induit, I, 74.
 Indulge, V, 151.
 Indulges, I, 41.
 Indulget, V, 57.
 Induto, III, 106.
 Inepte, V, 12.
 Ineptus, V, 175.
 Inexpertum, III, 52.
 Infami, II, 33.
 Infelix, III, 43; VI, 13.
 Infantem, V, 187.
 Infodiam, I, 120.
 Infundere, I, 79.
 Infusâ, III, 13.
 Ingeminat, I, 102; III, 87.
 Ingemit, IV, 30.
 Ingemuere, V, 61.
 Ingenique, *Prolog.*, 10
 Ingenium, III, 37; IV, 4.
 Ingens, V, 190; VI, 7.
 Ingentes, I, 20; VI, 30.
 Ingentesque, VI, 47.

- Ingenuo, V, 16.
 Ingere, V, 177.
 Ingeris, V, 6.
 Inguine, V, 4; VI, 72
 Inguinibus, IV, 38.
 Inhibere, II, 34.
 Iniquas, I, 130.
 Innata est, I, 25.
 Inodora, VI, 35.
 Inopi, VI, 32.
 Inops, VI, 28.
 Inquis, I, 55, 112; VI, 51.
 Inquit, V, 85, 132, 133.
 Insana, III, 5.
 Insane, V, 143.
 Inscitia, V, 99.
 Inseris, V, 63.
 Insignem, VI, 44.
 Insomniis, III, 54.
 Inspice, III, 88, 89.
 Instantique, V, 157.
 Instat, V, 133.
 Insulso, V, 9.
 Intabescantque, III, 38.
 Integer, V, 173.
 Intendis, V, 13.
 Intendisse, VI, 4.
 Intendit, II, 49.
 Intepet, VI, 7.
 Inter, I, 30; II, 56; III, 100;
 IV, 11; V, 189.
 Intima, I, 21.
 Intortos, V, 38.
 Intrans, I, 21.
 Intrans, III, 2; V, 128.
 Introrsum, II, 9.
 Intumuit, V, 145.
 Intus, I, 24, 50; III, 30, 42;
 V, 129.
 Inventus, VI, 80.
 Invidias, III, 73.
 Invigilat, III, 55.
 Ionio, VI, 29.
 Ipse, *Prolog.*, 6; II, 23; III,
 117; VI, 21, 29.
 Ira, III, 116; V, 91.
 Iratis, IV, 27.
 Iratum, I, 124.
 Iratus, III, 18; VI, 34.
 Irriguo, V, 56.
 Irrorans, VI, 21.
 Ista, IV, 41.
 Istas, III, 19.
 Iste, VI, 71.
 Istud, III, 94.
 Ita, VI, 38.
 Ita est, V, 81.
 Italis, V, 54.
 Italo, I, 129.
 Itane, III, 7.
 Iter, V, 34.
- J.
- Jaces, II, 27.
 Jacet, VI, 29.
 Jactare, IV, 15.
 Jactat, V, 175.
 Jam, II, 14, 49, *bis*, 50, *ter*;
 III, 1, 10; V, 33, 61, 68,
 110, *bis*, 140, 158; VI, 1,
 45, 46, *bis*, 53, 59, 78, *bis*,
 79.
 Jam dudum, III, 6.
 Jamne, VI, 2.
 Janpridem, III, 97.
 Janque, VI, 30.
 Jane, I, 58.
 Jecore, I, 25; V, 129.
 Jocos, VI, 5.
 Jove, II, 18; V, 50, 114, 139.
 Jovemque, II, 43.
 Jovis, II, 21.
 Jubente, II, 26.
 Jubeo, V, 161.
 Jubet, VI, 10.
 Judex, II, 20.
 Judice, V, 80.
 Jugum, IV, 28.
 Junctura, I, 65, 92; V, 14.
 Junicum, II, 47.
 Jupiter, II, 22, 23, *bis*, 29, 40;
 V, 137.
 Jura, V, 137.
 Jure, III, 48.
 Juret, III, 118.
 Jus, II, 73; V, 176.
 Jussit, II, 67; III, 72; V, 89.
 Jussus, III, 90.
 Justum, IV, 9, 10.
 Juvat, I, 112; II, 62; V, 24, 62.

Juveni, III, 39.
 Juvenes, VI, 5.
 Juvenesque, V, 64.
 Juvenum, V, 63.
 Juventus, III, 54, 86.
 Juxta, VI, 52.

L.

Labe, III, 25.
 Labefactent, IV, 40.
 Labella, II, 32.
 Labello, III, 82.
 Labentes, II, 2.
 Labconem, I, 4.
 Laborat, V, 39.
 Laboro, II, 17.
 Labra, *Prolog.*, I; V, 184.
 Labris, I, 105; III, 102.
 Laceræ, VI, 31.
 Lacerna, I, 54.
 Lactibus, II, 30.
 Læna, I, 32.
 Læsum, V, 148.
 Lætari, II, 54.
 Lævo, II, 53.
 Lagena, III, 92; VI, 17.
 Lallare, III, 18.
 Lambunt, *Prolog.*, 5.
 Lampada, VI, 61.
 Lance, II, 71; IV, 10.
 Lapidosa, V, 58.
 Lapillo, II, 1.
 Laquearibus, III, 40.
 Lare, V, 109.
 Large, V, 177.
 Largior, VI, 51.
 Largire, VI, 32.
 Largitor, *Prolog.*, 10.
 Laribus, V, 31.
 Latet, III, 113; V, 29.
 Latinæ, VI, 4.
 Lato, IV, 44.
 Latus, VI, 7, 76.
 Lavatur, III, 98.
 Laudanda, III, 46.
 Laudant, I, 38.
 Laudare, I, 71.
 Laudari, I, 47.
 Laudatur, I, 87.
 Laurus, VI, 43.
 Lautus, VI, 23.
 Laxâ, I, 98.
 Laxamus, V, 44.
 Laxes, V, 110.
 Laxis, III, 102.
 Laxumque, III, 58.
 Lectis, I, 52.
 Iecto, III, 104.
 Lector, I, 126.
 Legârat, VI, 66.
 Legendum, I, 98.
 Leges, I, 17.
 Leget, I, 2.
 Legunto, V, 7.
 Lemures, V, 185.
 Lenia, III, 93.
 Lente, III, 99.
 Leti, V, 153.
 Leve, I, 64.
 Levis, I, 82.
 Levior, I, 37.
 Lex, V, 98.
 Libabit, II, 5.
 Libelle, I, 120.
 Liber, *nomen*, III, 10.
 Liber, *adject.* I, 13, 76; V, 83, 124.
 Liberior, V, 85.
 Liberque, V, 114.
 Libertas, V, 82.
 Libertate, V, 73.
 Libertis, VI, 23.
 Libido, III, 36.
 Libra, V, 47.
 Libræ, IV, 11.
 Librat, I, 86.
 Liccat, V, 89, 97.
 Licet, IV, 39; V, 84, *bis*, 87.
 Licetur, V, 191.
 Licini, II, 36.
 Lictor, I, 71; V, 175.
 Ligus, VI, 6.
 Limen, V, 165.
 Limina, I, 109.
 Limite, III, 57.
 Limo, III, 22.
 Limum, IV, 29.
 Linea, III, 4.
 Lingua, II, 9.
 Linguæ, I, 60; V, 25.
 Linguas, I, 81; V, 2.

Linquere, I, 43.
 Lippa, II, 72.
 Lippos, I, 79.
 Lippus, V, 77.
 Liquescant, II, 47.
 Liquido, I, 17.
 Litabis, V, 120.
 Litabo, II, 75.
 Littera, I, 110; III, 56.
 Littore, VI, 29.
 Littus, VI, 8.
 Locat, VI, 47.
 Locatus es, III, 72.
 Locuplete, III, 74.
 Locus, I, 113.
 Locuturi, V, 7.
 Locutus, I, 33, 42.
 Longa, V, 160.
 Longo, I, 95.
 Longos, V, 41.
 Loquendi, I, 80.
 Loquere, IV, 8.
 Loquimur, V, 21.
 Loquor, V, 153.
 Loturo, III, 93.
 Lotus, V, 86.
 Lubrica, V, 135.
 Luce, VI, 69.
 Lucemque, V, 60.
 Lucernæ, V, 181.
 Luciferi, V, 103.
 Lucilius, I, 114.
 Lucis, II, 27.
 Lucro, VI, 75.
 Luctata, V, 159.
 Lucum, I, 70.
 Ludere, I, 127.
 Ludit, I, 117.
 Luditur, III, 20.
 Ludo, V, 16.
 Lumbi, IV, 35.
 Lumbum, I, 20.
 Lumine, III, 2, 80.
 Lunai portum, VI, 9.
 Lupe, I, 115.
 Lusca, V, 186.
 Lusce, I, 128.
 Lusco, I, 128.
 Lusisse, VI, 6.
 Lustralibus, II, 33.

Lutatus, III, 104.
 Lutca, III, 95; VI, 46.
 Luto, V, 111.
 Lutoque, III, 61.
 Lutum, III, 23.
 Lux, V, 67.
 Luxum, I, 67.
 Luxuria, V, 142.
 Lympha, III, 13.
 Lyncem, I, 101.
 Lyra, VI, 2.

M.

Macram, II, 35.
 Macrine, II, 1.
 Mænaque, III, 76.
 Mænas, I, 101, 105.
 Mæonides, VI, 11.
 Magis, III, 39, 40.
 Magister, *ProL.*, 10.
 Magistro, III, 46.
 Magistrum, IV, 1.
 Magna, II, 71.
 Magnanimus, VI, 22.
 Magne, III, 35.
 Magni, II, 72.
 Magnos, III, 65.
 Magnum, V, 66.
 Majestate, IV, 8.
 Major, VI, 60.
 Majore, III, 92.
 Majorum, I, 108.
 Male, IV, 9.
 Maligne, III, 21.
 Malis, id est, *genis*, III, 59.
 Mammæ, III, 18.
 Mando, 39.
 Mane, I, 134; II, 16; III, 1;
 V, 132, 188.
 Manes, *nomen*, V, 152.
 Manet, VI, 54.
 Manibus, I, 38; II, 35; III,
 101.
 Manius, VI, 56, 60.
 Mansuescit, IV, 41.
 Mantica, IV, 24.
 Manus, I, 59; III, 11; IV, 8.
 Manusque, III, 108.
 Marce, V, 81.
 Marcentes, IV, 36.

- Marco, V, 79, 80.
 Marcus, V, 79, 81.
 Mare, V, 146; VI, 7.
 Marem, VI, 4.
 Maris, VI, 39.
 Marsi, III, 75.
 Mascula, V, 144.
 Massa, V, 10.
 Massæ, II, 67.
 Masuri, V, 90.
 Matertera, II, 31; VI, 54.
 Mavis, IV, 45.
 Mavult, V, 56.
 Maxillis, IV, 37.
 Me, IV, 46; V, 36, 51; VI, 57, 61.
 Mea, V, 113.
 Medendi, V, 101.
 Medico, III, 90.
 Medis, III, 53.
 Meditantes, III, 83.
 Meditor, V, 162.
 Mejite, I, 114.
 Melicerta, V, 103.
 Melior, IV, 16.
 Meliore, II, 1.
 Melos, *Prolog.*, 14.
 Membrana, III, 10.
 Membris, III, 115.
 Memini, *Prolog.*, 3; III, 44; V, 41.
 Meminisse, V, 179.
 Memor, V, 153.
 Men', I, 88, 119.
 Mendax, V, 77.
 Mendose, V, 85.
 Mendosum, V, 106.
 Mens, II, 8.
 Mensa, V, 44.
 Mensasque, V, 17.
 Mentis, V, 35.
 Mentis, II, 74.
 Mephites, III, 99.
 Mera, V, 82.
 Meracas, IV, 16.
 Mercare, VI, 75.
 Mercede, II, 29.
 Mercis, VI, 67.
 Mercibus, V, 54.
 Mercurialem, V, 112.
 Mercuriumque, II, 44.
 Mercurius, VI, 62.
 Mergis, *verbum*, II, 15.
 Mergis, *nomen*, VI, 30.
 Meruisse, I, 42.
 Merum, II, 3.
 Messalæ, II, 72.
 Messe, VI, 25.
 Messes, III, 5.
 Metæ, III, 68.
 Metas, I, 131.
 Metuam, I, 47.
 Metuas, III, 26; VI, 26, 41.
 Metuens, II, 31; IV, 29.
 Metuentia, I, 43.
 Metus, V, 131.
 Meum, VI, 7.
 Meus, V, 88; VI, 41.
 Mida Rex, I, 121.
 Mihi, I, 4, 47, 55; V, 19, 27, 30, 89; VI, 6, 52, 56, 57, 59, 64, 65, 69, 73, 78.
 Mille, V, 52.
 Millesime, III, 28.
 Milvus, IV, 26.
 Mimalloneis, I, 99.
 Min', I, 2.
 Minimum, II, 17.
 Minuas, VI, 37.
 Minui, VI, 16, 64.
 Minutum, III, 17.
 Miræ, I, 111.
 Mire, VI, 3.
 Miscere, V, 122.
 Miser, III, 15, *bis*, 107.
 Miserabile, I, 3.
 Miseri, III, 66.
 Miserisque, V, 65.
 Missa est, VI, 43.
 Mittit, II, 36.
 Mittunt, II, 57.
 Mobile, I, 18.
 Mobilis, I, 59.
 Modesto, V, 149.
 Modice, III, 92.
 Modico, V, 15.
 Modicum, III, 25.
 Modicus, V, 109.
 Modo, I, 44, 69.
 Modus, III, 69.

- Mæsto, V, 3.
 Molle, III, 23, 110.
 Molli, I, 63.
 Mollis, III, 68.
 Momento, V, 78.
 Moneat, V, 143.
 Monitus, I, 79.
 Monstrari, I, 28.
 Monstravit, III, 57.
 Montes, III, 65.
 Monumenta, III, 75.
 Morantur, II, 43.
 Morbo, III, 64.
 Mordaci, I, 107; V, 86.
 Mordens, IV, 30.
 More, I, 19.
 Morem, III, 31.
 Mores, I, 26, 67; II, 62; III, 52; IV, 35; V, 15, 38.
 Moretur, I, 77.
 Morientis, IV, 32.
 Morituro, III, 45.
 Moror, I, 111.
 Morosa, VI, 72.
 Mos, V, 1.
 Moveare, V, 123.
 Moveat, I, 88.
 Moverit, III, 37.
 Moves, V, 184.
 Mox, V, 108; VI, 5.
 Multa, III, 73; IV, 49; VI, 8.
 Multum, I, 132; III, 46.
 Multumque; III, 86.
 Mundi, VI, 76.
 Munera, IV, 51.
 Muria, VI, 20.
 Murice, II, 65.
 Murmura, III, 81.
 Murmure, V, 11.
 Murmurque, II, 6.
 Musa, I, 68.
 Mutat, II, 60; V, 54.
 Muti, I, 115.
 Mutire, I, 119.
 Mycenis, V, 17.
- N.
- Nam, I, 8; II, 56; V, 70, 159.
 Namque, II, 13.
 Nare, I, 33, 109.
 Naribus, I, 41.
 Nascentur, I, 40.
 Nascuntur, V, 130.
 Naso, I, 118; III, 87; V, 91; VI, 17.
 Nata; V, 48.
 Natalibus, VI, 19.
 Natalitiâ, I, 16.
 Natat, I, 105; V, 183.
 Nates, IV, 40.
 Nattæ, III, 31.
 Natura, V, 101.
 Naturaque, V, 98.
 Navem, V, 102, 141.
 Naufragus, I, 88.
 Ne, III, 96; IV, 21; V, 97, 106, 170, 172; VI, 32.
 Nebulam, V, 181.
 Nebulas, V, 7.
 Nec, *Prolog.*, 1, 2; I, 119 *bis*; III, 73; V, 11, 13, 53, 122, 128, 157, 174; VI, 23, 24, 76.
 Nefas, I, 119; V, 122.
 Negaris, V, 157.
 Negas, V, 133.
 Negatas, *prolog.*, 11.
 Negato, II, 39.
 Negliget, VI, 34.
 Nemo, I, 2, *bis*, 3; IV, 23, *bis*.
 Nemon', III, 8.
 Nempe, II, 70; III, 1; V, 67.
 Nepos, VI, 71.
 Neque, V, 10.
 Nequeas, II, 4.
 Nequicquam, II, 51; IV, 14, 50.
 Nerea, I, 94.
 Nerio, II, 14.
 Nervis, II, 41.
 Nervos, IV, 45; V, 129.
 Nescio; V, 51.
 Nescio quid, III, 88; V, 12.
 Nescire, VI, 36.
 Nescit, III, 33.
 Nescius, V, 34, 101.
 Neu, III, 51; VI, 66.
 Nigra, III, 13.
 Nigri, V, 185.
 Nigrum, IV, 13.

- Nihil, I, 27; III, 84, 94; V, 128.
 Nihilo, I, 30; III, 84.
 Nihilum, III, 84; VI, 55.
 Nil, I, 111, 122; III, 84, 108; V, 119, 141.
 Nilne, I, 83.
 Nimis, I, 40.
 Nisi, I, 24, 27, 63; II, 4; V, 83, 123, 142; VI, 50.
 Niti, V, 6.
 Nobis, I, 104; V, 82.
 Nocte, I, 90.
 Noctem, II, 16.
 Noctes, V, 42.
 Nocturnis, V, 62.
 Nodosaque, III, 11.
 Nodum, V, 159.
 Nollem, III, 45.
 Nolo, I, 11.
 Non, I, 8, 36, 37, 38, 39; III, 31, 78, 109, 118, *bis*; V, 29, 73, 76, 89, 145, 175, 187; VI, 51.
 Nonne, I, 96.
 Non queo, V, 133.
 Non secus ac si, I, 66.
 Nonaria, I, 133.
 Nondum, III, 76.
 Noris, IV, 52; V, 18.
 Nosse, VI, 24.
 Nostin', IV, 25.
 Nostra, *Prolog.*, 9; V, 47, 178.
 Nostræ, V, 22, 115.
 Nostro, I, 68; V, 50; VI, 14.
 Nostros, II, 62.
 Nostrum, *Prolog.*, 7; V, 151; VI, 39.
 Notasti, V, 108.
 Novi, III, 30.
 Novimus, IV, 43.
 Nox, III, 91.
 Nucibus, I, 10.
 Nugæ, I, 5.
 Nugari, I, 70.
 Nugaris, I, 56; V, 169.
 Nugator, V, 127.
 Nugis, V, 19.
 Nulla, I, 58, 122; VI, 52, 53, 54.
 Nullo, V, 120.
 Num, VI, 43.
 Numæ, II, 59.
 Numera, II, 1.
 Numeris, I, 92; VI, 3.
 Numero, I, 64.
 Numeros, I, 13, 131; V, 123.
 Nummi, *Prolog.*, 12; V, 149.
 Nummo, IV, 47.
 Nummos, V, 80.
 Nummum, V, 111.
 Nummus, II, 51; III, 70.
 Nunc, I, 36, 38, 64; II, 36 *bis*; III, 23 *bis*, 116; IV, 19; V, 21, 110 *bis*, 171, 172, 174; VI, 6, 31, 68 *bis*.
 Nusquam, I, 119.
 Nutrici, II, 39.
 Nutricias, V, 150.
- O.
- O, IV, 3.
 O bone, II, 22; VI, 43.
 O curas hom. I, 1.
 O curvæ, etc. II, 61.
 O Jane, I, 58.
 O miser, III, 15.
 O miseri, III, 66.
 O mores, I, 26.
 O si, II, 9, 10.
 Ob, VI, 16, 44, 48.
 Obba, V, 148.
 Oberrat, IV, 26.
 Oberres, V, 156.
 Oberret, VI, 32.
 Objurgabere, V, 169.
 Obscœnum, V, 165.
 Obsequio, V, 156.
 Obstat, V, 141.
 Obstem, V, 163.
 Obstipo capite, III, 80.
 Obstiteris, V, 157.
 Obvia, VI, 30.
 Occa, VI, 26.
 Occipiti, I, 62.
 Occurrite, I, 62; III, 64.
 Ocello, I, 18.
 Ocima, IV, 22.
 Ocuis, II, 24; III, 7; V, 141.
 Oculi, III, 117.
 Oculo, I, 66.

- Oculos, II, 34; III, 44; V, 33.
 Oenophorum, V, 140.
 Offas, V, 5.
 Officia, V, 94.
 Officium, VI, 27.
 Ohe, I, 23.
 Oletum, I, 112.
 Oleum, VI, 50.
 Olim, VI, 71.
 Olivo, II, 64; III, 44.
 Olla, V, 8.
 Ollam, IV, 31.
 Olus, III, 112; VI, 20.
 Omenta, II, 47.
 Omento, VI, 74.
 Omne, I, 116; III, 6; VI, 76.
 Omnem, VI, 28.
 Omnes, I, 111; VI, 14.
 Omnia, I, 110.
 Opem, II, 41.
 Operæ, VI, 9.
 Opertum, I, 121.
 Opifex, VI, 3.
 Opimo, II, 48.
 Opimum, III, 32.
 Oportet, V, 155.
 Optare, V, 2.
 Optent, II, 37.
 Optes, I, 84.
 Opus, I, 67; III, 65; V, 43.
 Opus est, V, 73.
 Ora, V, 2; VI, 6.
 Orbis, II, 20.
 Orca, III, 76.
 Orcæ, III, 50.
 Ordo, III, 67.
 Ore, III, 113; V, 15.
 Orestes, III, 118.
 Orti, VI, 15.
 Os, I, 42.
 Oscitat, III, 59.
 Ossa, I, 37; VI, 35.
 Ostendisse, V, 24.
 Ostendit, V, 38.
 Ovato, II, 55.
 Ovium, II, 26.
 Ovoque, V, 185.
 P.
 Pacto, IV, 43.
 Pacuviusque, I, 77.
 Pagina, V, 20.
 Palato, I, 35.
 Palæstritæ, IV, 39.
 Palilia, I, 72.
 Pallcat, III, 43.
 Pallentes, V, 15.
 Pallentis, V, 55.
 Palles, I, 124; III, 85, 94; IV, 47; V, 80, 184.
 Pallidamque, *Prolog.* 4.
 Pallor, I, 26.
 Palmis, VI, 39.
 Palpo, V, 176.
 Palumbo, III, 16.
 Palustrem, V, 60.
 Pandere, IV, 36.
 Pannosam, IV, 32.
 Pannucea, IV, 21.
 Papæ, V, 79.
 Pappare, III, 17.
 Par, V, 6.
 Paratum, I, 90.
 Paratus, I, 132; VI, 36.
 Parca, V, 48.
 Parere, V, 158.
 Paria, VI, 48.
 Pariter, V, 43.
 Parnasso, *Prolog.* 2.
 Pars, II, 5; V, 23, 160.
 Parte, III, 72.
 Parthi, V, 4.
 Parvum, V, 120.
 Parvus, III, 44.
 Passim, III, 61.
 Pasta, III, 55.
 Patella, III, 26; IV, 17.
 Pater, III, 35, 47; VI, 58.
 Paterna, VI, 66.
 Paterni, I, 103.
 Paterno, III, 24.
 Patinæ, II, 42; VI, 21.
 Patranti, I, 18.
 Patres, I, 79.
 Patriæ, III, 70.
 Patriam, V, 164.
 Patriciæ, VI, 73.
 Patricius, I, 61.
 Patruelis, VI, 53.
 Patruis, II, 10; VI, 54.
 Patruos, I, 11.
 Patulâ, III, 6.

- Pavido, V, 30.
 Pavisse, VI, 77.
 Paulo, V, 115.
 Paulum, V, 69; VI, 42.
 Pavone, VI, 11.
 Peccas, V, 119.
 Peccat, II, 68 *bis*.
 Peccent, VI, 36.
 Pecori, VI, 13.
 Pectas, IV, 37.
 Pectine, VI, 2.
 Pectore, II, 53; III, 107; V, 27,
   117, 144.
 Pectus, II, 74; III, 88.
 Pecuaría, III, 9.
 Pecunia, III, 109.
 Pecus, II, 46; III, 6.
 Pede, I, 13; IV, 12.
 Pedes, III, 108.
 Pedibus, V, 18.
 Pedio, I, 85.
 Pedius, I, 85.
 Pegaseum, *Prolog.* 14.
 Pejoribus, VI, 15.
 Pelle, IV, 14.
 Pellem, V, 140.
 Pellere, I, 84.
 Pelliculam, V, 116.
 Pellis, III, 95.
 Penates, II, 45.
 Pendas, I, 30.
 Pendeat, III, 12.
 Pendens, III, 40.
 Penem, IV, 48.
 Penemque, IV, 35.
 Penu; III, 74.
 Pependit, V, 31.
 Per, I, 64, 110.
 Perages, V, 139.
 Peragit, VI, 22.
 Percussa, III, 21.
 Percute, V, 168.
 Perdat, III, 33.
 Perditus, I, 23.
 Perducis, II, 56.
 Pergant, V, 150.
 Perge, III, 97.
 Pericli, IV, 3.
 Pericula, I, 33; V, 185.
 Perisse, V, 103.
 Perita, II, 34.
 Permisit, V, 33.
 Permittere, V, 94.
 Pernæ, III, 75.
 Peronatus, V, 102.
 Pertusa, IV, 28.
 Pes, III, 62.
 Pessime, II, 46.
 Petis, V, 149.
 Petite, V, 64.
 Petulans, I, 133.
 Petulanti, I, 12.
 Pexusque, I, 15.
 Phaleras, III, 30.
 Phyllidas, I, 34.
 Picas, *Prolog.* 13.
 Picasque, *Prolog.* 9.
 Pice, V, 148.
 Pictæ, V, 25.
 Pictum, I, 89.
 Pictus, VI, 32.
 Piger, V, 132.
 Pilea, V, 82.
 Pilos, IV, 5.
 Pinge, I, 113.
 Pingitur, VI, 63.
 Pingue, III, 33.
 Pinguem, V, 181.
 Pinguës, VI, 77.
 Pinguï, I, 96; II, 52.
 Pinguibus, III, 74.
 Pinguior, VI, 14.
 Pinguis, I, 57.
 Pinsit, I, 58.
 Piper, III, 75; V, 55, 136; VI,
   21.
 Pipere, VI, 39.
 Pirenen, *Prolog.* 4.
 Pituita, II, 57.
 Plantaria, IV, 39.
 Plasmate, I, 17.
 Plaudentibus, IV, 31.
 Plebecula, IV, 6.
 Plebeia, III, 114.
 Plebeiaque, V, 18.
 Plorabile, I, 34.
 Plorabit, I, 91; V, 168.
 Pluteum, I, 106.
 Pocula, I, 30.
 Poëmata, I, 31.
 Poëta, *Prolog.* III, 1, 175.
 Poëtæ, I, 36, 68.

- Poëtas, *Prolog.* 13.
 Poëtridas, *Prolog.* 13.
 Polenta, III, 55.
 Politus, V, 116.
 Pollice, V, 40; VI, 5.
 Polydamas, I, 4.
 Ponatur, V, 3.
 Pondus, V, 20.
 Pone, III, 107.
 Ponere, I, 70; VI, 23.
 Pontifices, II, 69.
 Ponto, V, 134.
 Popa, VI, 74.
 Popello, IV, 15; VI, 50.
 Populi, I, 42, 63; III, 112;
 IV, 1.
 Populo, I, 15; IV, 36, 50; V,
 178.
 Populum, I, 118; III, 30.
 Populus, III, 86.
 Porci, I, 72.
 Portam, III, 105.
 Portantes, V, 182.
 Portes, I, 90.
 Porticus, III, 54.
 Portum, VI, 9.
 Poscas, II, 15; VI, 61.
 Poscat, V, 102.
 Poscentes, III, 64.
 Poscere, V, 1.
 Poscis, II, 3, 41; III, 18.
 Poscit, I, 128.
 Positis, III, 10.
 Positum est, III, 111.
 Posse, I, 83; III, 84.
 Possidet, V, 75.
 Possint, V, 178.
 Possis, V, 111.
 Possit, II, 72.
 Post, I, 134.
 Posterior, V, 72.
 Postibus, VI, 45.
 Posticæ, I, 62.
 Postquam, III, 90; V, 88; VI,
 10, 38.
 Posuisse, I, 86.
 Pote, I, 56.
 Potes, IV, 46.
 Potior, II, 20.
 Potis es, IV, 13.
 Potius, III, 16.
 Præbemus, IV, 42.
 Præbet, II, 28.
 Præcedenti, IV, 24.
 Præcipites, III, 42.
 Præcipui, II, 58.
 Præclarum, II, 10.
 Præcordia, I, 117; V, 22.
 Prædia, IV, 25.
 Prædictum, V, 188.
 Præfigere, IV, 13.
 Prægrandi, I, 97, 124.
 Prælargus, I, 14.
 Præparet, VI, 12.
 Præponere, II, 18.
 Præstantior, VI, 76.
 Præsto, *adverb.* VI, 56.
 Prætegit, IV, 45.
 Præteritos, V, 162.
 Præto, V, 88.
 Prætoribus, V, 114.
 Prætoris, V, 93.
 Prætrepidum, II, 54.
 Prætulerint, I, 5.
 Prædeat, III, 85.
 Prædia, I, 67, 134; V, 18.
 Prece, II, 3.
 Premis, V, 11.
 Premitur, V, 39.
 Prendit, VI, 28.
 Presso, V, 109.
 Prima, III, 76.
 Primas, V, 42.
 Primordia, VI, 3.
 Primum, V, 30.
 Primus, V, 136.
 Prior, VI, 61.
 Prius, V, 108.
 Pro nihilo, I, 30.
 Probo, *nomen*, I, 19.
 Proceres, I, 52.
 Procerum, II, 5.
 Procnes, V, 8.
 Prodirem, *Prolog.* 3.
 Producis, VI, 19.
 Progenies, VI, 57.
 Proh, II, 22.
 Prohibes, VI, 51.
 Prolui, *Prolog.* 1.
 Promittere, III, 65.

- Prompte, VI, 58.
 Promptum, II, 6.
 Proneptis, VI, 53.
 Propago, II, 72.
 Prope, IV, 34; V, 70; VI, 60.
 Propenso, I, 57.
 Properandus, III, 23.
 Propinquus, III, 70.
 Propria, VI, 25.
 Protinus, I, 110.
 Protulerim, I, 89.
 Proxima, III, 43.
 Proximus, II, 12.
 Prudentia, IV, 4.
 Psittaco, *Prolog.* 8.
 Pubis, VI, 44.
 Publica, V, 98.
 Publius, V, 74.
 Pudet, I, 83; III, 31.
 Puella, III, 110.
 Puellæ, II, 37.
 Puer, V, 126, 167, 169; VI, 22, 69.
 Pueri, I, 113.
 Pueris, I, 79; III, 17; IV, 31.
 Pueris, V, 140.
 Puerisve, II, 20.
 Puerum, II, 32.
 Pulchrius, V, 179.
 Pulchrum est, I, 28.
 Pullatis, V, 19.
 Pulmentaria, III, 102.
 Pulmo, I, 14.
 Pulmone, II, 30.
 Pulmonem, III, 27.
 Pulpa, II, 63.
 Pulsa, V, 24.
 Pultes, VI, 40.
 Pulvere, I, 131; II, 67.
 Puncto, V, 100.
 Punire, III, 35.
 Pupille, IV, 3.
 Pupillum, II, 12.
 Puppæ, II, 70.
 Puppe, VI, 30.
 Pura, V, 28.
 Purgas, II, 16.
 Purgatas, V, 63.
 Purgatissima, II, 57.
 Purpura, V, 30.
 Purpureas, III, 41.
 Purum, III, 25.
 Putas, II, 24.
 Puteal, IV, 49.
 Putet, III, 73.
 Puto, IV, 9.
 Putre, III, 114.
 Putris, V, 58.
 Pythagoreo, VI, 11.
- Q.
- Qua, V, 106.
 Qua parte, III, 72.
 Qua, VI, 7.
 Quæ, I, 24; II, 4; III, 56; IV, 17; V, 17, 118.
 Quæcumque, I, 10.
 Quæque, III, 53; V, 107.
 Quære, VI, 57.
 Quærere, VI, 65.
 Quærimus, V, 174.
 Quærisne, I, 80.
 Quærunt, I, 30.
 Quæsieris, IV, 25.
 Quæsiveris, I, 7.
 Quam, *pronomen*, V, 145, 175.
 Quàm, II, 25; III, 42; IV, 52.
 Quamvis, II, 40; V, 70 *bis*.
 Quando, I, 46.
 Quandoque, *pro quodcumque*, IV, 28.
 Quantaque, V, 22.
 Quantas, V, 5.
 Quantum, I, 1, 60; III, 49, 71; IV, 26; V, 27.
 Quare, I, 3; IV, 38.
 Quarto, VI, 78.
 Quartus, VI, 57.
 Quasi, V, 66.
 Quatit, II, 35.
 Quem, IV, 2; III, 71; V, 125, 131, 174, 176.
 Querela, I, 91.
 Queritur, III, 12, 14.
 Qui, *pronomen*, II, 2; III, 90; IV, 28, 34; VI, 19, 61.
 Qui, *adverb.* V, 130.
 Quia, II, 24, 26; VI, 14.
 Quibus, I, 23; III, 54; V, 8 *bis*, 75.
 Quicquam, V, 128.

- Quicumque, I, 123.
 Quidquid, I, 52; II, 38; III, 95; IV, 48; VI, 65.
 Quid, I, 12, 31, 50, 107; II, 18, 62, 69; III, 26, 67, 69; IV, 8; V, 12, 25, 66, 120, 134, 144, 149, 154, 179; VI, 12, 26, 68.
 Quiddam, I, 33.
 Quidnam, I, 98; II, 29; III, 67, V, 172.
 Quin, I, 84; II, 71; IV, 14; V, 141.
 Quincunce, V, 149.
 Quinque, IV, 39.
 Quinta, III, 4.
 Quinti, I, 73.
 Quintus, VI, 11.
 Quippe, I, 88.
 Quiritem, V, 75.
 Quirites, III, 106; IV, 8.
 Quis, *Prolog.* 8; I, 2, 8, 63 *bis*; II, 20 *bis*; III, 51, 68, 69; V, 97; VI, 49, 57.
 Quisquam, I, 112; V, 83.
 Quisque, V, 73.
 Quisquis, I, 44; VI, 42.
 Quo, III, 60, 62; V, 143 *bis*.
 Quo fretus, IV, 3.
 Quo pacto, II, 46.
 Quòd, *Prolog.* 12; III, 73, 76; VI, 34.
 Quod, *pronom.* II, 70, 71; III, 78, 114, 117; IV, 51; V, 29, 51 *bis*, 97, 129, 152, 153; VI, 65.
 Quodcumque, V, 89.
 Quondam, VI, 65.
 Quorsum, V, 5.
 Quorum, *Prolog.* 5.
 Quos, V, 149.
- R.
- Rabiosa, III, 81.
 Radere, I, 107; III, 114; V, 15.
 Raderet, III, 50.
 Ramale, I, 97.
 Ramalia, V, 59.
 Ramos, III, 56.
 Ramosa, V, 35.
 Ramum, III, 28.
 Rancidulum, I, 33.
 Rapiant, II, 38.
 Rapias, V, 142.
 Rapidæ, V, 94.
 Raptum, I, 100.
 Rara, I, 46.
 Rasis, I, 85.
 Rasisse, II, 66.
 Rastro, II, 11.
 Ratio, V, 96, 119.
 Ratione, III, 36; V, 39.
 Ratis, VI, 31.
 Raucus, V, 11.
 Re, III, 72.
 Rebus, I, 1; V, 104, 124.
 Recens, V, 136.
 Recenti, I, 15; V, 54.
 Receptat, VI, 8.
 Recessi, V, 88.
 Recessus, II, 73.
 Recti, I, 48; V, 121.
 Rectius, IV, 9.
 Recto, V, 104.
 Rectum, IV, 11.
 Recusas, III, 18; V, 79.
 Recusem, VI, 15.
 Recuset, I, 41.
 Recuso, I, 48.
 Recutitaque, V, 184.
 Redit, VI, 79.
 Reduco, V, 118.
 Refulserit, *Prolog.* 12.
 Regina, II, 37.
 Regula, IV, 12; V, 38.
 Regum, I, 67; III, 17; VI, 46.
 Regustatum, V, 138.
 Relaxat, V, 125.
 Relicta, III, 38; V, 168.
 Relictam, V, 61.
 Relictis, I, 10; VI, 63.
 Relinque, V, 17.
 Reliqua, V, 87; VI, 53.
 Reliquum, VI, 68 *bis*.
 Rem, II, 44; IV, 1; V, 164; VI, 34, 78.
 Remque, VI, 28.
 Remitto, *Prolog.* 5.
 Remus, I, 73.
 Renuis, VI, 63.

- Reparabilis, I, 102.
 Repente, *Prolog.* 3.
 Repone, VI, 66.
 Requiem, V, 43.
 Requiescere, III, 90.
 Rerum, III, 15, 66; IV, 4; V, 52, 93.
 Res, I, 68, 111; VI, 48.
 Resignent; V, 28.
 Responde, II, 17.
 Respondeat, IV, 19.
 Respondet, III, 22.
 Respue, IV, 51.
 Restas, III, 97.
 Retecti, III, 101.
 Retines, V, 116.
 Revello, V, 92.
 Reverti, III, 84.
 Rex, I, 121; II, 37.
 Rhenos, VI, 47.
 Rhombos, VI, 23.
 Ridenti, I, 116.
 Ridere, I, 122.
 Rides, I, 40.
 Ridet, III, 86; V, 190.
 Rigida, VI, 77.
 Rigidos, III, 105.
 Rimas, III, 2.
 Rissime, I, 132.
 Rite, III, 111.
 Ritu, VI, 59.
 Rixanti, V, 178.
 Robusti, V, 5.
 Rodere, V, 170.
 Rodunt, III, 81.
 Rogarit, II, 40.
 Rogavit, III, 93.
 Rogitas, V, 134.
 Roma, I, 5.
 Romæ, I, 8.
 Romule, I, 87.
 Romulidæ, I, 31.
 Rosa, II, 38.
 Rota, III, 24; V, 72.
 Rubellum, V, 147.
 Rubra, V, 169.
 Rubrica, V, 90.
 Rubricam, I, 66.
 Rubrumque, V, 182.
 Rudere, III, 9.
 Rudis, V, 103.
 Rugam, VI, 79.
 Rugosaque, V, 91.
 Rugosum, V, 55.
 Ruis, V, 143.
 Rumore, V, 164.
 Rumpere, III, 27; V, 13.
 Runcantem, IV, 36.
 Rupi, V, 158.
 Rupta, VI, 27.
 Rupto, I, 25; V, 185.
 Rure, III, 24.
 Rursus, III, 34.
 Rus, I, 71.
- S.
- Sabbata, V, 184.
 Sabino, VI, 1.
 Sacer, I, 113.
 Sacerdos, V, 186.
 Sacra, *Prolog.* 7.
 Sacras, II, 55.
 Sacro, II, 25.
 Sacrum, VI, 21.
 Sæpe, III, 44; V, 9.
 Sævos, III, 35.
 Sagittis, IV, 42.
 Sale, IV, 30.
 Salinum, III, 25; V, 138.
 Salit, III, 111.
 Saliva, I, 104.
 Salivam, V, 112; VI, 24.
 Salivis, II, 33.
 Salutas, III, 29.
 Sambucam, V, 95.
 Samios, III, 56.
 Sancte, II, 15.
 Sanctis, II, 69.
 Sanctosque, II, 73.
 Sanguis, I, 61; III, 16.
 Sani, III, 118.
 Sanna, V, 91.
 Sannæ, I, 62.
 Sano, III, 46.
 Sanus, III, 118.
 Saperdam, V, 134.
 Sapere, VI, 38.
 Sapias, V, 167.
 Sapiat, IV, 21.
 Sapiens, III, 53; V, 114.

- Sapiumus, I, 11.
 Sapiro, III, 78.
 Sapit, I, 106.
 Sardonyche, I, 16.
 Sartago, I, 80.
 Satis, III, 27, 78.
 Satur, V, 56; VI, 71.
 Saturi, I, 31.
 Saturniaque, II, 59.
 Saturnumque, V, 50.
 Saturum, I, 71.
 Satyri, V, 123.
 Saxa, VI, 27.
 Scabiosum, V, 74.
 Scabiosus, II, 13.
 Scalpuntur, I, 21.
 Scelerata, II, 63.
 Sciat, I, 27.
 Scilicet, I, 15; II, 19; IV, 4.
 Scinderis, V, 154.
 Scintillant, III, 117.
 Scire, I, 27 *bis*; II, 17; III, 49.
 Scire tuum nihil est, etc. I, 27.
 Scis, I, 53, 54; IV, 10.
 Scit, I, 65, 132.
 Scombros, I, 43.
 Scopuli, VI, 8.
 Scribimus, I, 13.
 Scribitur, I, 53.
 Scribo, I, 45.
 Scrobe, I, 119.
 Scutica, V, 131.
 Se, VI, 8.
 Sese, I, 129; II, 23; IV, 23; V, 71.
 Secretam, V, 96.
 Secreti, V, 21.
 Sectabere, V, 71.
 Secto, I, 131.
 Secuit, I, 114.
 Secum, III, 81.
 Secundo, V, 72.
 Secura, III, 26.
 Securus, III, 62; VI, 12, 13.
 Secus, I, 66.
 Sed, III, 24, 100; IV, 24, 44; V, 58, 67, 91, 120, 129, 137, 168; VI, 33, 37, 64.
 Sede, I, 17.
 Seductor, VI, 42.
 Seductis, II, 4.
 Seductum, V, 143.
 Seges, VI, 26.
 Semel, I, 24; V, 157.
 Scmipaganus, *Prolog.* 6.
 Semper, IV, 18; V, 69.
 Semuncia, V, 121.
 Sene, I, 124.
 Senectæ, II, 41.
 Senes, II, 179; VI, 6.
 Senesque, V, 64.
 Senio, *nominativus*, III, 48.
 Senio, *ablat.* VI, 16.
 Seniumque, I, 26.
 Sensus, I, 69.
 Sentis, II, 18.
 Sepeli, III, 97.
 Sepia, III, 13.
 Sequaces, *Prolog.* 6.
 Sequenda, V, 107.
 Sequeris, III, 61; V, 14, 155.
 Sequi, *Prolog.* 11.
 Serena, I, 19.
 Seri, V, 61.
 Seria, II, 11; V, 44.
 Seriolæ, IV, 29.
 Sermo, I, 63.
 Servas, V, 117.
 Servitium, V, 127.
 Sesquipede, I, 57.
 Sessilis, V, 148.
 Seu, V, 3, 4, 48; VI, 35, 36.
 Severos, I, 64.
 Si, IV, 33, 46, 47, 48, 49; V, 8, 90, 102, 127, 129, 139, etc.
 Si fas, I, 8.
 Si forte, I, 45, 125; III, 109.
 Si quid, I, 5, 34, 45, 46.
 Sibi, II, 9, 64; III, 93; V, 1, 61, 102.
 Sic, *Prolog.* 3; IV, 43.
 Siccas, III, 5.
 Siccis, V, 163.
 Siccum, VI, 20.
 Siculi, III, 39.
 Sidere, V, 46.
 Signum, VI, 17.
 Silentia, III, 81.
 Siliquis, III, 55.
 Silix (*lege*, filix), IV, 41.

- Similis, III, 17.
 Sin, V, 115.
 Sinciput, VI, 70.
 Sine, III, 25; VI, 16.
 Singultiet, VI, 72.
 Sinistro, IV, 27; V, 164.
 Sint, I, 110.
 Sinu, V, 37.
 Sinuoso, V, 27.
 Sis, III, 96; V, 122.
 Sis, *pro si vis*, I, 108.
 Sistam, VI, 79.
 Sistro, V, 186.
 Sit, IV, 30, 52; V, 6, 23, 147;
     VI, 58, 65, 74, 76.
 Sitque, II, 58.
 Sitiat, I, 60.
 Sitiente, III, 92; V, 136.
 Sive, I, 67; III, 109.
 Socratico, V, 37.
 Sodes, III, 89.
 Sole, IV, 18; V, 54.
 Solea, V, 169.
 Solem, IV, 33.
 Solers, V, 37, 142; VI, 24, 75.
 Soles, *nomen*, V, 41.
 Solidum, V, 25.
 Solis, VI, 19.
 Solitos, I, 70.
 Solones, III, 79.
 Soluta, III, 58.
 Somnia, II, 57; III, 83.
 Somniasse, *Prolog.* 2.
 Somno, V, 56.
 Sonat, I, 109; III, 21.
 Sorbere, IV, 16; V, 112.
 Sorbet, IV, 32.
 Sorbitio, IV, 2.
 Sordidus, I, 128.
 Sparsisse, V, 33.
 Speciem, V, 105.
 Species, V, 52.
 Spectatur, IV, 24.
 Spem, II, 35.
 Spes, *Prolog.* 12.
 Spirent, VI, 35.
 Splene, I, 12.
 Spondente, V, 79.
 Spunsum, I, 96.
 Staio, II, 19, 22.
 Stat, V, 96.
 Stemmata, III, 28.
 Steriles, V, 75.
 Sterilis, VI, 54.
 Stertimus, III, 3.
 Stertis, III, 58; V, 132.
 Stoppo, V, 13.
 Stoicus, V, 86.
 Stolidam, II, 28.
 Strepitum, VI, 4.
 Strigiles, V, 126, 131.
 Stringere, II, 66.
 Struere, II, 44.
 Studeam, III, 19.
 Studeo, V, 19.
 Stultis, V, 93, 121.
 Stupas, V, 135.
 Stupet, III, 32.
 Sub, II, 9, 11; III, 6; V, 40,
     54, 70, 80, 117, 144.
 Subarato, V, 106.
 Subdite, V, 124.
 Subduximus, I, 95.
 Subeas, V, 155.
 Subere, I, 97.
 Subiere, III, 106.
 Subiit, II, 55.
 Subit, III, 100; IV, 12.
 Subrisit, III, 110.
 Subsella, I, 82.
 Subter, III, 41; IV, 43.
 Suburra, V, 32.
 Succinis, III, 20.
 Succinctis, V, 31.
 Succinctus, V, 140.
 Sudans, III, 47.
 Sudare, V, 150.
 Sudes, II, 53.
 Sufficiat, III, 4.
 Suffla, IV, 20.
 Sulcoque, I, 73.
 Sulphure, II, 25.
 Sulphureas, III, 99.
 Sum, I, 12; IV, 20 *bis*; V, 84;
     VI, 62.
 Sumen, I, 53.
 Sumis, V, 124.
 Summa, I, 104; III, 34; IV,
     14, 17.
 Summæ, VI, 64.
 Summosque, III, 108.
 Summum, III, 48.

Sumptus, VI, 67.
 Sumus, III, 67.
 Sunt, I, 77; V, 113.
 Suntto, II, 58.
 Supellex, IV, 52.
 Superbo, I, 100.
 Superest, VI, 55.
 Superis, II, 71.
 Superos, II, 43.
 Supinus, I, 129.
 Supplantat, I, 35.
 Supplices, II, 35.
 Supplicet, V, 173.
 Supposita, III, 116.
 Suposui, V, 36.
 Supra, V, 118.
 Surdaque, VI, 28.
 Surdum, VI, 35.
 Surge, V, 132, 133 *ter*.
 Surgentem, III, 57.
 Surgit, III, 95.
 Surrentina, III, 93.
 Suscipis, V, 36.
 Suspendere, I, 118; IV, 10.
 Suspendit, V, 47.
 Suspiret, II, 51.
 Susurros, II, 6.
 Sua, IV, 51.
 Sui, V, 176.
 Suum, *Prolog.* 8; V, 53.

T.

Tabellas, V, 81.
 Tabula, VI, 33.
 Tacebo, III, 97.
 Tacendaque, IV, 5.
 Tacita, II, 5.
 Tacite, III, 95.
 Tacitus, V, 184.
 Tadius, VI, 66.
 Tali, III, 19.
 Talo, V, 104.
 Tam, I, 122; V, 120.
 Tamen, I, 46, 120; II, 68;
 III, 94; IV, 41; VI, 58.
 Tandem, I, 16.
 Tandemque, III, 103.
 Tangat, IV, 34.
 Tange, III, 107.
 Tangebam, III, 44.
 Tangit, I, 117.

Tangitur, III, 4.
 Tantum, I, 60; V, 123.
 Te, III, 71; IV, 34; V, 27, 62,
 70, 128; VI, 1.
 Tectoria, V, 25.
 Tecum, IV, 52; V, 12, 41, 42.
 Temone, V, 70.
 Temperat, V, 51.
 Templis, II, 7, 62, 75.
 Tempora, V, 47.
 Tempore, III, 62.
 Ten, I, 29.
 Tenax, V, 48.
 Tendere, I, 65.
 Tendis, III, 60; V, 139.
 Teneat, V, 99.
 Teneo, V, 113.
 Teneras, I, 107.
 Tenero, I, 35; III, 113.
 Teneroque, III, 16.
 Teneros, V, 36.
 Tenerum, I, 98.
 Tentas, II, 21.
 Tentat, IV, 23.
 Tentemus, III, 113.
 Tenues, VI, 24.
 Tenui, V, 77.
 Tenuia, V, 93.
 Tenus, VI, 25.
 Tepidum, I, 84.
 Ter, V, 188.
 Terque, II, 16.
 Terebrare, V, 138.
 Terens, I, 73.
 Tergo, I, 58; IV, 24.
 Teris, V, 15.
 Terræ, VI, 57, 59.
 Terram, III, 80.
 Terris, II, 61.
 Terruit, III, 41.
 Tertia, II, 14; III, 91.
 Tesserulâ, V, 74.
 Testaque, III, 61.
 Testiculi, I, 103.
 Tetigisse, VI, 17.
 Tetrico, VI, 2.
 Theta, IV, 13.
 Thure, V, 120.
 Thus, I, 43; V, 135.
 Thyestæ, V, 8.
 Thynni, V, 183.

- Tiberino, II, 15.
 Tibi, II, 2; III, 20; IV, 48,
     52; V, 21, 23, etc.
 Timor, III, 115.
 Tincta, III, 37.
 Tingat, VI, 20.
 Tinniat, V, 106.
 Titos, I, 20.
 Togaque, I, 15.
 Togæ, V, 14.
 Tollat, IV, 51.
 Tolle, V, 87, 136.
 Tollere, II, 7.
 Tollit, IV, 2.
 Tonat, II, 24.
 Torosa, III, 86.
 Torquere, III, 51.
 Torta, V, 146.
 Torva, I, 99.
 Tot, II, 47; V, 124.
 Totaque, V, 32.
 Totum, I, 49; VI, 64.
 Totumque, V, 28.
 Totus, V, 173.
 Trabe, I, 89; V, 141; VI, 27.
 Trabeate, III, 29.
 Tractas, IV, 1.
 Tragædo, V, 3.
 Traham, V, 28.
 Trahe, V, 17.
 Trahitur, V, 160.
 Trama, VI, 73.
 Transcendere, V, 111.
 Transilias, V, 146.
 Transisse, V, 60.
 Transtro, V, 147.
 Tremat, VI, 74.
 Tremor, III, 100.
 Tremulo, I, 21.
 Tremulos, III, 87.
 Trepida, I, 74.
 Trepidare, I, 20; V, 170.
 Trepidat, III, 88.
 Tres, V, 123.
 Tressis, V, 76.
 Trientem, III, 100.
 Triplex, VI, 78.
 Triste, I, 9; II, 27.
 Trita, I, 54.
 Troiades, I, 4.
 Trossulus, I, 82.
 Trutina, I, 7.
 Trutinantur, III, 82.
 Tu, II, 3; III, 94; IV, 37; V,
     10, 36, etc.
 Tuque, II, 25.
 Tua, V, 23.
 Tuba, III, 103.
 Tuceta, II, 42.
 Tui, VI, 80.
 Tulit, I, 75.
 Tum, V, 185, 186.
 Tunebit, III, 63.
 Tumet, II, 14; V, 183.
 Tumidas, V, 13.
 Tumulo, I, 39.
 Tun', I, 22; V, 146.
 Tunc, I, 9, 11 *bis*; III, 12, 102;
     V, 37, 60, 175, 176.
 Tune, VI, 37.
 Tunicatum, IV, 30.
 Tuo, V, 40.
 Turba, VI, 42.
 Turbæ, IV, 7.
 Turbida, I, 5.
 Turbinis, V, 78.
 Turdarum, VI, 24.
 Turgescat, V, 20.
 Turgescere, V, 56.
 Turgescit, III, 8.
 Turgidus, III, 98.
 Turpe, I, 3.
 Tusco, III, 28.
 Tuscum, II, 60.
 Tutor, III, 96.
 Tuus, VI, 71.
 Tyrannos, III, 35.

U.

- Ubi, I, 21, 71, IV, 6, 11; VI,
     65, 79.
 Uda, II, 32.
 Udas, V, 165.
 Udo, I, 105.
 Udum, III, 23.
 Ulcus, III, 113.
 Ullo, IV, 41.
 Ulmo, III, 6.
 Ulterior, VI, 41.
 Ultra, III, 15; V, 69.
 Ultro, V, 172.

- Umbo, V, 33.
 Umbra, III, 4.
 Umbris, III, 74.
 Una, V, 75.
 Unà, *adverb.* V, 50; VI, 29.
 Uncis, I, 40.
 Uncta, III, 102; IV, 17.
 Unctaque, V, 180.
 Unctis, II, 30.
 Unctò, VI, 16.
 Unctus, IV, 33.
 Unda, III, 34.
 Unde, I, 73, 80, 81; III, 68;
     V, 124.
 Undique, III, 59.
 Unge, VI, 68, 69.
 Unguem, V, 162.
 Ungues, I, 65, 106.
 Unguine, VI, 40.
 Uno, I, 66; V, 46, 53, 70.
 Unum, V, 43; VI, 58, 59.
 Unus, III, 7.
 Urbem, I, 114.
 Urbi, VI, 38.
 Urentes, II, 34.
 Urget, VI, 37.
 Urna, V, 145.
 Urnæ, VI, 34.
 Urnas, II, 60.
 Urtica, VI, 70.
 Usque, I, 26; VI, 15.
 Usum, V, 94.
 Usus, V, 52.
 Ut, I, 64; IV, 23, 45; V, 6, 19,
     27, etc.
 Utar, VI, 22 *bis*.
 Utile, III, 70.
 Utinam, II, 12.
 Utitur, II, 68.
 Uxor, I, 74; II, 14; III, 43.
     V.
 Væ, VI, 50.
 Vafer, I, 116, 132; VI, 20.
 Vago, VI, 72.
 Valle, VI, 8.
 Vanescat, III, 13.
 Vapida, V, 148; VI, 17.
 Vapido, V, 117.
 Vaporata, I, 126.
 Vappa, V, 77.
 Varicosos, V, 189.
 Varo, *nomin.* V, 138.
 Varo, *ablat.* IV, 12; VI, 18.
 Vasa, II, 59.
 Vasta, V, 141.
 Vatibus, V, 1.
 Vatum, *Prolog.*, 7; I, 34.
 Vectidi, IV, 25.
 Vejentanumque, V, 147.
 Vel, III, 29; IV, 12; V, 47.
 Velina, V, 73.
 Velis, *verbum*, III, 36; V, 170.
 Vellant, IV, 39.
 Vellat, I, 133.
 Velle, I, 41; V, 53.
 Vellere, *verbum*, II, 28.
 Vellus, II, 65.
 Velox, IV, 4.
 Vena, I, 103; VI, 72.
 Venas, II, 66; III, 91, 107.
 Vende, VI, 75.
 Vendo, I, 122.
 Veneno, III, 37.
 Venère, *verbum*, V, 180.
 Venerem, V, 58.
 Veneri, II, 70.
 Venerit, I, 81.
 Venienti, III, 64.
 Venimus, III, 16.
 Venio, VI, 62.
 Venit, III, 11; IV, 5, 48; V, 67;
     VI, 39.
 Venosus, I, 76.
 Venter, *Prolog.*, 11; VI, 74.
 Ventre III, 98.
 Ventis, III, 27.
 Ventos, V, 11.
 Veratro, I, 51.
 Verba, *Prolog.* 9; I, 35; III, 45,
     82; IV, 45; V, 14, 28.
 Vere, V, 113.
 Verecunda, V, 44.
 Veri, V, 48, 75, 105.
 Vernæ, IV, 22.
 Vero, I, 107.
 Verrucosa, I, 77.
 Versu, I, 21.
 Versum, I, 65, 93.
 Verte, V, 137.
 Vertentem, V, 71.
 Verterit, V, 78.

- Vertigo, V, 76.
 Verum, I, 55 *bis*, 90.
 Verunne, III, 7.
 Vestalesque, II, 60.
 Vetat, V, 101; VI, 49.
 Vetavit, V, 90.
 Veterem, IV, 29; V, 116.
 Veteres, V, 92.
 Veteris, III, 83; V, 59.
 Veterum, VI, 3.
 Vetitos, V, 99.
 Veto, I, 112.
 Vetuere, II, 43.
 Vetule, I, 22.
 Vetus, I, 97.
 Viatica, V, 65.
 Vibice, IV, 49.
 Vicem, IV, 42.
 Vicini, III, 110; VI, 14.
 Vicinia, IV, 46.
 Vicissim, V, 107.
 Victuri, III, 67.
 Vide, I, 108.
 Videant, III, 38.
 Videas, I, 19, 80; III, 94.
 Videmus, I, 69.
 Vidi, I, 120 *bis*.
 Vidit, III, 91.
 Vigila, V, 177.
 Vin', VI, 63.
 Vina, III, 100.
 Vincere, II, 48.
 Vincique, V, 39.
 Vincula, V, 158.
 Vindicta, V, 88, 125.
 Vino, V, 183.
 Violæ, I, 40.
 Violas, V, 182.
 Violens, V, 171.
 Virbi, VI, 56.
 Virgine, II, 70.
 Viri, I, 36.
 Viridi, III, 22.
 Virtutem, III, 38.
 Virum, I, 96.
 Vis, *verb.* I, 56; II, 19; V, 144.
 Visa est, III, 109.
 Viso, IV, 47.
 Vitæ, V, 34, 94.
 Vitam, V, 61, 83.
 Vitanda (*lege evitanda*), V, 107.
 Vitiabit, V, 97.
 Vitiarunt, VI, 40.
 Vitiato, II, 65.
 Vitio, II, 68; III, 32; IV, 13.
 Vitium, I, 116; III, 21.
 Vitrea, III, 8.
 Vitulo, I, 100.
 Vive, V, 153; VI, 25.
 Vivere, I, 9, 61; II, 7; III, 31;
     V, 84, 104, 139.
 Viveret, I, 104.
 Vivis, III, 62; V, 152.
 Vivitur, IV, 43; V, 53.
 Vivo, VI, 31.
 Vivunt, VI, 2.
 Vixisse, IV, 17.
 Vixit, VI, 54.
 Vocat, VI, 27.
 Voce, I, 19; V, 28.
 Voces, *nom. Prolog.*, 11; V, 1, 26.
 Vocet, V, 171.
 Vocum, VI, 3.
 Volet, I, 91.
 Volo, V, 84, 87.
 Voluit, V, 84.
 Voluntas, V, 89.
 Vomnere, V, 181.
 Vos, I, 61; II, 68.
 Vota, II, 39; VI, 28.
 Voti, V, 109.
 Voto, II, 7, 35; III, 49; V, 53.
 Vulfenius, V, 190.
 Vulgi, VI, 12.
 Vulnera, V, 4.
 Vulnus, IV, 44.
 Vulpem, V, 117.
 Vultum, V, 40.
 Vulvæ, VI, 73.
 Vulvas, IV, 36.

.....

INDEX

RERUM ATQUE VERBORUM

MEMORABILIIUM

QUAE IN LUCILII FRAGMENTIS OCCURRUNT.

A.

A longa et brevis est. Pag.	264	ἄλγυρ ἔθρκεν.	240
A ante EE veteres sæpe omittebant, ut Pretor, pro Prætor.	236	Algu, pro algore.	235
Abbere.	264	Allia.	274
Abstemiam.	258	Altilium.	252
Abundans.	250	Aluta.	272
Acceptoris.	238	Ambitio, vide aurum.	229
Acceptum.	300	Amia.	252
Accumbimu' mensam.	274	Ambivi.	265
Accurrere.	264	Amphitapæ.	245, 259
Aceroso farre.	283	Amplexetur.	234
Aceratum cœnum.	267	Ampliter, pro ample.	274
Acipensere.	252	Amptruat et redamptruat.	268
Adfuissemu'.	243	Amyclas.	234
Adipatam pultem.	257	Ancipites.	303
Adjutatus.	292	Ancipiti acuto ex utraque parte.	303
Adoritur.	250	Andronius.	235
Adversa hyeme.	280	Animosus, pro iracundo.	306
Aequalem.	256	Annibal, lupus vetus.	300
Aera perversa.	301	Anu, in dativ. pro anui.	239
Aeserninu'.	253	Anquina.	229
Aetas, pro tempore longinquo.	243	Anseris herbilis.	238
Agitator, auriga.	241	Antiquius.	273
Agipes, pro Senatore pedario.	235	ἄπειρα.	285
Agrariu' mergus.	240	Apisci.	286
Αἰγύπτιοι montes.	248	Apollo pulcher dici non vult.	239
Alburnum portum.	249	Appellem.	292
Albutius Græcus quam Romanus dici maluit.	228	Appellant.	285
		Appepeli.	306
		Aprinum viscus.	240
		Aptus, adeptus.	303
		Aquam intercutem.	298

Aquales.	245	Calvitur.	279
Aquilum.	241	Calx, gen. masc.	283
Arabus.	283	Camelos.	235
Arduum, pro aridum.	291	Campanus sonipes.	275
Arenarius.	258	Canaliculam.	240
Argentamini.	296	Canes.	242
Aristocratem.	278	Canicis.	294
Armamenta.	228	Capere, delectare.	285
Armillum.	295	Capital.	287
Arquatos.	230	Capidas.	268
Arutænas.	245	Capitata.	246
Asparagi.	235, 249	Capronas.	260
Aspiraverunt ad ostium.	291	Capua Campana.	248
Assederet.	294	Capulare cadaver.	240
Assensus sum.	271	Capulo.	245
Atarnæ.	244	Carbo.	243
Athones asperi.	248	Carcer, vix carcere dignus.	238
Attendas.	286	Carchesia.	249
Atticon.	238	Caries.	261
Auceps.	230	Carissam.	240
Auris.	231	Carnaria.	252
Aurum nequam.	231	Carneaden.	243
Aurum et ambitio virtutis specimen.	229	Carpathium pelagus.	233
Austellos.	277	Carpere, celeriter præterire.	303
Autumant.	295	Caseus.	274
Auxiliatus, passive.	238	Cassinus oleum.	240
Averruncassint.	290	Catapirates quid?	229
		Catapulta.	257
		Catax.	245
		Catillo.	252
		Catino curto uti.	274
		Cato vetus.	273
		Catuli.	254, 261
		Caupona Syra.	251
		Cavere et vitare differunt.	288
		Cento.	297
		Centussis misellus.	239
		Cepa et cepe.	256
		Ceparius.	256
		Cephalca.	244
		Cephalonem.	269
		Cerebrosi.	276
		Cernere, rursum disponere.	257
		Cernuus.	250, 292
		Cercurus.	262, 274
		Chartus, gen. masc.	291
		Chenopodas.	266
		Chorago.	271
		Cibicidæ.	294
		Cicatrix.	292
B.			
Balistas centenarias.	296		
Barbula.	263		
Bello.	284		
Bilingui Brutace.	237		
Blanditia certare.	227		
Boa, serpens aquatilis.	230		
Bovinator.	271		
Bracæ.	270		
Broncus.	250		
Brutace bilingui.	237		
Bulga.	257, 287		
C.			
Caballi.	246		
Cacosyntheton.	264		
Cadum.	279		
Cædunt.	309		
Cala, fustis.	239		
Caldum.	261		

Cillus.	242	Corbita.	275
Cinædi, quinam.	246	Corde est.	233, 286
Cinerariu.	259	Cordulum.	252
Cippos.	248	Corpus siccare.	288
Circumferre ferta.	247	Corolla.	240
Clandestino.	284	Cortinipotens.	260
Clepere, pro corripere.	241	Coxendices.	234
Clinopodas.	266	Crepeta, res dubia.	255
Clopus, pro claudipus.	242	Crissare.	271
Cluere.	259	Crucium vinum, pro insuavi.	236
Coacla.	236	Cruribus crura dilaxat.	257
Cœlicolæ.	243	Crustula, pro placentis.	237
Cognoscere rem.	286	Cubitum, gen. neutr.	277
Cohors Prætoris.	237	Cuja, pro cujus.	309
Colere, diligere.	285	Cumanus panis.	283
Colfo.	276	Cuneo ipso.	254
Collare, vinculi genus.	300	Cupiditas et cupido differunt.	283
Collus, mascul. gen.	261, 292	Cyma, neutri gen.	235
Colubra.	281		
Columellæ, servi majoris domûs.	282		
Columna Mœnia.	237	D.	
Colustra.	263	Damnare, pro exheredare.	269
Combibones.	289	Dare, pro petere.	255
Comedones.	252	Date hibere.	259
Comest, pro comedit.	253	Dare, pro dicere.	297
Commanducari.	253	De, pro ab.	283
Commanducatus.	279	Dargentassere.	284
Commissuræ rimarum.	255	Deblaterare.	307
Committere se alicui, pro conjungere.	296	Decalanticare.	284
Committere, facere.	296	Decimæ male me accipiunt.	288
Commodum, pro integro.	248	Decimnutia.	306
Compertes.	278	Decollare se.	271
Componere, labra labellis.	262	Decumanum oleum.	283
—Pectori pectus.	262	Deducta voce.	305
Conceræ.	232	Deferre nomen.	295
Conciliatrix.	261	Diffare.	287
Concilium habere.	243	Delinire, delinitus.	294
Consector cardinum vel car-nium.	297	Delirare, unde dictum.	288
Confectus doloribus.	286	Delphinus.	261
Conficere, colligere.	285	Delus minor.	248
Conjicere, pro furari.	247	Demagis, pro valde magis.	277
Consortio, gen. fem.	299	Demittere animum.	294
Constare.	285	Depeculassere.	284
Contemnificus.	289	Depilati.	302
Contendere, comparare.	260	Depostus bubulcus, pro des-perato.	250
Conturbare animam.	250	Depugnare.	287
Convenire, interpellare.	296	Depuvere, cædere.	235
		Despoliare.	284

Desquamor.	260	Erinnys.	253
Destinare.	291	Euntur.	232
Desubito, pro subito.	269	Euplocamo.	311
Deverrere.	293	Εὐφωνα.	240
Dicæarchum.	248	Evadere ægritudinem.	283
Dicare, pro indicare.	306	Exanclare.	307
Dicere diem capitis.	295	Exauctorem.	289
Diffatur vento.	287	Excantare, ore excludere.	246
Dimidiatum.	229, 231	Excidere, dissentire.	293
Dimidium horæ.	281	Excludere servitutem.	294
Discerniculum.	311	Exigere, excludere.	289
Disrumpere cantu colubras.	281	Exigere vitam.	296
Docere, dicere.	300	Exlex.	246
Dominia vocantur convivia.	272	Exodium, exodiarius.	233
Dominus exhibitor convivii.	258	Expertus.	250
Dominus dispar.	241	Explicatorem.	294
Domuitio.	289	Exsculpere, extorquere.	246
Domus antiqua.	241	Exsculpere prædam ex ore.	232
Dormio non omnibus, pro- verbium.	235	Exspirare salem amarum.	242
Ducere, pro volvere.	381	Exui, pro liberari.	303

E.

Ecbatanam.	274
Echinus.	231, 237
Edit.	254
Efferre se.	287
Efferre, proferre.	287
Efferre irâ.	287
Elephanto.	235
Elevit, maculavit.	258
Elidere animam.	246
Eligere, defatigare.	294
Eluvies.	285
Emblemate vermiculato.	228
Eminulus dens.	278
Empleuron.	229
Endo.	279
Enni annales.	266
Enthymema quid.	230
Episco.	271
Epiteginæ.	306
Epulæ Jovis.	274
Eques antiquis, et homo equo insidens, et equus qui insidetur. 229. Equi- tare eodem modo uteban- tur veteres. Ibid.	
Ergastulus.	276

F.

Facie, non faciei dixere ve- teres.	260
Faciant.	256
Facul, pro faciliter.	258
Fames, fami.	276
Famosus, pro infami.	269
Fannia lex.	239
Fascelitis Diana.	249
Fastidire bonorum.	261
Favitor, pro fautor.	302
Fax.	276
Febris querquera.	235
Ferre, laudare.	308
Ferre vestigia.	305
Ferto.	247
Fervere.	266
Festo atque profesto.	227
Ficus, fici.	238
Filum ducere.	303
Fingere, parare.	269
Firmiter, pro firme.	260
Fiscina.	257
Flaccet.	263
Flacci.	235
Flacita familia.	289
Flagitium, periculum.	300
Folliculum, pro corpore.	286

Fora itant.	238	Habere iter, pro dirigere.	303
Forcipibus dentes evellere.	280	Halicarius.	277
Fors et fortuna quid distent.	272	Haruspex.	233
Formosus, dives, liber, etc.	230	Helops.	231
Forus, mascul. gen.	250	Herpestica.	244
Fovere ventrem.	300	Hexametro versu.	260
Frigdaria.	262	Hilum, pro ullum.	273
Frontem ferire.	241	Hippocampi.	235
Frunisci, pro frui.	279	Hir vola manus.	252
Frustillatim.	242	Holerorum, pro olerum.	276
Fulgit, pro fulget.	261	Honor, sepultura.	296
Fulmenta, femin. gen.	254, 298	Hornum.	246
Fungi munera.	244, 256	Horret et alget.	237
Fungi officium.	288	Horridulum.	278
Fulgurivit.	289	Hortare.	259
Furci.	265		

G.

Gallam bibere.	283
Gallia Cottæ.	242
Gallionius gurgis.	251
Gangræna.	244
Ganuis.	262
Gausape tergere mensas.	282
Genium defrudare.	285
Gerdus.	306
Genu, masculin. gen. .	253
Genuæ gulosi.	305
Gibber.	238
Gigeria.	263
Gladium, neutro gen.	232
Glutino, pro glutine.	287
Grabati.	259
Gracila, pro gracilis.	262
Gradarius equus.	274
Græcia Sulpicio sorti data.	242
Graniū de se ipso iudicium.	241
Grave necessarium.	292
Greges.	247
Gruma, degrumari.	249
Grues, gen. femin.	254
Guberna, pro gubernacula.	282
Gullioca, gulliocæ.	241
Gumiæ.	251
Gurgis Gallionius.	251
Guttur, mascul. gen.	234

H.

Ἡ πᾶσιν νεκρόσσι, κ.τ.λ.	273
Hæmatium.	228

I.

Ibus.	241
Icadion pirata.	229
Icterus morbus.	244
Idiota.	287
Idola Epicuri.	294
Ignaviter.	278
Igni et aqua interdicere.	290
Ilignis.	262
Im, pro eum.	267
Imbalnities.	298
Imbubinat.	231
Imbulbitat.	231
Impendet.	231
Impertire salutem.	290
Improfundies.	290
Improviso.	230
Impune, pro impudenter.	246
Incerniculum.	290
Incilare, improbare.	308
Incita.	251
Incita (ad) redire.	251
Incrustatus calix.	279
Iucumbat gladium.	286
Indigere argenti, cum genit.	262
Indu foro.	227
Induci studio.	286
Iners, pro eo qui sine arte est.	266
Infantes.	280
Inguen.	230
Innubere, pro transire.	259
Insignis cauda.	290
Instila.	257
Institis.	232

Insultare in aliquem.	304	Legere, pro surripere.	295
Intercus aqua.	298	Lenonem.	291
Interdicere aqua et igni.	298	Lentet opus.	263
Interficere, pro consumere.	233	Lentus solvere nulli.	269
Interfici, de rebus inanimatis.	232	Leontado.	234
Interpellare.	297	Lex Fannia.	239
Intorquet tempus in ipsum.	228	Lex Licinia.	239
Intro, intus.	266	Lex Tapulla.	232
Intybus, gen. mascul. 256,	281	Lexeis compostæ.	228
Inunecat.	277	Libenter cœnare.	252
Invasse in fauces.	246	Licina lex.	239
Invidiosam.	284	Ligna.	251
Invitare, repleti.	234	Ligurris.	278
Ire, ambulare.	298	Locare insidias.	296
Irrigarier pectus.	287	Longe, pro præcipue.	248
Irritata canes.	245	Lora.	268
Isasamitis.	295	Lucani montes.	258
Ixionas Archilochio.	244	Lucernas	266
		Lucifugus.	273
		Lumbos.	231
		Luna alit ostrea.	231
		Lupari.	256
		Lupus.	243
		Lupus Tiberinus inter duos	
		pontes captus.	252
		Lurcare.	252
		Lurcones.	252
		Lustrare.	247
		Lustrare, expiare.	247
		Luvit pœnas.	250
		Lychnos.	266
		Lymphor, pro lymphæ.	235
		M.	
		Macellus.	258
		Maconis manus.	294
		Macte virtute.	256
		Mænius.	237
		Magnificare.	227
		Malta qui mollis erat diceba-	
		tur.	292
		Maluisti contracte tribus syl-	
		labis.	228
		Malvanum.	289
		Manducatur, pro manducat.	274
		Mamphula panis syriaci ge-	
		nus.	229
		Mandonæ edaces.	235
		Mansisti, pro mansisti.	255
		Mansum.	306
I.			
Janu'.	243		
Jubere.	259		
Jugerum.	240		
Jureperitus.	247		
Jus mænarum.	281		
		K.	
		Καλλιπλόκαμον.	278
		Καλλίσφορον.	278
		Καρυστίμα.	241
		L.	
		L et S commutatio.	265
		Labosum iter.	248
		Labia, gen. fem.	282
		Lacesso, lacessi.	273
		Lælius Decimus.	236
		Lælius sophos.	252
		Lamberat.	283
		Lanificam.	258
		Laniorum.	231
		Lanx.	252
		Lapathus.	251
		Largi, pro largiri.	273
		Laterali' dolor.	229
		Latere pendens.	280
		Latrina.	259, 271
		Lautus.	288
		Laverna, Dea furum.	279

Mantella, mantelia, mantilia.	237	Muto.	263
Mantica.	248	Mutuum facere cum aliquo.	293
Mantisa, additamentum ponderis.	236	Myconi juvenus calva.	237
Mappas.	237	Mysteria efferre foras.	284
Marculus quid.	229		
Mastigia.	284,	N.	
Me, pro mihi.	231	Næ.	269
Mechanici.	231	Nævum pictum.	278
Mediastinus.	278	Nasum, gen. neutr.	261, 282
Medimnus.	275	Natrix crassa.	246
Meile, meilia.	265	Natus ad aliquid.	233
Meilitia.	265	Naumachiam.	273
Mendæ, genere feminino.	230	Nebulo.	273, 281
Mendacei.	265	Nefantia, pro nefanda.	250
Mensor campi.	249	Nemo homo.	304
Mercatura.	258	Nequam aurum.	231
Mercede merere.	245	Nexit, pro nexuit.	255
Merere, pro militare.	270	Ninguis.	240
Merere publicâ lege.	310	Nigror noctis.	255
Meret religiones.	245	Niti opibus.	286
Merum.	237	Nobilis.	261
Messanæ freta.	249	Noctiluca.	247
Messis, masc. gen.	291	Nodum in scirpo facere.	245
Metaxam.	229	Noltis.	239
Metello.	234	Nox, pro noctu.	249
Metrophanes.	282	Nuculam.	228
Mictilis.	281	Nundinus.	287
Miles Hyberus.	276	Nutricatur, pro nutritat.	311
Mille, numero singul.	248		
Milli, pro mille.	267	O.	
Minutatim.	242	Obducere, aperire.	302
Minutum.	255	Obmarcescebat.	275
Miraculum, pro monstro.	245	Obrigefacere.	287
Mistarius.	256	Observare aliquem.	292
Mæchocinædus.	307	Obsidat.	261
Molere.	261	Obtursi ebrius.	254
Monogrammi.	292	Occaso sole.	246
Monogrammus homo.	247	Oenophorum.	251
Monstrificabile.	288	Offendere, invenire.	288
Mordicus.	292	Offendere, lædere.	291
Mu facere, pro mutire.	270	Offendere, percutere.	302
Muginamur.	261	Offerre sibi molestiam.	284
Munes et munifici.	286	Oleum Cassinas.	240
Murex marinus.	237	Olim, temporis futuri.	280
Muribu'.	231	Operari.	310
Muscipula.	307	Opposivit.	276
Musimonem.	259	Opsonia.	236
Mutino.	252	Optare, eligere,	280
Mutius.	241	Opus, cum genit.	267
		Oraria.	247

Ostrea, gen. femin.	249	Pessulus.	254
Ostrea, gen. neutr.	230, 267	Petaurus, petaurista.	231
Oufens fluvius.	242	Petigo.	281
Oufentina tribus.	242	Petilis.	271
Ὀυλίτιδος.	255	Petimen.	231
P.			
Pactolo.	262	Phryne.	261
Pædidus senex.	266	Pigror.	269
Palæstra.	233	Pila duplex.	288
Pallam.	275	Pinnis cum septem redit.	250
Palinurum promontorium.	249	Piscinensis.	234
Pallor, pro carie.	309	Pistrina.	278
Palpari, pro palpare.	301	Pistriceum validam.	229
Palumbus, gen. masc.	275	Placideianus gladiator.	253
Pamphilum quæris.	239	Plure vendere.	238
Panus rectus subtegmine.	263	Podagrosus.	266
Papulæ.	230	Poëseos et poëmatis diffe-	
Parcere, pro servare.	293	rentia.	226
Parectati.	263	Polyphemus cyclops	275
Parectaton.	282	Polypus.	303
Parnime.	234	Pomani.	234
Partisses.	254	Popina.	244
Pascale pecus.	232	Porcere, pro prohibere.	259
Pasceolus.	272	Portenta.	289
Passus senex.	267	Portorium.	290
Pausa.	243	Postica.	250
Paxillum	229	Posticum neutri gen.	263
Pedetentim.	238, 291	Postomis.	276
Pedes, pro pediculis.	301	Potisset, pro posset.	233, 243
Pelles tentæ, pro extensæ.	271	Potus.	308
Peila.	265	Præciso.	252
Pellis, pedem pellibus im-		Præcox et præcoqua.	263
ponere, in pelle propria		Præficæ.	282
quiescere, intra pelliculam		Præstare.	293
se continere, proverbialia.	230	Prætorum est præire.	236
Peniculamentum.	280	Presse auferre.	295
Pensum.	293	Pretium, pro præmio.	298
Penula.	275	Primitus, pro primo.	255
Penus, omnis gen.	233	Priores et primores quid dif-	
Percitus pede.	296	ferant.	262
Percrepare.	289	Priva singula.	244
Perditus tussi.	229	Probatur.	288
Perlabi colles uno gradu.	233	Prodenda dies.	257
Pernix.	293	Prodigitas.	258
Persius doctissimus fuit,		Producere, instituere.	284
hinc Lucilius noluit ut		Proferre.	291
legeret suos versus.	236	Promontorium Minervæ.	249
Pertisum.	228	Propala.	255
		Propitius.	290
		Proprium, pro perpetuo.	278, 293
		Prosferari.	289

Prosciem.	274	Rogare, poscere.	284
Proscicies extorum.	274	Rogator.	293
Protelare.	258, 271	Rondes pirata.	229
Protollere, differre.	244	Rorarius.	260
Ῥολλοποιουσι.	262	Rostra.	232
Publicitus, pro publice.	271, 278	Rostrum hominis.	256
Puellus.	254, 270	Ructare.	242
Pueri.	263	Ructus exhalare.	251
Pugna, pro stupro.	233	Rudus.	270
Pugnare pugnam.	233	Rugas conducere ventri.	283
Pullipremo.	240	Rugosi.	267
Pulvino fultus.	251	Rumices.	232
Pumicor.	260	Rumpere, defatigare.	290
Punctum, pro momento.	274	Rupicum.	232
Puls adipata.	257	Rutellum.	267
Pyrgentia scorta.	239		
		S.	
Q.		S, sigma græce.	265
Quadrans ratitus.	236	Saga.	261
Quæsticuli instituti.	258	Saga conciliatrix.	261
Quartarius.	248	Sallere.	262
Querquera febris.	229	Sambucum.	291
Quintus Opimius.	269	Samiam.	260
Quiritans.	258	Samnis bonus in ludo.	253
		Samio catino.	274
R.		Sanute.	255
Rador.	260	Saperdæ.	252
Ramice magno senex.	267	Sarcinator.	297
Rapinator, pro raptor.	246	Sardinensis terra.	259
Rausurus Orestes.	280	Sargus, piscis genus.	231
Recipere, pro revocare.	301	Sarissas.	257
Redimicula.	275	Satias, pro satietas.	301
Redundare, abundare.	297	Satis, diverse accipitur.	255
Refferre.	288	Satira lex.	244
Religiosi dies.	297	Saturni' pater.	243
Remittere repudium.	300	Scabere.	268
Remora.	234	Scabies.	281
Rependum.	256	Scalprorum.	280
Repedare, pede iterare.	234, 285	Scelerosi, pro scelerati.	243
Reprehendere.	280	Schedia, navigii genus.	236
Resalutem.	238	Scipiadæ dictum in asellum.	270
Resultantes ædes.	239	Scirpus sine nodo, unde pro-	
Rhægina freta.	249	verbium nodum in scirpo	
Rhetoricotero'.	228	quærere.	245
Rhinoceros Aethiopus.	250	Scriptuarius.	284
Rhodi.	233	Scruta et scrutarius.	229
Ricæ.	247	Scuta, gen. fem.	257
Rictu uti.	251	Seges, pro ipsa terra.	261
Ricini.	247	Segestre.	275
Rodus vel rudus, pro massa.	229	Semisse.	275

Senecta.	297	Succussare.	253, 275
Senium.	275	Succussator equus.	246
Sententia, sensibilitas.	251	Sucerdæ.	307
Sermone bono.	252	Suere centonem.	297
Servare, pro observare.	309	Sufferctus.	276
Sibilus, masculino gen.	232	Suffocare.	239
Sicyonia, genus calceamenti.	231	Suggeri'.	232
Sidat.	253	Sumen.	253
Siet.	273	Sumina.	252
Singillatim.	280	Sumere, pro eligere.	249
Silarum flumen.	249	Sumere, pro suspicere.	288
Siluri jura.	252	Sunicere hastam sub vitem.	232
Simare.	261	Συμμετρεῖν ὄδους.	255
Simitu, pro simul.	309	Summittere.	296
Siplæ.	245	Sumpti, pro sumptus.	309
Sirpiculæ.	276	Suppus.	232
Sodalitia.	272	Susque deque esse.	248
Sole occaso.	246	Sustinere currum.	241
Solla, pro tota.	231	Sustulere.	262
Solæcisinorum centum genera.	238	Syrophenix.	276
Solox.	232		
Sophista.	237		T.
Spara, teli genus.	232	Tallæ.	256
Spargere, madefacere.	280	Tama, sanguis in crura descendens.	230
Species vitæ.	308	Tangere.	286
Spira.	275	Tangere venas.	286
Sponte ipsa.	230	Tapulla, lex convivialis.	232
Spurcus.	253	Taxim.	261
Spurcus homo.	253	Tempesta, turbo ventorum.	293
Spurcus ore.	270	Tentum, pro extensum.	258, 271
Squallitas.	284	Terentiæ Orbiliæ.	236
Squarrosa.	232	Tergere mensas gausape.	281
Squilla.	252	Terricolæ lamias.	281
Stadium acclive.	262	Tesserulæ.	228
Stare, prominere.	300	Thaunomeno.	258
Stare, pro esse.	238	Theognis priusquam nasceretur proverb.	236
Statuta.	298	Thestiadas Ledæ.	244
Stlembus equus, pro tardo.	236	Thyunos.	252
Strabones quinam.	291	Tiberinu'.	252
Strennior.	277	Tintinnabulum.	276
Stricturæ.	280	Tirei.	234
Strigosus.	271	Tiresia.	229
Strigilim.	240	Toga.	276
Strigilem præfractam.	229	Tollere.	228
Stulto nihil satis.	279	Tollere, occidere.	285
Suasa.	231	Tolutim.	232, 262
Subcisivum.	297	Tongere.	283
Subducere rationes.	301		
Subulo.	240		
Subvellor.	260		

ATQUE VERBORUM.

365

Tonsillas.	269	Versipellis.	284
Torques, gen. masc.	270	Verticulæ.	253
Tragula.	232	Vescum.	288
Triclini.	229	Victu, pro victui.	252
Trico numarius.	269	Vindemiam.	291
Trico vadatus.	270	Vindiciæ, res de quibus con-	
Tristis philosophus.	296	troversia est.	232
Trulleus.	276	Vinibuz.	263
Tuditantium.	229	Vinum defusum.	252
Tuditanus quæstor.	273	Viriatus Annibal.	286
Tunica.	245	Virosa mulier.	260
		Virtus, pro flagitio.	238
		Virtutis definitio.	227
		Viscatis manibus legere.	295
		Viscus aprinum.	240
		Viscus, pro viscere.	273
		Vita est vis.	231
		Vitem (sub) præliari.	234
		Vitem (sub) hastas sumicere.	232
		Vitiligo, macula in corpore.	230
		Vix diversimode sumitur.	238
		Volam, pro velim.	294
		Vomica, loca concava.	302
		Vulcaniam vim.	283
		Vulgus, gen. neutr.	271
		Vulga pilosa.	247
		Vulturius, pro Vultur.	245
		Vultus et facies, quid differunt.	244
		Z.	
		Zephyri.	267
		Zonatim per gyrum.	259
		Zopyrion.	282
		X.	
		Xαίρε.	228
		Χίρσε δυνάστης αἴρε.	239

U.

Uncum.	229
Unguem.	253
Utī aliquam rem.	274
Utria, gen. neutr.	235
Uxori legata penus.	239

V.

Valerī sententia dia.	237
Valva.	258
Vannere clunibus.	271
Vannere cunnis.	261
Vappones.	241
Vari.	278
Varicosu' vatrax.	295
Varronum.	232
Vectis, mascul. gen.	254
Vector optimus.	274
Veles.	232
Ventrem fovere.	300
Ventres.	252
Verba dare.	227
Vermiculato emblemate.	228
Verrere, mundare.	293
Verna, qui vere sacro natus.	235
Verruca.	278

FINIS.

331

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
